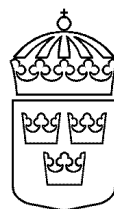

Riksdagens protokoll

2003/04:91

Onsdagen den 31 mars

Kl. 09.00 – 22.47

Protokoll
2003/04:91

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 25 mars.

2 § Avsägelser

Tredje vice talmannen meddelade att följande ledamöter avsat sig sitt uppdrag som extra suppleant i konstitutionsutskottet:

Christina Axelsson (s)

Anita Jönsson (s)

Eva Arvidsson (s)

Margareta Sandgren (s)

Camilla Sköld Jansson (v)

Kammaren biföll dessa avsägelser.

3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2003/04:347

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:347 av Ola Sundell om häktet i Östersund

Interpellationen kommer att besvaras den 13 april 2004.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresor och plenifri vecka i riksdagen.

Stockholm den 26 mars 2004

Justitiedepartementet

Thomas Bodström

Interpellation 2003/04:352

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:352 av Camilla Sköld Jansson om häktesplatser i Östersund

Interpellationen kommer att besvaras den 13 april 2004.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresor och plenifri vecka i riksdagen.
Stockholm den 26 mars 2004
Justitiedepartementet
Thomas Bodström

Interpellation 2003/04:370

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:370 av Anne-Marie Ekström (fp) om Migrationsverkets resurser

Interpellationen kommer att besvaras onsdagen den 14 april 2004.

Skälet till dröjsmålet är resor samt plenifri vecka i riksdagen.

Stockholm den 25 mars 2004

Utrikesdepartementet

Barbro Holmberg

Interpellation 2003/04:372

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:372 av Carl-Axel Johansson om domstolarna och rättsväsendet i Skåne

Interpellationen kommer att besvaras den 13 april 2004.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresor och plenifri vecka i riksdagen.

Stockholm den 26 mars 2004

Justitiedepartementet

Thomas Bodström

Interpellation 2003/04:373

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:373 av Tasso Stafilidis (v) om praxis i flyktingärenden gällande homosexuella i Iran

Interpellationen kommer att besvaras onsdagen den 14 april 2004.

Skälet till dröjsmålet är resor samt plenifri vecka i riksdagen.

Stockholm den 25 mars 2004

Utrikesdepartementet

Barbro Holmberg

Interpellation 2003/04:390

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:390 av Ulf Nilsson om civilekonomexamen

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 27 april 2004.

Skälet till dröjsmålet är bl.a. plenifri vecka i riksdagen och resor.

Stockholm den 29 mars 2004

Utbildningsdepartementet

Thomas Östros

4 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Prot. 2003/04:91
31 mars

Tredje vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2003/04:FPM84 Förslag till EU-direktiv om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten (PAH) i luften
KOM(2003)423 till miljö- och jordbruksutskottet

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

2003/04:K21 och K22 till konstitutionsutskottet

2003/04:Sf38–Sf45 till socialförsäkringsutskottet

6 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 2003/04:KU15 och KU22

Justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU19

7 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 25 mars

JuU16 Straffrättsliga frågor

Punkt 1 (Brott mot demokratin m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (fp, m, kd, c)

Votering:

168 för utskottet

131 för res. 1

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 1 m, 20 v, 16 mp

För res. 1: 45 m, 37 fp, 30 kd, 19 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 11 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 5 (Misshandel mot barn m.m.)

1. utskottet

2. res. 5 (kd, c)

Votering:

250 för utskottet

49 för res. 5

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 37 fp, 20 v, 16 mp

För res. 5: 30 kd, 19 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 11 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 10 (Ekologiskt nödvärn och samvetsvägran)

1. utskottet

2. res. 8 (mp)

Votering:

283 för utskottet

17 för res. 8

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 38 fp, 30 kd, 20 v, 18 c

För res. 8: 1 c, 16 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Kerstin Lundgren (c) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 19 (Halvtidsfrigivning för förstagångsförbrytare)

1. utskottet

2. res. 18 (v)

Votering:

276 för utskottet

22 för res. 18

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 46 m, 38 fp, 30 kd, 19 c, 14 mp

För res. 18: 20 v, 2 mp

Frånvarande: 15 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 21 (Psykiskt störda lagöverträdare)

1. utskottet

2. res. 20 (fp, kd, c)

Votering:

213 för utskottet

87 för res. 20

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 20 v, 16 mp

För res. 20: 38 fp, 30 kd, 19 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Prot. 2003/04:91

31 mars

Punkt 22 (Livstidsstraffet)

1. utskottet

2. res. 21 (fp, kd, v, mp)

Votering:

196 för utskottet

102 för res. 21

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 1 v, 18 c

För res. 21: 38 fp, 29 kd, 19 v, 16 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 4 kd, 10 v, 4 c, 1 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU17 Våldsbrott och brottsoffer

Punkt 1 (Allmänt om brottsoffer)

1. utskottet

2. res. 1 (fp, m, kd, c)

Votering:

166 för utskottet

132 för res. 1

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 19 v, 16 mp

För res. 1: 46 m, 38 fp, 30 kd, 18 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 11 v, 4 c, 1 mp

Punkt 5 (Kostnader vid identitetsbyte)

1. utskottet

2. res. 4 (fp, m, kd, c)

Votering:

167 för utskottet

133 för res. 4

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 20 v, 16 mp

För res. 4: 46 m, 38 fp, 30 kd, 19 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 17 (Rättsintyg)

1. utskottet

2. res. 13 (mp)

Votering:

283 för utskottet

16 för res. 13

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 38 fp, 29 kd, 20 v, 19 c

För res. 13: 16 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 4 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 20 (Äldre och funktionshindrade brottsoffer)

1. utskottet

2. res. 16 (v)

Votering:

276 för utskottet

24 för res. 16

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 38 fp, 30 kd, 19 c, 12 mp

För res. 16: 20 v, 4 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 23 (Brottsofferstatus till barn som bevittnar våld inom familjen)

1. utskottet

2. res. 18 (fp, m, kd, c)

Votering:

167 för utskottet

133 för res. 18

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 20 v, 16 mp

För res. 18: 46 m, 38 fp, 30 kd, 19 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 26 (Elektronisk övervakning av besöksförbud)

1. utskottet

2. res. 22 (fp, m, kd, c)

Votering:

167 för utskottet

132 för res. 22

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 20 v, 16 mp

För res. 22: 46 m, 38 fp, 30 kd, 18 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 4 c, 1 mp

MJU12 Icke-joniserande strålning

Punkt 1 (Försiktighetsprincipen)

1. utskottet

2. res. 1 (mp)

Votering:

276 för utskottet

21 för res. 1

3 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 37 fp, 29 kd, 19 v, 14 c

För res. 1: 1 fp, 1 v, 3 c, 16 mp

Avstod: 1 kd, 2 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 2 (Rekommendationer för barn m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (mp)

Votering:

277 för utskottet

18 för res. 2

4 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 37 fp, 27 kd, 20 v, 16 c

För res. 2: 1 fp, 1 c, 16 mp

Avstod: 2 kd, 2 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 4 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 3 (Sänkning av gränsvärden)

1. utskottet

2. res. 3 (mp)

Votering:

279 för utskottet

17 för res. 3

4 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 37 fp, 29 kd, 20 v, 16 c

För res. 3: 1 c, 16 mp

Avstod: 1 fp, 1 kd, 2 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 4 (Varningstext på mobiltelefoner)

1. utskottet

2. res. 4 (v)

Votering:

262 för utskottet

36 för res. 4

2 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 37 fp, 30 kd, 1 v, 17 c

För res. 4: 19 v, 2 c, 15 mp

Avstod: 1 fp, 1 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 6 (Oberoende kommission)

1. utskottet

2. res. 8 (fp)

Votering:

242 för utskottet

56 för res. 8

1 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 29 kd, 20 v, 15 c, 1 mp

För res. 8: 38 fp, 4 c, 14 mp

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU17 Vattendistrikt och vattenmiljöförvaltning

Kammaren biföll utskottets förslag.

AU3 Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan m.m.

Punkt 1 (Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan)

1. utskottet

2. res. 1 (m, kd)

Votering:

223 för utskottet

76 för res. 1

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 38 fp, 20 v, 19 c, 16 mp

För res. 1: 46 m, 30 kd

Frånvarande: 14 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 2 (En allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring)

1. utskottet

2. res. 3 (kd)

Votering:

224 för utskottet

30 för res. 3

45 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 38 fp, 20 v, 19 c, 16 mp

För res. 3: 30 kd

Avstod: 45 m

Frånvarande: 13 s, 10 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 3 (Inträdesvillkor)

1. utskottet

2. res. 4 (v, mp)

Votering:

262 för utskottet

37 för res. 4

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 45 m, 38 fp, 29 kd, 19 c

För res. 4: 1 m, 20 v, 16 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 4 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Punkt 4 (Allmänt om arbetslöshetsförsäkringen m.m.)

1. utskottet

2. res. 7 (c)

Votering:

189 för utskottet

19 för res. 7

92 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 38 fp, 4 v, 16 mp

För res. 7: 19 c

Avstod: 46 m, 30 kd, 16 v

Frånvarande: 13 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

Sermin Özürcüt (v) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Prot. 2003/04:91

31 mars

Punkt 9 (Företagares rätt till a-kassa)

1. utskottet

2. res. 11 (c, m, fp, kd, mp)

Votering:

149 för utskottet

149 för res. 11

51 frånvarande

Tredje vice talmannen konstaterade att rösterna var lika delade och förklarade ärendet bordlagt enligt 5 kap. 7 § riksdagsordningen.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 20 v

För res. 11: 46 m, 38 fp, 30 kd, 19 c, 16 mp

Frånvarande: 15 s, 9 m, 10 fp, 3 kd, 10 v, 3 c, 1 mp

AU5 ILO:s konvention och rekommendation om arbetarskydd i lantbruket m.m.

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Mänskliga rättigheter
och relationer till
andra länder*

8 § Mänskliga rättigheter och relationer till andra länder

Föredrogs

utrikesutskottets betänkande 2003/04:UU9

Mänskliga rättigheter och relationer till andra länder (skr. 2003/04:20).

Anf. 1 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag får först be om ursäkt för att jag är så pass hes, men jag tror att jag ska kunna klara den här debatten ändå.

I Rom, den 4 november 1950, antogs den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Europarådets syfte skulle vara att bevara och utveckla de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, vilka utgör själva grundvalen för rättvisa och fred i världen.

I skuggan av det kalla kriget var det statsmän i Europa som insåg betydelsen av frihet, demokrati och mänskliga rättigheter. Kontrasten var stor mot det som pågick bakom järnridån. Där hade marxismen, vidareutvecklad av Lenin och fulländad av Stalin, länge visat sitt rätta ansikte, ett ansikte som uttryckte statsterror. Terrorn riktade sig mot de egna medborgarna när de inte lydigt anpassade sig till de överordnade kollektiva utopiska målen.

Lenins förakt för den borgerliga politiska demokratin och hans rättfärdigande av våld och förtryck utifrån en proletär rättvisedefinition har varit ledstjärna åt snart sagt alla världens kommunistiska diktaturer.

Fru talman! I Europa håller, med ett fåtal undantag, samtliga länder som drabbades av detta proletariatets diktatur på att resa sig. För vissa, åtta av de tio nya EU-medlemmarna, har utvecklingen varit glädjande snabb.

I utvecklingsländerna har dock marxismens förslamande grepp ännu inte övervunnits. Vissa länder regeras fortfarande enligt kommunistiska principer. Andra har blivit teokratier. Dock övergår de allra flesta, helt naturligt tycks det, till kleptokratier där makthavare berikar sig själva på folkets bekostnad.

Fru talman! Ingen tvekan råder om att frihet, demokrati och mänskliga rättigheter tillsammans med marknadsekonomi är det enastående bästa fattigdomsbekämpningsmedlet. Om detta tvista vi inte längre i den här kammaren.

Dagens debatt om betänkande UU9 med anledning av regeringens skrivelse har stor aktualitet. Stora delar av betänkandet präglas av en stor samsyn tvärs över partigränserna i utskottet, men på en del avgörande punkter finns betydelsefulla skillnader. Vi moderater står givetvis bakom alla våra reservationer, men av tidsskäl yrkar jag bifall endast till reservation 1.

Fru talman! De mänskliga rättigheterna bygger på individens frihet. Att erkänna en persons rättigheter är att ge henne eller honom utrymme att välja fritt och att handla fritt. I regeringens skrivelse saknas en redogörelse om de mänskliga rättigheterna i de länder där Sverige har ett utvecklingssamarbete. Jag efterlyser en sådan redogörelse. Dessutom vore det önskvärt med konkreta förslag, så att vi vet hur man ska arbeta framöver, om hur Sverige i framtiden ska kunna främja de mänskliga rättigheterna i de länder där vi har särskilt stora möjligheter att påverka. Det är häpnadsväckande att det inte finns en sådan planering och sammanställning i dag.

Sverige måste fortsatt kraftfullt bekämpa användningen av dödsstraff. Inte heller tortyr eller annan förnedrande behandling kan accepteras. Europeiska unionen har valt att föra MR-dialog på expertnivå med länder där MR-nivån är låg. En sådan dialog förs såväl med Iran som med Kina. Vad gäller Iran har utvecklingen på senare tid faktiskt gått åt alldeles fel håll. Valet till parlamentet framstår närmast som en parodi på demokrati. Mängder med reformvänliga kandidater nekades att delta. I stället valde det så kallade väktarrådet vilka kandidater som skulle få ställa upp i valet. Det var fritt val för mullorna alltså. Regimen bestämde.

Det återstår att se om dialogen som EU för med Iran leder någons. Under tiden är det viktigt att vi alla uttalar vårt stöd för mänskliga rättigheter och demokrati i Iran. Sanningens minut närmar sig för de styrande mullorna.

I Kina avrättas fler människor än i övriga världen tillsammans. Det är av yttersta vikt att Sverige och Europeiska unionen vid varje givet tillfälle uppmanar Kinas regering att upphöra med kränkningar av enskilda och organisationer. Det är glädjande att utrikesministern efter ett moderat initiativ i EU-nämnden lovade att driva frågan i EU om en resolution i FN vad gäller MR-läget i Kina. Det är bra att vi har en enighet i den frågan.

Israels rätt att existera inom erkända och säkra gränser måste tydligt erkännas av alla, inklusive den palestinska sidan. Fredsprocessen gjorde glädjande framsteg men avbröts i september 2000 av systematiskt våld, den så kallade andra intifadan. Israel befinner sig i en mycket svår situation eftersom man måste skydda sig mot terror och de krafter som vill förgöra landet fullständigt och samtidigt stimulera och förhandla med de krafter som är beredda att erkänna Israels existens och vill leva i fredlig samexistens.

Bekämpningen av terrorism och angrepp på landet måste ske i enlighet med folkrätten. Självmodsbombningar, terrorattacker på civila israeler, kan aldrig ursäktas och knappast ens förklaras.

Palestinierna har också rätt att leva i en egen demokratisk stat med erkända och säkra gränser. De gränserna måste erkännas av Israel. Fredsprocessen avbröts av den palestinske presidenten i strid med den uttalade viljan till fred och försoning hos en bred palestinsk opinion med ömsesidigt erkännande som mål. Det gav utrymme åt de krafter som motsätter sig en fredlig uppgörelse.

De palestinska krafter som strävar efter en fredlig uppgörelse är i en svår situation. Man måste bekämpa terrorism och dessutom få stöd av den egna befolkningen. Även den palestinska sidan måste följa folkrätten.

Fru talman! På grund av centralism, korruption och bristande insyn har den palestinska myndighetens institutioner ytterligare försvagats på senare tid. Det är överraskande efter den senaste tidens avslöjanden, för att inte säga häpnadsväckande, att det inte gick att få en utskottsmajoritet som uttalade att inga svenska biståndspengar ska gå till direkt eller indirekt stöd av terrorfinansiering. Övergrepp och förödmjukelser drabbar både israeler och palestinier i strid med folkrätten.

Fru talman! FN-rapporten *UN Report on Arab Development* är den första som inriktar sig på Arabförbundets 22 medlemsstater. Rapporten är ingen upplyftande läsning. Den visar att det inte i något enda arabland finns en politisk opposition som kan verka på laglig väg. Inte ett enda av de här länderna kan sägas ha ett demokratiskt system.

Vi anser att människor som lever i arabiska länder har samma rätt till frihet, demokrati och respekt för mänskliga rättigheter som människor i andra länder, till exempel här i Sverige. Hållningen att kultur, religion eller tradition gör att arabvärlden skulle vara annorlunda är en närmast rasistisk hållning. Araber har rimligen exakt samma människovärde som alla vi andra. Det förvånar mig att det synsättet inte delas av utskottsmajoriteten.

Presidentvalet i Ryssland uppfyllde formellt kraven på ett riktigt val. Problemet är närmast ryska mediers partiskhet och statens kontroll över dessa medier. Vad gäller situationen i Tjetjenien är den komplicerad, men Europarådet är tydligt i sin kritik vad gäller bristen på respekt för mänskliga rättigheter i Rysslands hantering av konflikten.

Vitryssland går allt längre i sitt återtag mot det gammelsovjetiska. Nu har Lukasjenko anställt ca 10 000 ideologer som inom en myndighet för statsideologi ska upplysa folket om vad som är rätt och fel. Det kan man kalla ett kraftigt återtag.

I Azerbajdzjan, dit jag för övrigt reser om någon vecka, är man visserligen på väg mot demokrati om än det går sakta, men det återstår en hel del. Fortfarande riskerar politiska oppositionspartier att fängslas. Närmare en miljon azerier är internflyktingar i sitt eget land med hänvisning till konflikten i Nagorno-Karabach. Sedan tio år tillbaka har man stora delar av den egna befolkningen sittande i flyktingläger under bedrövliga former.

Fru talman! Om vi åter talar om Kina återstår många politiska reformer innan det landet kvalificerar sig inom området mänskliga rättigheter. Det är till exempel i dag inte möjligt att kritiskt granska kommunistpartiets – åter dessa kommunister – maktmonopol, den centrala politiska ledningen, kinesisk överhöghet i Tibet eller återförening med Taiwan, ej heller händelserna juni 1989 eller kampanjen mot falungongrörelsen.

Frågan om dödsstraffets avskaffande körs ständigt i repris i EU:s Kinadialog.

I betänkandet och reservation anføres att en förbättring uppnåtts eftersom Kina ej uttalat hot i samband med presidentvalet i Taiwan. Dessvärre har sedan både reservation och betänkande skrivits det blivit en försämring eftersom Kina nu efter de demonstrationer som har förekommit i Taipei efter presidentvalet har hotat att ingripa om man anser att ordningen går över styr. Det är helt oacceptabelt. Våld och hot om våld får inte användas stater emellan.

Religionsutövning är enligt Kinas konstitution fri, men kontrollen är hård i Tibet. Dessutom förföljs olika religiösa organisationer, bland annat falungongsekten.

Som jag poängterade under avsnittet om dödsstraff måste den svenska regeringen reagera hårdare mot övergreppen mot mänskliga fri- och rättigheter i Kommunist-Kina.

Kuba är numera det enda landet i Latinamerika utan en folkvald regering. Åtskilliga av demokratierna är bräckliga, och respekten för de mänskliga rättigheterna lämnar mycket övrigt att önska, men kommunistregimen i Kuba spelar i en egen ruskig klass.

Europeiska unionen måste bli tydlig i sin kritik mot regimens brott. Däremot nyttjar det inget till med sanktioner. Snarare har väl sanktioner hållit Castro kvar vid makten alldeles för länge. Det gäller att öppna upp landet för handel och att släppa in utländska influenser.

Fru talman! Sammanfattningsvis kan man säga att det under de senaste drygt 50 åren har hänt mycket positivt, särskilt i Europa. Mången omställning har gått fortare och bättre än någon kunnat ana. Det finns lysande exempel i Europa, vi har Sydkorea i Asien, Taiwan och så vidare. Men samtidigt återstår enormt mycket hårt arbete innan alla världens folk respekteras lika, var och en som en egen individ med förhoppningar och framtidsplaner som kan förverkligas utan att maktfullkomliga giriga kleptokrater, teokrater och kommunister blandar sig i med hat, mord och terror.

Anf. 2 CECILIA WIGSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation nr 2.

I dag ska vi debattera mänskliga rättigheter och Sveriges relationer till andra länder. När någon säger orden mänskliga rättigheter associerar vi ofta först till FN:s allmänna deklaration från 1948. Men ursprunget till de mänskliga rättigheterna hittar vi långt tidigare hos liberala tänkare och filosofer som ville skydda medborgarna från de kungliga despoterna som styrde på den tiden i Europa. Redan under 1600-talet antogs i England en rättighetsförklaring som fick efterföljare i den amerikanska konstitutionen och den franska revolutionen.

Det är alltså en oerhörd liberal framgång att de mänskliga rättigheterna nu i vår tid tas på allvar i alltfler länder. De utgör en central del av folkrätten. Men deras ställning behöver självklart stärkas ytterligare inom FN-systemet. Det har vi fått bevisat många gånger, till exempel när FN stod handfallet inför folkmordet i Rwanda.

Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. Varje människa har rätt att leva ett liv i fred och frihet med reella möjligheter att påverka sin egen livssituation. Så kan endast ske om de mänskliga

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Mänskliga rättigheter
och relationer till
andra länder*

rättigheterna respekteras. Det gör de endast på ett fullgott sätt i en demokrati. Demokratien är det enda styrelseskick som är människan värdigt.

Jag sade att vi har nått framgångar när det gäller mänskliga rättigheter. Men fortfarande förekommer grova kränkningar av dessa rättigheter. I Egypten könsstympas flickor utan att staten griper in. I Zimbabwe fångas journalister. I Vitryssland inskränks föreningsfriheten. Vårt liberala nybildade systerparti fick i dagarna besked av myndigheterna att det inte får registrera sig som politiskt parti i Vitryssland. Det innebär att det inte kan ställa upp i valet i höst. I Afghanistan tillerkänns kvinnor inte status som medborgare i den nya konstitutionen. I Iran döms homosexuella till pryglning, fängelse eller i värsta fall dödsstraff.

För oss liberaler är det oerhört viktigt att försvara och förbättra skyddet för de mänskliga rättigheterna. Dödsstraffet är en av de grövsta kränkningarna av mänskliga rättigheter och bör avskaffas i hela världen. Vi måste kraftfullt fördöma de länder som fortfarande tillämpar det. Folkrepubliken Kina är det land i världen som avrättat flest människor. Det lilla grannlandet Singapore avrättat flest människor per invånare.

Fru talman! Politiska riktningar har många gånger svårt att enas om en gemensam syn på mänskliga rättigheter. Dessa åsiktsskillnader är inte överspelade. Om man ser till verkligheten är en principiell uppdelning mellan politiska och medborgerliga rättigheter kontra sociala, kulturella och ekonomiska rättigheter ofta på sin plats. Politiska rättigheter syftar till att skydda den enskilde från olika övergrepp. De flesta civila och medborgerliga rättigheter är absoluta och bör även i fattiga länder genomföras omgående.

De kommunistiska regimer som för bara ett årtionde sedan kontrollerade halva Europa hävdade att civila och medborgerliga rättigheter saknade relevans. I stället gjorde dessa regimer anspråk på att ha förverkligat rättigheter av ett annat slag: rätt till arbete, rätt till sjukvård, etcetera. I verkligheten var dessa anspråk falska. Dessa sociala rättigheter uppfylls i allmänhet sämre under socialismen än i demokratiska marknadsekonomier. Sanningen är ju den att demokratier bättre uppfyller sina medborgares behov. Nobelpristagaren Amartya Sen har visat att ingen hungersnöd har brutit ut i demokratier.

Sociala rättigheter av det slag som dessa regimer gjorde oriktigt anspråk på att förverkliga är av en annan karaktär än de politiska rättigheterna. Sociala rättigheter är i hög grad processuella. De kan genomföras först efter hand som möjligheter skapas. De är beroende av tillgång till förändrade ekonomiska förutsättningar som staten ofta inte råår över. Så står det också i FN:s deklaration att dessa rättigheter förverkligas med hänsyn tagen till varje stats organisation och resurser medan de civila och medborgerliga rättigheterna inte omgärdas med sådana villkor utan bör införas omgående.

Det är enligt Folkpartiets uppfattning helt oanständigt att försöka förklara frånvaron av till exempel yttrandefrihet med att en social rättighet uppehålls. Denna distinktion måste vi göra. Om man inte gör åtskillnad mellan de politiska och medborgerliga rättigheterna och de socioekonomiska hamnar man i den svårighet som utskottsmajoriteten har försatt sig i.

I betänkandet nämns när det gäller Kuba att framsteg görs där vad gäller jämställdhet och utbildningsväsendet. Men varför tar ni upp detta?

Syftet med detta betänkande är att kritisera allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna i vissa länder och att visa att vi i Sverige inte accepterar detta. Syftet med betänkandet är inte att dela ut diplom. Skulle vi dela ut diplom hade Kuba blivit utan. Genom att ta upp att det är bra med jämställdheten på Kuba skickar utskottsmajoriteten en signal om att det hårda politiska förtrycket kan ursäktas eftersom de på Kuba kommit en bit på vägen vad gäller jämställdhet.

När massarresteringarna ägde rum förra året uttalade Jan O Karlsson att det nu var dags att regeringen införde ett demokratistöd till demokrati-rörelsen på Kuba. Det är väldigt positivt att också utskottet ställer sig bakom detta. Men ett år har gått, och orden måste också genomföras genom en strategi. Det är väldigt viktigt för Folkpartiet liberalerna att poängtera att detta är oerhört viktigt. Vi kan inte lämna de demokratiska krafterna på Kuba utan stöd.

Folkrepubliken Kina är världens största diktatur. Den kommunistiska enpartiregimen slår till med brutal hårdhet mot varje antydan till politiskt missnöje eller protest. Regimen tolererar inte något uttryck som går emot dess egen vilja. Det är bra att Kina integreras alltmer i världssamfundet. Men det får inte innebära att vi är tysta inför Kinas demokratibrister och övergrepp.

I framför allt två av de erövrade områdena med egen ickekinesisk ursprungsbefolkning – Tibet och Xinjiang i västra Kina – reses krav på självbestämmande. Den kinesiska ockupationen fullbordas effektivt med hjälp av massinflyttning, militär kontroll och förtryck. Sverige och EU bör våga stå upp för dessa folks rättigheter att få ett långtgående självbestämmande. Deras mänskliga rättigheter samt deras förutsättningar att vårda och utveckla sina kulturella och religiösa särdrag måste respekteras.

När det gäller Taiwan måste vi tydligt ta avstånd från all kinesisk maktpolitik. Det är i strid med folkrätten och den internationella säkerheten i FN-stadgans mening. Varje antydan om att Beijing kan komma att använda väpnat våld eller utpressning för att uppnå sina mål gentemot Taiwan måste avvisas av EU och Sverige. Det är medborgarna i Taiwan som själva ska avgöra om de vill vara en del av Folkrepubliken.

Det är upprörande att Frankrike tillsammans med Kina inför presidentvalet som ägde rum nyligen utförde flottmanövrer inte långt från Taiwan. Inom EU måste vi hålla ihop och gemensamt bilda en enad front mot diktaturer och stödja de demokratier som finns. Det är också viktigt att EU ändrar sin policy vad gäller Taiwan även när det gäller viseringar. Höga taiwanesiska tjänstemän vägras i dag inresevisum till Sverige och till EU. Det är verkligen upprörande att den nyvalde presidenten Chen Shuibian – om nu resultatet kommer att hålla även efter en omräkning – häromåret vägrades inresevisum till Sverige medan kinesiska höga företrädare åker hit på löpande band.

Det är också oroande att det inom EU nu höjs röster för att vapenembargot mot Kina, som infördes efter händelserna på Tiananmen Square, ska upphävas. När det är så uppenbart att kränkningarna mot de mänskliga rättigheterna i Kina fortsätter och Kinas maktpolitik gentemot Taiwan likaså måste Sverige göra sitt yttersta för att motarbeta alla dessa tendenser.

Sist, fru talman, vill jag ta upp fallet Dawit Isaak. Dawit Isaak är en svensk medborgare som arbetar som journalist i Eritrea. I skuggan av den 11 september 2001 passade diktatorn Afewerki på att gripa journalister och parlamentsledamöter som kritiserade honom. En svensk sitter alltså fängslad i Eritrea utan rättegång och utan att vi har någon kontakt med honom sedan mer än två och ett halvt år tillbaka.

Alla svenskar vars rättigheter kränks utomlands har rätt till likvärdig hjälp från Sveriges regering för att skydda sina medborgerliga rättigheter. Men en annan fängslad svensk, Mehdi Ghezali, som sitter på Guantánamo, har fått betydligt mer bistånd av UD. Sverige har agerat oftare och på högre politisk nivå för att bistå honom jämfört med Dawit Isaak.

Från Folkpartiets sida kräver vi att UD utarbetar tydliga rutiner för just dessa tillfällen. Det bör göras tydligt vilket bistånd en svensk medborgare kan räkna med i en sådan här situation, så att alla får rätt till likvärdig hjälp.

Anf. 3 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 10 som utgår från Kristdemokraternas motion U283.

Varje människa har rätt till liv och värdighet. Denna rätt är direkt knuten till respektive individs existens och behöver därför inte förvärvas eller förtjänas. Dessvärre måste denna rätt försvaras och främjas varje dag, i varje land, på varje kontinent.

Ett liv i värdighet förutsätter respekt för mänskliga rättigheter. Det bästa instrumentet för denna respekt är att utveckla de mänskliga rättigheterna och det demokratiska styrelseskicket. Historien visar oss detta faktum.

Fru talman! Medfödda mänskliga fri- och rättigheter och den demokrati som vi i Sverige tar för given är det alltför få människor i andra delar av världen som får åtnjuta. Detta tragiska tillstånd i världen måste förändras. Demokratin och dess grundläggande värden måste spridas för livets, för värdighetens, för fredens, för människornas och för mänsklighetens skull.

Fru talman! Den 30 oktober 2003 presenterades den andra av fyra planerade rapporter om tillståndet i arabvärlden. Den heter *Arab Human Development Report 2003*. Det är en brist att rapporterna delvis klumpar samman flera stater med stora skillnader. Trots detta skildrar de denna del av världen som oförmögen att utvecklas politiskt och ekonomiskt. Båda rapporterna har skrivits av framstående arabiska akademiker och fått stor uppmärksamhet över hela världen.

Den senaste rapportens centrala budskap är att arabländerna måste överbrygga ett kunskapsgap genom stora investeringar i utbildning och satsningar på en öppen och fri debatt. 2002 års rapport beskriver de huvudsakliga problem som arabländerna måste ta sig an för att kunna utvecklas politiskt och ekonomiskt. Bristerna består i

- mycket låg grad av folkligt politiskt deltagande,
- stark ojämlikhet mellan män och kvinnor,
- utbredd analfabetism och svagt utbildningsväsende,

- undermålig teknisk utveckling, bristande konkurrenskraft och smal produktionsbas som baseras på oljetillgångar,
- eskalerande fattigdom och mycket hög arbetslöshet,
- dålig samarbetsförmåga arabländerna emellan samt
- väpnade konflikter – inte minst den med Israel.

Sammanställningen av bristerna är i det närmaste en metodbeskrivning över hur man effektivt håller demokratin borta från de arabiska folken.

Fru talman! Konflikten med Israel drar bort uppmärksamheten från de interna problemen i arabländerna, problem som måste hanteras för att möjliggöra politisk och ekonomisk utveckling. Konflikten mellan israeler och palestinier har debatterats i denna kammare vid åtskilliga tillfällen. Vi känner alla till de mönster som konflikten följer.

Sedan Hamasledaren shejk Ahmed Yassin dödades i början av mars är situationen i Mellanöstern oerhört spänd. Hamas har varnat för fullt krig mot Israel. Nu anser de flesta att USA är den viktigaste aktören för att hantera konflikten mellan Israel och Palestina.

Risken för ökat våld är stor i regionen, och omvärldens ledare manar befolkningen till lugn för att undvika ett fullskaligt krig i området. I detta oerhört kritiska läge för Mellanöstern, där parterna själva bevisligen är oförmögna att bemästra en fredlig lösning, krävs det att omvärlden samlas och tar ett långsiktigt ansvar för fred och försoning. Världssamfundet måste agera nu!

Fru talman! USA:s nyligen framlagda fredsinitiativ – *Initiativ för den utvidgade Mellanöstern* – är ännu ett förslag i raden av försök till en demokratiseringsprocess i regionen. Planen ska presenteras under G8-ländernas möte i juni, då ledare för USA, Kanada, Storbritannien, Italien, Frankrike, Tyskland, Japan och Ryssland ska mötas i USA.

Initiativet innehåller förslag till politisk, ekonomisk och social förändring i hela Mellanöstern – från Palestina till Pakistan. De förändringar som krävs av fred och försoning för bättre relationer mellan araber och västerlänningar är stora. Här pekar man på

- stöd till demokratireformer,
- inrättandet av industri- och handelszoner,
- bättre finansiering av småföretagsverksamhet,
- hjälp till genomförandet av fria val,
- etablerandet av starkare band med västländerna,
- icke-statliga organisationer som arbetar för demokratisk utveckling samt slutligen
- ökat utbildningsstöd, främst till kvinnor.

Det är det amerikanska förslaget.

Fru talman! Inom EU möts planen med skepsis, och den svenska utrikesministern Laila Freivalds tillhör kritikerna. Freivalds ifrågasätter USA:s initiativ och framhåller i stället EU:s fredsplan som, enligt utri-

kesministern, föreslår ett "mjukare" tillvägagångssätt för en ökad demokratisering i Mellanöstern. Att samordna EU:s och USA:s mål ser hon inte som en förstahandsuppgift.

Utrikesministerns inställning är både märklig och djupt beklaglig eftersom den motverkar en konstruktiv hantering av konflikten genom att USA och EU försöker söka ett gemensamt mål. Världssamfundet kan enbart hantera denna oerhört komplexa konflikt på ett konkret och långsiktigt sätt genom en full samordning. Hur ska vi annars nå fram till den fredsprocess som är nödvändig för att komma ut ur den minst sagt alarmerande situation som råder i dag?

Fru talman! Sveriges roll i arbetet för en hantering av konflikten mellan israeler och palestinier bör, om så önskas, vara att verka som en opartisk medlare. Sverige kan däremot inte ställa sig neutralt till medborgarnas krav på demokrati och ett öppet samhälle.

I strävan efter mänskliga rättigheter för alla människor i arabvärlden måste Sverige vara en mer drivande part i detta sammanhang. Inom EU måste Sverige arbeta intensivt för ökad dialog med arabvärlden om vikten av politisk och ekonomisk utveckling. Arabländernas folk måste få samma fri- och rättigheter som människor åtnjuter i demokratiska länder som Sverige.

Nu måste världssamfundet samlas för Mellanöstern dels för att hantera konflikten mellan israeler och palestinier, dels för att bistå arabländerna i arbetet med att skapa, främja, skydda och upprätthålla de mänskliga rättigheter som deras folk har fullständig rätt till.

Anf. 4 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! I mitt anförande tog jag upp att det är väldigt viktigt att skilja mellan de civila och medborgerliga rättigheterna och de sociala, ekonomiska och kulturella rättigheterna. De första är absoluta och kan genomföras omgående, medan de senare är processuella och kan införas först efter det att stater får resurser till det.

Jag tycker att det är väldigt bra att Kristdemokraterna ställer sig bakom vår reservation. Vi har en gemensam reservation om Kuba, där vi tydligt säger att eventuellt bra utbildningsväsenden inte kan ursäktas de övergrepp som sker där.

Min fråga till Kristdemokraterna är varför ni inte ville ställa upp på vår reservation nr 2, där vi just säger att det generellt, inte bara för Kuba, är väldigt viktigt att vi gör en distinktion mellan de medborgerliga och de kulturella rättigheterna. Den linje som vi förespråkar är den linje som Sverige traditionellt har drivit fram till slutet av 90-talet, då regeringen svängde och började prata om dessa som lika viktiga. Den svenska grundlagen skiljer faktiskt på de här rättigheterna på detta sätt. Jag skulle vilja veta varför Kristdemokraterna inte är med oss i den reservationen.

Anf. 5 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Vi har ingen annan uppfattning än vad Folkpartiet har i den här frågan. De mänskliga rättigheterna i grunden och de sociala skiljer vi på i det sammanhanget. Vi skulle mycket väl ha kunnat ställa upp på den reservationen, men vi har uttalat oss i frågan åtskilliga gånger tidigare och tyckte inte att det var nödvändigt den här gången.

Anf. 6 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Tack, det var väldigt glädjande att höra att vi är fler i denna kammare som inser vikten av att verkligen premiera och se till att de politiska rättigheterna går före, det vill säga rätten till liv, rätten till yttrandefrihet och så vidare.

Anf. 7 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag kan bara säga att vi naturligtvis kan tävla om vem som tyckt och tänkt det här allra längst, om liberalerna gjort det längre än Kristdemokraterna. Vi kan säkert hitta rötter för oss som skulle gå ännu mycket djupare, men huvudsaken är att vi jobbar mot samma mål nu, och det gör vi verkligen.

Anf. 8 SERMIN ÖZÜRKÜT (v):

Fru talman! Jag skulle vilja börja med att yrka bifall till vår reservation nr 3 under punkt 1. I reservationen har vi krävt att Sverige bör lämna IOM, Internationell organisation för migration. IOM har i flera viktiga avseenden handlat och fortsätter att handla på ett sätt som gör att grundläggande mänskliga rättigheter för migranter, flyktingar och asylsökande kränks.

Min partikamrat Kalle Larsson kommer i sitt anförande att närmare gå in på Vänsterpartiets kritik mot svenskt medlemskap i IOM.

Utöver detta instämmer vi i grundperspektivet för de mänskliga rättigheterna. Grundperspektivet handlar om att se helheten i problematiken med mänskliga rättigheter. Med andra ord handlar grundprincipen om att se skogen bortom träden. Om man inte ser skogen för bara träd missar man helheten.

Med tanke på grundperspektivet instämmer vi i betänkandet i allmänhet och i vissa områden i synnerhet.

Det första området gäller kvinnors ställning och den specifika situation de hamnar i i fråga om brott mot mänskliga rättigheter. Regimer som kränker de mänskliga rättigheterna har ibland försvarat detta med att just deras land har särskilda förhållanden som gör det befogat eller att mänskliga rättigheter inte får hindra utövandet av traditionella sedvänjor.

Åsikten har också framförts att de internationella normerna skulle vara ett västerländskt påfund.

Wienkonferensen 1993 bekräftade de mänskliga rättigheternas universalitet, och denna princip har under de tio år som gått sedan dess vunnit en allt bredare förankring i internationella sammanhang. Även Vatikanen och vissa islamiska stater ifrågasätter ofta internationella överenskomelser inom detta område.

Det andra området gäller alla former av tortyr. Till skillnad från dödsstraffet, som tillkännages i domslut, utgör tortyr en dold verksamhet vars förekomst många länder anstränger sig att dölja för omvärlden.

Det kan inte accepteras i vilket syfte det än må vara. Förbudet mot tortyr ingår i de centrala instrumenten för mänskliga rättigheter samt i FN:s konvention mot tortyr från 1984. Tilläggsprotokollet från 2002 syftar till att stärka möjligheterna att förebygga tortyr.

Sverige verkar inom ramen för detta arbete särskilt för att konventionen ska innefatta en rätt för anhöriga till information om vad som hänt den försvunne samt dennes rätt till skadestånd.

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Mänskliga rättigheter
och relationer till
andra länder*

Vi kommer att följa regeringens agerande i denna fråga med stort intresse.

Det tredje området gäller förtryck av etniska eller nationella och religiösa minoriteter. De mänskliga rättigheterna slår fast att alla människor är födda fria med lika värde. Det har beräknats att nationella eller etniska, religiösa och språkliga minoritetsgrupper världen över uppgår till en fjärdedel av jordens befolkning. Staterna har ett ansvar att utan diskriminering ge personer ur minoritetsgrupperna samma rättigheter som landets övriga befolkning, till exempel socialt skydd, utbildning, hälsovård eller kommunikation inom rättsväsendet.

Minoritetsgrupper i många länder har inte samma möjligheter som majoritetsbefolkningen. Minoriteterna tillhör ofta de fattigaste och mest marginaliserade grupperna i samhället, med den största arbetslösheten, de sämsta bostäderna och störst antal ungdomar med ingen eller oavslutad skolgång.

Enligt betänkandet verkar Sverige för att personer som tillhör nationella eller etniska, språkliga och religiösa minoriteter i alla länder ges möjlighet att på lika villkor som majoritetsbefolkningen effektivt åtnjuta alla de mänskliga rättigheterna.

Vänsterpartiet kommer att följa upp regeringens agerande framöver.

De ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna ses på sina håll mer som ambitioner än som verkliga rättigheter. Enligt betänkandet finns det ingen saklig grund för att behandla dessa rättigheter som mindre viktiga eller radikalt annorlunda än de medborgerliga och politiska rättigheterna.

Vi kommer att följa regeringens agerande också i denna fråga med stort intresse.

De senaste åren har mänskliga rättigheter diskuterats allt flitigare bland politiker, i medierna och i internationella organisationer. Med tanke på den befogade uppmärksamheten ska jag lyfta upp några punkter som inte står i betänkandet men som på senare tid har haft stor aktualitet.

Det första är MR-läget i USA. Det borde också uppmärksammas. USA använder sig fortfarande av dödsstraffet. Den internationella brottsdomstolen ifrågasätts och bekämpas av USA. Tortyrkonventionen bekämpas aktivt av USA.

Det andra är MR-läget i Colombia. Det borde också uppmärksammas. Vänsterpartiet menar att kritik riktad mot Kuba när det gäller brott mot mänskliga rättigheter är befogad, men MR-brotten i Colombia är betydligt mer omfattande och betydligt grövre än på Kuba. Läget i Colombia har närmast karaktären av regelrätt krigföring.

Avslutningsvis skulle jag vilja utveckla en formulering i betänkandet:

”Utskottet menar att de framsteg som skett under året bl.a. är en konsekvens av de krav EU har ställt på Turkiet, särskilt de konstitutionella reformerna.”

Jag vill påstå att de människor, oavsett etnicitet och religion, i Turkiet som kämpat för mänskliga rättigheter har bidragit stort till de än så länge kosmetiska lagförändringarna. Många har fängslats, torterats och dött i den kampen. Detta gäller för alla länder. Där förekommer grova brott mot mänskliga rättigheter.

Rättigheter nås efter ett långt, slitigt och tålmodigt arbete av landets befolkning oavsett vilket land det gäller. Sedan är det dags för det andra

steget, nämligen att våga använda lagar och att kräva en rättvis tillämpning av dessa.

Prot. 2003/04:91
31 mars

Anf. 9 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet har fått en ny partiledare, som bekänner sig till kommunismen. Vi kan utifrån konstatera, inte att det är en kamp men att det pågår en spänning i fråga om hur många som vill ställa upp som kommunister och bekänna sig till den sidan i partiet och vem som ska ta ledningen.

Min fråga till dig är nu helt enkelt: Vad har vi att förvänta oss i den politiska debatten och i den politik som ska föras i utrikesutskottet? Kommer ni också i praktiken att vara konsekventa, så att ni står upp mer för kommunismens värden än vad ni har gjort hittills?

Anf. 10 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik:

Fru talman! Den här etiketteringsprocessen har pågått ganska länge. Det är jag medveten om. Jag kan börja med att säga att jag själv också kallar mig kommunist. Det är inte i den bemärkelsen att det anknyter till förtryck och brott mot mänskliga rättigheter, men i den bemärkelsen att jag är socialist. Varje socialist tror på det kommunistiska samhället, där det inte finns klasskillnader och klassförtryck. Det är en tro vi har, och den tron kan ingen ta ifrån oss.

Anf. 11 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet är de första att kritisera USA i alla lägen, så ofta man kan och så mycket man kan. Jag är den siste som skulle försvara dödsstraffet i USA. Men låt oss tänka oss en balansräkning, där vi på den ena sidan noterar bristen på mänskliga rättigheter som kan uppbringas i USA och på den andra sidan förhållandena i de kommunistiska länderna – det räcker att jag nämner Kina – men också alla övriga länder som står för kommunistiska värderingar i dag. Hur lång skulle den listan bli?

Ändå framhårdar Vänsterpartiet hela tiden med att attackera USA:s brister medan man döljer Kina, Kuba, Nordkorea – jag ska inte räkna upp alla, för jag har inte så lång tid på mig.

Hur länge går det att köra en dubbel agenda? Ni säger att ni gillar en sida, den kommunistiska, och ni attackerar den andra – ska svenska folket kunna tro att ni verkligen arbetar för mänskliga rättigheter?

Anf. 12 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik:

Fru talman! För det första vill jag klargöra vad man menar med kommunistiska länder. Det har än så länge inte funnits ett kommunistiskt land i världen. Vi har inte fått det kommunistiska samhället än. Det är därför lite missvisande att kalla de där länderna kommunistiska länder.

För det andra talade du om en dubbel agenda. När vi kritiserar USA kritiserar vi samtidigt Kuba och Ryssland. Där har vi en konsekvent kritik, som vi står för. När dubbelmoralen från den borgerliga sidan tar slut ska vi sluta att kritisera USA.

*Mänskliga rättigheter
och relationer till
andra länder*

Anf. 13 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Det var ett något annorlunda anförande som Sermin Özürküt höll. Hon började med en reservation, som ska diskuteras senare när Kalle Larsson kommer hit. Sedan kom det i en bisats att vi har en debatt om mänskliga rättigheter. Jag undrar hur engagerad Sermin Özürküt egentligen är för att alla människor ska ha lika rättigheter. Är hon beredd att stå upp för att araber också har rätt till samma mänskliga fri- och rättigheter som vi andra? Vill hon försvara det?

Sedan var det en diskussion om sociala rättigheter och gradskillnader. Man har inte förstått någonting om man hävdar att de sociala rättigheterna är lika viktiga som rätten till liv, rätten att inte torteras, rätten att fritt få uttrycka sig. Då har man inte begripit någonting.

Jag tar gärna vid när det gäller debatten med Holger Gustafsson om kommunism. Vilken kommunism vill Sermin Özürküt ha? Tar hon avstånd från Lenin? Det var ingenting som hade fungerat med Stalin, har jag förstått. Hur är det med Nordkorea? Hur var det med Pol Pot? Finns det något land där den här så kallade religionen har fungerat? Finns det något enda exempel på att det sedan Marx och Engels skrev sina böcker har kunnat fungera någonstans? Eller är det bara ett slags religiös övertygelse, som Maranata, som inte leder någonstans?

Anf. 14 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik:

Fru talman! Det är inte min avsikt att gå i polemik med Moderaterna – vi står på olika sidor. Men jag tycker att det är obefogat när du frågar mig om jag är beredd att stå för de mänskliga rättigheterna. När man har kämpat för mänskliga rättigheter i ett annat hörn av världen och fått betala ett högt pris för detta har man en del att säga om mänskliga rättigheter.

När det gäller sociala rättigheter skulle jag bara vilja säga att det ena inte utesluter det andra. Båda är viktiga. Det är därför vi tar upp de sociala rättigheterna.

Sedan frågar du mig när jag ska ta avstånd från Lenin. Visst kan jag göra det, men jag förväntar mig att ni också tar avstånd från Bush.

Anf. 15 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Det har ju varit allmänt känt att jag inte är någon ivrare av just George Bush. En del av hans politik är mycket bra och en del är usel. Så är det med många politiker. Men att jämföra honom med Lenin får ju nästan taket att lyfta härinne – Lenin som uttalade att det är bättre att döda hundra om så blott en är skyldig. Det var ändå han som satte statsterrorn i system långt före Stalins tid.

Jag fick inget ordentligt svar på var i världen kommunismen fungerar. Har den någonsin fungerat någonstans, eller är det bara den absoluta religiösa övertygelsen om att den borde fungera? Är Sermin Özürküt beredd att ta avstånd från kommunismen i Kina och deras vidriga brott? Är hon beredd att ta avstånd från det som pågår på Kuba, där man fängslar människor som uttalar en avvikande mening? Är hon beredd att ta avstånd från de afrikanska diktatorer som hävdar att de är kommunister, vilket de sannolikt är, men också är kleptokrater?

Det finns inget kommunistiskt system som har fungerat utan att makteliten har tillskansat sig förmåner. Redan Lenin sade att det var nödvän-

digt. Men det kommer att erodera med tiden när det kommunistiska systemet har satt sig. Så sade Lenin. Hade han fel i det? Ja, jag är alldeles övertygad om att han hade fel.

Prot. 2003/04:91
31 mars

*Mänskliga rättigheter
och relationer till
andra länder*

Anf. 16 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik:

Fru talman! Jag har bara ett kort svar på dina frågor. Den dagen vi börjar prata om alla dessa militära regimer och diktaturer i världen som har orsakat tortyr, förföljelse och mord ska jag ta avstånd från Lenin.

Anf. 17 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Sermin Özürküt säger här att alla rättigheter är lika värda. Jag vill fråga dig om ett förbud mot tortyr och en rätt till regelbunden semester verkligen är lika viktiga.

För mig är det självklart att de politiska grundläggande rättigheterna är viktigare. De kan införas meddetsamma, men så sker inte i en mängd länder, bland annat Kuba, för att man säger att man har uppnått andra rättigheter. Utskottet, där du tillhör majoriteten, kan man säga legitimerar en sådan argumentation genom att framhäva här att Kuba har uppnått jämställdhet, en bra utbildningsnivå, och så vidare.

Jag skulle vilja ha ett svar på frågan: Är det verkligen lika viktigt med en regelbunden semester som med ett förbud mot tortyr?

Anf. 18 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik:

Fru talman! Problematiken med mänskliga rättigheter omfattar alla delar av mänskliga rättigheter och är ett komplex. Den grundläggande mänskliga rättigheten är rätten till liv, självklart. En död människa kan inte utöva sina mänskliga rättigheter. Därutöver finns det alla möjliga mänskliga rättigheter som varje människa ska utöva. Det är därför vi pratar om jämvikten mellan de mänskliga rättigheterna. Grundläggande mänskliga rättigheter, politiska rättigheter, ekonomiska rättigheter är alla ett komplex som vi borde vara försvarare av.

Anf. 19 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag blir lite mållös. Jag kan inte tolka ditt svar på annat sätt än att du tycker att artikel 24 i FN:s stadga, där det står att var och en har rätt till regelbunden semester, är lika viktig som artikel 5, där det stipuleras att stater inte får utföra tortyr mot människor.

För mig som liberal är det oerhört viktigt att hålla isär de grundläggande rättigheterna, som vi inte kan tumma på på något sätt, och de sociala rättigheterna, som självklart är målsättningar som vi ska sträva mot. Men vi kan inte kräva att de införs i alla stater på en gång, för de ekonomiska förutsättningarna är ju sådant som stater inte alltid råår för. Sedan uppfylls ju de sociala rättigheterna bäst i demokratier, inte i kommunistiska diktaturer.

Vi vet att kommunismen är ett begrepp som är besudlat av blod och brott mot mänskliga rättigheter. Det är inte trovärdigt att stå här, som Sermin Özürküt gör, och kalla sig för kommunist, precis som Kina och Kuba kallar sig för kommunistiska och Pol Pot kallar sig för kommunist, och samtidigt hävda att man värnar de mänskliga rättigheterna. Det går

inte ihop, särskilt inte om man sätter semesterrätten före rätten att slippa tortyr.

Anf. 20 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik:

Fru talman! Jag har förståelse för din upprördhet. Men jag vill upp-
repa vad jag sade: Ni pratar om kommunismens offer enbart i samband
med förtryck, samtidigt som ni borde kunna kritisera alla dessa militära
kupper och militära interventioner som sker i världen. Det är min åsikt.

Sedan vägrar jag att gå med på att omprioritera mänskliga rättigheter.
Mänskliga rättigheter är ett komplex. Varje del är viktig. Vänsterpartiets
grundsyn är att kämpa för alla dessa mänskliga rättigheter som varje
människa är värd.

Anf. 21 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Vi står inför ett viktigt val i Sverige 2006. Oppositionen
vill ha ett maktskifte. Regeringsmakten, den socialdemokratiska, är ho-
tad. Anta att statsminister Göran Persson inför hotet om maktskifte ett
halvår före valet låter fängsla Sören Gyll, Svenskt Näringslivs ordfö-
rande, eller någon av Wallenbergarna som upplevs som ett direkt hot för
att de stöder oppositionen. Centerpartiet får sina datorer och kopiatorer
beslagtagna så att det blir praktiskt omöjligt att nå ut med information
och valpropaganda. Sveriges Radios och televisionens samtliga kanaler
ges direktiv att enbart föra fram information om regeringens förträffliga
politik och lämna information från oppositionen därhän. Regeringens
politik andas mer och mer slutenhet inåt, medan Göran Persson när han
är ute i världen visar mer öppenhet och talar vackert om demokrati och
mänskliga rättigheter, också när han är i Bryssel.

Inför valet som nu kommer allt närmare ser regeringen till att ett nytt
parti bildas som kallas Socialdemokraternas väl. Det bildas och företräds
huvudsakligen av tjänstemän i riksdag och regering och av trogna myn-
dighetspersoner som med sin regeringsvänliga politik har uppgiften att ta
röster från de verkliga oppositionspartierna. Ingen av de borgerliga parti-
ledarna vågar i det rådande klimatet öppet deklarera att de kandiderar
mot Göran Persson om statsministerposten. Lars Ohly övertalas av
statsministern att ställa upp som motkandidat därför att konstitutionen nu
föreskriver att det ska finnas en motkandidat i riksdagens val av statsmi-
nister. Laila Freivalds byts ut som utrikesminister, och Sveriges FN-
ambassadör kallas hem till den posten därför att han passar bättre in i den
av statsministern lanserade nationella slutenheten. Upproriska tendenser
till självständighet i Jämtland och Småland slås bryskt tillbaka, och
mänskliga rättigheter kränks brutalt i hanteringen av de konflikterna.

Utgången av valet är given. Partiet Socialdemokraternas väl vinner
stort i riksdagsvalet, och statsministern och regeringen kan sitta kvar med
ett förkrossande stöd i riksdagen. I praktiken blir Sverige näst intill en
enpartistat och regeringschefen mycket dominerande på gränsen till en-
väldig.

Fru talman! Skulle ett land som kämpar för öppenhet, demokrati och
mänskliga rättigheter skicka lyckönskningstelegram till Göran Persson
och gratulera till återvalet och framgångarna i detta val? Naturligtvis inte.
Vad skulle det i så fall ge för signaler?

Men det är faktiskt vad som har skett. EU:s utrikesministrar, inklusive vår svenska utrikesminister, har gjort det – men inte till Göran Persson förstås. Det behövs inte, för det som jag har beskrivit skulle inte hända här. Det är bäst att jag tillägger det. Men likväl – det har hänt i Ryssland med president Putin. Det är mycket olyckligt. Det främjar inte arbetet för mänskliga rättigheter på det sätt som regeringen skriver om i sin skrivelse till riksdagen eller som framgår av innehållet i det betänkande som vi nu behandlar.

Fru talman! På alltför många ställen världen över kränks mänskliga rättigheter dagligen. Överallt där så sker måste det fördömas med fasthet och konsekvens. Även när det känns besvärande att påtala det måste Sverige stå upp och tydligt ta avstånd från sådant som kränker de enskildas fri- och rättigheter. Att driva denna fasta och konsekventa politik går inte ihop med att skicka gratulations- och lyckönskningstelegram till president Putin över utgången av ett fullständigt manipulerat val som åsidosatt demokratiska principer och som ökar slutenheten och kränker mänskliga rättigheter.

Från Centerpartiet anser vi att både Sverige och EU är alldeles för flata när det gäller att påtala bristen på respekt för demokrati och mänskliga rättigheter i Ryssland. Det italienska ordförandeskapets vänskapsattityd till de ryska ledarna, som Berlusconi angav under det italienska ordförandeskapet, följs nu upp på ett fullständigt oacceptabelt sätt. Det ger Putin och hans anhängare alibi för att fortsätta slutenheten och fortsätta att kränka demokrati och öppenhet som om ingenting hade hänt. Putin måste fås att förstå att Ryssland är på väg åt fel håll.

Jag har i reservation 12 särskilt påtalat innehållet i politiken gentemot Ryssland och situationen i de angränsande områdena Vitryssland, Ukraina och Moldavien. Sverige bör i sin politik gentemot Ryssland vara mer pådrivande för en demokratisk utveckling. Vi menar att Sverige via EU bör stärka sina förbindelser med Ukraina, Moldavien och Vitryssland på grundval av en långsiktig strategi för att främja demokratiska och ekonomiska reformer samt främja hållbar utveckling och handel. Det är dags nu för Sverige att genom EU lägga mer tyngd i sitt engagemang för det närområde som finns strax bortom EU:s utvidgade gränser. Framför allt bör frågor som demokratisk utveckling, mänskliga rättigheter, gränsöverskridande brottslighet, jämställdhet och miljö prioriteras. Jag yrkar härmed bifall till reservation nr 12.

Fru talman! Jag har avvikande meningar också vad gäller synen på dödsstraffet, jämställdheten, kvinnors situation och situationen i Turkiet, där vi från Centerpartiet tycker att majoriteten inte är tillräckligt tydlig eller vill gå tillräckligt långt.

I reservation nr 5, som är gemensam för de fyra borgerliga partierna, tar vi upp synen på dödsstraffet. Det gäller främst Kina och Taiwan. Jag nöjer mig där med att instämma i vad som tidigare har sagts av övriga reservanter i debatten.

Fru talman! Den kvinnosyn som kommer till uttryck i våldet mot kvinnor är inte förenlig med samhällets jämställdhetsmål. I ett jämställt samhälle utsätts inte kvinnor för tvång, utnyttjande, våld och sexuella övergrepp. I ett jämställt samhälle finns inga förövare som måste uttrycka makt med våld och sexuella övergrepp. Våldet mot kvinnor är både en folkhälsofråga och en fråga om mänskliga rättigheter.

I många av världens länder är merparten av livsmedelsproducenterna kvinnor. Endast en begränsad del av jordens tillgångar i form av mark, finansiella resurser, teknologi och annat ägs av kvinnor. "Könsblinda" ekonomiska reformprogram finns det alltför många av. I utvecklingen av jordbruket i utvecklingsländerna och i utbildningen tenderar kvinnorna att helt glömmas bort eller direkt missgynnas. Det är naturligtvis inte rimligt. I reservation nr 7, där Kristdemokraterna också finns med, framhåller vi att Sverige bör verka för att ekonomiska reformer samt program för jordbruksutveckling och utbildning inte missgynnar kvinnor.

Låt mig, fru talman, också något beröra Turkiet. Turkiet är ett kandidatland som avses ansluta sig till unionen på samma grundval som övriga kandidatländer. Det ställer krav på Turkiet att leva upp till Köpenhamns-kriterierna om bland annat efterlevnaden av mänskliga rättigheter. En process till hjälp har startat. Turkiet bör slå vakt om den kulturella mångfalden och garantera alla medborgarna deras kulturella rättigheter. För minoriteterna är det viktigt att de har tillgång till såväl radioprogram som TV-program och till undervisning på sina språk.

För att minoriteternas rättigheter ska kunna garanteras bör Sverige driva på för att EU tillsammans med Turkiet utarbetar konkreta planer för respektive minoritet som lever i Turkiet. Betydande framsteg har gjorts under de senaste åren för att öka respekten för mänskliga rättigheter. Det är inte tillräckligt. Den processen måste gå vidare. Det är det som avses i reservation 17, som jag och Centerpartiet står bakom.

I övrigt står Centerpartiet bakom de huvudlinjer och deklarationer som görs i betänkandet.

Att främja och öka respekten för de mänskliga rättigheterna ska vara en prioriterad fråga inom svensk utrikespolitik. Jag yrkar, som tidigare sagts, bifall till reservation nr 12. I övriga punkter, där inte reservationer med mitt namn står emot, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 22 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Vi har ju tidigare under debatten och i replikskiftena diskuterat nödvändigheten av att särskilja de olika rättigheterna och prioritera de politiska och civila rättigheterna. Jag vill fråga Centerpartiet hur ni ser på detta.

Anf. 23 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Det kan vi mycket väl tänka oss ett teoretiskt resonemang omkring. Jag tycker att rättighetsperspektivet är grunden för allt resonemang om mänskliga rättigheter. Genomförandet av det måste ske i en demokratisk process, och det är självklart att de politiska och demokratiska rättigheterna är grundläggande. Det tycker jag är tillräckligt tydligt uttalat i betänkandet. Därför har jag inte reserverat mig på den punkten tillsammans med Cecilia Wigström. Jag kunde i och för sig mycket väl ha gjort det.

Risken med att man tar upp sådana här teoretiska resonemang är ju att man då graderar och kanske underförstått nedvärderar andra mänskliga rättigheter. Det vill jag inte vara med om. Jag ser dem också som väldigt viktiga.

Anf. 24 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att det finns en viktig poäng med att göra den här skillnaden. Politiska rättigheter handlar om rätten till liv, rätten att uttrycka sig fritt och att organisera sig i föreningar. Det handlar alltså om att hindra staten från att begå övergrepp mot oss medborgare.

De politiska rättigheterna kommer ur tänkandet att den allsmäktiga staten lätt kan sätta sig på och platta till en människa. Därför kommer de politiska rättigheterna att bli grundläggande.

De sociala rättigheterna är självklart med i FN:s deklaration, men det står också tydligt att de är processuella och endast kan införas i takt med att det finns resurser. Här finns en avsevärd skillnad.

De politiska rättigheterna handlar ju om att skydda den enskilde från övergrepp från staten. När det gäller de sociala rättigheterna är vi väl i stort sett överens med Centerpartiet. Staten kan ju inte ensam ge människor jobb och skapa arbetstillfällen. Vi medborgare har ju också en skyldighet. Samhällets tillväxt och att vi har jobb och sjukvård och så vidare bygger ju på att vi individer jobbar på detta. Det är ju inte staten som har det ansvaret själv.

Därför menar jag att det är viktigt att göra en distinktion. När man inte gör en distinktion används det som till exempel i Kubafallet – och andra kommunistiska diktaturer – där man säger: Det inte är så farligt att vi tillämpar dödsstraffet eller tortyr eftersom vi har upprätthållit andra rättigheter. Vi har en bra utbildningsnivå i vårt land.

Det måste vi sätta stopp för och säga att vi inte kan acceptera ett sådant beteende. Då måste man göra den här åtskillnaden.

Anf. 25 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att Cecilia Wigströms försök att beskylla Centerpartiet för att ställa upp på dödsstraff i Kuba är att dra lite väl stora växlar i debatten.

I mitt anförande beskrev jag situationen och det som händer i Ryssland nu. Det visade väl tydligt nog var Centerpartiet står när det gäller de grundläggande mänskliga rättigheterna om demokrati och ett öppet samhälle.

Risken med att försöka gradera de mänskliga rättigheterna är att man kan tolka det som att det underförstått inte är så viktigt att kämpa för mänskliga rättigheter i hela sin vidd.

I debatten finns också en tendens att försöka visa att man lite bättre står för mänskliga rättigheter än vi andra bara för att vi inte har ställt upp på en reservation där vi tycker att utskottsmajoriteten uttalat sig tillräckligt tydligt.

Jag skulle naturligtvis likaväl kunna fråga varför inte Cecilia Wigström och Carl B Hamilton, med tanke på att Folkpartiet också utger sig för att kämpa för jämställdhet och kvinnors situation, har ställt upp på Centerpartiets reservation nr 7 om jämställdhet, kvinnors situation, könsrelaterad handel, kvinnor och barn. Men jag gör inte det, för jag vet att ni också står för det och är nöjda med majoritetens skrivning. Men vi vill gå längre.

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Mänskliga rättigheter
och relationer till
andra länder*

Anf. 26 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Först vill jag göra några spontana kommentarer till de replikskiften som har varit här på slutet.

Till Sermin Özürküt vill jag säga att varje konflikts motor, både personliga och storkonflikter i världen, har åtminstone fyra tydliga delmotorer.

Den första är att inte söka och inte se den goda viljan hos den andra parten.

Den andra är att tvinga motparten att ta ställning till långtgående konsekvensdragningar som man själv har ställt upp.

Den tredje är att fäktas för eller emot stora polariserade, ibland fullständigt överspelade, system i stället för att med klara ögon titta på här-och-nu-situationen.

Den fjärde är att framställa motståndarens intentioner som mycket värre än de är.

Det är något som jag skulle vilja att ni alla tänker på.

För att Cecilia ska slippa begära replik på mig kan jag berätta att jag var på en kurs om folkrättigheter och folkrätt där Röda Korset, Krisberedskapsmyndigheten, Amnesty och MR-fonden hade föredragshållare. Där lärde man väldigt klart ut att de mänskliga rättigheterna är odelbara. De är ömsesidigt stödjande. De är inbördes beroende, och de är lika viktiga. Jag omfattar den synen, Cecilia. Däremot har de, som du brukar påpeka, olika genomförandekaraktär.

Därmed börjar jag det anförande som jag hade förberett.

Området internationell rätt omfattar, förutom handelsrätten, de för oss viktiga områdena folkrätt – som kommer i ett senare betänkande från vårt utskott – flyktingrätt och mänskliga rättigheter, kallat MR, vilket är dagens ämne.

Jag hävdar att mänskliga rättigheter alltid innebär statliga skyldigheter. De konventioner som mänskligheten har lyckats skapa på det här området, vilka alla utgår från den slitstarka deklarationen om de mänskliga rättigheterna från 1948, är verkliga klenoder. Skaran av undertecknande och ratificerande länder ökar stadigt, vilket är en källa till hopp. Det är bara själva efterlevnaden som det är lite si och så med mellan varven.

Jag ska utifrån betänkandet göra några av alla de nedslag som är möjliga och önskvärda i det här ytterst angelägna försvaret av mänskliga rättigheter i vid bemärkelse.

Allra främst tänker jag på det fakultativa protokoll till just konventionen om sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter som Sverige tyvärr aktivt motarbetar och som utskottet inte alls anser vara nödvändigt. Kan det vara för att denna mänskliga rättighet skulle bli en så kännbar skyldighet för staten ifall rätten att klaga för enskilda medborgare skulle förverkligas i ett sådant tilläggsprotokoll för Sveriges del? Mer om detta om några veckor, fru talman, i folkrättsbetänkandet med reservationer från mig.

Däremot kan man ogrundat glädja sig åt att det i vårt parlament finns en både djup och, som jag uppfattar det, uppriktig samsyn på dödsstraff, tortyr, skydd för minoriteter och att stater inte ska krypa bakom förment interna bevekelsegrunder för att dölja överträdelser och brister i MR-tillståndet i sitt land.

En liten men viktig detalj är uppslutningen kring det partinära MR- och demokratistödet. Vi har alla i utskottet enats om dess värde och att det borde kunna slippa en delvis ohanterlig byråkratisk process här hemma. Jag har till exempel med förundran följt vad vårt eget lilla Green Forum lyckats åstadkomma med små medel på Balkan och österut.

Mindre roligt att konstatera är att – trots vacker MR-retorik, trots försäkringar om aktiva UD-kontakter och trots rätt analys av USA som varande ute i cyklingsbranschen när de kallar krigsfångar för *unlawful combatants* – Mehdi Ghezali sitter kvar på Guantánamobasen på, tror jag, tredje året och inte ens riktigt vet vad han är anklagad för. Mänskliga rättigheter är i sanning statliga skyldigheter.

Vi kommer också under omröstningen om betänkandet att stödja Vänsterpartiet och Human Rights Watch och Amnesty International i deras kritik av IOM, International Organisation for Migration, som Sverige är medlem i. Där tar man inte sin utgångspunkt i MR-konventionerna eller flyktingrätten. Man agerar inte ens alltid på FN:s uppdrag utan agerar på eget bevåg, ibland till skada för skrämde människor på flykt.

Vi i Miljöpartiet har också kommit till slutsatsen att Sverige bör gå ur den klubben.

Över huvud taget menar vi att stärkandet av den stora globala freds- och MR-organisationen FN och bevarandet av dess exklusiva våldsmopol som den främsta övervakaren av just mänskliga rättigheter är en kontinuerlig och mycket pockande uppgift.

Ger vi efter för enskilda staters självförmenta rätt att ta den globala lagen i egna händer, dölja sina MR-brott, invadera eller medverka i statsterroristiska handlingar är MR-klenoderna snart skändade. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 4.

Viktigt är också att svensk utlandspersonal, till exempel i FN:s tjänst, själva är goda exempel och har uppförandekoder som förhindrar till exempel FN-soldater att utnyttja prostituerade. Förtrycket av kvinnor är historiens mest omfattande och längst pågående MR-övergrepp.

Tyvärr har fokus ibland blivit snett för jämställdhet eftersom frigörelsen av världens kvinnor inte bara är en angelägenhet för dem utan också innebär frigörelse av mannen. Att män har något att tjäna på det och att män sannerligen behöver titta på sina egna roller och relationer är ofta bortglömt, så även här. Därför repeterar vi gröna vårt krav på en av FN anordnad storkonferens om mansrollen, både med avseende på familjeansvar, konfliktbenägenhet och sexualitet. Därför yrkar jag bifall till reservation 8.

Vi i Sverige har vårt eget minoritetsproblem som inte riktigt vill lösa sig. Det kommer inte heller att göra det förrän ILO:s konvention 169 om ursprungsbefolkningar är ratificerad. Vi svenskar kan inte ha världens vackraste MR-retorik och självskryt och samtidigt hårbärgera denna otäcka konfliktunge inom våra egna gränser. Mänskliga rättigheter är, som sagt, statliga skyldigheter. Samerna är ett minoritetsfolk med förtryckets stigma inpräntat på sin panna. Och bara en rättvis stat kan återupprätta deras ställning. Till detta ändamål finns just konventioner och FN. Så ratificera ILO:s konvention 169 nu!

Fru talman! Av alla länder på jorden som har anmärkningar av olika grad i sina MR-records har utskottet gjort ett urval. Jag finner att an-

märkningarna där är berättigade. Även utskottets texter och de flesta reservationerna har allt fog för sig. Låt mig bara kort göra tre nedslag för att markera Miljöpartiets olika resonemang.

Jag ska först ta upp Tjetjenien. Det är en märklig konflikt och ett obegripligt förnekande från Ryssland av dess skuld. Självklart finns det inget försvar för de terrordåd som tjetjener troligen gjort sig skyldiga till. Men att det postsovjetiska Ryssland försöker hävda sig som en bland de så kallade anständiga och civiliserade staterna när man har världens mest utbrända och förstörda stad Groznyj på sitt samvete låter sig bara inte göras. Det som där bedrivs mot tjetjenska medborgare är statsterrorism och förtar alla andra ryska ansatser till global respektabilitet.

Turkiets påtagliga problem är att begripa vad EU egentligen vill ha ut av standarder i fråga om mänskliga rättigheter. Lika påtagligt är EU:s behov av att snart kunna få säga att Turkiet nog snart klarar Köpenhamnskriterierna och att Turkiet ska kunna få bli medlem i EU. Kan Turkiets position i Nato manne ha någonting med denna brådska att göra?

Jag har själv sett nog av turkisk militärs agerande, sett det dödliga patriarkatet verka mot turkiska kvinnor och hört nog av vittnesmål från MR-organisationer om försvinnanden och mord. Dessutom noterar jag kurdernas berättigade fortsätta klagan på förtryck. Därför yrkar jag med kraft bifall till reservation 18. Låt FN anordna en folkomröstning för kurderna så att vi får höra hur de vill ha sin framtid.

Fru talman! Sist, men också störst, är MR-katastrofen i Gaza och på Västbanken. Det handlar om en konflikt, två folk, bara en armé och en massiv statsterrorism mot palestinier, tyvärr även med ökande individuell terror från desperata palestinier – ingen må förneka det. Den fullständigt olagliga barriären berövar många palestinier inte bara frihet, skola, vägen till jobbet, utan också den egentliga mänskliga rättigheten till vatten.

Övergreppen där tas upp på ett ganska bra sätt i betänkandet. Men jag vill även här kortfattat framhålla att den israeliska staten även utövar terror mot vissa ur sin egen befolkning. Mordechai Vanunu släpps efter över 17 år i fängelse sedan han yppade Israels kärnvapeninnehav. Han förväntas nu på goda grunder bli utsatt för starka påtryckningar och repressalier av den israeliska säkerhetstjänsten efter den 21 april när han släpps fri. Om det må vi då berätta.

Anf. 27 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Även om Lotta N Hedström förklarade Miljöpartiets politik i talarstolen begärde jag replik för att ändå få ett förtydligande och en diskussion om detta. Jag tycker nämligen att det är väldigt anmärkningsvärt att stå och säga att alla mänskliga rättigheter är lika värda. Det sägs ändå i FN:s deklaration, vilket Lotta N Hedström därmed inte säger, att de sociala och ekonomiska rättigheterna är processuella och kan införas först efterhand som det finns resurser och möjligheter. Jag tycker att den inställning som Lotta N Hedström och även utskottsmajoriteten ger uttryck för är en väldigt olycklig glidning i svensk utrikespolitik, nämligen att vi på något sätt skulle anse att sociala rättigheter är lika viktiga som politiska, att rätten till regelbunden semester skulle vara lika viktig som rätten till liv och rätten till att slippa tortyr. Det är det som det innebär om vi säger att alla rättigheter är lika mycket värda. Då blir regel-

bunden semester, artikel 24 i FN:s stadga, lika mycket värd som artikel 5 om förbud mot tortyr.

Det är väldigt viktigt att göra denna distinktion också för att veta var vi ska kraftsamla våra resurser. Vi måste hela tiden påtala när de politiska och civila rättigheterna kränks. Men i och med att utskottet intar denna luddiga linje blir det i stället så att ni faktiskt rosar Kuba för jämställdhetsframgångarna, för att utbildningsnivån är hög och så vidare. Det är det som är faran när man inte ser skillnaderna mellan de politiska och sociala rättigheterna. Då ansluter ni er till precis det som diktaturer alltid har sagt tidigare, nämligen att säga: Skyll inte på oss för att vi har dödsstraff. Vi är så fattiga. Men vi har i alla fall sett till att vi har en bra utbildningsnivå.

Vi kan inte kompromissa om de politiska rättigheterna. De är grundläggande, och det måste vi såsom demokratier stå enade kring.

Anf. 28 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det är fullständigt uppenbart vad Cecilia Wigström driver i den här debatten. Men jag gjorde mig inte så mycket till tolk för en politisk miljöpartistisk uttolkning, Cecilia, utan för det som faktiskt lärs ut av MR-proffsen här i landet, de som inte, till skillnad från oss här i kammaren, har behov av att polemisera, har behov av att tolka och har behov av att glida, utan som är fokuserade på här och nu och på vad som faktiskt försiggår, och som inte har stora gamla ryggsäckar av ideologiska gamla skynken för det som sker. Där lär man i dag ut, vilket jag kan tala om för dig att man inte gjorde för tio år sedan, att de är odelbara, ömsesidigt beroende, ömsesidigt stödjande och lika värda. Att de sedan har olika karaktär är det ingen som säger emot.

När det gäller de sociala, ekonomiska och kulturella rättigheterna är det upp till signatärstaterna att visa att de tar alla steg de kan utifrån sina resurser för att upprätthålla detta. Detta finns väldigt väl dokumenterat i hela MR-floran av bitexter förutom själva konventionstexterna. Det gör att ditt sätt att polemisera här och nu, genom att säga att vi som inte har stött er reservation tycker att semester är viktigare än förbud mot tortyr och tycker att allt är okej på Kuba, fördärvar debatten. Jag tycker att det är upprörande. Hör och se i stället att det finns ett otroligt starkt engagemang för människorätt bland alla oss. Vi har i grunden samma utgångspunkt.

Anf. 29 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag har inte frågat vare sig dig eller Agne Hansson, som sade precis likadant, varför ni inte har stött vår reservation 2. Det handlar inte om det. Jag förstår att det hela gick väldigt snabbt i utskottet och att det kanske finns mer samstämmighet än vad som kommer fram här. Det är precis som att Agne Hansson inte tycker att det är bra att man har dödsstraff på Kuba.

Men jag tycker ändå att det är viktigt att jag går upp i talarstolen för att problematisera frågan. Det är nämligen så att när man likställer alla rättigheter hamnar man på en linje som innebär att det kan utnyttjas för att ursäkta politiska övergrepp med att man har nått sociala framgångar. Och du försöker här rida på Amnesty för att Amnesty är så fint och duktigt, och det är man. Du försöker därmed få glans av Amnesty. Jag tycker

att det är viktigt att ändå veta att Amnesty International har börjat jobba med sociala rättigheter. Men när man gör det är det bara för att påtala kränkningar. Men utskottet går ett steg längre när man när det gäller Kuba faktiskt inte påtalar kränkningar av sociala rättigheter utan går ut och delar ut diplom. Ni skriver faktiskt att det är bra med jämställdheten och att det är bra med utbildningsnivån. Och varför gör ni det? Det är att skicka en signal om att de politiska övergreppen därmed är mindre viktiga.

Hade vi haft fokus bara på de politiska övergreppen hade vår signal varit tydlig. Nu blir den luddig.

Vi delar ut diplom till Kuba. Men ingenstans i betänkandet står det att vissa sociala framgångar inte kan ursäktas politiska övergrepp. Det står ingenstans. Det är därför som jag går upp i talarstolen. Jag vill att ni alla ska tänka till och faktiskt inse att det inte är så lätt som att bara säga att alla rättigheter är samma, odelbara och lika mycket värda. I FN:s deklaration är det ändå så att de sociala och de ekonomiska rättigheterna är processuella – det är någonting som vi uppnår först när vi har resurserna. De politiska rättigheterna däremot är absoluta och kan införas nu, och det bör ske i alla diktaturer världen över!

Anf. 30 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det är Folkpartiet, antar jag, som ska utse vilka som är demokratier och vilka som är diktaturer. Det blir samma ohållbara inställning som när det gäller till exempel att bistånd inte ska ges till dem som behöver mest utan bara till dem som redan är fina och demokratiska. Det håller inte, Cecilia!

Du säger att vi inte ska dela ut diplom. Nej, men vi har också en otroligt stor skyldighet att inte svartmåla allting. Vi skulle, vilket oppositionen ibland gör här – Gudskelov att vi har en opposition som får göra det! – kunna svartmåla Sverige och säga hur otroligt dåligt det är med MR-läget här. Vi skulle, liksom någon annan i debatten, verkligen kunna ta upp MR i USA och fråga hur det är med MR där och sedan gå på och gå på om det – på samma sätt som du nu gör fokuserat på Kuba.

Jag tycker, och utskottet tyckte, att det var en balanserad text. Din anmärkning från början om Kuba godtog vi och putsade lite på. Men det finns ingen anledning att svartmåla på samma sätt. Inse att vi allihop tycker att MR mår dåligt på Kuba! Så är det. Där har du oss. Det räcker. Att ytterligare polarisera och spetsa till det här gagnar inte diskussionen och inte allmänhetens kunskap om den här frågan.

Jag återopade framför allt Röda Korset som var huvudorganisatör av den kurs som jag för två veckor sedan var på. För tio år sedan var jag på en annan kurs som Swedfund ordnade med bland annat samma tema. Då fanns det en diskussion om att den första, den andra och den tredje gradens olika MR-konventioner eventuellt är devalverade. Nu har den diskussionen övergivits av dem som håller på med detta inom sitt fack, som professionella – inte av oss politikerpratarna. Vi står fortfarande här och ska hålla på och tolka och glida och göra politik av det som för de här människorna i deras vardag, ute på fältet, är en professionalitetstolkning. De här rättigheterna ska vara lika värda, Cecilia!

Herr talman! *Mänskliga rättigheter och relationer till andra länder* är namnet på det betänkande som kammaren debatterar i dag under förmiddagen. Jag vill peka på att betänkandet i år är disponerat på ett mer prioriterat sätt. Utskottet har varit enigt när det gäller dispositionen av prioriteringar. Jag ser fram emot att framöver få ta del av synpunkter från riksdagens övriga ledamöter och även andra engagerade i frågor om mänskliga rättigheter. Med andra ord är det många områden som just här och nu inte blir föremål för en djupare behandling – ämnena i form av motioner blir mer föremål för konstateranden än för en djupare och mer genomgående behandling.

Många områden har varit föremål för utskottets behandling i närtid och bevakas på ett kompletterande sätt. Naturligtvis bär vi de synpunkter som framkommit på olika sätt med oss i det övriga arbetet. Trots dessa prioriteringar blir det svårt att lyfta fram betänkandets alla teman på ett rättvisande sätt.

Herr talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på bifogade reservationer, som den läshungrige kan finna på s. 72 och framåt.

Herr talman! De allmänna förklaringarna om mänskliga rättigheter innehåller kortfattat de grundläggande friheterna, såsom rätten att hysa eller uttrycka åsikter, att utöva en religion och att bilda eller gå med i en organisation eller att ordna möten, liksom rätten till skydd mot övergrepp, till exempel rätten att inte bli godtyckligt arresterad eller utsättas för tortyr, samt, slutligen, rättigheten att tillgodose de grundläggande behoven, till exempel rätten till en tillfredsställande levnadsstandard, till hälsovård och till utbildning.

På de här punkterna har också en del av de frågor som kommit upp i anföranden fått sitt besvarande – hur vi från majoritetens och från Sveriges sida ser på de mänskliga rättigheterna.

Jag ska ta upp en fråga som har kommit upp i debatten. Det gäller Eritrea. Jag vill gärna reflektera kring och utgå från ett besök som jag hade i riksdagen förra veckan då jag tog emot en person som under en tidigare period fått möjlighet till uppehåll i Sverige. Han har kommit hit på grund av ett politiskt system och fått verka. Han verkar i en demokrati och kan komma till oss riksdagsledamöter och framföra synpunkter. Men till min stora besvikelse talade han inte med mig om hur vi ska göra för att se till att de svenska medborgare som finns i Eritreas fängelser ska kunna komma tillbaka till Sverige och kunna vara fria att också verka fritt i Eritrea. Hur ska vi kunna förändra regimen i Eritrea? Nej, till min besvikelse bara försvarade han regimen – en regim som han själv i dag lever på tryggt avstånd från.

Jag tror att det är oerhört viktigt att vi använder vår roll som riksdagsledamöter såväl internationellt som i dialog med regeringen, i dialog mellan oss i partierna och också i dialog med människor som vi i olika sammanhang möter. Det är viktigt att vi är oerhört tydliga med att alltid stå upp för mänskliga rättigheter och med att vi inte accepterar övergrepp och inte accepterar att man ska vänta och se. Människor har rätt här och nu till mänskliga rättigheter, till demokrati och till utveckling av sina länder liksom rätt att ta del i detta på ett fullvärdigt sätt.

Jag tror också att vi måste föra en dialog med en del av de grupper som aktivt samlar in pengar. Man talar ibland om olika informella skattesystem för att hålla en regim som den i Eritrea vid liv. Tänk om fler ställde in sina så kallade informella skatter och slutade sända de här pengarna. Jag talar då inte om pengar som man skänker och skickar till släktingar, familjer och vänner som behöver ekonomiskt stöd för sin överlevnad och som man skänker därför att man känner ett ansvar för varandra inom en släktgemenskap. När det gäller pengar som direkt går till att hålla diktaturer under armarna tycker jag att vi ska ha en dialog med de här personerna och organisationerna och säga att det är något som vi är väldigt kritiska till från den svenska riksdagens sida.

Herr talman! Sverige får en allt tyngre roll i internationella sammanhang när vi talar om mänskliga rättigheter, delvis på grund av att vi är tydliga och att det finns – åtminstone har det funnits – en bred enighet. Huvudsakligen finns det fortfarande en bred enighet, även om somliga söker splittringar. Jag tror att det är väldigt viktigt att denna breda enighet finns – detta för att vi ska kunna fortsätta med att vara väldigt tydliga i en tid när, upplever jag, mänskliga rättigheter ändå får en tyngre roll internationellt.

På många håll går det i rätt riktning men det finns även bakslag. Jag tycker att vi ska tala om sådant. Jag ska tala om ett bakslag. Det gäller då Kairo + 10. Tio år efter FN:s världskonferens i Kairo är abortmotståndarna på frammarsch trots att FN:s millenniemål om fattigdomsbekämpning, ökad jämställdhet och bättre hälsa hos mödrar och barn inte kommer att kunna uppnås utan satsningar på kvinnors rätt till sin egen kropp – de sexuella och reproduktiva rättigheterna.

Utskottet skriver att vi ska satsa på kvinnors rättigheter och naturligtvis även på de sexuella och reproduktiva. Just nu och här är dessa rättigheter ifrågasatta. De pressas tillbaka. Därför är det extra viktigt att utskottet gör denna tydliga markering. Kvinnor har rätt till säkra och legala aborter, som vi skriver och som vi tidigare har skrivit i PGU. Kvinnliga rättigheter är mänskliga rättigheter. Detta är odelbart. De här två rättigheterna stöder varandra.

Riksdagen har ett ansvar för att EU inte fortsättningsvis skiljer på mänskliga rättigheter och kvinnliga rättigheter. Vi kan, och bör, lägga oss i när till exempel Portugal fängslar kvinnor som gjort eller medverkat till abort. Vi bör också ta upp frågan om sexuella och reproduktiva rättigheter i våra samtal med grannlandet Polen, och vi bör reagera på Maltas och Irlands kvinnofientliga lagstiftningar.

Varje år sker, enligt beräkningar, 20 miljoner illegala aborter – alltför ofta med skador för livet eller med döden som följd. Underlivsfrågor är storpolitik. Underlivsfrågor är också en förutsättning för en effektiv kamp för människors rättigheter att kunna skydda sig mot sjukdomar. Jag tänker då framför allt på den stora tragedin med hiv/aids.

Det duger inte att en organisation, till exempel OSSE eller Europarådet, på fältet arbetar för att förbättra utsatta kvinnors situation, medan deras medarbetare på sin fritid utnyttjar just dessa kvinnor. Under ett besök nyligen i Kosovo – sista veckan i februari – fick vi information om just dessa missförhållanden, något som är djupt otillfredsställande.

Samtidigt vill jag från kammarens talarstol också framföra ett stort tack för det engagemang som våra militärer visar på det här området, inte minst det sätt på vilket man tagit del av information och aktiviteter runt filmen *Lilja 4-ever*.

Herr talman! Jag vill peka på att utskottet varit tydligt när det gäller USA:s bristande ansvar. Den oheliga alliansen mellan USA:s administration, Heliga stolen och somliga islamistiska stater är en realitet, och de här länderna har tillsammans stor påverkansmöjlighet. USA som den kvarvarande stormakten har naturligtvis en oerhörd tyngd när man driver någonting samlat.

Sverige är ett föregångsland i kampen mot den fruktansvärda människohandeln, men det finns mycket mer vi kan göra. Utskottet föreslår därför att de internationella organisationer, ingen nämnd och ingen glömd, som har ansvar för *trafficking* och prostitution ska arbeta för att utforma internationella uppförandekoder. Dessa kan bli ett föredöme även för det privata näringslivet, som möter samma frågor i sin verksamhet. Svenskt Näringsliv borde ta på sig en aktiv roll i detta arbete.

Jag nämner detta då ämnet inte är nytt i dialogen mellan en del av oss riksdagsledamöter och företrädare för näringslivet. Jag kan bara peka på en tidningsartikel i Smålandsposten sommaren 2003. Denna diskussion finns alltså, även om den inte har omfattat alla. Min förhoppning är att vi inom vårt direkta ansvarsområde framöver ska kunna gå vidare med detta viktiga arbete om uppförandekoder på ett brett sätt. I nästa steg krävs mer ingående beskrivning av hur sådana uppförandekoder ska se ut och vad de mer konkret kan innehålla. Då tror jag också att vi kan bli ett föredöme för andra utanför vårt direkta ansvarsområde.

Herr talman! Utskottet konstaterar att Sverige aktivt driver frågan om ett universellt avskaffande av dödsstraffet och, i avvaktan på att detta ska ske, att användandet av dödsstraffet ska inskränkas och ske med iakttagande av de begränsningar som finns i internationell rätt. Dödsstraffet är djupt omänskligt. Dess grymhet och oåterkalleliga natur gör det till ett straff som inte bör ha någon plats i en modern och civiliserad rättsordning.

Sverige var initiativtagare till utarbetandet av tilläggsprotokoll 13 till Europakonventionen om mänskliga rättigheter som handlar om ett totalt avskaffande av dödsstraffet. Protokollet, som föreskriver avskaffande av dödsstraffet även i krigstid, antogs år 2002 och ratificerades av Sverige i april 2003. Utomrättsliga och summariska avrättningar liksom hot om avrättningar kräver omvärldens fokus liksom vår uppmärksamhet och vårt fördömande. Glöm inte heller att sköna semestermål bör granskas bortom solstolarnas horisont!

Som riksdagsledamot har jag haft bra samtal med företrädare för Taiwan kring dödsstraffet, och jag välkomnar de steg man här har tagit. Jag nämner detta därför att Taiwan är ett land där vi riksdagsledamöter nog har haft en särskild roll i de här diskussionerna, då det ju inte finns diplomatiska förhållanden och kontakter på samma sätt som med övriga länder runtom i världen.

Jag överlåter dock den frågan liksom frågorna om Kina, Ryssland, IOM, minoriteter och en del andra delfrågor till min kollega Birgitta Ahlqvist. Hon kommer att ta upp dem i sitt anförande och också vara beredd att ta en dialog kring de här frågorna.

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Mänskliga rättigheter
och relationer till
andra länder*

Jag kommer så till Israel, herr talman. En konflikt som parterna inte själva förmår att lösa är den i Mellanöstern. Det är en konflikt som beslutsfattare försatt i en nedåtgående negativ spiral. Det är djupt olyckligt och djupt oroande.

Den så kallade Barcelonaprocessen är inte en del av fredsprocessen i Mellanöstern utan drivs parallellt och självständigt. Den påverkar dock den politiska utvecklingen i regionen och själva processen och är för närvarande det enda forum förutom FN där israeler och araber möts på ministernivå. Inom Barcelonaprocessen finns också ett parlamentariskt forum som kan utgöra ett fönster mellan de olika parterna i regionen. Jag tycker att det är viktigt att värna om det. Jag tycker också att det är viktigt att säga det här, för jag tror att det är en fråga som är väldigt lite känd runtom i Sverige och även bland dem som är engagerade i den här konflikten och de här frågorna lite bredare. Barcelonaprocessen borde få lite mer uppmärksamhet än vad den får. Förhoppningsvis kan det här inlägget bidra till det.

EU måste agera mer kraftfullt och med större enighet för att bidra till att parterna återupptar arbetet med fredsprocessen. Kan EU och USA agera mer gemensamt skulle det naturligtvis också vara någonting som vi skulle kunna välkomna. I dag är ju så inte fallet.

Herr talman! Jag ska också säga någonting om Kuba. Är tiden ute?

(TALMANNEN: Ja, det är elva minuter nu.)

Ojoj! Då får jag väl återkomma i ett senare anförande eller på annat sätt.

Anf. 32 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vill fråga Carina Hägg varför den socialdemokratiska regeringen underlåter att belysa bristen på mänskliga rättigheter och demokrati hos de arabiska regimerna.

Anf. 33 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att Holger Gustafsson beskriver verkligheten och dagens situation på rätt sätt. Jag tror att jag själv här i kammaren möjligtvis var den första som tog upp till exempel bristerna i Saudiarabien. Det är ett område som inte av tradition har belysts här i kammaren. Jag redovisade de siffror man kunde få fram kring dödsstraffet i Saudiarabien. Det är ett exempel på att jag tycker att vi har försökt att dra i de trådarna och peka på att det brister djupt.

I dag tror jag det är än tydligare för än fler att det är oerhört viktigt att de värden vi ska värna om – mänskliga rättigheter och demokrati – ska omfatta alla människor. Det finns en längtan hos alla folk efter de här värdena, inte minst i arabstaterna. Jag tror också att vi kan göra mer.

Att jag nämnde Saudiarabien berodde också på att vi nyligen hade ett besök därifrån här i Sveriges riksdag som jag tror att en del av de närvarande här i kammaren hade möjlighet att närvara vid och delta i diskussionerna. Jag har också förstått att det kommer att ske ett svarsbesök inom kort till just Saudiarabien. Det är ett land som vi hittills haft mindre insyn i och kontakter med än många andra arabländer. Jag tror att detta är oerhört viktigt.

Jag tror också att de här frågorna är en del av hela problematiken i Mellanöstern och att de kommer att få en ökad internationell uppmärksamhet framöver. Då blir det också lättare för oss att bidra och vara ett stöd i den processen och naturligtvis också aktivt bidra på olika sätt.

Anf. 34 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Min fråga gällde regeringens brist, så att säga, i det här sammanhanget.

Jag vill dock fortsätta på en annan fråga vad gäller just regeringen. Borde inte den svenska regeringen arbeta för gemensamma initiativ mellan USA och EU för att nå fred, mänskliga rättigheter och demokrati i Mellanöstern?

Anf. 35 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Naturligtvis blir det en extra kraft. Som jag sade i mitt anförande och som det även står i betänkandetexten är det oerhört viktigt bara att EU kan samla sig. När EU har en så enig politik som det går att åstadkomma på det här området är det klart att EU har en annan slagkraft än vad vi har som individuella stater. Om då EU samordnar sig med och kan gå i samma takt som USA blir förstås trycket desto större, liksom möjligheterna att nå en framgång.

Vi kan dock inte ställa upp oreserverat på vilka lösningar som än kommer upp på agendan. Vi måste också kritiskt granska dem och naturligtvis även vara beredda att kompromissa för det övergripande målet: att uppnå fred och stabilitet i Mellanöstern.

Den nuvarande utvecklingen med den nedåtgående negativa spiralen är djupt oroande och engagerar väldigt många människor. Jag tror att det finns en stor frustration bland många. Trots att det finns mycket gemensamma uppfattningar leder det inte framåt utan bara nedåt. Det ställer krav på det internationella samfundet.

Jag kan också beklaga att de ställningstaganden som har kommit upp och varit på väg genom FN-systemet inte har fått en total uppslutning. Men vi får arbeta vidare på den här linjen och hoppas att USA konstruktivt kommer att bidra för att lösa upp den här väldigt allvarliga situationen.

Anf. 36 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är stor enighet i stora delar av det här betänkandet, och då blir det naturligtvis lätt så att skillnaderna kan uppförstoras. Det finns dock nyansskillnader, och vi har 18 reservationer i betänkandet.

Carina Hägg säger att Sverige spelar en tung roll när det gäller de mänskliga rättigheterna, och jag håller gärna med om det. Sverige spelar en roll eftersom vi är så tydliga.

Jag vill ställa en fråga till majoriteten: Står till exempel gratulationerna som EU-ministrarna inklusive Laila Freivalds framförde till Putin och att man spelar denna tunga roll i samklang med vad vi säger i betänkandet? Är Sverige verkligen tillräckligt tydligt när det gäller Ryssland och kränkningen av de mänskliga rättigheterna? Centerpartiet har länge tyckt att Sverige och EU är väldigt flata i det sammanhanget.

Varför har jag då behövt skriva reservation 7 om jämställdhet och kvinnornas situation? Jag påstår inte att majoriteten är helt borta när det gäller jämställdheten. Jag har tagit upp kvinnornas roll i livsmedelsproduktionen och ägandet av finansiella tillgångar där jag tycker att kvinnorna har missgynnats. Varför ställde inte majoriteten upp på det? Eller gör ni det?

Anf. 37 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Jag valde i mitt anförande att fokusera på de bakslag och de svårigheter som vi har när det gäller uppföljningen av Kairoprocessen. Här talar man om Kairo + 10. Jag valde detta just därför att det är jubileumsår i år och därför att vi möter så hårt motstånd här. Jag var oerhört bekymrad i förra veckan när två kd-ledamöter och en moderat bjöd in en av de hårda motståndarna mot det som vi enligt står för i övrigt här i kammaren för information. Man gav dem också en plattform att vara på i Sveriges riksdag. Syftet var naturligtvis att försöka luckra upp den enighet som jag och Agne Hansson här talar om och som är så oerhört viktig både för den inhemska politiken och inte minst för att vi ska kunna arbeta utåt med kraft när det gäller de parlamentariska kontakterna. Den är också viktig för att vi ska kunna ge regeringen bästa möjliga stöd för att jobba med internationella frågor.

I alla sammanhang där vi stöter på förtryck av kvinnor i alla former, inte minst våld och övergrepp, måste vi påpeka att vi förväntar oss en förändring och att vi ställer krav på att det ska ske en sådan. Det gäller att nå ut i alla led i svensk utrikespolitik och att nå ut till alla organisationer som arbetar inom biståndssfären eller som på andra sätt är knutna till svenska intressen.

Man skulle nog kunna hitta skönhetsfläckar. Jag tyckte att vi hittade det så sent som när vi besökte Kosovo under den resa som jag tidigare relaterade till. Det var inte målet för vår resa, men sidoinformation handlade bland annat om att organisationer som hade svenskt stöd och som jobbade med organisationer i Sverige som är kända för att vara tydliga i frågan inte var tydliga i Kosovo. Det tyckte jag var olyckligt. Vi måste hela tiden se till att det som vi säger i talarstolarna här också fungerar ute i fält. Det gläder mig att Agne Hansson delar den uppfattningen.

Anf. 38 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är riktigt att mycket av utrikespolitik och diplomati handlar om nyanser. Vi ägnar en hel del tid åt det i utskottet också. Ingen av oss är ofelbar, och det är då som sådana här skönhetsfläckar ibland uppstår. Carina Hägg får väl föra den debatten med Moderaterna och Kristdemokraterna – där är vi ense.

Jag ställde frågan om huruvida gratulationen är i linje med vad vi nu håller på att diskutera i svensk politik när det gäller mänskliga rättigheter. Jag förstår att Carina Hägg inte vill svara på den frågan, men jag tycker att vi är alldeles för flata där. Hur är det – var det ett olycksfall i arbetet eller en skönhetsfläck?

Anf. 39 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Jag får erkänna att jag glömde bort den delen av Agne Hanssons fråga trots att den är så viktig. Jag står naturligtvis liksom ut-

skottets övriga ledamöter bakom den väl balanserade text som finns i betänkandet. Den vill jag rekommendera alla protokollsläsare att titta närmare på.

Jag tror att det också är viktigt att man lägger samman de olika reaktionerna på valet som har kommit och ser efter vad OSSE:s valövervakare tyckte och vad som har framkommit på andra sätt under valprocessen. Man måste se till den sammantagna bilden, och den är lite mer nyanserad än vad man kan dra för slutsatser när man tittar på telegrammet. Jag vill dock säga att jag inte har läst det. Jag har hört om dess existens, men jag har inte sett texten och inte granskat vad som står där. EU har en bredare dialog än telegrammet med Ryssland och med Putin själv. Vi ska noga följa vad som händer i Ryssland. Det finns både det som är positivt och det som vi har anledning att fundera vidare över.

Anf. 40 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! När det först och främst gäller Kina är vi uppenbarligen mer överens än vad betänkande och reservationer visar, efter utrikesministerns uttalande i EU-nämnden nyligen. Hon sade då att Sverige och EU ska agera kraftfullt när det gäller MR-läget i Kina. Det är bra.

Jag har tre frågor till Carina Hägg.

För det första: Varför tyckte ni i majoriteten inte att det var angeläget att vi uttalade att även människor som bor i arabländerna har rätt till mänskliga rättigheter och friheter på samma sätt som vi andra?

För det andra gäller det finansieringen av terror på den palestinska sidan och de pengar som har kommit från Sida och även från en brittisk biståndsorganisation med flera. Varför vill inte majoriteten uttala att det är bra om vi ser till att biståndet aldrig går till terror? Det måste vi väl kunna vara överens om.

För det tredje gäller det själva Israel–Palestina-konflikten. Vad är det som gör att majoriteten och Socialdemokraterna inte tycker att vi kan uttala att Israel ska ha säkra, garanterade gränser och även att Palestina ska ha säkra, garanterade gränser och en garanterad demokrati?

Anf. 41 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Det finns saker som är alldeles självklara och som kommer till uttryck på många olika sätt både i det här betänkandet och i övriga, till exempel de betänkanden som handlar om biståndets inriktning och vårt betänkande om PGU. Naturligtvis har detta en vidare bäring än just klubbslaget när vi antog det. Det ska vara styrande för biståndet och utvecklingssamarbetet i stort. Självfallet ska det inte utgå något från svenska skattebetalare som på något sätt skulle kunna stödja terror. Det tycker jag inte att man behöver skriva en reservation om; det är ju alldeles grundläggande och självklart att detta inte är några politiska metoder som vi någonsin har legitimerat vare sig nationellt eller internationellt. Därom får det icke råda något tvivel.

När det gäller Israel tycker jag att texten i betänkandet är balanserad. Det finns en tendens till att olika debattörer vill gripa tag i delfrågor, som i och för sig kan vara viktiga. Men den stora frågan är hur man ska kunna få en annan huvudinriktning – hur man ska kunna uppnå fred och få en tvåstatslösning. Israel har rätt till sin existens. Man har rätt till att leva inom säkra gränser och under fredliga förhållanden. Det tycker jag har

kommit väl till uttryck, på samma sätt som vi anser att palestinierna har rätt till en egen stat och till att utveckla sitt land.

Anf. 42 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Det gällde den första frågan också – den om rätten för människor som lever i arabländerna att också respekteras för sin frihet och sina mänskliga rättigheter. De ska ha samma möjligheter som vi andra.

Jag kan konstatera att jag är glad över att Carina Hägg och jag är helt överens om det här med terrorfinansieringen. Vi är tydligen också ganska överens när det gäller Israel–Palestina-konflikten. Men jag ser gärna att man så fort som möjligt, gärna meddetsamma, slår fast en palestinsk stat med ansvar och förpliktelser men också med rättigheter och en garanterad demokrati samtidigt som vi garanterar Israels gränser.

Jag har också en helt annan fråga till Carina Hägg. I ett tidigare replikskifte här var man inne på Kosovo. Carina Hägg och jag var gemensamt i Kosovo. Jag undrar om vi uppfattar det på samma sätt – saknas det någon form av samordning från Sverige? Vad vilja Sverige med Balkan? Vad vilja vi i Kosovo så att man får ett samlat grepp över de insatser som görs för att befrämja mänskliga rättigheter och demokrati på plats?

Anf. 43 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! När det gäller både Balkan och situationen i Kosovo så har det hela sedan den sista veckan i februari förändrats och blivit bra mycket allvarligare. Vi har sett ett svårt bakslag. Det får man naturligtvis beakta. Jag vet att det pågår arbete på departementen när det gäller hur man ska kunna stärka stödet för en positiv utveckling och en stabil situation i Kosovo. Jag vill inte föregripa just den diskussionen.

När det gäller Balkan som helhet vet vi ju att det förekommer ett arbete i utskottets regi där man tittar på det vidare Europa. Vi har väl anledning att återkomma till detta.

Jag hoppas att Moderaterna också stöder det jag sade i mitt inlägg om att man inte arbetar fullt ut enligt utskottets önskemål när det gäller kvinnors rättigheter. Det finns anledning att ha en uppförandekod. Vi hörde exempel på detta från Kosovo när man, från ansvarigt håll, i praktiken och på sin fritid inte följde det som man hade i uppgift att göra på dagtid.

Sedan gäller det diskussionen om huruvida araberna på något sätt skulle vara exkluderade från demokrati och mänskliga rättigheter. Jag kan inte förstå hur den frågeställningen kan komma upp här i kammaren. I den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter i portalparagrafen står det naturligtvis ingenting om att en enda grupp skulle exkluderas. Man talar tvärtom om alla människor och alla människors frihet. Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi har slagit fast det och upprepar det i betänkandet. Jag har också lyft fram det i mitt anförande.

Alla människor har självfallet samma rätt till mänskliga rättigheter. Vi måste självfallet stödja och samarbeta med dem som vill ha en annan utveckling i länder där man i dag inte har mänskliga rättigheter. Jag har stort hopp om att detta ska kunna få ökad uppmärksamhet internationellt. Då har vi en annan roll att spela. När vi får draghjälp och kan göra det tillsammans med många fler kan vi också ha större hopp om att vi ska nå snabbare resultat.

Anf. 44 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att poängtera att det är självklart för Folkpartiet att det är viktigt att arbeta för sociala rättigheter. Det gäller till exempel rätten att ha ett arbete och god tillgång till hälsovård. Det är också därför som vi är det parti i riksdagen som vill satsa mest pengar på bistånd. I vår budget har vi avsatt pengar för att nå upp till enprocentsmålet år 2006.

Vi tycker ändå att det är riktigt att prioritera de politiska rättigheterna när det gäller såväl biståndet som de mänskliga rättigheterna. Vi vet ju att när länder uppfyller de politiska rättigheterna uppnår man också bäst de sociala och ekonomiska rättigheterna. Det är ju i demokratier som medborgarnas behov står i centrum i stället för att diktatorns egna fickor ska fyllas med pengar. Av den anledningen är det också viktigt att vi prioriterar politiska rättigheter. Jag tror att det även finns liknande tankegångar i majoritetens skrivningar. Det står på ett ställe att man är tveksam till behovet av ett fakultativt protokoll till stadgan om sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter.

Jag vill också ta upp en annan fråga. Den gäller Kina. Kina har ju stora ekonomiska framgångar, men den stora merparten av de människor som bor i Kina lever i extrem fattigdom och under ett oerhört politiskt förtryck. Det gäller till exempel falungongrörelsen, tibetaner och invånarna i Xinjiang, det vill säga uigurerna. Jag undrar varför utskottsmajoriteten inte kunde ställa sig bakom vår reservation. Vi tycker att Kina bör ge Tibet och Xinjiang långtgående självbestämmande. Dessa människors rätt att utöva sin religion och sin kultur måste säkerställas.

Anf. 45 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Jag sade tidigare att Birgitta Ahlqvist i ett senare anförande kommer att ta upp de delar av betänkandet som behandlar Kina. Hon kommer också att vara beredd och intresserad av att föra en dialog i de här frågorna. Jag vill hänvisa Cecilia Wigström att diskutera den frågan med Birgitta Ahlqvist av det skälet.

Under dagens debatt har vi märkt att Cecilia Wigström har sökt konflikt med sina borgerliga kamrater på MR-området, vilket förvånar mig. Jag förstår att hon även i det här inlägget vill ta upp det med mig som representant för majoriteten. Jag tycker att odelbarheten när det gäller mänskliga rättigheter är väldigt väl och nyanserat uttryckt i betänkandet. Jag står självfallet också bakom detta.

Jag tycker att det skulle vara en stor orätt om man till exempel talade om för kurderna att de inte har rätt att slåss för att få använda sitt språk fritt eller att de inte ska ha rätt att utöva sina kulturella rättigheter i Turkiet. Jag tycker inte att jag kan sätta mig på dem och säga att det inte är viktigt, att det inte stöder det långsiktiga målet och att det inte påverkar demokratin eller yttrandefriheten på sikt. Man kan inte dela upp det på det sättet. Jag anser att de olika delarna av de mänskliga rättigheterna är stödjande. Sedan har vi ett gemensamt mål, att de ska uppnås till fullo.

Anf. 46 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Det är självklart att till exempel kurder och dem jag nämnde i mitt första inlägg, nämligen uigurer, tibetaner etcetera, inte ska diskrimineras på olika sätt. Det ställer vi helt och fullt upp på. Men när

man sammanför politiska, ekonomiska, kulturella och sociala rättigheter och säger att de är precis lika viktiga händer det lätt att man ursäktar politiska övergrepp med att ett land till exempel har uppnått en god utbildningsnivå. Det skriver utskottet tyvärr i betänkandet om Kuba.

Det är väldigt viktigt att ta upp den här frågan. Carina Hägg säger att jag söker konflikt, och det är väl det den här kammaren är till för. Vi ska synliggöra de olika åsikter som finns. Jag tycker att det i mitt replikskifte med Holger Gustafsson och i de samtal jag haft med Göran Lindblad här vid sidan om har kommit fram att vi i Folkpartiet har ett stöd både från Kristdemokraterna och Moderaterna för att det är viktigt att prioritera de politiska rättigheterna.

Rätten till liv och rätten att slippa tortyr är grundläggande. Det måste vara viktigare. Det finns alltför många diktaturer som skyller på att man uppnått sociala rättigheter och därmed ursäktar politiska övergrepp. Ingenstans i utskottsbetänkandet står det att sociala framgångar inte får ursäktas politiska övergrepp. Det hade varit väldigt enkelt för er att skriva till det om ni ställde upp på det. Jag anar att ni ändå gör det, men det står inte i betänkandet. Det finns en luddighet som jag vill belysa i den här debatten så att vi kan få ett tydligt ställningstagande för att det är viktigare med förbud mot tortyr än rätten till regelbunden semester.

Anf. 47 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Jag har respekt för om Cecilia Wigström känner ett behov av att teoretisera och dela upp de mänskliga rättigheterna för att själv kunna förstå detta och hitta en ingång i de här frågeställningarna. Men jag tror att övriga som läser betänkandet kommer till en annan slutsats och förstår att mänskliga rättigheter är oerhört viktigt. Det finns en samlad uppställning bakom mänskliga rättigheter och de skrivningar som finns. Mänskliga rättigheter är en prioriterad fråga. Den teoretiska uppdelning som Cecilia Wigström gör har ingen förankring i och ingen bärighet på den praktiska politiken eller de andra texter som kommer från utskottet.

Jag tycker att Agne Hansson uttryckte detta väldigt väl i sitt inlägg. Jag noterade också att Miljöpartiets Lotta N Hedström hade ett väldigt intressant inlägg i samma ämne.

Anf. 48 NILS OSKAR NILSSON (m):

Herr talman! Jag kommer att ägna mitt första anförande från den här talarstolen åt ett folk, som jag vill kalla det, som väldigt ofta kommer i skymundan om de över huvud taget nämns i debatterna.

Det finns i dag i Mellanöstern och i Turkiet flera kristna minoriteter som beroende på vilken kyrka de tillhör benämns assyrier/syrianer eller kaldéer. De här grupperna utgör nutidens generationer som stammar från ursprungsbefolkningen i landet mellan de två floderna Eufrat och Tigris, i det som i den gamla kulturen benämndes Mesopotamien och Assyrien.

Det här folket, assyrier/syrianer, som består av uppskattningsvis 4 miljoner människor, är i dag splittrat över hela världen. Främst finns det stora grupper i Irak, i Syrien, i Libanon, i Iran och i Turkiet liksom också som flyktingar i Jordanien. Vi har även här i Sverige stora grupper som kallar sig assyrier/syrianer eller kaldéer.

Det kristna assyrisk/syrianska folket har historiskt utsatts för förföljelse, som under senare tid har kulminerat i vad vi skulle kunna kalla folkmord, i Turkiet dels 1846, dels 1915 och även i Irak på 30-talet. Till följd av dessa förföljelser har många människor flytt, bland annat till Sverige. Vi anser att det är viktigt att världssamfundet erkänner och bevakar de kristna assyrierna/syrianernas mänskliga rättigheter, bland annat rätten att äga och att fritt utöva sin religion och kultur och att använda sitt språk i den påbörjade demokratiseringsprocessen i Turkiet och förhoppningsvis även i Irak och andra berörda länder i Mellanöstern.

Om jag nämner Irak speciellt är det därför att det är viktigt att den stora kristna minoriteten där får representation i relation till sin storlek på alla nivåer i parlamentariska organ. Jag anser att Sverige internationellt aktivt bör verka dels för att assyrier/syrianer betraktas och erkänns som ett folk med internationellt och nationellt erkänd rätt till kultur, religion, språk med mera, dels för att de här nämnda förintelserna erkänns som folkmord.

Jag hade förmånen att få delta i en resa till Turkiet i november förra året och kunde då med stor tillfredsställelse konstatera de förändringar som – i varje fall som jag uppfattade det – regering och parlament med en ärlig vilja arbetar för, för att stärka mänskliga rättigheter och för att stärka minoriteters ställning i Turkiet. Men vi kunde också konstatera att det finns stora problem med att implementera de nya lagarna och reglerna lokalt ute i samhället.

Det finns faktiskt både i Turkiet och i Sverige erkännanden av folkmordet. Kemal Atatürk, det moderna Turkiets fader, var president 1923, och han har vid minst tre olika tillfällen erkänt förintelsen eller folkmordet som begicks i hans land. Han fastslog 1921 att den ungturkiska regeringen under första världskriget begått folkmord på – eller om vi ska kalla det förintelse av – den armeniska befolkningen. Vi ska då notera att i det begreppet ingår alla kristna i Turkiet.

Även Hjalmar Branting har uttalat ett stöd för den här uppfattningen. Jag ska redovisa ett citat ur ett anförande som han höll 1917:

”Dokumentet säga klart ifrån att här är det ej tal om övergrepp av underordnade utan det är fråga om ett organiserat och systematiskt folkmord, värre än vad vi någonsin sett maken till i Europa. Detta folkmord står bland krigets alla ohyggligheter beträffande offrens antal och den systematiska vildheten i dess utförande utan motstycke.”

Om man går tillbaka till dessa kända statsmäns uttalanden borde det inte vara svårt för Sverige och inte heller för Turkiet att erkänna att de här folkmorden faktiskt har utförts. Jag tror att det är väldigt viktigt för de berörda kristna minoriteterna att få ett erkännande från det internationella samfundet som en bekräftelse på att detta verkligen har hänt, att deras anhöriga har utsatts för förintelse, för ett folkmord.

Vi behöver bara gå till oss själva. Om det inträffar traumatiska händelser i vårt liv, måste vi få ett erkännande, en bekräftelse på det som har hänt. Jag tror att de anhöriga till piloten och besättningen på det flygplan

som försvann över Östersjön känner så. Det är viktigt att nu kunna få ett avslut för att kunna gå vidare.

Herr talman! Kanske allra viktigast för dessa stora grupper är att vi erkänner dem som ett folk, att assyrier/syrianer och kaldéer erkänns av Sverige och det internationella samfundet som ett folk med minoritetsstatus och mänskliga rättigheter både i Turkiet och i alla övriga länder i Mellanöstern. Vi har en mission som en demokrati här i Sverige att stödja dessa folk på de olika arenor där vi har möjlighet att göra det.

Anf. 49 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Jag ska fatta mig väldigt kort. Eftersom Moderaternas talare inledningsvis hänvisade till Nils Oskar Nilssons anförande vill jag bara ställa frågan: Är det så att Moderaterna står bakom de ställningstaganden som utskottet gjorde när det gällde assyrier/syrianerna och kaldéerna förra året, eller har man i dag en annan uppfattning?

I övrigt vill jag inte gå in på någon diskussion här eftersom jag vid flera tillfällen här i kammaren uttryckt min uppfattning. Jag ska inte upprepa den, även om jag känner igen mycket av det som här framhållits. Min korta fråga är alltså: Har Moderaterna ändrat uppfattning, eller står ni fast vid det som ni sade förra året?

Anf. 50 NILS OSKAR NILSSON (m) replik:

Herr talman! Moderaterna har en linje i de här frågorna. Jag var inte närvarande när de diskuterades här i kammaren för ett år sedan, men om Carina Hägg läser vad som står i våra kommittémotioner ska hon finna att det har skett en viss glidning i diskussionen. Jag tror att jag vågar säga att partiet står bakom den uppfattning som jag har framfört i dag.

Anf. 51 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att det är väldigt intressant att vi genom det här anförandet fått klart för oss att Moderaterna har bytt inställning. Vi kommer naturligtvis att följa detta framöver. Tack för den informationen! Det var en nyhet för mig.

Anf. 52 NILS OSKAR NILSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill inte kalla det en förändrad ståndpunkt, Carina Hägg, utan jag vill tala om nyanser som finns i de ståndpunkter som vi intar. Jag har gett uttryck för min uppfattning i den här frågan.

Anf. 53 BIRGITTA OHLSSON (fp):

Herr talman! Jag vill inleda med att berömma Agne Hansson för ett väldigt illustrativt och välgenomarbetat tal, ett sådant som man vill höra fler av i denna kammare. Det som Agne Hansson sade om att 2000-talets stora konflikt kommer att stå mellan demokrati och diktatur är en liberal sanning.

Vi lever fortfarande i en tro att demokratin har slagit ut det mörka förtrycket världen över, men så är det inte. Bara 40 % av befolkningarna får leva i fullgoda demokratier, där fria val hålls och mänskliga rättigheter respekteras. Endast 85 av världens 191 stater kan betraktas som till-

fredsställande demokratier. Situationen är värst i Asien, Afrika och Mellanöstern.

Vi har under många årtionden fått uppleva hur diktaturstater världen över konsekvent viftar bort de medborgerliga rättigheterna med hänvisning till att man har gratis sjukvård och utbildning. Vi har sett hur diktatorer hävdar att det är först när människorna får en viss levnadsstandard som man kan införa den vackra demokratin.

Vi har fått höra att vissa kulturer inte behöver den västerländska demokratin med pressfrihet, öppna val och frihet att välja religion eller att avstå från religiös tillhörighet, om man vill det. Det är därför oerhört viktigt att denna debatt i kammaren mynnar ut i att Sverige internationellt hårdare driver just demokrati, fria val och yttrandefrihet. Det är de grundläggande mänskliga rättigheterna.

På samma sätt som svenskar stöttade kampen mot apartheid i Sydafrika bör vi i dag både med biståndspengar och högljutt moraliskt och politiskt stötta de oppositionsrörelser och människorättsaktivister som finns i Vitryssland, Zimbabwe, Kuba och andra ofria stater.

Många talare har i dag valt att lyfta fram Mellanöstern och arabvärlden, och även jag kommer att ägna min tid här i talarstolen åt det ämnet. Vi har sett en ny kamp börja föras på detta område. I början av 1990-talet startades den legendariska Måndagsrörelsen med riksdagsledamöter från borgerliga partier som Håkan Holmberg och Gunnar Hökmark, som tog initiativ för att Baltikum skulle bli fritt. Jag vill nu göra kammaren uppmärksam på att en ny måndagsrörelse har väckts. Denna gång riktas ljuset mot diktaturstaterna i arabvärlden och i Mellanöstern.

I Mellanöstern lever i dag en halv miljard människor i diktaturstater. Häromdagen avbröts också arabmötets toppmöte för att demokratifrågan blev alltför infekterad för att man ens skulle våga diskutera den.

Förtryck, brist på mänskliga rättigheter och förföljelse är en del av vardagen och människors liv, och dessvärre har det inte hänt så mycket de senaste decennierna på den fronten. Enligt demokratitankesmedjan Freedom House har egentligen inget alls hänt sedan början av 1970-talet. Då fanns det två länder i regionen som betraktades som fria länder, och det var Israel och Libanon. I dag är det bara Israel kvar som lever upp till kriterierna för att betraktas som en demokrati.

Demokrati är så mycket mer än fria val. Det finns andra viktiga byggstenar. Det handlar om tolerans mot minoriteter. Det handlar om pressfrihet och oberoende domstolar. Och det finns bara ett land i regionen som med stolthet kan sägas försvara dessa värderingar.

Israel är det enda landet i regionen där en fri press får verka, medan censur, tystande av journalister och fängslande av kritiska författare är kutym i grannländerna.

Israel är det enda landet i regionen där kvinnor ges möjlighet att verka fullt ut. I flera av grannländerna bagatelliseras våld mot kvinnor. Kvinnor har inte ens fått rösträtt i två av länderna i arabvärlden, och i snitt sitter det 5 % kvinnor i arabvärldens parlament.

Israel är det enda landet i regionen där homosexuella fritt kan demonstrera för sina rättigheter med stolthet på Jerusalems gator. I många av Israels grannländer är homosexualitet belagt med dödsstraff, och de allra grövsta brotten mot homo- och bisexuellas samt transpersoners rättigheter sker i Mellanöstern och arabvärlden.

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Mänskliga rättigheter
och relationer till
andra länder*

Israel är det enda landet i regionen där man kan be landets allra högsta politiker att dra åt skogen utan att hamna i fängelse dagen efter. I resten av regionen är förtryck och tortyr av oppositionella, oliktankande och djärva människorättsaktivister vardag. Ofta kämpar de för friheten i den delen av världen med livet som insats.

Men framför allt, det allra viktigaste: Israel är det enda landet i regionen där medborgarna fritt kan välja vilka som ska styra deras eget land. I övriga delar av Mellanöstern är denna del en mycket avlägsen dröm. Vill israelerna ha bort premiärminister Ariel Sharon så är det bara att rösta bort honom i nästa val. Kungarna i Saudiarabien, diktatorerna i Syrien eller mullorna i Iran går inte att få bort på samma enkla sätt.

Visst har Israel sina brister. Vi här inne är alla eniga om att vi behöver en fri, självständig och demokratisk palestinsk stat. Vi är överens om att olagliga bosättningar på palestinsk mark måste upphöra och att fredsprocessen starkt ska gå vidare, på samma sätt som vi också ställer krav på den palestinska myndigheten, som också måste demokratiseras. Hur folkvald är Yasir Arafat, kan man fråga sig.

Men glöm aldrig att Israel som sagt är det enda landet som det internationella samfundet kan stämpla som en demokratisk stat. Vi måste en gång för alla erkänna sanningen om resten av regionens länder.

Saddam Hussein företrädde aldrig sitt folk. Han förtryckte och mördade sina egna medborgare.

Mullorna och ayatollorna i dagens Iran förnekar sina landsmän rätten till fria val. De företräder inte iranierna – de företräder förtrycket.

Syriens diktatorfamilj Asad, där sonen nyligen tog över efter pappan i ett land som styrts av denna familj i decennier, företräder inte syrierna – de företräder ett förtryck.

Det saudiarabiska kungahusets diktatur är inte heller ett uttryck för arabisk kultur och tradition, utan det är en symbol för förtryck av människor.

I dag präglar ett slags omvänd rasism väldigt många västerlänningars syn på arabvärlden. En del verkar tro att araber inte har samma krav på frihet som vi har här i Väst, och det är en väldigt sorglig uppfattning. Det är som om det vore okej med förtryck av araber, om det är andra araber som förtrycker dem. Har man den synen på mänskliga rättigheter så förstår man inte vad det innebär.

Jag tycker ändå att vi ska våga vara hoppfulla. Se vad som har hänt de senaste decennierna. Sovjetunionen har rämnat, apartheidsystemet har försvunnit i Sydafrika och Europa har demokratiserats. Samma väg kommer också resten av världen, även arabvärlden och Mellanöstern, att gå. Det handlar om att stärka de krafter som vill förändra underifrån på ett tydligt sätt och att våga säga att förtryck av människor är lika fel i Syrien som det var i Estland för 10–15 år sedan, att det är lika omoraliskt i Iran som det var i Sovjetunionen och att det är lika fel mot mänskligheten i Saudiarabien i dag som det var i Polen, Rumänien och Ungern – Europas kommunistiska diktaturstater – för tiotalet år sedan.

Vi ska vara noggranna med att de människor som i dag kämpar för frihet och bor i arabvärlden inte vill ha några smulor från vårt bord. De vill ha en hel meny av friheter, rättigheter och skyldigheter.

När demokrati och diktatur ställs mot varandra vinner alltid demokratin. Det här gäller Sverige, Syrien, Libanon, Saudiarabien och alla andra länder runtom i världen. Det finns endast ett styrelsesätt som är värdigt fria medborgare, och det heter demokrati.

Anf. 54 BIRGITTA AHLQVIST (s):

Herr talman! Först av allt vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna – så glömmer jag inte bort det!

De mänskliga rättigheterna är universella. De gäller över hela världen, oavsett land, kultur eller specifik situation, och de gäller alla människor – varje enskild människa. Det handlar om politiska och medborgerska fri- och rättigheter, om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och om skydd mot övergrepp, och det är staters och regeringars skyldighet att se till att de här rättigheterna respekteras.

De mänskliga rättigheterna täcker in många delar av en människas liv. De syftar till att vi alla ska kunna leva ett drägligt liv. Det handlar om våra möjligheter att överleva, om vår rätt till våra innersta tankar och trosuppfattningar, om skydd för familjen, om frihet från tortyr och slaveri, om rätt till utbildning och yttrandefrihet och om rätten att delta i landets styrelse. Rättigheterna är inte graderade – de är alla viktiga.

Med anledning av replikskiftena tidigare skulle jag vilja säga att det är viktigt att vi alla lägger vår kraft på att se till att de här rättigheterna respekteras.

Är det någonting jag lärde mig under min tid i EU-parlamentet så är det att ju fler vi är, desto bättre lyckas vi. Om vi alla är överens om att de här rättigheterna är viktiga så är det också viktigt att vi kämpar för dem och inte kämpar för vem som ska ligga etta, tvåa och trea. Jag tror att vi alla har olika idéer om vad som i så fall ska komma på första, andra, tredje och fjärde plats, och då blir det *det* som tar all vår kraft. Så låt oss kämpa tillsammans för att alla de mänskliga rättigheterna respekteras i hela världen.

Varje stat har ett ansvar för att de mänskliga rättigheterna omsätts i nationell lagstiftning. Det räcker inte med att vi bara stiftar lagar. Vi måste också ha rättssystem för att de här rättigheterna ska fungera i praktiken. Dessutom är det viktigt att staten informerar medborgarna om de mänskliga rättigheterna.

Ända fram till andra världskrigets slut ansågs det att varje stat själv skulle bestämma hur människorna behandlades inom staten. Man pratade om icke-inblandningsprincipen. Men Hitlers obegripliga grymhet, även mot det egna folket, kom att ändra det här synsättet. Det går inte att lita på att enskilda stater respekterar människors grundläggande rättigheter. Därför tillkom ett internationellt ramverk som skydd för dessa. Det innebär att rättigheterna i dag är en internationell angelägenhet, och det gör det också möjligt att komma till rätta med grova brott mot mänskliga rättigheter.

Om en kränkning sker ska den aktuella staten i första hand se till att den enskilde får upprättelse. Men om detta inte görs ska staten ställas inför internationell rätt.

Här vill jag passa på att ta upp en utmaning för alla oss politiker i Sveriges riksdag, oavsett partitillhörighet. Utmaningen ligger i att föra ut kunskap och medvetenhet bland allmänheten om de mänskliga rättighet-

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Mänskliga rättigheter
och relationer till
andra länder*

erna. Vi bör uppmana alla ansvariga för skolor – grundskolor, gymnasieskolor, folkhögskolor, komvux och så vidare – att föra in de mänskliga rättigheterna och respekten för dem på schemat i utbildningen.

En ökad kunskap bidrar till att göra verklighet av både de internationella och de regionala MR-konventionernas mål och principer. Jag hoppas att alla i riksdagen antar den här utmaningen.

Herr talman! Som vi tidigare har hört har utskottet valt att koncentrera MR-betänkandet kring ett tiotal punkter. En av de punkterna handlar om Ryssland, Östeuropa, Kaukasus och Centralasien. Eftersom jag har ett stort intresse för Ryssland och angränsande stater ska jag använda de få minuter jag har till att säga någonting om mänskliga rättigheter i det området.

Under hela 90-talet har vi i svensk politik gett ett enormt stöd till våra grannar i öst. Man kan säga att det har varit hörnspelaren i den svenska politiken. Det har i första hand hjälpt de länder som nu blir medlemmar i EU den 1 maj. Nu är det dags för oss att fortsätta längre österut och visa samma engagemang mot förtrycket av mänskliga rättigheter i de här länderna, till exempel Vitryssland som har varit uppe tidigare i dag.

Respekten för de mänskliga rättigheterna i Vitryssland är mycket svag. Det vitryska folket har fått utstå mycket. Demokratin i landet försämrats. Val manipuleras, medier tystas och president Lukasjenko har ett totalt grepp över folket och medierna. Många tidningar och föreningar har tvingats lägga ned sin verksamhet och trycket ökar mot både yttrande- och föreningsfriheten. Läget försämrats hela tiden.

Politiska ledare fångas och förföljs. Vi parlamentariker måste höja våra röster och se till att förhållandena avslöjas, rapporteras och offentliggörs.

Herr talman! Tiden är knapp. Men jag vill också ta upp fängelsesituationen i bland annat Tjetjenien och Ryssland. Fängelsesituationen i många av de här länderna, till exempel också Rumänien, är mycket bekymmersam. Tortyr och dålig behandling av fångar är vanligt förekommande. Det finns rapporter om fångar som avlidit i fängelse under oklara omständigheter. Dessutom finns inga straffmöjligheter gentemot den polis som många gånger har agerat väldigt grymt.

Situationen i de ryska fängelserna och häktena är mycket allvarlig. De är i regel kraftigt överbelagda och dessutom i mycket dåligt skick. Det finns ingen hög politisk prioritet för att förbättra de förhållandena.

Tortyr och annan grym eller förödmjukande behandling är uttryckligen förbjudet i den ryska författningen. Trots det finns omfattande och trovärdiga uppgifter om misshandel och annan förödmjukande behandling i samband med förhör av misstänkta.

Konflikten i Tjetjenien väcker mycket stor oro när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna.

Tiden är för knapp.

Anf. 55 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag begärde replik på dig, Birgitta Ahlqvist, så att du skulle kunna få lite mer tid. Du hann inte ta upp Kina. Carina Hägg sade tidigare att jag skulle ställa min fråga om Kina till dig.

Som jag sade i mitt anförande ser vi i Folkpartiet det som viktigt att uigurerna och tibetanerna ges rätt att utöva sin religion och sin kultur fullt ut. De bör också ges långtgående självbestämmande. Jag skulle vilja veta varför ni i majoriteten inte kunde ställa upp på det i betänkandet.

Anf. 56 BIRGITTA AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! När det gäller både Tibet och Taiwan är vår inställning att områdenas status i förhållande till Kina är en fråga som måste lösas av parterna själva. Även om vi från Sverige säger att vi tycker att det är viktigt att de mänskliga rättigheterna följs när det gäller dessa länder kan vi inte gå in och lösa konflikten. Det måste parterna själva göra.

Däremot skrev vi i betänkandet att det är viktigt att vi från svensk sida är tydliga när det gäller vad vi anser om de mänskliga rättigheterna i Kina. Det hoppas jag att Cecilia Wigström kommer ihåg.

Anf. 57 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! I mångt och mycket är utskottets majoritets skrivning om Kina bra. Man fördömer tydligt brotten mot mänskliga rättigheter. Men vi tycker inte att det är att gå för långt att säga att vi tycker att de här grupperna ska få långtgående självständighet. Vi gör det i en mängd andra konflikter, till exempel Palestina–Israel. Vi säger också att den ryska minoriteten i Lettland bör ha långtgående rättigheter att använda sitt språk. Det hade vi tyckt vara viktigt att poängtera.

Det gäller att sätta tryck från världssamfundet på Kina och visa i vilken riktning vi vill att utvecklingen ska gå. Långtgående självbestämmande är en metod som används i många stater och regioner för att hålla ihop stater men ändå se till att olika grupper kan få så mycket makt som möjligt över sin tillvaro.

Vi har också en reservation om Taiwan. Den viseringspolitik som EU och därmed också Sverige för mot Taiwan är olycklig och bör definitivt ändras. När Lars Leijonborg häromåret bjöd in Taiwans president Chen Shuibian till vårt hundraårsjubileum fick han inte visum för att komma till Sverige. Hur ser ni socialdemokrater på det? Kommer Chen Shuibian, om han nu får vara kvar som president, att få komma till Sverige om vi bjuder in honom om ett år?

Anf. 58 BIRGITTA AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Det kan jag inte svara på från den här talarstolen. Naturligtvis är det olyckligt att taiwaneser utifrån sin befattning inte kan komma till Sverige. Vad jag förstår är det möjligt för taiwaneser att komma som privatpersoner till Sverige men inte utifrån den befattning de har i landet.

Jag hoppas verkligen att de här frågorna ska lösas. De hör också ihop med den tidigare frågan. Det här är ett komplex som måste lösas av parterna i första hand, alltså Taiwan och Kina.

Anf. 59 KALLE LARSSON (v):

Herr talman! Innan jag, som Sermin Özürküt nämnde, ska gå in på att motivera varför vi vill att Sverige ska lämna IOM, International Organi-

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Mänskliga rättigheter
och relationer till
andra länder*

sation for Migration, vill jag ändå ge ett par kommentarer till den debatt som hittills har varit.

Det är ändå rätt häpnadsväckande att vi från riksdagens talarstol får höra att de politiska rättigheterna ska "gå före" ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, när snarare dessa båda rättighetslagstiftningar är förenliga med varandra och måste, menar vi från Vänsterpartiets sida, följas åt. Att sätta den ena före den andra är att lägga en hierarkisk ordning dessa emellan som vi helt enkelt inte kan ställa upp på.

Det är märkligt att använda staten Israel som ett föredöme. Jag instämmer fullt ut i den bild som tidigare har givits från talarstolen om att regionen saknar goda föredömen, men man måste inte välja en regim som sysslar med systematiska utomrättsliga avrättningar, folkrättsvidriga folkförflyttningar och som bygger en barriär fullt i strid mot folkrätten. Man kan ju välja bättre förebilder än så.

Herr talman! Som jag nämnde är Sverige medlem i en organisation som enligt ett gemensamt uttalande från Amnesty International och Human Rights Watch "har en negativ effekt på migranternas, flyktingarnas och asylsökandes grundläggande mänskliga rättigheter inklusive rätten att inte bli utsatt för godtyckliga frihetsberövanden och den grundläggande rätten att söka asyl". Det rör sig alltså om IOM, International Organization for Migration, och vi kräver i en reservation att Sverige omedelbart ska säga upp medlemskapet i denna organisation. Jag ska motivera varför vi föreslår detta.

Herr talman! IOM grundades 1951 på initiativ av USA. Organisationen har i motsats till FN:s flyktingkommissariat UNHCR inte sin grund i internationell rätt och internationella överenskommelser utan är en medlemsorganisation. Sedan 1989 har organisationen förvandlats till en transnationell organisation för global styrning av migration utifrån ekonomiska utgångspunkter. IOM är med sina 19 regionala kontor och över 100 fältkontor verksam i hela världen. Bara under år 2000 bidrog IOM till att 450 000 människor migrerade. För detta ändamål har man förhandlat fram rabatter på biljettpreiser på upp till 60 % med vissa flygbolag. IOM bedriver på det sättet en lönande affärsverksamhet och har kallats för "världens största människosmugglare".

Herr talman! Kritiken bland människorättsorganisationer mot IOM och dess arbete är omfattande, och jag ska ge några exempel på hur den kritiken kan låta.

För det första: International Catholic Migration Commission och World Council of Churches har gett uttryck för sin oro över IOM:s aktiva deltagande i arbetet att borda och stoppa fartyg med asylsökande som passagerare. Det handlar ofta om situationer där FN:s flyktingkommissariat inte är närvarande. Organisationerna framhåller att IOM varken har mandat eller expertis för att identifiera och ge skydd åt dem som är i behov av internationellt skydd. Det finns helt enkelt inte tillräckliga garantier för att flyktingar i behov av skydd ska kunna få kontakt med flyktingkommissariatet eller få tillgång till en godtagbar asylprocedur. Också den högt respekterade människorättsorganisationen Human Rights Watch instämmer i den kritiken och uppmanar vidare IOM att upphöra med sin administration och förvaltning av läger som Nauru och Manus Island, Papua Nya Guinea. Asylsökande från fartyg som bordats och hindrats från att nå Australien hålls på dessa platser godtyckligt fängslade under

förhållanden som strider mot internationella regler – detta uppenbarligen med utskottsmajoritetens goda minne.

För det andra: Jesuit Refugee Service, JRC, har riktat skarp kritik mot IOM för dess sätt att behandla de 2,5 miljoner migrerande burmesiska arbetstagarna i Thailand. IOM har redan medverkat till ett registreringsförfarande som har lett till en månatlig deportering av upp till 66 000 personer, vilket har orsakat kritik också från andra MR-organisationer. Man pekar på att IOM inte bryr sig om vad som händer med de återvändande så snart de har passerat gränsen.

För det tredje: Romska Nationella Kongressen, RNC, i Tyskland, som direkt berörs av IOM:s verksamhet, säger om IOM: ”Organisationen är känd som en springpojke, som i årtal har handhaft deporteringen av romer och sinter, s.k. återvändande, som inte kan genomföras av enskilda stater, ett smutsigt arbete i skuggan, i ett utrymme utanför lagen. Det är en legoknektorganisation.” RNC anklagar också IOM för att kringgå de europeiska dataskyddsreglerna och utbyta information med stater som RNC anser utövar förföljelse och för att systematiskt avvisa krav på kompensation till offer för Nazitysklands slavarbetare, vilket IOM administrerar. Det sista beskriver man som ”en andra omgång förföljelse”. IOM:s huvudstrategi förefaller vara att begränsa antalet mottagare av kompensationen så långt som någonsin är möjligt, och IOM har för detta av professor Ian Hancock, som har skrivit en rapport om det romska folket i Europa, kallats för ”det romska folkets fiende”.

Herr talman! Listan på kritik från människorättsorganisationer mot IOM kan göras lång. Vänsterpartiet och vad jag förstår också Miljöpartiet instämmer i den kritik som har riktats mot IOM. Den fråga vi nu reser är om den socialdemokratiska regeringen – och utskottsmajoriteten i kammaren – är medveten om de övergrepp mot mänskliga rättigheter som man faktiskt gör sig delansvarig till genom medlemskapet i IOM. I utskottsmajoritetens svar kan man läsa att ”Sverige har goda erfarenheter av samarbetet med IOM”. Det är i stort sett det enda som står där. Kan Socialdemokraternas företrädare, eller egentligen företrädare för vilket parti som helst vid sidan av Miljöpartiet och Vänstern, förklara hur det stämmer överens med den mycket hårda kritik som riktas mot organisationen från ledande organisationer inom människorättsområdet?

Herr talman! Låt mig fortsätta med några frågor till.

IOM har organiserat återvändande till Afghanistan, som otvivelaktigt har ägt rum för tidigt med hänsyn till förhållandena där både ur säkerhetssynpunkt och vad beträffar den materiella situationen. Också beträffande tidigare återvändande till norra Irak har IOM, enligt vår uppfattning, agerat på ett icke försvarbart sätt. IOM har vid dessa tillfällen agerat bakom UNHCR:s rygg, och UNHCR har först i efterhand fått information om dessa IOM-projekt. IOM har gjort sig känt för att så fort som över huvud taget är möjligt ta på sig rollen av att vara ockupationsmaktens ”mjuka sida” i konflikter där USA, ibland i öppen strid mot internationell rätt, påtagit sig rätten att avsätta misshagliga regimer. Så har skett också i sammanhang där den svenska regeringen har riktat en, måhända ljum men ändock, kritik mot anfällskrigen. Vad säger det om skenheligheten i den socialdemokratiska kritiken av folkrättsvidriga krig?

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Mänskliga rättigheter
och relationer till
andra länder*

Herr talman! Den spanska staten har ingått en överenskommelse om att IOM ska sätta upp "ett nätverk för att ta emot anmälningar" med syftet att upptäcka "nya illegala invandrade och bekämpa illegal invandring". Avsikten är att få med frivilligorganisationer i arbetet för att få fram uppgifter om "olagligt invandrade" och att dessa sedan ska överlämnas till myndigheterna. Är det en verksamhet som övriga partier i denna kammare anser vara värd att stödja – ens indirekt?

Herr talman! IOM försöker också kartlägga migrationsvägar och migrationsmönster för att ge råd till regeringar om hur dessa ska kunna hanteras, och man tränar gränsbevakningsstyrkor i användandet av ny teknik. IOM ansvarar för pilotprojekt för att bistå EU:s grannländer i att anpassa sig till EU:s krav i bygget av "Fästning Europa". Organisationen har arrangerat resor till gränsen mellan USA och Mexiko för ukrainska immigrationstjänstemän för att de ska lära sig mer om stängsel, löpgravar och högteknologisk utrustning för att fånga illegala invandrare. Bör Sverige legitimera en sådan verksamhet?

Faktum är att även i en svensk Sidarapport har det luftats oro för IOM:s agerande, bland annat att man arbetar för nära statsmakterna, vilket försämrar kontakten med viktiga frivilligorganisationer, och med polisen, vilket gör det svårare att garantera de mänskliga rättigheterna. Sida nämner också underlåtenheten att följa upp de fall där kvinnor utsätts för människohandel för sexuella ändamål och för olämpliga identifierings- och förhörsmetoder. Ansvariga är återigen IOM.

Herr talman! Amnesty International och Human Rights Watch påminner i ett gemensamt uttalande IOM:s medlemsstater om följande – alltså också Sverige: "När de kommer till rådsmötena kan medlemsstaterna inte lämna sina andra förpliktelser vid dörren, såsom det internationella ansvaret att skydda migranternas, flyktingarnas och asylsökandes mänskliga rättigheter."

Det är den påminnelsen vi nu vidarebefordrar till riksdagens kammare. Det finns en lösning på det problemet, nämligen att bifalla reservation nr 3.

Vänsterpartiet kräver, nu tillsammans med Miljöpartiet, att Sverige omedelbart säger upp sitt medlemskap i IOM – detta som ett led i försvaret av mänskliga rättigheter över hela världen.

Anf. 60 BIRGITTA AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om det här är en replik eller ett svar på frågan, men jag ska försöka att göra det till en replik.

Jag tycker att texten i betänkandet är mycket väl avvägd. Långt innan vi påbörjade den här behandlingen läste jag igenom er motion eftersom jag är väldigt intresserad av dessa frågor. Jag tog sedan snabbt kontakt både på EU-nivå och på UD-nivå för att undersöka om anklagelserna mot IOM är befogade.

Det är klart att ingen är felfri. Det finns alltid saker som man kanske missar och som blir fel. Men som helhet har jag fått en bild av både UD och EU som gör att jag känner mig trygg när det gäller samarbetet med IOM.

Däremot har jag fått vetskap om att det finns en större konflikt mellan olika organisationer som har ansvar för den här typen av uppgifter. Om de anklagelser som Vänsterpartiet tar upp är sanna eller inte vill jag inte gå in på. Men såvitt jag förstår är frågan betydligt mer komplicerad att lösa än bara att Sverige ska gå ur IOM.

Då vill jag passa på att fråga Vänsterpartiet om man har varit i kontakt med andra parter när det gäller IOM:s agerande, till exempel UD och EU.

Anf. 61 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Det var också ett svar. Frågan är egentligen mer komplicerad – javisst, men det beror på vilken fråga man ställer. Har ni lyssnat på EU och UD? Ja, har du lyssnat på någon annan än UD och EU? Det vore ju en lämplig fråga till Birgitta Ahlqvist. De institutioner som har att bära statsmakten på nationell eller internationell nivå har ju inte alltid en fullständig bild av vad som händer i världen.

Organisationer som har en relativt fullständig bild av vad som händer i världen när det gäller människorätt kan väl ändå sägas vara Amnesty och Human Rights Watch. De är entydiga i sin kritik mot IOM i den meningen att IOM faktiskt begår en hel del övergrepp mot mänskliga rättigheter. Jag förstår inte hur Birgitta Ahlqvist kan anse det vara för komplicerat. Jag anser inte det. Det är i stället ganska enkelt.

Övergrepp mot mänskliga rättigheter oavsett var i världen de sker, oavsett vem som utför dem måste kritiseras och fördömas. Min fråga tillbaka till Birgitta Ahlqvist är: Kan du kritisera IOM åtminstone på de punkter där Amnesty International och Human Rights Watch gör det, enligt de korrekta citat som jag har anfört i riksdagens kammare?

Anf. 62 BIRGITTA AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Du frågade först om jag har lyssnat på någon annan än UD och EU. Det har jag gjort. Jag har lyssnat på er och också varit i kontakt med IOM.

Jag håller med Vänsterpartiet att om man har gjort sig skyldig till brott mot de mänskliga rättigheterna, då ska man ha kritik. Det gäller oavsett vilken organisation det är fråga om, om det är IOM eller någon annan organisation. Det kan jag ställa upp på.

Anf. 63 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag gav kanske ett något otydligt svar på frågan. Vi har försökt att föra en diskussion med UD om detta, men vi har haft vissa svårigheter med det eftersom man försvarar medlemskapet i IOM så fort man hör oss i luren.

Vi har också pratat med IOM. Det är ju en internationell organisation som finns på ett antal platser i världen och som vi har träffat på vid olika resor med utskott och i andra sammanhang. Det är just därför som vi nu lyfter fram frågan i Sveriges riksdag.

De samtal som vi har haft med IOM har gett oerhört mycket övrigt att önska. Det är en organisation som sysslar med migration genom att flytta människor från en plats till en annan eftersom stater betalar IOM för att göra det. Det betyder inte att varje del av IOM:s verksamhet är förkastlig

– låt mig säga det också. Det finns delar i IOM:s projekt som bör genomföras av någon annan organisation eller av IOM.

Men det vi pratar om här är att Sverige genom sitt medlemskap i denna organisation legitimerar också de övergrepp mot mänskliga rättigheter som IOM begår. Där tycker att jag svaret från Birgitta Ahlqvist är fullständigt otillräckligt.

Man kan inte bara i allmänna ordalag förkasta brott mot mänskliga rättigheter och sedan avslå den motion som försöker att göra någonting åt det. Det är relativt enkelt att vara överens om fina ord, men det här rör sig om en konkret handling som går att utföra.

Sverige bör lämna IOM. Det vore en kraftfull markering som skulle visa att vi inte ställer upp på att man förhindrar asylsökande utanför Australiens kust att söka och åtnjuta skydd mot förföljelse. Det skulle vara en signal som visar att vi inte ställer upp på begreppet illegala invandrare i Spanien och att de ska kartläggas av frivilligorganisationer och överlämnas av ett slags indirekt polismakt till myndigheterna. Det skulle med klarhet och tydlighet visa att Sverige inte bara talar om mänskliga rättigheter utan också är berett att gå till handling.

Anf. 64 BIRGITTA AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är väldigt bra att Vänsterpartiet har tagit upp den här frågan så att vi har möjlighet att titta på den. Men Kalle Larsson säger att allt inte är förkastligt. IOM gör många bra saker också. Då är väl det bästa sättet att se till att de saker som är dåliga förbättras och att vi kan fortsätta samarbetet med IOM. Det hoppas jag att också Vänsterpartiet ställer upp på.

Anf. 65 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Ibland ska man märka ord och ibland inte. Jag sade inte att IOM gör många bra saker, utan jag sade att det finns exempel på att IOM gör bra saker. Det är en helt annan värdering. Det är också det som avgör vårt ställningstagande.

Det handlar inte om ifall vi ibland ska samarbeta med IOM, det vore en annan fråga. Det vi nu säger är att Sveriges medlemskap i den här organisationen måste upphöra. Medlemskapet är ett sätt att ge legitimitet också åt de delar som varken Birgitta Ahlqvist och jag uppenbarligen vill stödja. Det är det konkreta handlandet som vi efterfrågar.

Nu har diskussionen pågått ett halvår. Vi väntar ytterligare ett halvår, men vi tänker återkomma.

Anf. 66 ULF HOLM (mp):

Herr talman! Jag tänkte bara beröra ett ämne som jag tycker är viktigt. Det handlar om diskriminering och förföljelse på grund av sexuell läggning, dels utifrån Miljöpartiets motion, dels utifrån riksdagens HBT-grupp som har skrivit en motion på detta område.

Det är viktigt att denna fråga tas upp därför att jag blev lite besviken på regeringens skrivelse om mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik och det avsnittet som handlar om just diskriminering på grund av sexuell läggning.

Situationen för världens homo- och bisexuella och transpersoner varierar mycket från land till land. I vissa delar av världen förföljs homosexuella och utpekas som samhällsfarliga brottslingar. I andra delar av världen respekteras homosexuellas rättigheter, och homosexuella förhållanden kan där till och med regleras juridiskt.

Många stater förnekar det faktum att det i deras länder förekommer ens tortyr och andra former av bestraffning av HBT-personer. I andra länder till och med rättfärdigas övergreppen i kulturens, ideologins eller i moralens namn. Därför är det viktigt att Sverige håller fanan högt i dessa frågor och försöker att påverka så gott vi kan.

Homosexuella, bisexuella och transpersoner utsätts för övergrepp och bemöts ofta med tystnad, likgiltighet och hemlighetsmakeri. Deras mänskliga rättigheter kränks och osynliggörs. I många fall rapporteras kränkningarna inte vidare, än mindre utreds eller fördöms.

Det finns ett tabu som omger homosexualitet och som innebär att de flesta attacker och övergrepp på HBT-personer aldrig rapporteras. Detta leder till en kultur av straffrihet där förövarna aldrig ställs till svars. Det framstår därför som riskfritt eller rentav legitimt att utöva våld mot HBT-personer.

Herr talman! Vi vet emellertid att en sexuell relation med personer av samma kön betraktas som ett brott i drygt 70 av världens länder. I vissa länder är homosexualitet till och med belagt med dödsstraff. Dessa övergrepp måste synliggöras.

Regeringen lovar i sin skrivelse att arbeta för dessa frågor i sin utrikespolitik. Men jag tycker nog att regeringen borde göra lite mer konkreta saker än vad som står i den här skrivelsen. Det står inte mycket konkret. Därför tycker jag att Sverige i FN bör driva kravet att vi ska ha en världskonferens om diskriminering på grund av sexuell läggning och att Sverige aktivt ska arbeta för att det i FN-sammanhang utarbetas en konvention om rättigheter avseende sexuell läggning och könstillhörighet. Det är någonting som man aktivt och konkret borde jobba med. Det fattas i regeringens skrivelse.

Sedan kan man också ta upp behovet av att Sida spelar en aktiv roll i utrikespolitiken när det gäller regleringsbrev och när det gäller att tillfråga mänskliga rättighetsorganisationer på lokalt plan. Det handlar om att ta upp frågorna, när vi bedömer biståndsarbete, med olika länder. Man ska just lyfta fram HBT-gruppers situation i respektive land.

Herr talman! Slutligen – jag ska inte förlänga debatten alltför mycket – tycker jag att man aktivt bör jobba med att ge dem som jobbar på Sveriges ambassader och konsulat en lite bättre HBT-kompetens. I de rapporter som vi får från ambassaderna borde man faktiskt också ta med hur HBT-situationen ser ut i respektive land, om något har hänt och så vidare, så att vi följer upp detta aktivt och konkret. Därför tycker jag att anställda inom utrikesförvaltningen ska få utbildning just i HBT-kompetens. Detta borde riksdagen ge regeringen till känna, men det får vi göra vid ett annat tillfälle.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Mänskliga rättigheter
och relationer till
andra länder*

9 § Svensk anslutning till det femte protokollet till konventionen om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande 2003/04:UU16
Svensk anslutning till det femte protokollet till konventionen om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar (prop. 2003/04:72).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 12 §.)

Ny smittskyddslag m.m.

10 § Ny smittskyddslag m.m.

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2003/04:SoU6
Ny smittskyddslag m.m. (prop. 2003/04:30).

Anf. 67 CATHERINE PERSSON (s):

Herr talman! Det ärende som nu behandlas är socialutskottets betänkande 2003/04:SoU6 *Ny smittskyddslag m.m.*

I betänkandet behandlas proposition 2003/04:30 *Ny smittskyddslag m.m.* samt 35 motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen. Vidare behandlas sju motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2002 och tio från den allmänna motionstiden 2003.

Betänkandet omfattar en hel rad områden, som jag nu ska nämna. Det är

- smittskyddslagens mål
- sjukdomarna i smittskyddslagen och anmälningsförfarandet
- informationsplikt och förhållningsregler
- underrättelse till närstående
- tvångsåtgärder
- tvångsundersökning
- isolering
- straffrättsliga aspekter på smittskyddet
- objektinriktade åtgärder
- smittskyddsläkarens roll
- sekretessfrågor
- bastuklubbar och andra liknande verksamheter

- test
- ekonomiska konsekvenser
- Statens folkhälsoinstituts roll.

Prot. 2003/04:91

31 mars

Ny smittskyddslag m.m.

Herr talman! Utskottet ställer sig i huvudsak bakom förslaget till ny smittskyddslag. Den nya lagen ska ges en klarare inriktning på smittskyddsåtgärder som riktar sig till människor. Smittskyddsåtgärder för djur ska regleras i andra lagar.

Bestämmelserna i smittskyddslagen ska omfatta alla sjukdomar som kan överföras till eller mellan människor och som inte endast innebär ett ringa hot mot människors hälsa. Smittskyddets mål är att samhällets smittskydd ska tillgodose befolkningens behov av skydd mot spridning av smittsamma sjukdomar.

Smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet och får inte vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors hälsa. Åtgärderna ska vidtas med respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet. Den smittade ska få den vård och behandling som behövs ur smittskyddssynpunkt.

Om den som bär på allmänfarlig sjukdom inte vill eller kan följa de åtgärder som krävs för att förebygga eller så långt det är möjligt minska risken för smittspridning kan enligt smittskyddslagen isolering ske.

Utskottet ställer sig bakom principen att möjligheterna att vidta åtgärder som kan vara integritetskränkande ska begränsas till vissa allmänfarliga sjukdomar. Utskottet understryker att den smittade ska få vård vid eventuellt missbruk eller psykisk sjukdom och att isolering ska vara en sista utväg.

När det gäller isolering poängterar utskottet att de patienter som kan komma i fråga för fortsatt isolering framför allt är patienter som är i behov av stöd och lång tids tillsyn för att kunna ändra sitt smittfarliga beteende. Utskottet föreslår därför med delvis bifall till tre motionsyrkanden en något förändrad lagtext i förhållande till regeringens förslag i detta avseende. Utskottet föreslår således att länsrätten, efter ansökan av smittskyddsläkare, ska få besluta om fortsatt isolering om det finns särskilda skäl.

Utskottet tillstyrker förslaget att lagen om bastuklubbar och andra liknande verksamheter upphävs.

Utskottet föreslår en konsekvensändring i lagen om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet.

Utskottet tillstyrker i huvudsak övriga lagförslag och avstyrker övriga motioner.

I betänkandet finns 17 reservationer och två särskilda yttranden.

Herr talman! Med denna inledning överlämnar jag ärendet till debattörerna.

Anf. 68 INGRID BURMAN (v):

Herr talman! Vi ska nu debattera förslaget till ny smittskyddslag. Låt mig börja med det som är positivt i den.

Det mest positiva är att den så kallade bastuklubbslagen skrotas. Det är en lag som tillkom 1987 och som avsåg att förbjuda de träffpunkter

som döptes till bastuklubbar. Det är en lag som jag menar vittnar om den moralpanik som inträdde då hiv upptäcktes. Så här i efterhand kan vi också konstatera att det inte går att belägga att lagen har haft någon som helst effekt på smittspridningen. Vänsterpartiet var emot den då den infördes och har regelbundet motionerat om dess avskaffande. Att så nu sker tycker vi är bra.

Låt mig också konstatera att det är nödvändigt att det finns en smittskyddslag som skyddar samhället från smitta samtidigt som den värnar den drabbade och garanterar dennes rättssäkerhet.

Om den nu debatterade lagen har vissa förtjänster, det vill säga att man tar bort bastuklubbslagen och inrättar stödpersoner till dem som tvångsisoleras, så har den dessvärre också sina brister. Jag tänker koncentrera mitt inlägg på några av dessa brister.

Jag tycker nämligen att det är uppseendeväckande att man i Sveriges riksdag år 2004 tänker anta en lag som innebär att man kan tvångsisolera folk utan någon bortre tidsgräns. En enig smittskyddskommitté jobbade länge med att ta fram ett betänkande kring den här lagen. Där föreslog man att tvångsisolering skulle kunna ske endast tre månader men att det skulle finnas möjlighet att förlänga isoleringen ytterligare tre månader om så krävdes.

Alla partier var eniga i kommittén. Vänsterpartiet har inte ändrat sig i den frågan, men det har alla andra partier utom Miljöpartiet. Jag frågar: Varför? Det kommer, som sagt, talare från de andra partierna efter mig som kan svara på den frågan.

Naturligtvis kan det uppstå situationer där det är befogat med tvångsisolering av personer för att förhindra smitta. Därför ska vi ha en lag, men vi menar att tvångsisolering måste ses som ett undantag och att tvångsisoleringen naturligtvis måste begränsas i tiden. Vi kan inte ha en lag som tillåter att man i princip kan tvångsisoleras gång på gång och att det förlängs kanske fram till dödsdagen.

Regeringen redovisar i sin proposition att det har ifrågasatts om tvångsisoleringen är förenlig med Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Det gäller det här att man inte anger en yttersta gräns för hur lång den sammanlagda isoleringstiden kan vara. Men sedan säger man: Det här har ju aldrig prövats av Europadomstolen, och därför finns det väl ingen anledning att fundera vidare över detta.

Jag tycker att regeringen ska fundera vidare över detta.

Antalet personer som har tvångsisolrats i Sverige under de senaste fem åren är inte stort. Det är nio stycken. Samtliga har hiv. Några har därtill flera andra smittsamma sjukdomar. De har isolrats för att de förutom sin infektionssjukdom också har en allvarlig psykisk sjukdom eller ett omfattande missbruk. I snitt har tiden för isolering varit ett och ett halvt år, men några har haft isoleringstider på mellan fyra och tio år.

Det kan klart konstateras att de här personerna i första hand inte har behandlats för sin infektion utan för sin psykiska sjukdom eller missbruk. Ska de då tvångsisoleras enligt smittskyddslagen? Eller är grundproblematiken en annan? Är det något annat det handlar om? Är det vård under andra former man ska erbjuda människor som har psykiska problem eller missbruksproblem? Det tycker jag också är en fråga som jag hoppas att andra debattörer ska reflektera kring.

Sverige har som sagt inte kunnat stå bakom Europarådets rekommendation om hiv/aids och frågor om etik och mänskliga rättigheter eftersom den rekommendationen uttryckligen tar avstånd från alla former av tvångsisolering av hivdrabbade och aidssjuka. Europarådet har byggt sin rekommendation på den vetenskapligt underbyggda kunskapen om hivinfektionen och dess spridningssätt och på att hiv de facto inte smittar genom sociala kontakter. Man har sagt att eftersom det är en sjukdom som inte smittar genom sociala kontakter så bör man inte tvångsisolera.

Vänsterpartiet har med en däres envishet genom alla förhandlingar och genom utskottsberedningen framhärdat angående det förslag som Smittskyddskommittén lade, tre gånger tre månader, att när det krävs kommuner, landsting och andra vårdnadshavare ska kunna ges utrymme att erbjuda att skaffa den vård som faktiskt de människor behöver som inte tar till sig råd och stöd. Vi ville säga att det ska finnas ett handlingsutrymme. Det har vi hävdat genom alla delar.

När det kom till beredningen i utskottet visade det sig att det fanns motioner från samtliga partier utom Socialdemokraterna, regeringspartiet, som sade att man var tveksam till tvångsisolering. Man var tveksam till det förslag som lades fram i propositionen. Då försökte vi skapa en majoritet i utskottet. Om det finns något att göra kan man väl i alla fall säga att det krävs synnerliga skäl för att man ska fortsätta med tvångsisoleringen? Samhället måste verkligen visa att det krävs något speciellt om man ska förlänga isoleringen, och detta ska vara synnerliga skäl. Men till min förvåning sade Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna nej till det kompromissförslaget.

Jag tycker att det är beklagligt. Vi hade faktiskt haft möjlighet att förändra lagstiftningen. Utskottet nöjde sig med att lägga in särskilda skäl. Alla vet att särskilda skäl inte är något starkt begrepp. Det är det som stod i propositionen från början, att man måste ange ett skäl till att förlänga isoleringen. Jag beklagar att man inte kunde bidra till att göra lagen mer rättssäker. Men Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet kommer säkert att förklara i den fortsatta debatten varför man valde att inte ens göra den kompromissen.

Vi har också haft synpunkter när det gäller det förebyggande arbetet. Sverige har under perioder varit framgångsrikt när det gäller att bekämpa spridningen av smittsamma sjukdomar. Det har vi varit genom att jobba förebyggande med informationskampanjer. Den lag som vi nu debatterar innehåller i princip inga skrivningar om det förebyggande arbetet. Därför har vi en reservation om det också.

Jag står naturligtvis bakom alla Vänsterpartiets reservationer, men för tids vinnings skull nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 6, den som handlar just om tvångsisoleringen.

Anf. 69 CARL-AXEL JOHANSSON (m):

Herr talman! Låt mig först yrka bifall till vår reservation nr 10, men jag ställer mig även bakom vår andra reservation samt vårt särskilda yttrande.

Inför det nu kommande beslutet måste man först fråga sig om vi behöver en smittskyddslag, vilket jag menar att vi behöver. Det är viktigt att samhället har en lag som ger möjlighet att minska spridning av samhällsfarliga sjukdomar. Det ligger i allas vårt intresse att så kan ske.

Herr talman! Det är också viktigt att de som smittats av en samhällsfarlig sjukdom får tillgång till den vård, den behandling och det stöd som kan ges av sjukvården och samhället i övrigt. Man söker inte alltid denna vård och hjälp frivilligt, antingen för att man saknar symtom eller för att man av andra orsaker inte vill eller vågar.

Det är också viktigt att den som är smittad får den information och den kunskap som behövs för att undvika att sprida smittan av okunskap eller oaktsamhet. Jag vill understryka vikten av att vi alla får kunskap om hur dessa sjukdomar sprids så att man själv kan ta ansvar i olika livs- och arbetssituationer där smitta kan tänkas förekomma.

De samhällsfarliga sjukdomarna sprids via luft, vatten, blod eller vid sexuellt umgänge, ibland är det en kombination av flera olika vägar. De är ibland icke botbara, men man kan alltid lindra förloppet eller fördröja eventuella dödsfall och skapa ökad livskvalitet för de sjuka med dagens sjukvård, under förutsättning att de kommer till vård.

Det är mot denna bakgrund man ska se smittskyddslagen. Det gäller att få en lagstiftning som väger ihop denna problematik, att med respekt för den enskildes integritet och rätt till vård och behandling samtidigt skapa förutsättningar för ett skydd i samhället mot oönskad smittspridning av dessa sjukdomar. Det handlar i högsta grad om att kombinera etik, moral och humanism med ett rättssäkert handläggande inom smittskyddsområdet.

Vår syn på detta utgår från den enskildes rätt att få den hjälp han eller hon behöver om man blivit smittad. Det är inhumant att inte få den hjälp som då kan erbjudas. Det är också inhumant om man ovetandes bär på en samhällsfarlig sjukdom och därmed riskerar att föra denna smitta vidare till andra i sin omgivning. Det är inhumant mot oss alla.

Vi är övertygade om att de allra flesta i vårt samhälle är beredda att ta detta ansvar, att skydda andra men även sig själv mot dessa samhällsfarliga sjukdomar. Man är beredd att låta undersöka sig, låta behandla sig och också att leva efter de regler som behövs för att inte sprida smittan vidare. Information, kunskap och en bra behandlingssituation är viktigt liksom förtroende för sjukvården. Det ger förutsättningar för förståelse och att man frivilligt följer de regler som behövs för att minimera smittspridning.

Eftersom man kan bära på dessa sjukdomar utan att själv ha symtom eller veta om det är smittspårning och undersökning nödvändig för att kunna konstatera om smittan spridit sig till andra. Den som bär på smittan ombeds att kontakta den eller dem som i sin tur kan ha blivit smittade för att låta undersöka sig. I de flesta fall fungerar detta bra på frivillighetens väg. Det behövs då vare sig informationsplikt eller tvångsundersökning.

Men, herr talman, det finns tillfällen då frivilligheten inte fungerar av olika skäl. Vi ställer oss därför bakom informationsplikten som vi menar behövs när man inte frivilligt informerar om sin smitta. Dock måste tre förutsättningar föreligga samtidigt: att man bär på en samhällsfarlig sjukdom, att man underlåter att informera om smittorisken och att den sociala situationen är sådan att smitta kan överföras. Annars föreligger ingen informationsplikt.

Lämpligen sker denna bedömning i samråd med den smittade och den behandlande läkaren. Smittskyddsläkaren blir först inkopplad när be-

handlande läkare bedömer att dessa förutsättningar föreligger samtidigt, det vill säga när den smittade inte tar sitt ansvar frivilligt och sociala situationer föreligger där smittan kan överföras. Smittskyddsläkaren har informationsplikten, inte den behandlande läkaren.

Ett fungerande smittskydd kräver också möjlighet att undersöka och diagnostisera eventuell smitta hos misstänkt smittade. Jag vill här framhålla att frivilligheten oftast fungerar eftersom den som är misstänkt smittad inser och förstår vikten av åtgärden. Endast om frivilligheten inte fungerar får undersökning med tvång övervägas.

I dag har smittskyddsläkare möjlighet att besluta om detta. Det stärker därför den enskildes rättssäkerhet när det i fortsättningen kommer att krävas beslut i förvaltningsdomstol för att kunna göra det integritetsintrång som en tvångsundersökning innebär.

Däremot ifrågasätter vi om andra integritetsaspekter har beaktats i tillräcklig utsträckning. Vi menar att det måste säkerställas att en misstänkt smittads identitet inte röjs som en följd av att smittskyddsläkaren ansöker hos länsrätten om tvångsundersökning. Vi vill därför att regeringen ska återkomma med förslag om hur anonymiteten för den enskilde bättre kan skyddas i dessa fall.

Den nuvarande smittskyddslagstiftningens långtgående möjligheter till tvångsisolering av smittbärare har utsatts för hård kritik, och kritiken har varit befogad. Tvångsisolering får inte användas till förvaring utan måste användas aktivt för att stödja och hjälpa den som smittats, för att ge lämplig medicinsk behandling och för att åtgärda andra skäl som kan vara underliggande orsaker till tvångsisoleringen. Det kan vara missbruk, det kan vara psykisk sjukdom och det kan vara sociala skäl.

Lagstiftningen måste var utformad så att det står helt klart att tvångsisolering utgör en akut och yttersta åtgärd som endast får tas till i undantagsfall där det finns en påtaglig risk för smittspridning för flera andra i samhället. Det ska givetvis inte gå att isolera någon på grundval av mer lösliga antaganden om att smittbäraren möjligen kan sprida smittan vidare. Smittskyddslagen ska heller inte kunna användas om en sanktion.

Det gläder mig därför att detta synsätt tillgodosetts i betänkandet i det förslag till lagtext som nu föreligger eftersom begreppet ”särskilda skäl” infogats i lagtexten. Detta stod inte i lagtexten i det liggande förslaget. Det måste jag säga till Vänsterpartiet. Det stod däremot i förarbetena, men inte i lagtexten. Det innebär som vi ser det att slentrianmässig förlängning av isolering inte kan ske som ersättning för andra åtgärder som kan minska smittspridningen.

Vi anser också att den enskildes rättssäkerhet stärks. Domstolsbeslut om tvångsisolering får gälla i högst tre månader. Om isoleringstiden ska förlängas måste det ske en återkommande domstolsprövning var sjätte månad.

Den enskildes rättssäkerhet stärks också genom rätten till juridiskt ombud vid länsrättens förhandlingar samt genom att möjligheter ges till personligt stöd under isoleringstiden. Den smittade eller dennes juridiska ombud har därtill rätt att kräva omprövning av beslutet när helst man så önskar under pågående isoleringstid. Man kan alltså kräva omprövning tidigare om så behövs.

Rättssäkerheten ökar också genom att länsrättens beslut är offentligt och därmed kan granskas av utomstående. Vi menar därför att detta

sammantaget stärker den enskilde och ger bättre förutsättningar än nuvarande lag för att undvika isolering med tvång i flera år.

Vi anser emellertid att det borde vara möjligt för den smittade och det juridiska ombudet att kunna få prövat möjligheterna till sekretessbeläggning av länsrättens beslut i samband med förhandlingarna. Där beklagar jag att man säger nej. Det kan finnas särskilda skäl för att identiteten inte ska röjas i dessa förhandlingar, något som domstolen skulle ha kunnat pröva just under förhandlingens gång.

Beträffande bastuklubbar hänvisar jag till det särskilda yttrande vi har. Med detta vill jag åter yrka bifall till vår reservation nr 10.

Anf. 70 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Det är lätt att instämma i en del av de ord som Carl-Axel Johansson använder: rättssäkert handläggande, behandling, information och kunskap. Där har vi samma synsätt. Det vet jag.

Men hur står detta med rättssäkerheten i förhållande till att Moderata samlingspartiet nu ställer sig bakom en lagstiftning där man kan förlänga en tvångsisolering i sex månader i taget enligt vad som faktiskt är en princip med löpande räkning? Var ligger rättssäkerheten i det?

Carl-Axel Johansson säger också att detta med särskilda skäl stod enbart i förarbeten innan man tog initiativet i utskottet. Det är sant. Vad man gjorde var att man lyfte fram orden särskilda skäl från förarbetet till lagstiftningen. Det är ett förtydligande av lagstiftningen. Det blir enklare, och man ser det direkt.

Men förarbeten är också något som länsrätten använder. Vad var det egentligen ni gjorde? Varför sade ni nej till ”synnerliga skäl”, som faktiskt skulle ha skärpt både rättssäkerheten och lagstiftningen i det här fallet? Det är min ena fråga. Vad var det för bedömningar ni gjorde, och hur sätter ni det i relation till rättssäkerheten?

Min andra fråga är följande. Vi hade en enig smittskyddskommitté. Jag vet att Moderaterna i den kommittén också gjorde ett mycket förtjänstfullt arbete. Men sedan har det hänt någonting på vägen. Ni säger: Vi ska inte ha tidsbestämda tvångsisoleringar, utan vi ska mer ha principen med löpande räkning. Jag är lite nyfiken på hur Moderaterna har resonerat.

Anf. 71 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Herr talman! I den förändring som nu föreslås är det som skiljer från den gamla lagen öppenheten i rättsprocessen, där man låter förvaltningsdomstol fatta beslut om fortsatt isolering under tvång.

Grundbulten är att personen är smittad. Det är det ena. Med anledning av det måste man överväga: Betyder det att denna smitta skulle kunna överföras om den smittade överförs till annan vård, psykisk vård eller missbruksvård? Kan andra patienter, vårdpersonal och övriga då råka illa ut av ett eller annat skäl och ådra sig denna smitta? Det är själva smittan som är det centrala.

Men för att detta inte ska bli till en slentrianmässig fortsatt förlängning där man undviker att göra åtgärder för att undanröja andra hinder måste naturligtvis tvångsisoleringen vara aktiv och inte passiv förvaring. Vi menar att detta kommer mycket bättre till uttryck.

Vi menar också att öppenheten och att andra utomstående har rätt att granska denna process leder till en ökad rättssäkerhet och trygghet för den som faktiskt omhändertas för att få hjälp och stöd för att kunna hantera sin smitta och till ett bättre liv.

Prot. 2003/04:91

31 mars

Ny smittskyddslag m.m.

Anf. 72 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Jag delar Carl-Axel Johanssons uppfattning att rättssäkerheten i den nya lagstiftningen är bättre än i den gamla. Så långt är vi eniga. Men jag menar att det inte är värdigt ett rättssamhälle att anta en lagstiftning som innebär att faktiskt kan förlänga tvångsisolering utan yttre tidsgräns. Visst är det ett steg i rätt riktning. Men det är absolut inte tillräckligt när man tittar på vad lagstiftningen innehåller. Den motion som Moderata samlingspartiet väckte visade också en kritik mot detta.

Vi har också samma grundsyn när det gäller att man måste erbjuda vård och behandling och att vi behöver förhindra smittspridning. Det sade också Smittskyddskommittén. Naturligtvis kan det behövas detta tidsutrymme för att man ska ordna till exempel säker vård i kommunal eller landstingskommunal regi för grundproblemet som ofta är psykisk sjukdom eller missbruk.

Jag vet inte om Carl-Axel Johansson varit och besökt Gula villan, men det har jag. Jag har träffat personer som har suttit tvångsisolerade i sex år. Mitt intryck som sedan också har vederlagts av andra är att de är där på grund av psykiska problem som gör att de har svårighet att ta råd och stöd. Är det då rimligt att sådana personer tvångsisoleras i sex år i stället för att erbjudas adekvat behandling till exempel i sin hemkommun eller sitt landsting?

Är det inte en fara, Carl-Axel Johansson, att kommuner och landsting säger: Men vi har ju möjligheten till tvångsisolering på ett annat ställe, så vi behöver inte ta fram resurserna kommunalt och landstingskommunalt.

Anf. 73 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Lagstiftning är komplicerat. Man kan se på rättstryggheten på många olika sätt. Det Ingrid Burman redovisar är hur det har varit och hur det är. Det är just det som vi vill ändra genom att ställa oss bakom den här lagstiftningen. Det är för att undvika isolering upp till sex år när andra åtgärder skulle ha vidtagits. Vi menar att den här processen ger bättre möjligheter för att undvika det som hittills har skett. Det är därför vi vill stifta lagen.

Samtidigt får man helt klart säga att vi alla har rätt till rättssäkerhet. Även de som inte är smittade måste ha rätt att kräva av samhället att sådana situationer inte uppstår där smitta kan föras vidare utan att man på något sätt är medveten om att man utsätts för den situationen. Det är också en sida av rättstrygghet och rättssäkerhet för samhället och lagstiftningen. I det avseendet tycker vi att den här lagen är ett bra steg i rätt riktning.

Den är säkert inte fulländad. Den kan säkert bli bättre. Men det är just det som den här rättsprocessen kommer att visa. Med insyn och öppenhet, juridiska ombud och personligt stöd blir det ett innehåll i isoleringen. Det tycker vi är ett steg framåt. Det kan säkert bli ännu bättre. Det ska vi jobba för.

Anf. 74 GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! Den proposition som vi nu behandlar tillstyrks i stort sett. Även om här är ett antal reservationer måste man säga att vi i huvuddraget är positiva i utskottet, i alla partier, till den här propositionen.

Om man ska framföra någon kritik – det är inget självändamål, men som oppositionspolitiker ska man ju granska regeringens göranden och låtanden så gott man kan – är det som lyser i ögonen att det har tagit ganska lång tid att få fram den här propositionen. Utredningen lades fram i mars 1999. Propositionen kom i november 2003, alltså efter fyra och ett halvt år, om jag räknar rätt.

Jag är medveten om att det inte är nuvarande folkhälsoministern som är ansvarig för detta dröjsmål. Men regeringen är ju kollektivt ansvarig, och där finns det anledning till kritik. Det tyder inte på att det här har varit något högt prioriterat arbete inom Regeringskansliet.

Den andra kritikpunkten är att det under mellantiden har kommit ytterligare en utredning om extraordinärt smittskydd. Om man ändå skulle vänta så här länge kunde det ha varit naturligt att man hade tagit med den också i behandlingen.

Det den här lagstiftningen sysslar med är ju inget teoretiskt problem, något man kan justera vid tillfälle, utan det här är ett ökande problem. Vi har en kraftig ökning av framför allt könssjukdomar, både de allvarliga könssjukdomarna och de som man kanske kan säga är något mindre allvarliga.

Men klamydia med 26 000, nästan 27 000 nya fall förra året är inte något lindrigt folkhälsoproblem. Det är ett ganska allvarligt problem. Även om de här enklare könssjukdomarna kan botas kan de också få ganska allvarliga komplikationer. Det är bra att vi nu får den här lagen, och nu ska jag inte säga mer om dröjsmålet.

I socialutskottet har vi ägnat den här frågan en ganska noggrann beredning och haft en hearing med olika intressenter. Där framfördes också från myndighetssidan samma synpunkt om dröjsmålet. Men när det gäller den svåra frågan om tvångsisolering var nog min tolkning att det framgick av hearingen att möjligheten till förlängd tvångsisolering ibland har använts en aning slentrianmässigt. Den har framför allt kunnat tas till intäkt för att inte ordna bra alternativ.

Det är naturligtvis någonting som vi nu måste komma bort ifrån. Det har väl helt enkelt inte varit tillräckligt tryck på dem som borde ordna dessa alternativ, som Ingrid Burman var inne på tidigare. Därför är det viktigt att den nya lagstiftningen inte leder till samma sak. Jag tycker att det är bra att vi i utskottet har varit eniga om att förstärka lagen.

Det har redan framgått av diskussionen att Vänsterpartiet lanserade ett förslag om en ännu kraftigare förstärkning genom att lägga in orden ”synnerliga skäl” i stället för ”särskilda skäl”. För min del måste jag säga att jag inte ser det som någonting avskräckande. Är det så att den här lagen i alltför stor utsträckning fortfarande tillämpas med förlängning av tvångsisoleringen, så att det finns tecken på att man behöver en kraftigare uppstramning, tycker jag att man bör återkomma till den frågan.

Jag är inte motståndare till att skärpa lagen ytterligare något. Men jag tycker att det är bra att vi har fått en bred enighet om det här förtydligandet eller den här skärpningen, vilket man vill. Det är i denna enighetsintresse som vi har anslutit oss till det förslaget, men, som sagt, med en

tydlig markering av att om inte det visar sig tillfyllest bör lagen skärpas ytterligare.

Jag tror tyvärr att det finns ett behov av att kunna förlänga en tvångsisolering i några extrema fall, som det står i den moderata motionen – extrema undantagsfall. Därför är det svårt att sätta en absolut tidsgräns. Man får följa tillämpningen helt enkelt.

Jag vill också understryka att det i utskottets ställningstagande betonas att om en annan lag är tillämplig, till exempel lagen om psykiatrisk tvångsvård eller lagen om vård av missbrukare, bör de lagarna tillämpas i första hand. Det här handlar ofta om personer som är psykiskt sjuka eller som är drogberoende, narkomaner. Det är också en viktig principiell markering som utskottet gör här.

Isoleringen får naturligtvis inte pågå längre tid än vad som är oundgängligen nödvändigt. Det är starka skrivningar. Det är inget öppnande för någon slentrianmässig förlängning. Alla som är engagerade i detta kommer naturligtvis att följa tillämpningen. Även om jag har respekt för att det finns olika åsikter i den här frågan och det finns de som redan nu vill sätta en absolut tidsgräns tycker jag inte heller att det finns någon anledning att överdriva de här skillnaderna i engagemang.

För effektivitets vinnande vill jag understryka att vi från Folkpartiet står bakom de reservationer där våra utskottsledamöter finns med. Men jag nöjer mig med att yrka bifall till nr 17, som handlar om Folkhälsoinstitutets roll.

Folkhälsoinstitutet är tydligen någon slags slagpåse i Regeringskansliet, i varje fall i Socialdepartementet. Här har de ju en viktig roll, och ändå kan man inte skriva in det på ett tydligt sätt i lagen. Därför har vi en ganska brett förankrad reservation på den punkten. Även om den mot förmodan inte skulle bifallas av kammaren hoppas jag att den tas till intäkt för att verkligen ge Folkhälsoinstitutet den roll som det bör ha, framför allt naturligtvis när det gäller det förebyggande arbetet.

Avslutningsvis vill jag ansluta mig till förslaget, liksom Folkpartiet tidigare har gjort, att de epidemiologiska skälen inte är starka för att behålla bastuklubbslagen. Därför är det bra att den tas bort.

Jag vill också understryka det som utskottet säger om att tvångsundersökning ska vara en sak som man använder med restriktivitet när man har prövat de frivilliga vägarna. Eftersom det har varit så stora skillnader mellan olika delar av landet har vi ju tyckt att man borde utforma ordentliga allmänna råd om när tvångsundersökning ska tillgripas så att det inte heller sker slentrianmässigt. Där tycker vi att vi har fått utskottet med oss ganska så långt.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 17.

Anf. 75 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag vill i instämman i det Gabriel Romanus säger om att det finns en stor enighet bakom delar av denna smittskyddslag. Vi i Vänsterpartiet har fyra reservationer. Det handlar om tvångsisolering, om sekretessgenombrott för läkarna, om den reservation som Gabriel Romanus lyfte fram och om anonymitet på laboratoriet.

I grunden finns det en enighet, och det finns också glädjande saker – bastuklubbslagen tas bort. Men skamfläcken är tvångsisoleringen, som kan förlängas. Jag är glad att Gabriel Romanus öppnar för att man kan

förstärka lagen med ”synnerliga skäl”. Problemet är att vi inte fick gehör för en för Vänsterpartiets del kompromiss i utskottet. Det är som Gabriel Romanus säger, att ”synnerliga skäl” skulle fånga extrema fall, medan ”särskilda skäl” är en mycket öppen och vid formulering. Det är enbart att förtydliga lagen. Det stod i motivtexten till lagen, och man gjorde den bara tydligare. Så utskottet har inte gjort en endaste förstärkning i lagen, utan man har förtydligat den.

Då blir min fråga: Kommer det här att sätta press på kommuner och landsting att ta fram adekvata vårdformer när möjligheten till förlängning kvarstår och kvarstår och kvarstår, och när man inte ens behöver motivera detta med synnerliga skäl?

Jag delar Gabriel Romanus bekymmer att det är adekvat vård vi ska erbjuda dem vi hittills har sett isoleras. Det är detta det handlar om.

Anf. 76 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Det är viktigt att understryka att underlåtenhet från kommuner och landsting att ordna adekvat vård inte är något särskilt skäl för fortsatt tvångsisolering. I sådana fall ska kommuner och landsting ordna adekvat vård. Jag vill verkligen hoppas att man tar detta på allvar. Annars finns det, som Ingrid Burman säger, skäl att återkomma med en ytterligare förstärkning av lagen.

Jag tycker inte att man gör saken någon tjänst genom att bagatellisera den förändring som utskottet nu föreslår och säga: Det är ingenting, det betyder ingenting.

Ja, det får vi se. Det här handlar, trots allt, om en handfull personer varje år. Skulle det visa sig att det här blir någonting som tillämpas slentrianmässigt får man förstärka den. Men man gör som sagt ingen någon tjänst genom att säga att vi inte har gjort någonting. Sedan får framtiden utvisa vem som har rätt. Det vet varken Ingrid Burman eller jag just nu.

Anf. 77 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Framtiden får nog utvisa vem som har rätt. Att det här handlar om en handfull personer är alldeles rätt, som Gabriel Romanus säger. Men även en handfull personer har rätt till en rättssäkerhet. Även en handfull personer har rätt till vård och behandling om det är det man behöver.

När vi tittar bakåt ser vi att det har funnits personer som tvångsisolerats i tio år. Förhoppningsvis kommer den här lagen att motverka att det blir tio år, men det vet vi ingenting om. Vi kunde ha gjort den tydligare; vi kunde ha gjort den bättre.

Även om det bara är en handfull personer och enstaka som sitter i tio år tycker jag inte att det är värdigt ett rättssamhälle. De som tvångsisolerats är, det vet vi, de som har en annan grundproblematik än smittospridning. De kan inte ta emot råd och stöd, och då behöver de vård för det, men under ordnade och säkra former.

Det är därför som Vänsterpartiet kan ställa sig bakom Smittskyddskommitténs förslag om tre plus tre månader för att man ska få tillräcklig tidsfrist för att ta fram det. Vi menar även framgent att det här undergräver trycket på och ansvaret för samhället att ta fram alternativa former. Det tycker vi fortfarande är bekymmersamt. Jag skulle gärna vilja höra Gabriel Romanus reflektera mera över den problematiken. Hur ska vi se

till att de här människorna leds till den rätta vårdnivån i stället för att anta en lag som faktiskt gör att man kan tvångsisoleras, i värsta fall som tidigare?

Om ”särskilda skäl” inte är att det inte finns vårdplatser på andra institutioner undrar jag vad Gabriel Romanus lägger in i ”särskilda skäl”? Det vore intressant att höra.

Anf. 78 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Jag är angelägen att understryka att det inte är att bagatelisera problemet när jag säger att det hittills har rört ganska få personer. Vad jag menar är att det är ganska lätt att överblicka verkningarna av den nya lagen. Självklart ska varje människa ha en rättssäker behandling, och det får absolut inte bli så att man ser lättsinnigt på att människor isoleras under lång tid. Det handlar om personer som man bedömer utgöra en allvarlig smittofara på grund av att de inte tar till sig de förhållningsregler som smittskyddsläkaren utfärdar.

Jag tycker att det inte är rätt att säga att det inte finns någon rättssäkerhet när man ska pröva detta i domstol med jämna mellanrum. Det finns ganska så restriktiva skrivningar i propositionen och i framför allt utskottsbetänkandet.

Då frågar Ingrid Burman hur man ska utöva press på kommuner och landsting att ordna den här vården. Ett sätt att göra det är att vi alla enigt här i riksdagens alla partier understryker att det här inte får bli en ursäkt för att låta bli att ordna riktig alternativ vård. Jag vet inte om man utövar någon större press om man säger att lagen inte är värd någonting. Det är snarast att ge kommuner och landsting *carte blanche* på att de inte behöver anstränga sig. Jag tycker, om Ingrid Burman ursäktar, att man utövar den starkaste pressen genom att tala om att här ska det vara restriktivt, och är det inte det återkommer vi med förslag till en skärpt lag.

Anf. 79 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Kära vänner! Det här är en i stort sett bra och tydliggörande lagstiftning. Den är bra ur samhällssynpunkt, och den är i princip bra också ur den enskildes synpunkt. Men det finns, som någon sade här, några små skönhetsfläckar som kan bli oerhört allvarliga.

Det första jag vill kommentera är faktiskt tvångsisoleringen. Jag tycker att Gabriel Romanus var i repliken väldigt tydlig. För det första har vi förtydligat regeringens proposition om att det måste vara särskilda skäl. För det andra handlar det om att vi alla klart uttrycker för kommuner och landsting att man måste se till att det finns både psykiatrisk och medicinsk kompetens för att ta emot de personer som har tvångsisolerats.

Jag tror att alla vi här helst skulle vilja att ingen skulle behöva tvångsomhändertas. Alla vill vi att smittspridningen ska kunna bromsas i former som är frivilliga. Nu vet vi att det inte alltid är så, många gånger på grund av psykisk sjukdom. Man kan inte riktigt ta till sig den information man får.

I Kristdemokraternas reservation nr 7 är vi tydliga vad gäller psykiatrisk och medicinsk kompetens. Vi tycker att det är en självklarhet att varje människa har rätt att få en god medicinsk omvårdnad ute i kommuner och landsting. Det vill vi bli tydliga på. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 7.

Prot. 2003/04:91

31 mars

Ny smittskyddslag m.m.

Varje människa har rätt att utifrån sina behov få den vård och behandling som man behöver.

Den andra frågan gäller vår reservation nr 13, som rör bastuklubbar och den bastuklubbslag som vi har haft sedan 1987. Jag vill ställa en fråga direkt till Morgan Johansson så småningom men också till Ingrid Burman och Socialdemokraterna.

När Smittskyddskommittén efter ett gediget arbete 1999 lade fram sitt förslag föreslog man visserligen att bastuklubbarna skulle tas bort, men man föreslog att det skulle göras ett tydligt tillägg i ordningsstadgan. Det skulle betyda att bastuklubbarna jämfördes med offentliga tillställningar och därmed möjliggjorde ingripande i verksamheten om konkret smittorisk skulle föreligga. Detta förslag understöddes av Folkhälsoinstitutet.

Det är för mig obegripligt att regeringen inte följer detta förslag, som både Folkhälsoinstitutet och en enig smittskyddskommitté då stod bakom. Jag vill ha svar på frågan: Varför? Bastuklubbslagen hade varit verklighet i hela tolv år.

Jag kan förstå att man inte ville ta det förslaget, om det nu fanns någonting som var bättre, men varför kunde man i så fall inte ge något bättre alternativ enbart för att förhindra smittspridning?

För det första skriver regeringen i propositionen att bastuklubbarna innebär en ökad risk. För det andra skriver man att bastuklubbslagen inte har haft någon effekt på smittspridningen. Det kan ifrågasättas. Jag menar, fru talman, att även vetenskapligt kan man ifrågasätta detta. Det går inte att slå fast att lagen inte har haft någon effekt.

Jag fick en av Stockholms gratistidningar i min hand den 29 mars, och där står det: "Kraftig ökning av hiv-fall i Stockholm."

Vidare står det: "Hittills i år" – alltså på knappt tre månader – "har Venhälsan upptäckt 14 nya fall. Det kan jämföras med 23 fall totalt under hela 2003."

"I Stockholms län rapporterades 187 fall av hiv under 2003, 122 män och 65 kvinnor. Det är en ökning med 18 procent jämfört med året innan."

Jag hoppas att det här inte är sant, fru talman, men dessvärre tror jag att det är sant. I så fall finns det stor risk, som man skriver i den här artikeln, att det kommer att öka i framtiden.

Då är min fråga: Kommer ökningen att bli mindre om bastuklubbslagen avskaffas? Jag tror inte det. Jag tror att vi alla här tillsammans måste försöka hitta någon lösning och se om det finns något mer vi kan göra för att förhindra smittspridning.

För varje människa som smittas känns det oerhört beklämmande. Det är en allvarlig, svår sjukdom, som det än så länge inte finns något verkligt botemedel mot. Då får vi inte lägga några förslag åt sidan, utan vi måste ta tag i dem i syfte att förhindra att människor blir smittade av en svår sjukdom. Det är min ärliga inriktning att jag vill försöka vara med om att förebygga smittspridning.

Fru talman! Det är ett svårt problem – i hela världen. Men om jag har läst rätt har ungefär 60 % av de smittade i Sverige, som jag refererade till, smittats i Sverige. Vi måste ta till oss detta. Vi får också jobba internationellt och försöka hjälpas åt, så att vi kan förhindra smittspridning. Jag tror ändå att det på sikt är den enda lösningen.

Anf. 80 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! När det först gäller att antalet hivsmittade dessvärre ökar igen finns det förklaringar runt detta ökningstal. Den ena förklaringen är att vi reser mer, och den andra är att man slarvar med säkert sex. Det är en av anledningarna till att vi är ett antal partier som har en reservation, nr 17, där vi lyfter fram bland annat Folkhälsoinstitutets roll och det förebyggande arbetet. Jag saknar Kristdemokraterna under den reservationen. Om vi ska komma till rätta med detta handlar det om hur vi kan förebygga smittspridning.

Jag har naturligtvis samma fråga till Chatrine Pålsson som jag har haft till tidigare debattörer.

En enig smittskyddskommitté föreslog tre plus tre månader när det gällde isolering. Även kd:s representant stod bakom detta. Kd väckte en motion som i vissa delar var sympatisk. Man var tveksam till tvångsisolering och hade ett resonemang runt detta, även om det inte fanns någon skarp hemställanspunkt. Men så hände det någonting på vägen, där man tydligen beslöt sig för att man kunde fortsätta med detta. Vi är eniga om att det kan behövas en period av tvångsisolering, för att samhället ska kunna vidta andra åtgärder.

Någonstans ändrade kd inriktning, och det skulle vara trevligt att höra motivet för detta även från Chatrine Pålsson.

Anf. 81 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är klart att Kristdemokraterna vill vara med och försöka tydliggöra detta med tvångsisolering. Jag sade i mitt anförande att jag egentligen inte skulle vilja att vi behövde tvångsisolera en enda person. Det är mitt mål. Med den vård vi har ska vi ändå kunna förmå människor att ta till sig den information man får och leva efter den.

När vi satt i vårt utskott – vi ska ge Kenneth Johansson en eloge, för det var han som tydligt arbetade för att vi skulle få in tydlighet i den proposition som fanns – tyckte vi att ”särskilda skäl” var tydligt och kraftfullt. Jag är inte jurist, som Ingrid Burman, men ”särskilda skäl” är kraftfullt för mig.

Jag är precis lika tydlig som Gabriel Romanus: Om det visar sig att detta inte blir bra och att man använder tvångsisoleringsmöjligheten alltför generöst är jag också beredd att ompröva det. Men kom ihåg att orsaken många gånger är att kommuner och landsting inte har byggt ut och gett vårdformer så att dessa människor kan få vård.

När det gäller Folkhälsoinstitutets roll är det klart att vi använder dem som passar oss i argumenteringen. Folkhälsoinstitutet ville också ha en förändring när det gäller bastuklubbslagen, men det ville inte Ingrid Burman. Det är klart att Folkhälsoinstitutet har en roll, men det gäller inte bara Folkhälsoinstitutet utan också kommuner och landsting i den nära vården.

När det gäller hela den här problematiken tror jag att vi har gått ett steg i rätt riktning, i fråga om tydligheten och tvångsisoleringen. Men jag tror inte att vi har tagit det sista beslutet i de här frågorna i denna kam-

Ny smittskyddslag m.m.

Anf. 82 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag uppskattar att Chatrine Pålsson uttrycker det så att man har gjort lagen tydligare genom detta utskottsinitiativ. Hon uttrycker det inte så att man har förstärkt lagen. Jag delar den synen, att vad en majoritet gjorde var att göra den tydligare. Man förstärkte den inte med ett enda öre i förhållande till regeringens proposition.

Därför beklagar jag att kd och andra partier inte gick med på den kompromiss som Vänsterpartiet föreslog med "synnerliga skäl". Då hade vi förstärkt lagen och också förstärkt rättssäkerheten.

Jag delar uppfattningen att det handlar om kommuner och landsting. Men ser inte Chatrine Pålsson att kommuner och landsting måste ta sitt ansvar, trots den reservation som kd har? Ser inte Chatrine Pålsson den uppenbara faran med att man gömmer sig bakom detta vida "särskilda skäl" och att det sedan inte finns någon press på kommuner och landsting att ta det här ansvaret? Vi riskerar att hamna i samma situation som nu med människor som sitter isolerade år efter år.

Jag tror att förra smittskyddslagen lades fram 1989, och det är nu år 2004. Att använda verkligheten som testperiod för att se om det här är bra eller inte tycker jag är en farlig väg. Jag ska inte säga att andra debattörer gör det, men jag kan se en bild där vi i den här kammaren säger: Låt oss vänta och se. Det vill säga att det blir någon form av testperiod.

Hur ser Chatrine Pålsson på detta? Kommer kommuner och landsting att ta sitt ansvar när vi fortfarande lämnar möjligheten öppen att bara redovisa att detta ansvar är omöjligt att ta?

Anf. 83 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Uppfatta inte detta som att jag tycker att det här är något slags testballong. Jag vill påminna om att Ingrid Burman är ordförande i socialutskottet. Budskapet kan inte gå ut till kommunerna och landstingen att de inte behöver bry sig om det här för vi kommer att införa tvångsisolering. Då blir det fel, och det är inte min och majoritetens uppfattning. Det behövs starka skäl för att man ska tvångsisolera.

När det gäller pengar till kommuner och landsting vill jag påminna om att detta är för många en väldigt stor fråga, inte minst inom psykiatri. Vi vet att Anders Milton nu är ute och gör en kartläggning, och jag är helt övertygad om att det krävs mer pengar för att bygga upp de här vårdformerna. Här får vi nog hjälpas åt allihopa.

Min tilltro till kommun- och landstingspolitiker är emellertid stor, och jag tror att med det här förtydligandet kommer man att göra allt för att bygga upp alternativ. Jag vill i alla fall inte ha en situation där människor mer eller mindre kastas ut på gatan för att man inte längre får ha dem tvångsisolerade och det inte finns någonstans att ha personerna. Jag vill se en lag som fungerar humanitärt, tydligt och klart. Det ska inte finnas ett hot mot andra människor runtomkring, utan man ska känna sig trygg vare sig man är patient eller riskerar att bli smittad.

Anf. 84 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Anledningen till att jag begärde replik är bastuklubbslagen. Om vi nu är överens om att den inte längre fyller någon funktion för att förhindra smittspridning av hiv/aids och det inte finns några epidemiologiska skäl, förstår jag inte riktigt varför kd ändå reserverar sig.

Det finns en frihet för oss alla att anordna och bevista olika sammankomster, mötesfriheten, som man är tillförsäkrad enligt regeringsformen. Det är en av grundlagarna. Hur har kd resonerat när man ändå vill ha regler för bastuklubbar som mötesplatser och arenor för människor? Det är ju det som det handlar om. Det finns ju jättemånga andra arenor och mötesplatser, dansställen och annat, där man träffar människor som man kanske har oskyddat sex med. Jag tycker att det vore intressant att höra hur kd har resonerat. Vi har sagt att mötesfriheten är grundlagsfäst och att den måste få gälla eftersom de epidemiologiska skälen inte längre föreligger.

Anf. 85 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Först och främst är jag inte överens med Carl-Axel Johansson om att det är vetenskapligt bevisat att lagen inte haft någon effekt.

Regeringen skriver i sin proposition, och jag har inte sett att Moderaterna har motsatt sig det, att bastuklubbarna är en smittrisk. Vad Smittskyddskommittén inklusive den moderate ledamoten ställde upp på var att kalla bastuklubbarna för offentliga tillställningar. Då löd de under ordningslagen. Jag har inte sett något förslag från Moderaterna om att ordningslagen inte ska gälla vid offentliga tillställningar. Om man bara skriver in det som en offentlig tillställning har man rätt att ingripa, men det har man inte nu. Som sagt stöddes det förslag som Smittskyddskommittén kom fram till också av remissorganet Folkhälsoinstitutet.

Som kristdemokrat tycker jag att om regeringen har sagt att det här är en smittspridningskälla, om kommittén har sagt att det behövs en förändring i ordningslagen och Folkhälsoinstitutet har godkänt det, är det ganska starkt. Om man tycker att ordningslagen inte är någon bra grej, skulle jag vilja se ett alternativt förslag för att se till att man kan ingripa om det skulle behövas. Det är skälet.

Anf. 86 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har svårt att se det skälet, om jag ska vara ärlig, för visst finns det klara och tydliga bevis på att bastuklubbslagen inte har fyllt någon funktion ur epidemiologisk synpunkt. Det tror jag ändå att vi måste vara överens om.

Låt oss säga att en bastuklubb bildas och dess verksamhet stör ordningen och blir problematisk för samhället eller byn, så nog måste det då finnas lagar som kan tillgripas. Vi har ju en brottsbalk och många andra lagar som vi kan tillgripa utan att i det här läget riskera att gå emot den grundläggande rättigheten som vi faktiskt har till mötesfrihet, alldenstund det finns massvis med andra arenor där man kan träffas och knyta kontakter.

Jag har svårt att förstå det resonemanget.

Anf. 87 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag förstår att Carl-Axel Johansson har svårt att förstå det. Därför finns det inte heller någon reservation eller inskrivet i Moderaternas motion. Men Smittskyddskommittén hade inte svårt att förstå det, och Folkhälsoinstitutet förstår det. Och det är ingenting som inkräktar på mötesfriheten, för den gäller ju även vid en offentlig tillställning.

Det är jätte viktigt att komma ihåg det. När jag ser att antalet hivfall ökar tror inte jag att svaret på det är att avskaffa bastuklubbslagen.

Jag vill bara avsluta med att säga att problemet också är att hiv inte längre skrämmar unga människor lika mycket som det kanske gjorde för 10–15 år sedan. Vi får nu alla hjälpas åt så gott vi kan för att se till att inte någon mer behöver bli smittad.

Anf. 88 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Allvarliga, smittsamma sjukdomar medför svåra principiella avvägningar mellan individens integritet och samhällets behov av skydd. Det frivilliga samarbetet mellan sjukvården och smittbäraren ska självfallet vara utgångspunkten. Då nås det bästa resultatet.

Likväl uppstår situationer då det krävs lagliga möjligheter att med tvångsåtgärder eller hot om sanktioner hantera situationer där den enskilde smittade allvarligt försvårar smittskyddsarbetet.

Jag vill också inledningsvis framhålla att människors rädsla för allvarliga, smittsamma sjukdomar kan verka stigmatiserande på personer som drabbats av sjukdom eller smitta. Vi måste minimera risken för att samhällets åtgärder bidrar till att öka dessa människors utsatthet. Det här är en problematik som måste hanteras ödmjukt.

Jag vill också klargöra att från Centerpartiet är beskedet att vi står bakom de grundläggande intentionerna i den nu föreslagna smittskyddslagen och det lagförslag som vi i dag har att ta ställning till.

Det förebyggande smittskyddsarbetet är avgörande viktigt. Även om smittskyddsläget i Sverige är relativt gott, saknas inte problem och oronande hot. Antalet fall av klamydia har till exempel nästan fördubblats mellan åren 1995 och 2002. Den snabba spridningen hänger sannolikt samman med bland annat förändrade ungdomsattityder till kondomanvändning och liknande.

Det har nu gått ett decennium sedan de kampanjer för säkert sex som initierades när oron för en begynnande hivpidemi var som störst. Medvetenheten om riskerna för sexuellt överförbara sjukdomar och det personliga ansvaret för att skydda sig måste på nytt höjas, framför allt bland ungdomar. En åtgärd är att Folkhälsoinstitutet måste intensifiera sina insatser på området, men det finns många ytterligare åtgärder som behöver vidtas. Detta framgår av reservation 17, som även jag å Centerpartiets vägnar vill yrka bifall till.

När det gäller sjukdomar som i allmänhet enbart kan smitta personer som medverkar i en särskild handling av sexuell eller annan art har alla individer ett ansvar för de smittorisker de väljer att utsätta sig för. Effektiviteten av smittskyddsåtgärderna mot framför allt sexuellt överförbara sjukdomar är starkt avhängig av att människor i allmänhet är medvetna om smittoriskerna och tar ett personligt ansvar för att minimera denna genom att tillgodogöra sig ett smittsäkert beteende.

För att underlätta detta ansvarstagande är det viktigt att den som vet med sig vara smittad har en skyldighet att uppge det. Centerpartiet anser att den föreslagna informationsplikten i en helhet är motiverad. Vi ställer oss också bakom förslaget att närstående, om de inte får informationen av smittbäraren, ska informeras om smittorisk av smittskyddsläkare.

Frågan om när det ska vara möjligt att tillgripa isolering, hur länge man ska kunna isoleras och om det ska finnas någon borte gräns för

isolering har redan diskuterats mycket här under debatten. Det finns en oro att tvångsisolering ska kunna användas godtyckligt och slentrianmässigt och att vårdinsatserna under isoleringstiden inte ska vara tillräckliga. Så får det självfallet inte bli.

Centerpartiet anser att tvångsisolering ska användas mycket restriktivt och med precision – om den enskilde inte är beredd eller i stånd att frivilligt underkasta sig åtgärder, om det finns grundad anledning att tro att den enskilde inte följer förhållningsregler och endast om det finns en påtaglig risk att andra människor annars kan smittas.

Vi anser, vilket också framgår tydligt av vår motion, att annan tvångslagstiftning alltid ska prövas i första hand. Vi accepterar att det i vissa extrema fall ska finnas möjligheter till förlängningar av en påbörjad isolering. Isolering enligt smittskyddslagen är dock den absolut sista utvägen för att hindra smittspridning. Det kan inte nog betonas. Lika angeläget är det att understryka att det under isoleringstiden ska erbjudas den vård och det stöd som individen är i behov av.

Beträffande frågan om förlängningar av isoleringstiden, det vill säga att ingen definitiv borte gräns finns i lagstiftningen, har jag och några till medvetet jobbat för att på den punkten göra lagen mer tydlig. Vi har kraven i motioner, bland annat i Centerpartiets motion, som vi nu också har fått stöd för och bifall till. Det görs nu förändringar i 5 kap. 5 § smittskyddslagen med innebörden att det för förlängningar krävs särskilda skäl.

Denna klagande del i lagstiftningen tillsammans med den text som finns i betänkandet på s. 26–27 gör att det sammantaget är mycket tydligt, tycker jag, vad lagstiftaren vid ett bifall i dag menar och vilka de klara intentionerna är. Det rör sig om att vi förtydligar regelverket. Det rör sig om att det ska vara restriktivitet och precision. Det rör sig om att all annan lagstiftning ska vara prövad och att detta är den absolut sista utvägen. Jag tycker inte att man behöver göra ett större problem av den diskussionen än att klargöra att detta är en absolut sistahandsåtgärd.

Fru talman! En svår fråga går nu mot ett ställningstagande. Utskottets arbete har enligt min mening kännetecknats av noggrannhet och en vilja att lyssna in olika synpunkter och infallsvinklar. Jag och Centerpartiet står bakom betänkandet i dess helhet, förutom att vi vill se högre ambitioner beträffande de förebyggande insatserna – därav mitt bifall till reservation 17.

Anf. 89 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Med risk för att verka tjugig här i kammaren måste jag ändå ge Centerpartiet möjlighet att redovisa sin – som det upplevs från min sida, i alla fall – omsvängning när det gäller inställningen till tvångsisolering.

Låt mig dock först börja med det vi är ense om, för det är alltid trevligt, och det är de förebyggande åtgärderna när det gäller smittspridning.

Men Kenneth Johansson redovisar också innehållet i sin motion. Där sägs att det bara är i de extrema fallen som man ska kunna förlänga tvångsisolering. Kenneth Johansson använder själv de orden. Det är ju inte obekant att Vänsterpartiet föredrar Smittskyddskommitténs tre plus tre månader. Vi har reserverat oss för det, och jag har flera gånger redovisat skälen. Vi har då försökt lyfta fram detta med synnerliga skäl. Syn-

nerliga skäl handlar om de allra mest extrema fallen. I mitt huvud står detta i ganska god samklang med Centerpartiets motion, men Centerpartiet valde att inte stödja detta. Vi hade faktiskt fått en majoritet i utskottet om partierna hade följt sina motioner. Då måste även ju Kenneth Johansson ha funderat noga över detta.

Vad jag nu ser är att vi om någon timme antar en lagstiftning här i kammaren som faktiskt gör det ganska vitt när det gäller att förlänga tvångslagstiftningen. Kenneth Johansson redovisar det som står här. "Vidare understryks att beslut om förlängning av isoleringen inte får fattas slentrianmässigt", står det i motivtexten i betänkandet – nej, tror sjutton det!

Jag skulle vilja höra lite grann om hur Centerpartiet har funderat.

Anf. 90 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att utskottets ordförande har en mycket tråkig tolkning av vad som sägs i betänkandet: Det är ett ganska "vitt" begrepp. Det är ett ganska "vitt" sätt att arbeta på. Om hon hävdar inställningen att det vi nu gör från utskottets och riksdagens sida, om vi följer majoriteten, innebär ett "vitt" sätt att se på hur isolering ska fungera, ja, då får utskottets ordförande med felaktiga uppgifter, enligt min mening.

Jag tycker att detta är mycket skarpt uttalat med lagstiftningsförslaget och det förtydligande som är gjort och med den text som finns i utskotts-betänkandet som klart redovisar att detta handlar om en absolut sista åtgärd. Det handlar om att all annan lagstiftning på tvångsområdet ska vara prövad. Det handlar om att detta är vad som är absolut nödvändigt för att vi ska kunna skydda oss från en allvarlig risk för smittspridning. Det är ju övertydligt!

Så här långt var det vi kom i den majoritet som nu finns. Vi kom så här långt. Det finns ett uttryck som säger att den som gapar över mycket mister ofta hela stycket.

Jag säger, precis som tidigare talare, att om det i tillämpning mot förmodan skulle visa sig att det inte fungerar fullt ut är jag beredd att medverka till att vi tittar på den här frågan igen. Jag är rätt säker på att det kommer att fungera med den här skrivningen och det här förtydligandet av lagstiftningen, och framför allt med det som vi lagstiftare säger. Om vi försöker skjuta håll på ambitionen att verkligen ha detta som en yttersta åtgärd kan det bli som ordföranden ger propåer om. Det vore allvarligt.

Anf. 91 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Det är ju tråkigt att Kenneth Johansson uppfattar det som att jag får vitt fram. Jag känner ett stort behov och ett stort ansvar att i dagens debatt vara tydlig. Jag hoppas att jag också förmår vara det. Jag tror att det är precis det som krävs i den här debatten.

Vad en lagstiftare säger, säger en lagstiftare i lagen, Kenneth Johansson. Jag tror inte att någon länsrätt kommer att lusläsa riksdagsprotokol-len. Jag menar att det vi kommer att göra här i kammaren om några timmar är ganska allvarligt. Vi kommer att säga att man kan tvångsisolera människor utan att vi sätter en yttre gräns för det.

Vi vet hur resonemanget är i betänkandet där man refererar till regeringen och säger att det inte är säkert att detta står i strid med de konventionstexter som finns men att det inte har varit föremål för prövning i EU-domstolen.

Det tycker jag är allvarligt. Jag tycker att det här är en mycket allvarlig diskussion, Kenneth Johansson

Jag är ändå glad för de öppningar som även Centerpartiet ger, även om jag skulle föredra att vi inte hade det som jag nu slarvigt kallar en försöksverksamhet, med den här lagen. Jag menar att den på ett allvarligt sätt går emot det rättssamhälle som i alla fall jag vill leva i. Jag vill att det ska finnas yttre gränser. Jag vill att det ska finnas tryck på att vi ska ta fram andra alternativ för dessa människor.

Vi är medvetna om att det hittills enbart har handlat om hivsmittade människor. Vi är medvetna om att den smittan inte förs vidare vid social kontakt. Vi är medvetna om att människor har suttit isolerade i tio år. Nu kommer vi att anta en lag som gör att man fortfarande kan förlänga en tvångsisolering utan yttre gräns.

Anf. 92 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Inger Burman har själv sagt att hon var beredd att tumma på principregeln om den bortre gränsens vara eller inte vara. På samma sätt har jag å Centerpartiets vägnar gått in i det här arbetet. Vi har sett på vad det är vi kan göra för att komma så långt det någonsin går för att klara ut att detta är en absolut sistahandsåtgärd med respekt för, precis som Vänsterpartiet sagt, att det i vissa extremfall ska finnas en möjlighet att gå ifrån huvudprincipen.

Definitionsfrågan om ”särskild” och ”synnerlig” diskuterar vi också. Jag tycker att den inte ska överdrivas. Det är inte där som huvudfrågan ligger, tycker jag. Huvudfrågan är: Ska man ha en bortre gräns eller inte? Egentligen var också ni beredda att acceptera att gå ifrån det.

Jag tycker sammantaget att tydligheten tillsammans med att alla andra möjligheter är prövade och att man ska ge ett innehåll under isole-ringstiden ger mig trygghet att kunna säga att detta handlar om extremfall och att detta handlar om undantagen. Jag hoppas att vi efter det att beslutet är fattade i dag kan få ett understödjande från utskottets ordförande att det här är ambitionen från lagstiftningens sida.

Om det i en framtid visar sig att vi har fel låt oss diskutera det då. Jag är så här långt säker på att det här är en lagstiftning som kommer att fungera.

Anf. 93 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Ärade åhörare och ärade kamrater i kammaren! Många har sagt att vi i stort sett är eniga om det här betänkandet. Men Miljöpartiet har ett flertal reservationer mot förslaget och vi vänder oss mot betoningen på plikt och straff.

Vi tror att det är mycket bättre att uppmuntra till öppenhet. Människor ska vilja testa sig och få behandling. Som förslaget nu är utformat när det gäller informationsplikten innebär det snarare en förstärkning av förnekelse och rädsla.

Jag ska läsa innantill ur betänkandet: Utskottet delar regeringens inställning att ett ansvar för att förhindra spridning av smittsamma sjukdo-

mar ska vila på såväl smittade som osmittade personer. Var och en ska genom uppmärksamhet och rimliga försiktighetsåtgärder medverka till att förhindra spridning av smittsamma sjukdomar.

Så långt handlar det om delaktighet, men sedan är det slut på delaktigheten. Allt hänger på den som har smittan.

”Den som vet att han eller hon bär på en allmänfarlig sjukdom är skyldig att lämna information om smittan till andra människor som han eller hon kommer i sådan kontakt med att beaktansvärd risk för smittoöverföring kan uppkomma.”

Att införa ett delat ansvar på riktigt skulle kunna betyda en revolution i smittskyddshänseende. Det skulle innebära att det är upp till var och en att skydda sig mot de allmänfarliga sjukdomar som förekommer och överförs genom sexuellt umgänge. Alla skulle ha delat ansvar och inte förlita sig på att den som har en sådan sjukdom ska tala om det. Det skulle kunna få till följd att människor skyddar sig i mycket större utsträckning eftersom man aldrig kan vara riktigt säker.

Egentligen är det detta det handlar om. Precis så är det. Man kan inte vara säker. Människor som bär på smitta kanske inte talar om det. Dessutom är det ett stort antal människor som inte vet om att de är smittbärare. Då blir det en falsk verklighetsbild där man tror att det råder ordning och reda. Människor kan då vaggas in i en trygghet som inte finns – en chimär.

Både dagens system och det som föreslås här kan motverka sitt syfte. Rädsla för straff om jag inte gör som lagen säger underordnas en annan rädsla, nämligen den att om jag anar att jag är till exempel hivpositiv vågar jag inte ens testa mig. Lagstiftningen innebär ju ett kraftigt ingripande i mitt privatliv. Jag blir tvungen att ta kontakt med läkare, underkasta mig stränga levnadsråd, berätta på vårdcentralen, hos tandläkaren, berätta för min sexpartner, berätta för alla att jag bär på en smitta. Resten av livet måste jag berätta.

Vetskapen om det tillsammans med rädslan att få besked om att jag bär på en farlig smittsam sjukdom kan göra att jag drar mig för att testa mig.

Om samhällets krav på den smittade inte var så oresonlig är sannolikheten större att fler skulle våga testa sig och även berätta om sin sjukdom.

Jag instämmer i reservationerna 2 och 3, men yrkar av tidsskäl bifall endast till nr 2.

När det gäller fortsatt isolering har det pratats så mycket. Jag håller till punkt och pricka med om vad Ingrid Burman har sagt, och därför känns det dumt att bara upprepa det.

Det har bråkats en del om att det inte skulle spela så stor roll om man säger synnerliga skäl eller särskilda skäl. Det är ”synnerliga skäl” som är det juridiska, om vi vill ha en lag som ju är det vi pratar om.

Slutligen skulle jag vilja tala lite grann om klamydia. Det är den vanligaste sexuellt överförbara sjukdomen i Sverige. Och tyvärr ökar antalet fall mycket.

Enligt Smittskyddsinstitutets uppföljning är öppettider för provtagning en viktig indikator när det gäller antalet klamydiaprov. Flest besök hade Karolinska Sjukhuset i Stockholm förra året. Man satsade på öppen

mottagning mellan kl. 8 och 19. Detta visar också viljan att testa sig och att det ska finnas någonstans att göra det och göra det på ett bra sätt.

Efter positivt prov följer smittspårning. Det är viktigt att veta att smittspårning är en kvalificerad uppgift som kräver kunskap, tid och resurser. Det är också viktigt att informationen till främst ungdomar aldrig stannar av. Detta tycker jag är så viktigt att jag vill vända mig till folkhälsoministern och säga att bara därför att man har kampanjer, information och så vidare har man inte gjort det en gång för alla. Men det vet han. Man kan inte säga: Nu var det gjort, och nu behöver vi inte göra något mer åt det.

Man måste hela tiden informera. Det kommer hela tiden nya ungdomar och andra människor. Därför måste information, upplysning och åtgärder ske kontinuerligt.

Med anledning av detta yrkar jag bifall till reservation 2 och reservation 15.

Anf. 94 MARINA PETTERSSON (s):

Fru talman! I ett internationellt perspektiv är läget i Sverige relativt bra när det gäller att motverka spridningen av smittsamma sjukdomar. Målet måste vara att vi även i fortsättningen ska kunna utveckla smittskyddsarbetet och behålla denna situation. För flertalet allvarliga smittsamma sjukdomar har antalet nysmittade personer under den senaste 10–15-årsperioden minskat eller legat på en oförändrad nivå. Spridningen inom landet av allvarliga smittsamma sjukdomar är alltså begränsad.

Men att siffrorna i ett statistiskt och jämförande perspektiv ter sig hyggliga ändrar dock inte det faktum att smittsamma sjukdomar fortfarande är ett väsentligt problem för samhället och för enskilda individer.

Vi måste ha beredskap och regler så att man kan hantera en situation med snabba förändringar i karaktären hos eller spridningen av smittsamma sjukdomar som gör att de snabbt kan bli ett allvarligt hot mot befolkningen.

Att smittskyddsproblem är globala har vi fått ett flertal exempel på under de senaste åren. Sverige har genom åren bedrivit ett framgångsrikt smittskyddsarbete. Beslutet i EU nyligen att förlägga EU:s nya smittskyddsmyndighet till Sverige är ett viktigt erkännande av att vi ligger långt framme när det gäller verksamhet och forskning på folkhälso- och smittskyddsområdet.

Fru talman! Smittskyddslagens bestämmelser ska tillgodose befolkningens behov av skydd mot spridning av smittsamma sjukdomar. Förslaget till en ny smittskyddslag är en balanserad avvägning mellan två starka och viktiga intressen, dels befolkningens behov av skydd mot smittsamma sjukdomar, dels den smittades integritet, rättssäkerhet och allas lika värde.

Denna avvägning kommer aldrig att vara okomplicerad. Den som är smittad måste tillförsäkras skydd och stöd från samhällets sida. Samhället måste stödja smittade så att de kan ta sin del av ansvaret för att förhindra vidare smittspridning.

Tyngdpunkten på smittskyddsarbetet ligger på information och frivillighet. Det handlar om information om smittvägar, hur man ska skydda sig samt naturligtvis medicinsk behandling för redan smittade personer.

Prot. 2003/04:91

31 mars

Ny smittskyddslag m.m.

Smittskyddsarbete ska bygga på respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet, och smittskyddets ingripande åtgärder får och ska inte vara mer omfattande och långtgående än vad som är försvarligt med tanke på faran för människors hälsa.

Det är också viktigt att alla smittsamma sjukdomar kan regleras i en lagstiftning så att särregleringar så långt som möjligt kan undvikas.

Någon förändring i grunden sker inte när det gäller myndighetsansvaret, utan landstingen och smittskyddsläkaren har liksom tidigare ansvaret för verksamheten, och Socialstyrelsen har ett övergripande ansvar att samordna smittskyddet på nationell nivå. Däri ingår det att utveckla metoder och rutiner för uppföljning och utvärdering av smittskyddsverksamheten.

Den nya smittskyddslagen innebär att individens rättigheter och skyldigheter anges tydligare än tidigare. Var och en har ett ansvar för att så långt som möjligt vidta rimliga försiktighetsåtgärder för att skydda sig själv och andra mot smittsamma sjukdomar. Samtidigt är det ofrånkomligt att den som bär på en smittsam sjukdom har ett särskilt ansvar att vidta de åtgärder som krävs för att skydda andra mot smittorisk.

Skyldigheten att underrätta andra som man har en sådan kontakt med att smitta kan överföras utökas från att gälla bara hivinfektion till att gälla alla smittsamma allmänfarliga sjukdomar. Detta bygger på att varje individ har rätt att ha insikt i de förhållanden som råder. Detta ansvar kan vara mycket tungt för den som är smittad. Och det är också viktigt att den smittade får de råd och det stöd som han eller hon behöver i den svåra situationen.

Kunskapsspridning och information om smittvägar är ett grundläggande och mycket viktigt instrument och en effektiv åtgärd för att begränsa smittspridning.

Men för att kunna förebygga smittspridning måste också smittspårning ske. Då är det mycket viktigt att så snabbt som möjligt kunna nå personer som kan ha smittats. Den behandlande läkaren måste, inom tillåtna ramar, också ge de smittade individuellt utformade förhållningsregler för att förhindra smittspridning.

Smittskyddsläkaren ska ha en skyldighet att underrätta närstående som utsätts för en påtaglig smittorisk och som inte tidigare fått kännedom om den saken. Detta är nytt i jämförelse med tidigare, och det är en känslig fråga. Jag kan ha förståelse för hur de som motsätter sig detta argumenterar, men jag landar ändå på slutsatsen att skyddsbehovet måste ges företräde i denna fråga.

Som en sista möjlighet för att skydda befolkningen mot smitta kan man i vissa fall vidta tvångsåtgärder, nämligen om det är fråga om en allvarlig smittosam sjukdom, om det finns ett omedelbart behov av åtgärder för att skydda andra och om andra alternativ inte är möjliga, det vill säga när den frivilliga vägens möjligheter är helt uttömda eller otillräckliga.

Tvångsåtgärder ska alltså vara den sista utvägen. Etiska och epidemiologiska bedömningar ska vara avgörande för om tvångsåtgärder ska kunna vidtas i en viss situation.

Länsrätten ska också efter ansökan från smittskyddsläkaren kunna besluta om tvångsundersökning om det behövs i situationer där det finns en påtaglig risk och där den enskilde vägrar att låta undersöka sig. Förslaget

innebär att förutsättningarna för tvångsundersökning blir mer begränsade jämfört med hur det är nu, och beslut ska tas av domstol i stället för direkt av smittskyddsläkare. I dag kan man se att det är stora variationer mellan länen, och detta kan leda till att det blir en enhetligare bedömning över landet.

Restriktionerna är lika omfattande vid behov av tvångsisolering. Det ska finnas en påtaglig risk för smittspridning. Det ska vara klarlagt att individen inte frivilligt vidtar åtgärder för att förhindra smittspridning eller att man kan anta att den smittade inte kommer att följa de förhållningsregler som givits.

Länsrättsbeslut om isolering kan ske – högst tre månader. Därefter krävs det en ny prövning. Patienten ska ha rätt till en stödperson som bistår i personliga frågor så länge isoleringen pågår.

Utskottet understryker i betänkandet att den smittade i första hand ska ha vård mot missbruk eller psykisk sjukdom om detta behövs och att isolering enligt smittskyddslagen ska vara den sista utvägen. Isolering får inte, och ska inte, förlängas slentrianmässigt. Skälen för isolering måste vägas mot det ingrepp i den enskildes liv som isolering innebär.

De patienter som kan komma i fråga för fortsatt isolering är personer som till exempel är mycket vårdkrävande och som är i behov av tillsyn under en lång tid och av omhändertagande för att kunna ändra sitt smittfarliga beteende.

För att säkerställa att avvägning verkligen sker mellan skyddsbehov och den enskildes integritet anser utskottet att förlängning av isolering ska ske endast om det finns särskilda skäl.

Att helt ta bort möjligheten till tvångsingripande som en yttersta skyddsåtgärd är enligt vår mening inte genomförbart. Det är viktigt att smittskyddsverksamheten och lagstiftningen om smittspårning inte bygger på en rad underliggande fördomar som leder till diskriminering och utanförskap.

Förslaget innehåller ett borttagande av 1987 års lag mot så kallade bastuklubbar. Man har inte kunnat påvisa att bastuklubbslagen haft den effekt på hivepidemiens förlopp som lagen syftade till. Ett förbud mot bastuklubbar kan därför inte motiveras av smittskyddsskäl, och det försvinner ut ur lagstiftningen.

Fru talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 95 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag tänker återigen lyfta fram frågan om tvångsisolering. I Smittskyddskommittén var alla partier eniga om att tvångsisolering kan vara nödvändig. Man var också enig där om allt det som Marina Pettersson säger om ”i yttersta fall” och om att avvägningar mellan olika saker skulle till. Där finns det ingen motsättning.

Det som skiljer mellan min och mitt partis inställning samt Smittskyddskommitténs och regeringspartiets, som Marina Pettersson företräder, är längden på tvångsisoleringen. Jag skulle vilja höra varför det behövs mer än sex månader. Vad är det som gör att man så att säga behöver ha en icke tidsbestämd yttersta gräns?

Sex månaders tidsfrist gör att man kan hitta de former som till exempel en missbrukare kräver för att inte ha ett smittfarligt beteende. Låt mig

jämföra – rätt eller fel – med missbrukare som har gulsot – hepatit C tror jag att det heter på medicinskt språk. Det finns ju vårdformer för dessa personer. Det är en sjukdom som inte smittar via sociala kontakter. Vi vet att det enbart är personer med hiv som varit tvångsisolerade. De smittar inte heller med sociala kontakter.

Vad är det som är skillnaden och som gör att just tvångsisolering ska till i mer än sex månader? Marina Pettersson har själv konstaterat att det i stort sett är psykiskt sjuka och människor med missbruksproblem som kan bli föremål för detta. Historiskt har det också varit så.

Anf. 96 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ska svara på din fråga, Ingrid Burman! De människor som det här gäller är oftast väldigt sköra människor med många diagnoser. De har kanske ett missbruk. De har flera somatiska sjukdomar på grund av sitt missbruk. De har kanske också psykiska problem och dessutom en hivdiagnos.

Du frågade om orsaken till att inte kunna ha en bortre gräns vid sex månader. Ja, från mottagandet av den spillra till människa, som ska byggas upp igen och som ska få erforderlig vård och också alternativ ute i samhället kan det ta mycket längre tid. Detta är *en* sak.

Vidare tycker jag att vi i den nya smittskyddslagen på ett bra sätt stärker rättssäkerheten för den enskilde individen. Och vi får inte glömma att närhelst den isolerade så begär ska prövning ske av om isoleringen ska brytas. Vi i utskottsmajoriteten tycker att det är bra ställt med rättssäkerheten.

Frågan i grund och botten när det gäller isolering är ju om man över huvud taget ska ha rätt att tvångsisolera någon och i så fall varför. Oavsett om man väljer ”särskilda skäl” eller om man väljer ”synnerliga skäl” innebär ställningstagandet att isolering behövs – ibland måste man tillgripa sådan. Men denna isolering kan ibland, tyvärr, sträcka sig utöver tidsgränsen sex månader.

I dina frågor till de andra partierna har du talat om den här frågan. Den genomsnittliga tiden för behandling när det gäller isolering är faktiskt ett och ett halvt år. Ibland har det förekommit att den gällt under längre tid än så.

Anf. 97 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Just det, och det konstaterade jag i mitt inledningsanförande. Snitttiden är alltså ett och ett halvt år men det finns också de som suttit isolerade fyra–tio år.

Marina Pettersson säger att det handlar om sköra människor. Jag delar den uppfattningen efter att ha träffat några på Gula villan. Men för mig är lösningen inte tvångsisolering, utan för mig är lösningen vård och behandling.

Marina Pettersson säger också att sex månader inte räcker för att bygga upp dessa sköra människor. Det gör mig rädd därför att då skulle jag kunna göra tolkningen – jag hoppas att det är en misstolkning – att det när vi fattar detta svåra beslut, jag säger här samma sak som Smittskyddskommittén, *kan* finnas anledning men att det måste vara tidsbegränsat. Men när Marina Pettersson säger att sex månader inte räcker hör jag att Marina Pettersson öppnar för just förlängning på förlängning på

förlängning i stället för att göra som Vänsterpartiet vill, nämligen att sätta press på samhället att ordna med andra vårdnadsformer.

Sätter man en gräns säger man till samhället: Detta är en människa – en skör människa, som Marina Pettersson säger – som faktiskt behöver speciell vård. Låt oss då ordna det, lämpligen i hemkommunen och hemlandstinget och koncentrera oss på grundproblemet som ofta är just psykisk sjukdom eller missbruk – detta i stället för att tvångsisolera dessa människor enligt smittskyddslagen, med möjlighet till förlängning tills ... Ja, vem vet när?

Anf. 98 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Det som väldigt klart och tydligt står i detta lagförslag är att alla andra möjligheter ska vara uttömda innan man tar till isolering. Man ska pröva enligt lagen – LVM och LPT. När det inte finns någon annan utväg kan tvångsisolering övervägas.

Jag vill tillägga att vården ute i kommuner och landsting normalt bör vara organiserad så att eventuella smittrisker kan hanteras.

Vi kan titta på hur det i dag ser ut. I dag finns ute på Danderyds sjukhus en person intagen, med riksintag. Ingrid Burman vet säkert liksom jag att det är landstingen som har kostnadsansvaret för dessa patienter. Om det finns utomlänspatienter debiteras alltså hemlandstinget för kostnaderna. Vi säger, som vi väldigt tydligt skriver här, att vi förutsätter att landsting och kommun när det gäller vård, omsorg och behandling ska ta sitt ansvar och bygga ut.

Som Ingrid Burman säkert vet är det ju också så att mitt partis ambitioner är att få mer pengar till både psykiatri och vården så snabbt som möjligt.

Anf. 99 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Fru talman! Först ett tack till utskottet för välvillig behandling av regeringens proposition om en ny smittskyddslag. Det här är ju en revidering av en lag som vi har väntat ganska länge på. Jag tror att det var Gabriel Romanus som pekade på att det faktiskt är ganska länge. Vi tillsatte den parlamentariska kommittén för snart åtta år sedan. Den lämnade betänkande för fem år sedan. Sedan har det varit ytterligare några år av utredande och så propositionsarbetet. Och nu är vi framme vid detta. Det är ett ganska omfattande, långvarigt arbete som vi sätter punkt för i dag.

Diskussionen hittills har speglat varför det har tagit sin tid. Det finns faktiskt ganska många svåra avvägningar som vi har att ta ställning till. En del, inte minst av etisk karaktär, är inte särskilt lätta att göra. Det gör förstås att intressena ställs mot varandra, och ibland måste vi vara beredda att grunna lite längre på en lag innan vi till slut kan få den på plats. Nu har vi snart en sådan lag på plats. Det är en lag som är modern, som lyfter fram det förebyggande arbetet, som lyfter fram rätten till vård och behandling, som stärker rättssäkerheten och som skapar en rimlig balans mellan individens rättigheter och individens skyldigheter.

Smittskyddet är en central del av svensk välfärdspolitik. Vi tänker kanske inte så ofta på det numera, men vi behöver inte gå särskilt långt ut i världen, eller särskilt långt tillbaka i tiden i vårt eget land, för att förstå hur epidemier kan drabba många människor, ofta med obeskrivligt lidande, och kanske rent av hota hela samhällen. Hivssituationen i Afrika är

välkänd, men hur många vet att det land där hiv sprids snabbast i världen i dag – om man ser på andel av befolkningen – är Estland? Går vi till nordvästra Ryssland är siffrorna ännu högre. Hiv är förstås en särskild fråga med särskilda dimensioner.

Samtidigt ställs vi också inför nya hot hela tiden. Många av de sjukdomar som omfattas av den här lagen, som vi betraktar som allmänfarliga och som vi nu slåss mot, fanns inte för 30 år sedan. Hiv fanns förstås inte. EHEC, kampylobakter och vissa hepatiter fanns inte eller var inte upptäckta för 30 år sedan. Likadant är det med klamydia. Förra året ställdes vi inför en plötslig SARS-epidemi som också nästan dök upp från ingenstans. I år har vi fått hantera frågan om fågelinfluensan, som också den breddade ut sig väldigt snabbt i Asien för en tid sedan.

Då kan man fråga sig: Hur blir det nästa gång? Ingen vet vad vi ställs inför nästa år eller kommande år. Den här rörligheten, den här snabba förändringen på området, ställer förstås väldigt stora krav på våra samhällen. Vi måste kunna agera snabbt och resolut i akuta situationer. Men vi måste också alltid ha en hög beredskap, en stark samhällsstruktur som är beredd. Och vi måste ha ett förebyggande arbete, hela tiden pågående, som gör att medvetandet bland människor hålls uppe.

Det sista gäller kanske särskilt de sexuellt överförbara sjukdomarna, till exempel klamydia, syfilis och gonorré, där vi de sista åren har sett en väldigt oroande utveckling, en tendens till, som det verkar, ökat riskbeteende bland unga människor. Det finns det all anledning att följa upp noga. Det tyckte jag att Kerstin-Maria Stalin också lyfte fram tidigare. Vi måste hela tiden jobba med den här typen av förebyggande insatser och får inte glömma att det kommer nya generationer hela tiden.

När det gäller hivsituationen ser vi att den inhemska smittan ligger ungefär stabilt, kan man säga. Den ökar inte. Vi kan i alla fall inte dra slutsatsen att vi ser en ökning av den inhemska smittan i fråga om hiv. Vi har ett hundratal nya fall per år. Men det finns ändå alltid ett latent hot. Inte minst när vi ser på hur de andra sexuellt överförbara sjukdomarna ökar finns det en risk för att det här, om det skulle komma in mer i ungdomsgrupperna, faktiskt kan spridas ganska snabbt.

Vi vet att allt smittskyddsarbete startar med förebyggande arbete. Vi gör också stora insatser på det området. Jag kan bara nämna ett exempel, och det är att regeringen i morgon beslutar om att anslå ytterligare 90 miljoner kronor till förebyggande arbete mot hiv och aids i storstadsområdena. Det går ut till projekt som framför allt drivs av kommunerna och landstingen, men ofta i samarbete med frivilligorganisationerna och folkrörelserna på området. Det är viktigt att fortsätta satsningarna. Hiv försvinner ju inte. Det finns i våra samhällen och det kommer hela tiden nya generationer som måste få upp ögonen för frågan och ta riskerna på allvar. Den ansatsen rimmar väldigt väl, tycker jag, också med den här smittskyddslagen, som ju lyfter fram det förebyggande arbetet.

Vi har en väldigt stark smittskyddspolitik i Sverige. Smittskyddslagen är en viktig del av den. Vi har förskonats från de värsta farsoterna. Vi har klarat oss från både SARS och fågelinfluensa. Vi har väldigt låga tal när det gäller hiv och tbc. Jag tycker att vi ska vara stolta över det, och jag tror att det faktiskt är en av anledningarna till att EU:s stats- och regeringschefer valde att förlägga EU:s myndighet för förebyggande och bekämpning av sjukdomar i Sverige. Det är ett erkännande av Sveriges

storhet på området, av att vi är bra på forskning och förebyggande och att vi är genomtänkta i vårt förhållningssätt.

Jag ska inte gå igenom och kommentera varje förslag i detalj. Jag skulle vilja säga någonting om ett par av delarna och ett par av de frågor som har varit upp till diskussion.

Det första är informationsplikten, som har varit omdiskuterad. Vad handlar den om? Nu breddar vi ju den till att gälla alla de andra farliga sjukdomarna, men det man ofta lyfter fram är hivsituationen. Informationsplikten innebär att om två personer ska ha sex och den ena har hiv ska den som har hiv tala om det. Detta är innebörden i informationsplikten.

Jag tycker att det är ett helt grundläggande krav att ställa. Varje människa har rätt att själv bestämma vilka risker som han eller hon vill utsätta sig för. Det kan inte vara den smittades sak att avgöra att han eller hon säkert vill ha sex med mig ändå, trots att jag har hiv, och därför talar jag inte om det. Det måste alltid vara upp till den enskilde att själv bestämma vilka risker som han eller hon ska utsätta sig för. Det är också helt grundläggande för att båda ska kunna ta ansvar för att sjukdomen inte förs vidare. Den här principen har varit omdiskuterad. Vi har tagit den diskussionen och vi står för principen att om man bär på en väldigt allvarlig sjukdom och riskerar att utsätta någon för en stor smittrisk ska man också tala om det.

Den här informationsplikten har funnits i 15 år. Nu skriver vi in den i lagen, och vi breddar den också till att gälla fler sjukdomar än bara hiv. Vi tycker att principen är väldigt viktig att tydliggöra också när det gäller lagstiftningen.

Så är det isoleringsfrågan. Vi måste utgå från att människor har vissa grundläggande sociala rättigheter i ett samhälle – framför allt i en välfärdsstat. Om man bär på en allvarlig sjukdom, till exempel hiv, SARS eller tbc, har man också väldigt grundläggande sociala rättigheter. Man har rätt till hjälp och stöd. Man har rätt till vård och behandling. När det gäller hiv har man rätt till världens bästa brosmsmedicin.

Man har väldigt långtgående rättigheter. Men man har också en del skyldigheter. Den viktigaste skyldigheten är att man ska agera på ett sådant sätt att man inte utsätter andra för stora smittrisker. Och om man gör det måste man veta att samhället har möjlighet att ingripa för att skydda andra människor. Det finns ett skyddsintresse här som kanske inte alltid kommer fram i debatten. Då kan man behöva isoleringsmöjligheter.

Jag tycker att det är bättre att ha en lag, en särskild organisation och en särskild vårdform för de här fallen än att använda de tvångsmöjligheter som i dag finns i missbrukarvården och psykiatrin. Jag tror att vi får en mer anpassad vård och hantering med den här lösningen. Dessutom är det ju ett fåtal fall det rör sig om. Ofta är det bara några stycken per år. Men man kan inte utgå från att bara för att du struntar i förhållningsreglerna, inte bryr dig om ifall du smittar andra människor, du antingen är svårt psykiskt sjuk eller tung missbrukare. Det behöver faktiskt inte vara fallet. Det är rätt att ha en sådan möjlighet också i den här lagen.

Man har diskuterat tidsgränsen mycket. I den bästa av världar räcker det alltid med tre månader och sedan kanske ytterligare tre månader för alla. Men man kan inte utgå från det. Det kan finnas fall där man måste

hålla människor längre. Med en stupstocksgräns, som några har föreslagit, skulle vi få släppa ut människor som vi vet inte har insikt om sin sjukdom och som vi vet kommer att utsätta andra för fara. Det kan inte jag ta på mitt samvete, och inte utskottsmajoriteten heller. Däremot kan vi se till att stärka rättssäkerheten för den som det berör, och det gör vi också genom en särskild stödperson och genom en sakkunnig i rättsprocessen.

En del argumenterar för att isolering är en kränkning av de mänskliga rättigheterna. Det håller jag inte med om. I så fall är också tvångsvården för missbrukare och tvångsvården i psykiatri det. Men de som kritiserar tvångsinsatser i smittskyddet vill i nästa andetag ofta använda LVM eller LPT i stället. Det hänger faktiskt inte ihop. För mig är saken den att det inte är någon mänsklig rättighet att utsätta andra för fara. Om man gör det måste samhället ingripa. Det är ett välkommet förtydligande som utskottet gör när man förtydligar lagstiftningen ytterligare genom att skriva in detta med särskilda skäl.

Vi avskaffar bastuklubbslagen. Vi ska inte ha någon sedeslagstiftning. Staten ska inte lägga sig i var folk har sex, hur folk har sex och med vem. Det är vars och ens ensak. Så länge ingen tvingas till något är det inte en fråga för staten. Vi har kunnat konstatera att bastuklubbslagen inte har haft någon effekt ur smittskyddssynpunkt. Därför bör den tas bort. Självfallet ska våra satsningar på förebyggande arbete när det gäller information om säker sex och så vidare fortsätta.

Med detta vill jag än en gång tacka utskottet för hanteringen av en svår fråga, som vi nu äntligen är i hamn med.

Anf. 100 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag känner ett behov av att ställa några ytterligare frågor till statsrådet när det gäller bastuklubbslagen. Riksdagen beslutade om den så sent som 1987. Jag vill ställa en fråga om det där senaste om att staten inte skulle lägga sig i var och hur man har sex. Anser statsrådet Morgan Johansson att det var fel att instifta lagen?

Den andra frågan är: Varför skriver då regeringen i sin proposition att bastuklubbarna innebär en ökad smittrisk? Varför gör man det om nu inte lagen har kunnat bevisa det? Hur vet man vetenskapligt att den inte har haft avsedd effekt?

Jag har ytterligare en fråga, om Smittskyddskommittén. Som jag ser det bestod den av många duktiga och kunniga människor, både experter, sakkunniga och ledamöter. Man anser tydligen att när man tar bort lagen så behövs andra saker göras, nämligen att man skulle göra ett tillägg i ordningslagen, 1993:1617, som alltså är från 1993. Vad har regeringen på fötterna för att säga att detta är ett dåligt förslag och att det inte behövs? Jag tycker att det är viktigt att höra det. Om nu en utredning har suttit i flera år och jobbat och i enighet kommit överens om någonting så tycker jag att regeringen måste ha synnerliga skäl – och det finns nästan inga; det har jag kollat nu – för att avslå det.

Anf. 101 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har stor förståelse för att man införde bastuklubbslagen vid den tidpunkten. Det var en situation där spridningen av hiv gick fort, och det fanns skäl att på alla sätt vidta åtgärder för att försöka få ned

detta. Samtidigt måste man nu, 15 år efteråt, göra en bedömning av om just den här lagstiftningen hade någon effekt. Det var det som kommittén tittade på, och den kom fram till att den inte hade det. Det är det som vi nu också går på.

Vad jag förstår var kristdemokraterna åtminstone i utredningen med på att avskaffa bastuklubbslagen. Jag vet inte om ni har någon annan uppfattning nu, men då var ni med på det. Ni drar väl samma slutsats som jag, mot bakgrund av att lagen inte har haft någon effekt på smittskyddssidan. Jag vill gärna att Chatrine Pålsson talar om ifall ni står fast vid detta. Vill ni också avskaffa bastuklubbslagen, eller har ni ändrat er?

Jag övergår nu till den skrivning i ordningslagen som Chatrine Pålsson pratar om. Det förslag som vi tittade på hade fått stark kritik från många av remissinstanserna, framför allt mot bakgrund av tillämpningssvårigheterna. När skulle man ingripa? Med vilka kriterier skulle man göra bedömningen att det finns en påtaglig smittrisk och att man därför ska ingripa i verksamheten? Det var de tillämpningssvårigheterna som polisen skulle ställas inför. De är nästan oöverstigliga. Jag vill gärna höra Chatrine Pålsson utveckla detta. Hur ska det se ut på en bastuklubb för att polisen ska ingripa mot bakgrund av den lagreglering som ni skulle vilja se?

Anf. 102 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! På den första frågan, om ifall vi fortfarande var överens med vår representant i Smittskyddskommittén, kan jag svara att vi var det. Samtidigt lades ju något fram för att täcka den lilla bit som fortfarande kändes oroande för en enig smittskyddskommitté. Jag tycker att det är en viktig sak. Det händer ju ganska ofta här i riksdagen – jag har varit med i många år nu – att vi just förändrar en lag men samtidigt stiftar en annan så att vi ändå ska känna att vi kan vara trygga med att avskaffa något. Därför tillskapar vi något annat. Det var det man gjorde. Statsrådet förstår säker att jag inte kan tala om exakt vilken sak det skulle gälla, men just det här i ordningslagen handlar om att jämställa bastuklubbarna med offentliga tillställningar. Det räcker väl så, för det kan ju vara ganska många olika situationer som sker i en offentlig lokal där polisen måste ingripa om det kan anses farligt ur något perspektiv. Det är naturligtvis riktigt.

Jag vill också påminna om att Folkhälsoinstitutet när man svarade på remissen år 1999 – eller kanske det var 2000 – hade både mer resurser och betydligt större makt i de här frågorna än nu. Man tyckte att förslaget var bra. Jag vet att många utredningar och även Folkhälsoinstitutet har många kunniga experter på sitt område, och de måste naturligtvis ha ännu bättre underlag än vad jag har. Men det är ju därför vi tillsätter olika utredningar – för att vi ska få expertkunskap.

Anf. 103 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Problemet var bara att utredningen inte redde ut frågan i botten, det vill säga vilka kriterier det egentligen är som ska gälla och hur man ska kunna tillämpa en sådan skrivning. Ska polisen säga: Här förekommer det skyddat sex, så det är okej; men här förekommer det oskyddat sex, så därför måste vi ingripa? På vilket sätt skulle rättsväsendet,

polis och åklagare, agera i en sådan situation? Det reddes aldrig ut riktigt i botten, så det var svårt att gå vidare med den delen.

Självfallet fortsätter vi att följa utvecklingen noga på smittskyddsområdet när vi nu tar bort själva lagen. Vi riktar då också in oss på de grupper som söker sig till bastuklubbar. Men det handlar mest om att vi blir bättre på de förebyggande insatserna. Jag berättade alldeles nyss om de nya medel som vi nu anslår och som riktas just till storstadsområden, där frågan är störst.

Anf. 104 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har ett par funderingar som jag hoppas att statsrådet skulle kunna förtydliga lite. En sådan här lagstiftning är känslig. Man måste väga av individens integritet och humanitet kontra samhällets skyddsaspekter.

Det finns ett par frågor som jag funderar på. Det gäller undersökning med tvång, det vill säga när man vill spåra smittan hos personer som inte frivilligt låter undersöka sig men där smittspårningen har gett klara belägg för att de kan vara smittade. Tidigare har smittskyddsläkaren beslutat om detta, och då har integritetsskyddet kunnat bevaras inom lagen för sjukvårdssekretessen. Nu ska en förvaltningsdomstol besluta om det. Det tycker vi i grunden är bra, för det ökar rättssäkerheten.

Men samtidigt har vi funderingar på det här att detta trots allt är en misstänkt smittad, som kanske sedan bevisligen inte bär smittan. Sådana fall finns. Vi oroar oss för hur integritetsskyddet kan bevaras i de fallen. Det är det vår reservation handlar om. Vi tycker inte att lagen är helt tydligt på den här punkten. Man måste i alla fall följa upp detta och förvissa sig om att en förvaltningsprocess inte röjer identiteten för en misstänkt smittad.

Jag skulle vilja höra statsrådets syn på detta.

Anf. 105 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har noterat den reservationen. Jag är självfallet öppen för att följa upp frågan vidare. Här finns också intressen som ska vägas mot varandra. Vikten av att ha en offentlig rättsprocess är ju en del av hela rättsstaten. Samtidigt har vi frågan om väldigt känsliga uppgifter som riskerar att röjas. Det gäller också identitet och sådant.

Nu har ju förvaltningsdomstolarna större möjligheter att sekretessbelägga än vad vanliga domstolar har. Det gäller framför allt en stor del av deras beslut och känsliga uppgifter. Det gör att vi i nuläget inte har sett det här som ett bekymmer. Men jag tar självfallet den frågan med mig för framtiden.

Det pågår ju också ett arbete i Regeringskansliet med en översyn av sekretesslagstiftningen och ett betänkande lämnades för en tid sedan. I den processen finns det också skäl att se över hela den här frågan.

Anf. 106 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för att han har noterat den här reservationen. Vi tycker att den är viktig.

Det finns en annan sak, utöver integritetsskyddet, som man kan fundera på när det gäller just tvångsundersökningen. Det är att det blir en förvaltningsprocess av det hela. Det betyder kanske att man skulle kunna

överklaga ett sådant beslut till kammarrätten. Det har jag inte helt klart för mig, men det kanske jag kan få ett litet klarläggande av. Om man kan det, fördröjer man kanske smittspårningen onödigtvis. Det är funderingar som man kan ha och som det är viktigt att ha med sig i den kommande processen. Det är viktigt att smittspårningen kan ske så fort som möjligt, i synnerhet om man vägrar att låta sig undersökas.

Sedan gäller det länsrättens beslut vid tvångsisolering. Vi har sagt att det är bra med öppenhet eftersom det säkrar en granskning av utomstående av att man inte förlänger slentrianmässigt. Men det skulle kunna finnas fall där den smittade och det juridiska ombudet har andra saker att ta hänsyn till så att man skulle kunna få prövat om inte det hela skulle kunna sekretessbeläggas vid en förhandling. Det finns kanske speciella fall som jag inte kan stå här och peka ut. Det skulle kunna vara en möjlighet att stärka integritetsskyddet i denna förvaltningsprocess i de mycket speciella fall där man kan vilja ha sekretess.

Anf. 107 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Gemensamt för de här frågorna är att det rör sig om tvångsinsatser mot en enskild. Då kan man säga att det egentligen är något som borde sekretessbeläggas därför att man kan röja uppgifter om den enskilde, det är känsligt och så vidare. Å andra sidan är det också väldigt viktigt för det allmänna att kunna följa den här processen och veta vilka tvångsinsatser som riktas mot enskilda människor. I isoleringsfrågan är det till exempel fråga om ett frihetsberövande. Då känns det lite svårt att staten nästan i lönnedom, eller i alla fall i anonymitet, ska kunna spärra in människor under sträng sekretess.

Det finns en sådan vinkel som jag tycker att man också måste ta hänsyn till i den här diskussionen. Det är viktigt också för den enskildes rättssäkerhet att beslut om tvångsinsatser av frihetsberövande karaktär är öppna för granskning av andra. Det är en svårighet i de här avvägningarna.

Anf. 108 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Låt mig först konstatera att vi har samma uppfattning om att smittskyddet är viktigt. Vi har också haft anledning att under perioder föra samtal om detta. Delar av den här lagen är bra. Det sade jag också i mitt inledningsanförande. Jag tror att det är viktigt att man inför detta med stödpersoner.

Men sedan kommer vi till problemet med tvångsisolering utan bortre gräns. I talarstolen sade Morgan Johansson att den här lagen är för alla och att vi inte kan utgå från att det enbart är psykiskt sjuka och missbrukare som ska tvångsisoleras. Nej, det är ju sant. Lagen gäller fler sjukdomar än hiv/aids, psykiskt sjuka och missbrukare. Jag tycker att det är bra att Morgan Johansson har poängterat det. När man tittar bakåt och ser vilka som har varit tvångsisolerade under historien är det människor vilkas grundproblem egentligen har varit en psykisk sjukdom och ett missbruk. Det har inte handlat om annat.

Min fråga till Morgan Johansson är då: Vilka andra människor tror han att det handlar om som inte tar råd och stöd under en isoleringsperiod som är max sex månader? Finns det andra människor, eftersom vi inte skulle utgå ifrån detta?

Prot. 2003/04:91

31 mars

Ny smittskyddslag m.m.

Morgan Johansson har ju en bakgrund i justitieutskottet. Jag tycker att det är bra att Morgan Johansson har med sig den erfarenheten. Men vad är det egentligen för annan lagstiftning som ger möjligheter just till det tvång som Morgan Johansson redovisade utan att vi har en borte gräns? Nu talar jag alltså om tvånget. Jag talar inte om missbruksvård, för det är vård. Det gäller också psykiatrisk vård. Jag skulle vilja höra några reflexioner runt detta.

Anf. 109 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Många av dem som har blivit isolerade – det rör sig om ett fåtal fall per år – har ett missbruksproblem eller en psykisk sjukdom i botten. Det gäller inte alla, och framför allt har inte alla ett så stort missbruksproblem eller en så svår psykisk sjukdom att de kan komma i fråga för de andra lagstiftningarna, det vill säga LPT eller LVM. Det finns det ingen självklarhet i. Det är därför som jag menade att LVM och LPT inte är några alternativ till denna lagstiftning på det sätt som Ingrid Burman vill göra gällande. LPT fungerar ju så att den också kan förlängas på ungefär samma sätt som den här lagstiftningen kan förlängas.

Om det är argumentationen om mänskliga rättigheter som Ingrid Burman vill lyfta fram missar hon målet helt. Jag förstår inte hur man knäcker problem med mänskliga rättigheter genom att i stället använda LPT mer.

Huvudfrågan som kvarstår när man läser inläggen och lyssnar på debatten är: Vad ska vi göra efter den här gränsen?

Ingrid Burman säger att vi ska ha pressat fram resurser från hälso- och sjukvården på ett sådant sätt att de kan få vård och behandling. Jag kan hålla med om att det finns mycket stora brister där. Men det är inte alltid säkert att det är det som är problemet. Problemet kan ju faktiskt vara att den enskilde fortfarande inte har någon insikt om de risker som han eller hon utsätter andra människor för. Det är detta som är huvudpoängen. Då kan man stå där med hur mycket resurser som helst från landstingets sida. Det hjälper inte, utan det är detta som är bekymret i botten. Då måste man ha möjligheten att utsträcka det även efter den här tiden. I annat fall riskerar vi, som jag sade i mitt inlägg, att släppa ut människor trots att vi vet att det finns stora risker att de smittar andra människor med hiv, och det vill jag inte.

Anf. 110 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Låt mig först konstatera att jag inte tror att jag i något av mina inlägg har nämnt vare sig LPT eller LVM. Jag har redovisat Europakonventionens råd när det gäller hiv/aids och mänskliga rättigheter. Jag har också refererat till den diskussion som regeringen själv för i propositionen runt Europakonventionen.

Problemet, som jag ser det, är att man har en tvångsisolering som man kan förlänga utan en borte gräns. Samtidigt vet vi att grundproblemet hos dem som har varit isolerade har varit just en psykisk sjukdom och ett missbruk. Det visar i alla fall de redovisningar jag har tagit del av. Morgan Johansson har kanske tagit del av andra. Om det finns andra uppgifter om detta, så tar jag gärna emot dem.

Vad gör vi då? Jo, vi isolerar dem. Vi för inte över dem till vårdalternativ. Vi använder också ett riksintag. Kommun och landsting kan så att

säga köpa sig fria genom att betala en dygnskostnad på det som tidigare hette Gula villan men som numera, om jag är rätt informerad, kallas Danderyds sjukhus. Man har alltså inte kravet på sig att ens hemmavid, vilket jag skulle vilja se, skapa alternativa vårdformer så att säga under säkerhet, precis som vi ibland i andra former vårdar missbrukare och andra med smittsamma sjukdomar.

Det är också sant att det, såvitt jag vet, hittills bara är hiv/aidssjuka människor som har tvångsisolerats. Finns det annan information, ge mig då den! Det här är en sjukdom som inte smittar via sociala kontakter, vilket det är viktigt att se. Det är bara i speciella situationer som den smittar.

Jag menar alltså fortfarande att vi har ett system som inte är önskvärt i en rättsstat.

Anf. 111 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är riktigt att sjukdomen inte smittar via sociala kontakter, men det gör den inte enklare att hantera. Det gör ju inte att man ska ta problemet på mindre allvar. För den som blir hivsmittad av en person som inte bryr sig om läkarens förhållningsregler är livet om inte förstört så i varje fall totalt förändrat i grunden. Det gör att jag tycker att det här också finns ett skyddsintresse för oss i den meningen att staten måste kunna ställa krav på en person att följa de förhållningsregler som den får, samtidigt som man självklart ska garanteras vissa grundläggande rättigheter.

Det är klart att vi ska bli bättre när det gäller frågan om psykiatri och missbrukarvården. Vi har faktiskt just i dessa dagar budgetdiskussioner om insatser i båda dessa avseenden. Men vi ska inte heller glömma bort att den grundläggande problematiken ofta är att man inte vill kännas vid det som erbjuds från samhällets sida. När det gäller dem som bär på väldigt farliga sjukdomar och därmed utsätter oss andra för risker måste samhället ingripa.

Ingrid Burman säger att landstingen här kan köpa sig fria. Det är inte billigt att göra det. Dygnsmedelkostnaden ligger väl på ungefär 6 000 kr per dygn. Många landsting skulle nog hellre ha sett att man hade kunnat ordna omhändertagandet på ett annat vis. De har ett väldigt starkt incitament att inte göra på detta sätt. Men i den andra vågskålen ligger som sagt vårt skyddsbehov.

Detta är ingen lätt fråga. Problemet är att jag inte förstår hur Ingrid Burmans lösning skulle kunna knäcka huvudfrågan, nämligen avvägningen mellan individens rättigheter och skyldigheter.

Anf. 112 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Statsrådet säger att det här är svåra frågor. Det är vi väl alla överens om, och då behöver man grunna lite längre. Frågan är om man har grunnat i fem år eller om den kanske inte har varit så prioriterad. Jag tror för min del att det även när det gäller svåra frågor inte bara är så att man sitter och grunnar, utan tidsåtgången kanske mera speglar att man har tyckt att det varit besvärligt att ta i dem och har lagt dem åt sidan. Det är kanske andra än Morgan Johansson, som ju är den som har fått fram propositionen.

Prot. 2003/04:91

31 mars

Ny smittskyddslag m.m.

Jag vill bara konstatera att det här inte har varit någon högt prioriterad fråga tidigare men att det är bra att den är det nu.

Vidare tycker jag att man möjligen kan säga att det inte är så att vi nu sätter punkt. Vi får en viktig ny lag, och sedan får vi följa hur den tillämpas. Jag brukar säga att hela livet egentligen är ett försök, och därför ska man inte dra sig för att göra ändringar om det visar sig att det här inte är tillfyllest.

Jag vill gärna ge statsrådet en komplimang för nyanserade resonemang i de här svåra frågorna, men det är då också angeläget att vi får en beredskap för att om det inte fungerar och det visar sig att det blir en slentrianmässig tillämpning, ta upp frågan igen och skärpa kriterierna.

Länsrätterna kanske inte läser vad alla här säger och fäster avseende vid det medan det som statsrådet säger kanske väger tyngre. Jag tycker att det skulle vara bra om vi fick en bekräftelse på att man ska tolka möjligheten att förlänga tvångsisoleringen restriktivt, så att den ska vara en sista åtgärd när andra lagar inte är tillämpliga och framför allt att det inte bara är fråga om isolering i form av förvaring, som har sagts i debatten här. Personer som isoleras enligt den här lagen ska bli föremål för vård. Man ska göra vad man kan för att motivera dem så att man sedan kan avsluta isoleringen.

Anf. 113 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Självklart ska det inte vara fråga om någon passiv förvaring utan dels ska det vara en aktiv vård, dels ska isoleringen förberedas så att den sjuke så småningom ska kunna återanpassas och komma ut i samhället igen. För de allra flesta som har varit isolerade har det faktiskt gått väldigt bra.

Det gäller förresten inte minst för dem som har haft de allra längsta isoleringstiderna, vilket har nämnts vid några tillfällen. Det finns i enskilda sådana fall faktiskt en hel del solskenshistorier. Man har gjort ett väldigt bra arbete tillsammans med både kommun och landsting, som har varit inblandade i att kunna slussa ut personen i samhället igen.

Vad gäller risken för slentrianmässig isolering vill jag säga att utvecklingen under de senaste 15 åren gått nästan åt det andra hållet. Vi hade under en tid väldigt många isolerade också under väldigt långa tider. I dag finns det ett fåtal fall, och även tiderna har minskat betydligt. Den diskussionen var kanske mer aktuell för fem eller tio år sedan än vad den är i dag. Självklart ska det inte vara något slentrianmässigt beslut om förlängning och så vidare. Det är också därför som vi bygger in de rätts-säkerhetsstödande åtgärderna.

Man kan vidare säga att det har tagit lång tid. Jag kan hålla med om att så varit fallet, men man byter inte smittskyddslag varje år utan det är väl ganska rimligt att vi efter att ha följt den under de gångna 15 åren nu lägger ut ett ytterligare fundament för smittskyddspolitik i vårt land.

Anf. 114 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Jag hoppas att jag tolkar statsrådet rätt när jag säger att det ska vara en restriktiv tillämpning och att andra åtgärder ska ha övervägts. Man ska ha övervägt möjligheterna att tillämpa annan lagstiftning, och när det inte går är det här en sista åtgärd som syftar till en rehabilite-

ring som blir så kort som möjligt. Jag hoppas att detta är en riktig tolkning av det som statsrådet säger.

Jag vill också uttrycka en förhoppning om att den satsning på förebyggande åtgärder som statsrådet här aviserar också innebär det som vi trycker på i reservation 17, nämligen ett erkännande av Folkhälsoinstitutets viktiga roll i det här sammanhanget. Jag har ju, som statsrådet vet, varit ganska kritisk till den så kallade omorganisation som gjordes när Folkhälsoinstitutet gavs så kallade nya uppgifter. Man finner nu att det egentligen har kvar de gamla uppgifterna plus tillsynsuppgifter. Ändå ska det kallas för en stabsmyndighet. Jag tycker nog att vi här får bevis för att den omorganisationen i mycket var en pratbubbla. Statsrådet behöver inte instämma i det; det blir mitt konstaterande.

Anf. 115 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan säga att Folkhälsoinstitutet självklart är en av mina viktigaste myndigheter. De 90 miljoner som jag tidigare berättat om och som vi tar beslut om i morgon fördelas direkt ut till regionerna och går sedan vidare till kommunerna och landstingen för att förstärka verksamheten där. Men utöver detta har Folkhälsoinstitutet faktiskt 58 miljoner kronor som hivmedel att använda både för egna projekt och för olika samarbetsprojekt. Folkhälsoinstitutet har en väldigt viktig uppgift när det gäller hivsituationen.

Jag vill också säga en annan sak. Gabriel Romanus ställde frågan varför vi får två processer, en för extraordinära smittskyddsåtgärder – lite senare, i maj, kommer ju en proposition med det. Vi var fullt uppe i beredningen av denna proposition förra våren när vi ställdes inför situationen att vi måste ta smittkoppsfrågan på allvar. Irakkriget och hela den frågan kom upp till ytan. Sedan dröjde det ytterligare någon månad. Då fick vi SARS-diskussionen.

Då sade vi att vi måste ha några åtgärder som är extraordinära, kanske när det gäller avspärrningar, och vi måste se över karantänmöjligheter. Det var därför vi fick tillsätta den utredningen. Då kunde jag ha valt att vänta med att lägga den här propositionen innan vi hade hela paketet. Då hade ni inte fått propositionen förrän i maj. Så hade det gått ytterligare ett år. Det ville jag inte. Därför tänkte jag att vi gör den här propositionen och skapar med den lagen en grund. Sedan kan vi bygga på den med de extraordinära smittskyddsåtgärderna sedan. Den propositionen kommer, som sagt, om några månader.

Anf. 116 BÖRJE VESTLUND (s):

Fru talman! Jag vill först säga att jag kommer att instämma i så måtto att jag kommer att avstå från att rösta när det gäller reservationerna nr 2 och nr 6. Skälet till att jag inte kommer att rösta på dem har att göra med att jag inte delar motiveringen även om man i delar har yrkat bifall till min motion i den delen. Jag delar inte heller helt och hållet motiveringen när det gäller reservation nr 6 till hur man vill hantera tvångsisoleringen.

Jag vill också inledningsvis säga att jag välkomnar den översyn som skett av smittskyddslagen. Nya smittsamma sjukdomar utvecklas ständigt. Den nuvarande smittskyddslagen har sin grund i 1988 års smittskyddslag. Mycket har hänt sedan dess på smittskyddsområdet. Inte minst beror detta på ett ökat resande till långväga mål och den ökade

internationaliseringen vad gäller utbyte av varor. Vi har en ny situation i dag som inte gällde 1987.

Jag vill också framhåva det faktum att vi äntligen kan avskaffa den paniklag som bastuklubbslagen var när den instiftades 1985. Det är en skam att Sverige har haft denna lag, men alla misstag kan rättas till. Jag är glad att denna kammare nu kan ta sitt förnuft till fånga.

Jag kan ändå inte låta bli att reagera på Kristdemokraternas reservation om att bibehålla bastuklubbslagen. Nej, det kan inte uteslutas att det sprids smitta på bastuklubbar. Men det gör det inte mer där än vad det gör via min dator, bögdiskon, Finlandsbåtar, badplatser, skogsdungar, restauranger eller var nu människor kan söka och ha oskyddad sex. Jag tror inte att Chatrine Pålsson tänker förbjuda vare sig datorer, Finlandsbåtar eller restauranger för att man kan ordna oskyddad sex där. Som vanligt kan man se Kristdemokraterna sticka fram sitt smutsiga homofoba ansikte, även i denna debatt. Jag är inte förvånad.

Fru talman! Tyvärr, måste jag säga, kommer mitt anförande i stor utsträckning att handla om hiv. Det är inte därför att det är en viktigare eller mer angelägen sjukdom utan helt enkelt för att hiv så radikalt avviker från de andra smittsamma sjukdomarna, förutom när det gäller hepatit. Det beror helt enkelt på att inkubationstiden från att smittan erhålls till att man insjuknar i aids kan ta flera år. Vi vet inte exakt hur många år. Det kan handla om mer än tio år, det vet vi i alla fall. Vid övriga sjukdomar som omfattas av smittskyddslagen kan man endera inleda en behandling som leder till att den smittade blir frisk eller så avlider den smittade. Det är inte rimligt att samma regler ska gälla för hivpositiva som till exempel för malariapatienter.

Fru talman! Jag är starkt kritisk mot regeringen och utskottets betänkande vad gäller den restriktiva syn som utskottet har på sexuellt överförbara sjukdomar, STI, eller varför inte säga könssjukdomar. Under den innevarande mandatperioden har utskottet koncentrerat sina insatser på STI på området kring denna smittskyddslag, trots att antalet nysmittade ökar dramatiskt i olika STI-sjukdomar inklusive hiv i vissa områden och utsatta grupper. Medan ungdomar, invandrare och män som har sex med män drabbas av smittsamma könssjukdomar ägnar sig socialutskottet åt att skapa lagar om hur man bäst låser in de smittade, inte hur man undviker smitta.

Det tycker jag är ett lågvattenmärke i svensk bekämpning av könssjukdomar. Det är ett lågvattenmärke därför att vi har en så lång period bakom oss av framgångsrikt arbete för att förhindra smitta. Jag kommer senare i mitt anförande att ta upp min syn på en förändrad och ny hivpolitik.

Målet med smittskyddslagen måste vara att förhindra att smitta förs vidare. Det är ett grundläggande synsätt. Jag tycker inte att det är en mänsklig rättighet för någon att sprida smitta. Det är det definitivt inte. Därför tycker jag att lagen måste baseras på att den smittade erhåller bästa information om hur man undviker smittöverföring i sina relationer, sociala kontakter och framför allt sitt sexuella umgänge.

Den smittade har ett viktigt ansvar, och det är att inte sprida smittan vidare. Problemet, fru talman, är att det är tveksamt om det är den vägen som regeringen och utskottets majoritet har valt att gå. Genom att man

föreslår en så restriktiv lag som man nu gör finns det en stor risk att den smittade enbart upplever utanförskap och stigmatisering.

FN har i en resolution, och generalsekreteraren i en rapport, meddelat att staterna har att tillse att stigmatisering inte får ske på grund av hivinfektion eller aids. Jag är djupt bekymrad över att regeringen inte följer denna resolution utan tvärtom ytterligare vill stigmatisera hiv och aids. Jag kan konstatera att regeringen inte tagit hänsyn till vare sig världssamfundet, Europarådets rekommendationer eller klientorganisationernas synpunkter.

Det är djupt beklagligt och talar inte för att det finns en gemensam uppfattning om hur vi ska bekämpa spridningen av STD-sjukdomar i framtiden, framför allt hiv. Jag är också djupt bekymrad över vad som har hänt med den gamla lagen när det gäller STI-sjukdomar och framför allt hiv. Det handlar om den typ av straff som man har utmätt i samband med att man har kommit på någon som har smittat. Det är väldigt långa straff, och jag ifrågasätter om det är den väg vi har att gå. Det är det som oroar mig väldigt mycket just nu.

Fru talman! Det i den nya smittskyddsutredningen som regeringen och utskottet framhårdar i att behålla är den så kallade informationsplikten. Den regeln har varit starkt kritiserad av de hivpositiva själva och deras organisationer ända sedan den infördes 1988. Man kan naturligtvis vända på resonemanget och fråga sig om Börje Vestlund menar att det är rimligt att inte informera om sin smitta till sin partner. Det menar jag inte. Det är självklart att man ska informera om sin smitta. Men jag vänder mig emot att detta ska regleras i lagstiftning.

När någon får besked om sin smitta är det en förutsättning att man inleder en lång och förtroendefull läkarkontakt. Denna läkarkontakt måste grundas på förtroende och respekt från såväl läkare som patient. Problemet med relationen mellan den hivsmittade och hans läkare är att läkaren alltid kan vidta restriktiva åtgärder bara han misstänker att den smittade inte följer de förhållningsregler som ges. Med andra ord blir det ingen normal läkare–patient-relation. Det innebär att den hivsmittade inte kan vända sig till sin läkare om han har misslyckats med att följa förhållningsregler.

En annan aspekt på detta är att ansvaret för att skydda sig helt och hållet åligger den smittade. Vi kan i dag se vilka effekter det kan få. I dag har vi en omfattande smittspridning av såväl hiv som gonorré och klamydia, särskilt i storstäderna. Begreppet skyddat sex har i praktiken försvunnit. Vissa ungdomar upplever att de inte behöver skydda sig. Om någon är smittad använder den personen ju ändå skydd, tycks den allmänna uppfattningen vara. Det borde väl övertyga utskottet om att informationsplikten i det här fallet är kontraproduktiv. Tyvärr väljer utskottet att göra som strutsen, gömma huvudet i sanden och inte se verkligheten.

En annan aspekt är att de personer från utsatta grupper som har haft oskyddat sex väljer att inte testa sig och därigenom riskera att få förhållningsregler som kan innebära sanktioner. Om man inte vet om sin smitta kan man heller inte få förhållningsregler och därmed kan inte sanktioner vidtas.

Vi vet att en stor del av dem som har blivit smittade i Sverige har blivit smittade av personer som inte själva känner till sin smitta. Återigen

bevisar detta att regler om informationsplikt riskerar att bli kontraproduktiva.

Fru talman! Regeringen föreslår i sin proposition att smittskyddsläkare under vissa förutsättningar ska kunna underrätta anhöriga om smittan. Det är en betydande skärpning av tidigare lagstiftning som ganska ensidigt kommer att drabba hivpositiva. Det är ett brott mot sjukvårdens sekretessregler och ett ingrepp i den smittades personliga integritet.

Sverige är det enda land i världen, möjligen tillsammans med diktaturstaten Kuba, som internerar sina hivsmittade. Förslaget till ny lag ger fortsatt möjlighet till det även när det gäller betydligt fler diagnoser. Smittskyddskommittén kom i sitt betänkande fram till att det skulle vara en tidsbegränsad tvångsisolering. Jag instämmer i detta.

Det kan finnas tillfällen när man faktiskt behöver tillgripa tvångsvård, det förnekar jag inte. Men det ska vara under en kortare tid för att man sedan ska kunna överföras till frivilligvård. Denna metod används för att vårda till exempel psykiskt sjuka och missbrukare som inte har insikt om sin sjukdom eller inte kan hantera sin situation.

Vid all inskränkning av människors frihet ska det finnas en ordentlig rättssäkerhet för den enskilde. Jag ifrågasätter om det är så med den nuvarande lagstiftningen.

Det är vidare fastlagt i Europarådets konvention att man inte får frihetsberöva hivsmittade eller aidssjuka. Vid Europarådets session lade Sverige ned sin röst för att kunna tillämpa en strängare lagstiftning. Det hade nu varit ett lämpligt tillfälle att krypa ur den situation som gör Sverige ensamt i den demokratiska världen om att under lång tid låsa in sina hivsmittade. Visserligen ska det enligt den nya lagen finnas särskilda skäl för en förlängning av tvångsvården. Det är positivt, men det räcker inte. Det hade behövts den tidsgräns som man angav i Smittskyddskommittén.

Jag är inte säker på att jag instämmer i framför allt Vänsterpartiets uppfattning. Vänsterpartiet har bytt fot i den här frågan. Hela tiden i debatten, ända fram till dess vi kom till kammaren i dag, har man hävdat denna princip. Det är tråkigt att både Vänsterpartiet och Miljöpartiet har hoppat av den uppfattning som man så aktivt har hävdat under hela resans gång.

Det är positivt att man har kommit så här långt, men det är en bit kvar innan Sverige kan säga att man vårdar och tar hand om sina hivsmittade och inte låser in dem. När vi studerar vilka som har suttit på Gula villan kan vi konstatera att det är människor med stora missbruk och psykiska problem. Alternativt har det varit invandrare som inte har kunnat ta till sig förhållningsreglerna. Det är självklart att Sverige, som ett land som ofta utger sig för att vara ett land med human människosyn, ska erbjuda en adekvat vård för såväl missbrukare som psykiskt sjuka och inte låsa in människor som är hivpositiva.

Fru talman! I min motion 2003/04:529 tar jag upp frågan om en ny hivpolitik. Den har fått en styvmoderlig behandling i utskottet. Om nu utskottet hade behagat läsa den och funderat över vad jag har sagt kanske de hade insett att jag har lite rätt. Man hade åtminstone kunnat bemöda sig om att skriva någonting tillmötesgående i det sammanhanget, men det har man inte gjort. Jag kan bara konstatera att arbetet har gått i stå.

Under början av 1980-talet utvecklades fantastiska preventionsstrategier för de målgrupper som fanns då. Ingen som lämnade skolan kunde

säga att man inte hade fått information om hur man skyddade sig. I gruppen män som har sex med män utvecklade man strategier som nådde de flesta, alltifrån män som levde öppet som homosexuella till män som till och med förnekade att de hade sex med andra män även om de hade det. Vi kunde skörda frukterna av detta arbete under 1990-talet då antalet nysmittade sjönk drastiskt.

I dag är situationen en annan. Det finns behandling men inte bot. De så kallade bromsmedicinerna finns och den nya generationen män som har sex med män för vilka hiv inte är någon akut kris har hunnit växa upp. De har en annan syn.

Blir man hivsmittad så kanske man inte dör, i varje fall inte så snabbt, tycks man resonera. I gruppen invandrare är problemen än mer komplexa, med allt från desinformation om att den som penetrerar vid samlag inte kan bli smittad till andra idéer om att just jag inte kan smittas. I gruppen heterosexuella har det aldrig funnits några utarbetade strategier. Ändå stiger antalet smittade med STI just nu mycket kraftigt.

Att problemen är stora kan vi läsa om i dagstidningarna. Chatrine Pålsson har också redovisat det i sitt anförande. Infektionsläkarna är i dag bekymrade över resistent bakterier vad gäller bland annat gonorré. Kanske ökar också antalet nysmittade med hiv. Vi har inte lyckats analysera de siffrorna än.

Utskottet hänvisar enbart till sitt budgetbetänkande. Man måste ställa sig frågan: Räcker det verkligen i det här sammanhanget?

Det utvecklas hela tiden nya träffpunkter. Det gäller både pojkar och flickor och inte minst i gruppen män som har sex med män. Det finns subkulturer där man glorifierar att man inte använder skydd vid sexuella kontakter. Gruppen invandrare faller lätt in i samma mönster. Vårt resande över världen ökar och vi utsätts för alltmer smitta utomlands. Men utskottet avstyrker min motion som vill ta itu med detta problem. Det kanske finns andra vägar att gå, men det redovisar inte utskottet.

Anf. 117 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag var tvungen att begära replik för jag behöver ett förtydligande från Börje Vestlund. Börje Vestlund säger att Vänsterpartiet har bytt fot när det gäller frågan om tvångsisolering. Kan det vara en missuppfattning?

Vi står bakom det som Smittskyddskommittén säger om tre plus tre månader, precis med den motivtext som Börje Vestlund redovisade, det vill säga att det kan finnas vissa fall. Vad som hände i utskottet var att alla borgerliga partier hade väckt motioner där man var kritisk mot regeringens förslag. Man ville få en möjlighet till förlängning i de extrema fallen.

Vi i Vänsterpartiet är alltid pragmatiska, och vi såg hellre en väldigt smal lagstiftning. Precis som Chatrine Pålsson sade är det ytterst få människor det skulle handla om. Vi tänkte att det är bättre om vi skapar en majoritet för en lagstiftning som i princip inte tillåter ytterligare förlängning. Sedan visade det sig att alla borgerliga partier backade från det, och då kunde vi driva den princip som vi naturligtvis står bakom och alltid driver.

Det var ett pragmatiskt försök att göra lagstiftningen bättre för den verklighet som människor lever i. I övrigt delar vi den syn som Börje Vestlund talar om. Jag vill ha ett förtydligande, tack.

Anf. 118 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet uttrycker i sin reservation att det ska vara synnerliga skäl och inte särskilda skäl för att en omprövning ska kunna göras. Det gör mig bekymrad över att man har hoppat av den linje som innebär att det ska vara tre plus tre månader och därefter är det slut. Det är det som gör att jag tycker att det finns anledning att kritisera även Vänsterpartiet i den här frågan.

Anf. 119 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! I vår reservation står: "Liksom Smittskyddskommittén anser vi att isolering får pågå i högst två perioder om tre månader. Om tiden för isoleringen blir så begränsad tvingar det förhoppningsvis fram behövliga insatser...".

Jag förstår inte var Börje Vestlund läser.

Anf. 120 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Fru talman! Jag läser i reservation nr 6, där man säger att man vill att det ska finnas synnerliga skäl för att kunna fortsätta isoleringen.

Anf. 121 MARTIN ANDREASSON (fp):

Fru talman! Låt mig först säga att jag uppskattar att det ansvariga statsrådet Morgan Johansson deltar i denna debatt här i kammaren. Det är inte för ofta som regeringens medlemmar finns i riksdagen för att medverka i ärendedebatter. Det är bra att folkhälsoministern är här i dag. Han och jag har också haft meningsutbyten vid tidigare tillfällen i denna fråga.

Den lagstiftning som vi nu diskuterar rör vid några centrala frågeställningar i politisk debatt över huvud taget, frågor där våra svar i sin tur får konsekvenser också på andra områden. Smittskyddslagstiftningen handlar om vilka medel den offentliga makten ska använda för att skydda människor mot faror. Den handlar om vilket ansvar den enskilde måste ta och vilket ansvar den enskilde orkar ta. Den handlar om vilka metoder som är effektiva och vilka metoder som är försvarbara i ett demokratiskt samhälle.

Sverige behöver en effektiv smittskyddslagstiftning som vilar på tre grundpelare: medicinska fakta, beteendevetenskaplig forskning och respekt för de mänskliga rättigheterna. Det är tre olika intressen där man inte ska förledas till att tänka sig att de ska jämkas samman så att man måste pruta av på något av dem. De tre ska samverka och förstärka varandra.

Regeringens proposition innehåller en del ljuspunkter. Det är till exempel inte en dag för tidigt att avskaffa den klämfingriga och moraliserande bastuklubbslagen. Sättet som vuxna människor själva väljer att ha sex på ska inte betygssättas av staten. I den parlamentariska Smittskyddskommittén var Folkpartiet liberalerna det enda partiet som krävde att lagen skulle avskaffas rakt av utan ny lagstiftning i dess ställe. Jag

välkomnar att det nu finns en bred uppslutning över partigränserna kring denna ståndpunkt. Därför är det också beklämmande att Kristdemokraterna frångår sin ståndpunkt i kommittén att avskaffa lagen. Man hänvisar till olika smittskyddsöverväganden. Men jag undrar om det är det egentliga skälet. Vi kunde till exempel för en tid sedan se på Dagens Nyheters debattsida Kristdemokraternas partiledare på ett intresserat sätt beskriva olika sexualtekniker som kunde förekomma på bastuklubbar.

Det finns som sagt ljuspunkter. Det är utmärkt att sekretessbestämmelserna gällande beslut om tvångsåtgärder ses över. Men på flera centrala punkter är, tyvärr, regeringens förslag, som vi nu ska rösta om, de missade chansernas proposition.

Låt mig först börja med att vara mycket tydlig. Det är ingen mänsklig rättighet att medvetet utsätta andra människor för smittfara. Men lika lite kan staten åsidosätta mänskliga rättigheter enbart med hänvisning till förekomsten av en smittsam sjukdom. Dessa frågor ställs på sin spets när det gäller hiv. Å ena sidan är det en smittsam sjukdom, än så länge obotbar, som obehandlad leder till döden. Å andra sidan är det en sjukdom som lyckligtvis har ganska låg smittsamhet. Hiv smittar över huvud taget inte vid vanliga sociala kontakter. Därför har frågan om tvångsåtgärder som medel att bekämpa hiv varit föremål för kontinuerlig diskussion i det internationella arbetet för mänskliga rättigheter.

FN:s kommission för mänskliga rättigheter konstaterar att folkhälsa har accepterats som en giltig grund för inskränkningar av de mänskliga rättigheterna. Men kommissionen fastslår också att folkhälsa sällan utgör ett legitimt skäl för inskränkningar av mänskliga rättigheter när det gäller hiv och aids. Inskränkande åtgärder kan vara effektiva när det gäller smittsamma sjukdomar som sprids genom sociala kontakter, men de är ineffektiva vid hivinfektion.

Inom Europarådet har antagits tre rekommendationer som rör hiv/aids. En av dem har varit mycket uppmärksam i Sverige i denna debatt, nämligen den rekommendation från 1989 som uttryckligen tar avstånd från alla former av tvångsisolering av hivpositiva. Som enda land lade Sverige ned sin röst med röstförklaringen att rekommendationen är oförenlig med den svenska smittskyddslagen, som ger möjlighet till tvångsisolering av hivpositiva utan någon borte tidsgräns. Så kommer det också att bli med den nya lagstiftningen.

Tvångsisolering blir intressant ur ett hivperspektiv eftersom den så gott som uteslutande tillämpas på hivpositiva patienter. Det finns fall där de har suttit isolerade upp till tio år. Här har Smittskyddskommittén föreslagit en strikt tidsgräns på högst sex månader. Det är en förbättring jämfört med det regeringen föreslår, men det finns problem också med detta – framför allt att man fortfarande inte nyanserar vilka tvångsåtgärder som kan vara berättigade beroende på om sjukdomar smittar eller inte vid sociala kontakter.

Socialutskottet avstyrker två motioner från riksdagens HBT-grupp som tar upp detta problem. Utskottet anser att motionerna är tillgodosedda med regeringens proposition. Som ordförande i riksdagens tvärpolitiska HBT-grupp vill jag bestämt ta avstånd från en sådan beskrivning. Den lagstiftning som vi nu kommer att rösta om avviker på väsentliga punkter från Smittskyddskommitténs förslag och de intressen som vi lyfter fram i vår motion.

Låt oss då se på hur det nya lagförslaget ser ut i förhållande till vad jag har tagit upp. Smittskyddskommittén konstaterar att det finns problem med obegränsad tvångsisolering i förhållande till Europakonventionen när det gäller hivpositiva. I propositionen medger regeringen denna risk, men man gör ändå bedömningen att den svenska lagstiftningen förhoppningsvis står i samklang med Europakonventionen. Frågan är om man verkligen har skäl för sin optimism. Enligt konventionens artikel 5.1.e är det visserligen tillåtet med frihetsberövanden för att förhindra spridning av smittsam sjukdom, och motsvarande gäller enligt artikel 8 när det gäller inskränkningar i privatlivet, men samtidigt har 1989 års rekommendation, som jag tidigare nämnde, särskilt uppmärksammats av Europadomstolen i ett fall som gäller en hivpositiv person.

Här tycker jag att man kan dra paralleller till hur man över huvud taget bör förhålla sig till internationella konventioner. Jag ska ta ett helt annat exempel: Sverige fälldes för vår tidigare lagstiftning om skattetillägg. Det var en lagstiftning där det också gjordes bedömningen att den möjligtvis kunde stå i strid med konventionen men man hoppades att så inte skulle vara fallet – och förlorade.

Huruvida regeringen har studerat möjligheten att ett fall faktiskt kommer upp till Europadomstolen vet jag inte. Tyvärr är möjligheten mycket liten. Därför är det viktigt att få dessa betänkligheter förda till protokollet.

Vad gäller epidemiologin har tvångsisoleringen inte haft nämnvärd inverkan på det faktum att Sverige har varit relativt lindrigt drabbat av hivpidemin jämfört med länder med annan lagstiftning. När det gäller beteendevetenskapliga fakta finns det risker som måste lyftas fram.

När människor med hiv utsätts för långtgående tvångsåtgärder riskerar det att indirekt motverka de förebyggande insatserna i samhället och även bidra till en ökad diskriminering av hivpositiva. Omfattande tvångsåtgärder riskerar också att ge allmänheten en felaktig bild av hur smitta sprids.

Fru talman! För tids vinnande ska jag i stora drag instämma med Börje Vestlund i fråga om problemen med informationsplikten. Den hänger också ihop med frågan om tvångsisolering. Risker att felaktigt bli anklagad för smittfarligt beteende, till exempel av en tidigare partner, och i förlängningen i värsta fall bli föremål för tvångsåtgärder, gör att det finns hivpositiva som inte törs berätta om sin hivinfektion för omgivningen. Många hivpositiva upplever att de riskerar att inte bli trodda om ord står mot ord. Detta försvårar för patienterna att leva upp till smittskyddslagens informationsplikt. Allt detta bidrar till ökad stigmatisering, utanförskap och osynliggörande av hivpositiva i samhället.

Fru talman! Tiden är knapp, och jag ska därför inte ytterligare gå in på djupet i dessa frågor. Men jag vill än en gång framhålla att även ifall det finns vissa ljuspunkter i denna proposition, till exempel avskaffandet av bastuklubbslagen och en del rättssäkerhetsförstärkningar i smittskyddslagen, tvingas jag konstatera att på centrala punkter är detta de missade möjligheternas proposition.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2003/04:SoU7

Genomförande av EG-direktivet om kliniska prövningar av humanläkemedel samt andra läkemedelsfrågor (prop. 2003/04:32).

Anf. 122 JAN EMANUEL JOHANSSON (s):

Fru talman! I detta ärende behandlas regeringens proposition 2003/04:32 *Genomförande av EG-direktivet om kliniska prövningar av humanläkemedel*, fyra motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen samt ett nittiototal motionsyrkanden i olika läkemedelsfrågor från allmänna motionstiderna 2002 och 2003.

Betänkandet omfattar bland annat avsnitten:

- Samtycke till deltagande i klinisk läkemedelsprövning
- Tillstånd till klinisk läkemedelsprövning inklusive vissa jämställdhetsaspekter
- Läkemedelsförmånerna
- Läkemedelsförskrivning och läkemedelsanvändning
- Producentoberoende utbildning och information om läkemedel
- Läkemedelsförsörjning i särskilda boendeformer för äldre och hem-sjukvård
- Handel med läkemedel
- Läkemedelsreklam
- Läkemedel och miljön

Ett enigt utskott ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i bland annat läkemedelslagen. Förslagen syftar till att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv om tillämpning av medlemsstaternas lagar och andra författningar rörande tillämpning av god sed vid kliniska prövningar av humanläkemedel.

Lagändringarna rör i huvudsak krav på information om och samtycke till kliniska läkemedelsprövningar samt begränsningar av i vilka fall sådana prövningar får utföras på underåriga och icke beslutskompetenta vuxna.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden, främst med hänvisning till pågående arbete på området.

I betänkandet finns 28 reservationer och två särskilda yttranden.

Med denna inledning överlämnar jag ärendet till debattörerna.

Anf. 123 CARL-AXEL JOHANSSON (m):

Fru talman! De lagändringar som föreslås i propositionen rör framför allt krav på information och samtycke samt begränsningar av i vilka fall kliniska läkemedelsprövningar får utföras på underåriga och icke beslutskompetenta vuxna till följd av att detta EG-direktiv nu ska genomfö-

*Genomförande av
EG-direktivet om
kliniska prövningar
av humanläkemedel
samt andra
läkemedelsfrågor*

ras. Dessutom behandlas i ett antal andra läkemedelsmotioner olika läkemedelsfrågor.

Jag vill yrka bifall till vår reservation nr 1, och ställer mig även bakom våra övriga reservationer och vårt särskilda yttrande.

Framläggandet av propositionen ger oss åter anledning att lyfta fram frågan om ställföreträdare. Regeringen har ännu inte presenterat ett förslag som syftar till att lösa de problem som uppstår när patienter inte själva förmår att ge sitt samtycke. Det är hög tid att detta nu sker, och EG-direktivet om kliniska prövningar av humanläkemedel – som nu ska genomföras – visar återigen på detta behov. Regeringens saktfärdighet i denna fråga förtjänar kritik, enligt vår uppfattning.

Svensk rätt saknar ännu i dag klara bestämmelser om legala ställföreträdares behörighet i hälso- och sjukvårdssammanhang. Ställföreträdare kan krävas när patienter på grund av sjukdom, psykisk störning eller liknande förhållanden inte själva förmår att ge sitt samtycke till åtgärder eller forskning.

God man, förvaltare eller anhörig har i dag inte juridisk rätt att i alla de situationer som propositionen berör föra patientens talan vid kliniska läkemedelsprövningar. Frågan har tidigare aktualiserats, till exempel i samband med biobankslagstiftningen. Men regeringen har, trots påpekanden från Socialstyrelsen, patientorganisationer och inte minst från oss moderater, ännu inte presenterat ett förslag i denna fråga.

Därför kvarstår i dag endast att utesluta beslutsinkompetenta patienter från läkemedelsprövningar, eftersom dessa själva inte kan ge sitt samtycke. Det kan leda till att patientens rättssäkerhet minskar och att alla inte medges likvärdig vård.

Det är oacceptabelt och oetiskt att forskning och klinisk läkemedelsprövning kan ställa beslutsinkompetenta patienter utanför den vård och behandling som skulle kunna hjälpa dem. Regeringen måste därför snarast återkomma till riksdagen med förslag om att i lag reglera vem som ska vara min röst – min ställföreträdare – den dag jag själv inte kan uttrycka min vilja.

Ett område som nu särskilt bekymrar oss är på vilket sätt nya läkemedel kan omfattas av läkemedelsförmånen. Om man redan vid introduktionen av ett nytt läkemedel begränsar dess användningsområden genom att endast jämföra dess nytta med redan befintliga läkemedel och begränsar dess användning genom att utesluta det från subventionen bidrar det till att slå undan förutsättningarna för vidare forskning och utveckling.

Dessutom är det så att nya läkemedel måste genomgå efterföljande klinisk forskning och dokumentering efter det att läkemedlet godkänts. För detta krävs att tillräckligt många patienter får tillgång till läkemedlet i praktiskt, kliniskt bruk under kontrollerade former för fortsatt uppföljning och utvärdering. Nuvarande system med kostnadskontrollen försvårar detta i högsta grad och därför försvåras utvecklingen och tillgången till nya läkemedel hos oss i Sverige, och det är inte bra.

Nya läkemedel kan vara en tillgång för såväl patient som sjukvård. Operationer, vårddagar och sjukskrivningar kan minska till följd av att bättre läkemedel tas fram och livskvaliteten kan öka hos patienten. Det som är en kostnad på läkemedelsnotan kan vara en besparing i sjukvården eller i vårt sociala försäkringssystem. Den hälsoekonomiska analysen måste förfinas, men våra budgetsystem måste troligen också förändras.

Vi har länge ansett att receptfria läkemedel borde kunna säljas via Internet. Apoteket AB har sedan 2002 via sin hemsida gjort det möjligt att få receptfria läkemedel levererade hem.

Tjänsten omfattar för närvarande Stockholm, Göteborg, Kalmar, delar av Norrland och Skåne. Vi ser en utveckling där denna tjänst kommer att utökas till att omfatta hela landet.

Men, fru talman, mot denna bakgrund anser vi att det är hög tid att snarast avskaffa Apoteket AB:s försäljningsmonopol beträffande receptfria läkemedel. Om så inte sker finns det en risk för att Apoteket AB utnyttjar sin monopolställning och bygger upp en marknad som försvårar för nya aktörer i framtiden. Vi anser att dagligvaruhandeln bör få möjlighet att bedriva motsvarande försäljning av receptfria läkemedel i sina affärer och via Internet. Denna konkurrens möjliggör en prisspridning som kommer kunden till nytta.

Vi menar vidare att det är bra att receptbelagda läkemedel som förskrivits med flera uttag nu kommer att kunna levereras hem till kunden, frånsett vid det första uttaget som måste ske på apoteket. Det är angeläget att även detta kan införas i hela landet utan geografiska begränsningar.

Enligt vår mening bör en liknande ordning införas avseende de recept som förskrivs elektroniskt till apoteken. Redan vid första uttaget av dessa recept bör kunden kunna få den förskrivna medicinen levererad hem till sig utan att behöva gå till apoteket. Detta bör gälla även för de elektroniska recept som är förskrivna med ett enda uttag. Det här borde kunna införas relativt omgående med undantag för tunga narkotikaklassificerade läkemedel där kundens identitet måste kunna styrkas vid uttaget på apoteket.

Fru talman! Vi kommer att mycket noga följa utvecklingen på detta område och avser att återkomma i frågan om det visar sig nödvändigt.

Härmed yrkar jag återigen bifall till reservation nr 1.

Anf. 124 MARITA ARONSON (fp):

Fru talman! Detta EU-direktiv som vi ska fatta beslut om innebär att samtycke till deltagande i kliniska läkemedelsprövningar alltid ska inhämtas även i samband med sjukbehandling, vilket ett enigt utskott har ställt sig bakom.

Vid underårigs deltagande ska samtycke inhämtas av vårdnadshavaren, men prövningen får inte utföras om barnet inser vad prövningen innebär och motsätter sig att den utförs. Det är viktigt att vi fastslår detta, tycker jag.

Men det behövs tydliga bestämmelser om behörigheten för legala ställföreträdare för de vuxna som inte är i stånd att själva fatta beslut. Det är viktigt att redovisa var gränserna går för den gode mannens eller förvaltarens behörighet.

En utredare är tillsatt för detta – det vet vi – vilket är bra. Vi har också hört att uppdraget ska vara klart till sommaren, men jag tycker att detta borde ha varit gjort innan vi fattar det här beslutet. Detta är inte någon bra ordning, och vi har också yrkat bifall till den motion som Moderaterna har väckt.

När det gäller kliniska läkemedelsprövningar finns det också krav på genusperspektiv. Vi i Folkpartiet tycker att det är viktigt att läkemedel prövas på både män och kvinnor. Det har hänt en hel del på detta om-

Prot. 2003/04:91
31 mars

*Genomförande av
EG-direktivet om
kliniska prövningar
av humanläkemedel
samt andra
läkemedelsfrågor*

råde. Forskningen har omfattats av detta, men det behövs i större utsträckning, och mer kan göras. Jag har stora förhoppningar på Centrum för Genusmedicin som nyss har startats.

När det gäller läkemedelsförmåner har den nya läkemedelsförmånsnämnden varit i gång bara under ett år. Vi får väl hoppas att den ska fungera bra. Vi önskar också att det skulle finnas ett system som ger möjlighet att subventionera läkemedel där uppenbar risk föreligger för överutnyttjande och felförskrivningar. Kanske ska förskrivningsrätten för vissa medel begränsas till specialistläkare. Till exempel har avslag på ansökan om subvention på Viagra överklagats i länsrätten. I avvaktan på det har vi skrivit ett särskilt yttrande.

Sedan gäller det läkemedelsförskrivning och läkemedelsanvändning. Vi i Folkpartiet har i motioner och interpellationer tagit upp frågan om förskrivning av narkotikaklassade läkemedel och missbruk av detta, och vi tycker att förskrivningsrätten borde begränsas.

Jag har nyss haft en interpellationsdebatt med socialministern omkring införandet av läkemedelslistor på Apoteket AB. Läkarförbundet, Landstingsförbundet och flera andra tunga remissinstanser tycker att det är oklokt att man bara gör de här läkemedelslistorna på Apoteket. Däremot vill Läkarförbundet ha en läkemedelsjournal som är kopplad till patientjournalen som läkaren, och patienten förstås, har tillgång till. Där kan man också se diagnos, om patienten har allergier och så vidare. Det behövs också. Man ska inte bara titta på den utskrivna mängden läkemedel.

Vi tycker att det förslag som Läkarförbundet har lagt fram låter bra. Därför tycker vi att det är lite tråkigt att inte socialministern vill titta på detta förslag i första hand. Kanske kan vi höra något annat av Conny Öhman. Jag hoppas att han kan tänka sig något annorlunda.

Att det är lätt att få tag i narkotikaklassade läkemedel visade en journalist från Göteborgs-Posten. Nyligen var hon hos tre läkare på 37 minuter och lyckades få fatt i över 400 tabletter, trots att hon var helt frisk. Jag tycker att det är bråttom att göra någonting på detta område. De här över 400 tabletterna skulle kosta 6 000 på gatan för missbrukare till exempel.

Det har hållits ett seminarium kring den här frågan för att lyfta upp den. Det visade sig på det seminariet att det här är ett jättestort problem. Vi tycker att regeringen måste ta fatt i det lite snabbare än vad man gör och kanske också komma på rätt lösning.

När det gäller läkemedelsanvändningen har vi i Folkpartiet önskat en nationell plan för optimal läkemedelsanvändning. Vad som i dag sker är ett stort slöseri i och med överförskrivning. När vi i socialutskottet för ett tag sedan var på Apoteksbolaget fick vi veta, om jag inte minns fel, att varje år lämnas 2 000 ton läkemedel som ska förstöras, som inte behövs, in på Apoteket. Men man räknade med att det kanske fanns ett mörkertal, så att det var ungefär 9 000 ton per år. Det är svindlande siffror tycker jag. Dessa läkemedel kommer inte till någon nytta. De förstör miljön och framför allt ekonomin.

Det är speciellt viktigt att våra äldre får rätt mediciner, att de inte får för många mediciner och inte i fel kombination. Därför behövs det en speciell kontroll. Det har vi tagit upp i betänkandet, men det finns mycket kvar att göra.

Sedan gäller det producentoberoende och utbildning och information om läkemedel. Vi i Folkpartiet tycker att ämnet klinisk farmakologi borde byggas ut och att resurser borde avdelas för utbildning och information vid universiteten och Apoteket AB, så att man kan ge information till läkare och andra berörda.

Det är brådskande att den producentbundna utbildningen blir mer frekvent. I dag är läkarna alltför beroende av läkemedelsföretagens utbildningar.

När det gäller läkemedelsförsörjning för äldre i särskilda boenden och i hemsjukvården har vi i Folkpartiet varit särskilt kritiska till att patienter som får gratis medicin i sjukhusvården inte får det i lasaretsanknuten hemsjukvård.

Ja, detta är några punkter där Folkpartiet har haft speciella krav och ett engagemang i de här frågorna. Jag står självklart bakom alla våra reservationer men yrkar bifall till reservation nr 9.

Anf. 125 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag ska börja med att yrka bifall till reservation nr 21.

När vi resonerar om läkemedel i kammaren blir det ofta en stämpel av att det är dyrt. Det är en tung post för staten. Det är en dyr post för landsingen. Alldeles för sällan diskuteras det vilken nytta läkemedlen har för den enskilda patienten.

Fru talman! Det man kanske specifikt ska resonera om är hur dyrt det penningmässigt är för patienten att få läkemedel som behandling i en svår situation när man är sjuk, har smärtor och så vidare.

Jag skulle vilja börja mitt anförande med att stryka under att livet för människor med kroniska sjukdomar faktiskt har förändrats radikalt under de senare åren. Alltfler och bättre läkemedel har gjort att livet har blivit mycket lättare att leva även för människor med kroniska sjukdomar. Detta är en vinst som jag är medveten om att vi inte kan mäta i pengar i statsbudgeten, men det är en humanitär vinst som kanske är större och viktigare än kronor och ören.

Jag tror att det är viktigt att människor i vårt land som varje dag känner att det är så skönt att medicinen finns också inser att vi förstår vilken revolution bra mediciner har inneburit för många människor. Jag tänker inte minst på de reumatiker som varenda dag tidigare har haft svårt att röra sig, att gå på toaletten, att koka sitt kaffe. Plötsligen har de, med de nyare medicinerna, till och med kunnat skaffa jobb, om inte på heltid så i varje fall på deltid. Det är alltså en otrolig vinst. Vi som inte är drabbade kanske inte kan förstå det.

Jag tycker att det är lite synd att detta sällan kommer fram när vi resonerar om läkemedel. Jag känner ibland att väldigt många människor ute i samhället kanske tänker: Oj, vilken belastning just jag är för ekonomin i landet.

Fru talman! När man blir sjuk bestämmer man inte riktigt själv vad det finns för behandlingsform att erbjuda. Ibland kan en operation vara nödvändig. Ibland kan en medicinsk behandling vara det enda möjliga. Därför tycker jag att vi måste börja diskutera att plånboken inte ska avgöra vilken behandling jag ska kunna få om jag blir sjuk. Det finns all anledning att ha en grundprincip, att ingen ska behöva avstå nödvändig

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Genomförande av
EG-direktivet om
kliniska prövningar
av humanläkemedel
samt andra
läkemedelsfrågor*

medicinering av ekonomiska skäl. Det får vi återkomma till i något annat sammanhang.

När det gäller reservationerna är det klart att Kristdemokraterna fortfarande står kvar vid de reservationer som vi är med på. Men vi brukar vilja att kammaren ska vinna lite tid. Därför har jag inte yrkat bifall till dem, men jag vill säga några ord om ett par av reservationerna.

Reservation 1 är en gemensam reservation från oss borgerliga partier. Den gäller ställföreträdarrollen för oss människor. Vi vet inte vilken dag vi själva kan hamna i en situation då vi inte kan tala för oss själva och inte kan fatta bra beslut. Därför måste det nu vara en akut uppgift för regeringen att lägga fram ett förslag.

Vi hade uppe frågan när jag satt med i den statliga utredningen om vård i livets slutskede. Ställföreträdarfrågan var tvungen att belysas. Det är två och ett halvt år sedan vi lämnade över det till regeringen. Jag är naturligtvis glad åt att det pågår arbete, men det är synnerligen angeläget att det här kommer fram nu. Vi har inte tid eller råd att vänta.

Reservation nr 8 handlar om Läkemedelsförmånsnämnden och Viagra, som jag tror att också Marita Aronson nämnde. Det ska bli spännande att se vad länsrätten gör i den här överklagan.

Vi vet att det är väldigt jobbigt för många män att ha de här besvären. Att ha ett fungerande sexliv är något väldigt viktigt. Det handlar inte om en livsstil, utan det handlar om mänskliga behov och mänskliga rättigheter enligt mitt sätt att se.

Vad jag däremot har noterat med glädje är att Läkemedelsförmånsnämnden har accepterat att subventionera de lokala injektioner som man kan ta som ett medel för att kunna fungera sexuellt. Det är klart att det är bra, men det är ju ett betydligt besvärligare och jobbigare sätt att medicinera på, och jag kan kanske inte riktigt förstå varför man ska subventionera det ena och inte det andra. En tablett är ju så mycket lättare att ta, och därför tycker jag att det borde vara en självklarhet.

Det här är ju en sjukdom. Det gäller ju att hjälpa till med den och ingenting annat.

Avslutningsvis vill jag ta upp reservation nr 21. Den handlar om kostnader för lasaretsansluten hemsjukvård. Jag tror ibland att det har blivit en lapsus här – det har inte varit meningen att det ska bli så här. Var man än har sin vårdplats någonstans borde ju samma regler gälla. Vi vet att många av de personer som det gäller är i livets slutskede. Då tycker jag att det känns humant att kunna erbjuda läkemedel på samma sätt som vi gör när man ligger på sjukhus.

Därför yrkar jag med värme bifall till reservation 21. Uppdraget är att regeringen snarast bör återkomma med ett förslag till sådan reglering.
(forts. 13 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.52 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

12 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UU9 Mänskliga rättigheter och relationer till andra länder

Punkt 1 (Mänskliga rättigheter – politiska, sociala, kulturella rättigheter och rätten till utveckling)

1. utskottet

2. res. 1 (m, kd)

3. res. 2 (fp)

4. res. 3 (v)

5. res. 4 (mp)

Förberedande votering 1:

20 för res. 3

14 för res. 4

246 avstod

69 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Förberedande votering 2:

40 för res. 2

30 för res. 3

210 avstod

69 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 3:

69 för res. 1

39 för res. 2

173 avstod

68 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

146 för utskottet

68 för res. 1

67 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 18 c, 5 mp

För res. 1: 41 m, 27 kd

Avstod: 39 fp, 20 v, 8 mp

Frånvarande: 21 s, 14 m, 9 fp, 6 kd, 10 v, 4 c, 4 mp

Punkt 4 (Jämställdhet, kvinnors situation, könsrelaterad handel, kvinnor och barn samt FN-resolution 1325)

1. utskottet

2. res. 8 (mp)

Votering:

178 för utskottet

12 för res. 8

90 avstod

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 38 fp, 16 v, 1 mp

För res. 8: 12 mp

Avstod: 41 m, 1 fp, 27 kd, 3 v, 18 c

Frånvarande: 21 s, 14 m, 9 fp, 6 kd, 11 v, 4 c, 4 mp

Karin Thorborg (v) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 6 (Internationella och regionala aktörer i Mellanöstern)

1. utskottet

2. res. 10 (c, kd)

Votering:

235 för utskottet

45 för res. 10

1 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 41 m, 39 fp, 20 v, 12 mp

För res. 10: 27 kd, 18 c

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 21 s, 14 m, 9 fp, 6 kd, 10 v, 4 c, 4 mp

Punkt 8 (Ryssland och situationen i angränsande områden)

1. utskottet

2. res. 12 (c, kd)

Votering:

237 för utskottet

44 för res. 12

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 41 m, 39 fp, 1 kd, 20 v, 13 mp

För res. 12: 26 kd, 18 c

Frånvarande: 21 s, 14 m, 9 fp, 6 kd, 10 v, 4 c, 4 mp

Punkt 12 (Turkiet)

1. utskottet

2. res. 18 (mp)

Votering:

247 för utskottet

13 för res. 18

19 avstod

70 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 40 m, 39 fp, 27 kd, 19 v

För res. 18: 13 mp

Avstod: 1 m, 18 c

Frånvarande: 22 s, 14 m, 9 fp, 6 kd, 11 v, 4 c, 4 mp

Prot. 2003/04:91

31 mars

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU16 Svensk anslutning till det femte protokollet till konventionen om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU6 Ny smittskyddslag m.m.

Punkt 4 (Informationsplikt)

1. utskottet

2. res. 2 (mp)

Votering:

263 för utskottet

13 för res. 2

5 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 41 m, 37 fp, 27 kd, 20 v, 18 c

För res. 2: 13 mp

Avstod: 3 s, 2 fp

Frånvarande: 21 s, 14 m, 9 fp, 6 kd, 10 v, 4 c, 4 mp

Tasso Stafilidis (v) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 10 (Fortsatt isolering)

1. utskottet

2. res. 6 (v, mp)

Votering:

242 för utskottet

34 för res. 6

5 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 120 s, 41 m, 37 fp, 27 kd, 17 c
För res. 6: 20 v, 1 c, 13 mp
Avstod: 3 s, 2 fp
Frånvarande: 21 s, 14 m, 9 fp, 6 kd, 10 v, 4 c, 4 mp

Punkt 12 (Psykiatrisk och medicinsk kompetens)

1. utskottet

2. res. 7 (kd)

Votering:

254 för utskottet

26 för res. 7

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 41 m, 39 fp, 20 v, 18 c, 13 mp

För res. 7: 26 kd

Frånvarande: 21 s, 14 m, 9 fp, 7 kd, 10 v, 4 c, 4 mp

Punkt 17 (Sekretess i samband med beslut om isolering)

1. utskottet

2. res. 10 (m)

Votering:

201 för utskottet

41 för res. 10

39 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 27 kd, 20 v, 18 c, 13 mp

För res. 10: 41 m

Avstod: 39 fp

Frånvarande: 21 s, 14 m, 9 fp, 6 kd, 10 v, 4 c, 4 mp

Punkt 19 (Bastuklubbar och andra liknande verksamheter)

1. utskottet

2. res. 13 (kd)

Votering:

251 för utskottet

30 för res. 13

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 41 m, 36 fp, 20 v, 18 c, 13 mp

För res. 13: 3 fp, 27 kd

Frånvarande: 21 s, 14 m, 9 fp, 6 kd, 10 v, 4 c, 4 mp

Punkt 23 (Statens folkhälsoinstituts roll)

Övriga punkter

13 § (forts. från 11 §) Genomförande av EG-direktivet om kliniska prövningar av humanläkemedel samt andra läkemedelsfrågor (forts. SoU7)

Anf. 126 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! Betänkandet visar med glädjande tydlighet att riksdagen har ett uttalat individ- och patientperspektiv på frågor som rör läkemedel. Hela processen, från forskning, klinisk prövning, förskrivning och information till miljöpåverkan och omhändertagande av oanvänd medicin, avhandlas i detta betänkande. Dessa frågor kommer att bli allt viktigare ju mer individanpassade och träffsäkra framtidens mediciner kommer att bli.

Patienten har rätt att få läkemedel av hög kvalitet, testat och vetenskapligt dokumenterat om läkemedlet är avsett för barn, gammal, kvinna eller man. Patienten har även rätt att få läkemedel på rätt indikation, det vill säga att det har bevisad effekt på min sjukdom eller mina symtom. Biverkningar ska dokumenteras och öppet deklareraras för att säkerhet och tillförlitlighet ska vara på högsta möjliga nivå.

I dag är det självklart att tillstå att flera läkemedel har olika effekt på kvinnor och män, just på grund av att de är kvinnor och män. Därför är det ett oavvisligt krav att läkemedel bara ska användas till dem som de är

*Genomförande av
EG-direktivet om
kliniska prövningar
av humanläkemedel
samt andra
läkemedelsfrågor*

prövade på och avsedda för. Men det är också viktigt att komma ihåg att effekten kan vara densamma men biverkningarna olika. Biverkningar måste därför noga dokumenteras och rapporteras. Producentoberoende granskning och konsumentinformation behöver förbättras.

Människors kunskap om läkemedel och deras användning ökar ständigt. Patienterna blir alltmer medvetna och ställer krav på läkarens val av preparat. Läkemedelsföretagen ser i detta stora möjligheter att genom reklamkampanjer påverka människors val av vilket läkemedel som är det bästa. Reklam kan ibland ge god information, men den är aldrig neutral och objektiv. Receptbelagda läkemedel ska aldrig kunna förväxlas med hälsosamma produkter eller läkemedel som är receptfria. Ett förbud mot patientinriktad reklam för receptbelagd medicin är ett steg i att stärka kvaliteten och öka säkerheten vid val av läkemedel.

Missbruk och felanvändning av läkemedel är ett stort problem. Det kan få katastrofala följder för patienterna som påverkar hela deras livssituation och livskvalitet. Förskrivarens ansvar bör därför öka i syfte att minska ofrivilligt eller medvetet missbruk av läkemedel. Riksförsäkringsverkets studier visar att få läkare varnar för risken att bli beroende av lugnande och smärtstillande medel och sömnmedel. Patienterna har ofta ingen insikt om att läkemedlet kan bara beroendeframkallande.

Vänsterpartiet anser det nödvändigt att utforma riktlinjer för obligatorisk skriftlig och muntlig information till patienten om risken för beroende. Läkaren ska dessutom vara skyldig att aktivt följa upp och dokumentera att patienten förstått informationen och följer de instruktioner som läkaren har givit.

Fru talman! Tyvärr sponsras en alltför stor del av läkares utbildning och fortbildning i klinisk farmakologi, preparatval och introduktion av nya läkemedel på marknaden av producenterna, det vill säga läkemedels-tillverkarna själva. Detta förhållande hotar allvarligt läkarnas förmåga att hålla sig opartiska och oberoende vid förskrivning. Av etiska och öppenhetsskäl borde läkemedelsföretagens kontakter med enskilda läkare och kliniker redovisas. Likaså bör det finnas en dokumentation av hur studieresor, konferenser och andra marknadsföringsaktiviteter finansieras. Tillsammans med en starkt producentoberoende läkemedelsinformation och uppföljning av läkarnas förskrivningsprofiler skulle det bli säkrare och tilliten till systemet öka.

Det finns en alltmer ökande medvetenhet om läkemedlens påverkan på miljön, olika påverkan i olika delar av läkemedlets livscykel beroende på vilka substanser det innehåller, vilken tillverkningsprocess man använder och administrationssättet.

I morse hörde jag på radio att Chalmers i Göteborg satsar på forskningsprojekt som just rör miljökonsekvenser av läkemedel. Det börjar även komma miljömärkning av mediciner. Det är alldeles utmärkt, och det arbetet ska naturligtvis fortgå och bli ännu bättre.

Det finns i dag åtta olika vacciner som innehållet kvicksilver som konserveringsmedel. Enligt de miljömål riksdagen antagit ska kvicksilveranvändning helt upphöra. Vänsterpartiet anser att kvicksilver måste förbjudas som konserveringsmedel i vacciner.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag gärna tillstyrka de direktiv och lagändringar som ökar skyddet och stärker patienters rättigheter i samband med klinisk prövning av läkemedel.

Vänsterpartiet har flera motioner i detta betänkande. En del har jag berört. Jag står givetvis bakom samtliga. Jag yrkar dock i detta sammanhang bifall till de reservationer som handlar om producentoberoende information och utbildning till hälso- och sjukvårdspersonal samt förbud av läkemedelsreklam för receptbelagda läkemedel.

Således yrkar jag bifall till reservationerna 18 och 22.

Anf. 127 ANNIKA CARLSSON (c):

Fru talman! Vi har i dag att diskutera genomförandet av EG-direktivet om kliniska prövningar av humanläkemedel. Det är ett enigt utskott som står bakom det. När vi sedan kommer till andra läkemedelsfrågor går meningarna isär på några punkter. Jag står bakom alla Centerpartiets reservationer i betänkandet men yrkar av hänsyn till vår gemensamma dyrbara tid bifall endast till reservation 19.

Att det i dag år 2004 i Sverige fortfarande finns osäkerhet för vem och vilka grupper medicin tas fram är allvarligt. De systematiska studierna kring läkemedelseffekter på olika grupper bör utökas. Det gäller kvinnor, äldre och barn. På så sätt kan läkemedelsbehandlingarna på sikt bli säkrare och risken för onödiga skadeverkningar minska. Läkemedel har ofta varit framtagna och utformade med mannen som norm, vilket gör att det fortfarande finns brister och risker för felmedicinering när kvinnor behandlas. Detta har uppmärksammats i debatten, men det är fortfarande osäkert vilket genomslag det har haft inom läkemedelsbranschen.

Dessutom utgör de äldre den största användargruppen av läkemedel, samtidigt som de är överrepresenterade i statistiken över skador på grund av läkemedel. De äldre är därför en av de grupper som måste prioriteras vid de utökade studier av läkemedels effekter som vi anser är nödvändiga. Att barnperspektiv garanteras inom den kliniska läkemedelsforskningen är också angeläget. Vi ställer oss därför positiva till EU:s senaste förslag om att ytterligare stimulera läkemedelsforskningen som rör barn.

Fru talman! Rätt använda läkemedel är självfallet nödvändiga och en förutsättning för god livskvalitet vid sjukdom. Men undersökningar från bland annat Helsingborg visar att till exempel äldre ofta får mycket läkemedel ordinerade. Olika mediciner motverkar varandra eller ger biverkningar som behandlas med ytterligare läkemedel. Samtidigt ökar kostnaderna för läkemedel snabbt och hotar att tränga ut andra viktiga delar av vårdsektorn. Enligt en undersökning som Apoteket AB, Landstingsförbundet och Vårdförbundet presenterade sommaren 2003 motsvarar felaktig eller onödig läkemedelsförskrivning miljardbelopp.

Enligt en studie från Lunds universitet står tre av fyra äldre i Lunds kommuns särskilda boende på ett eller flera psykofarmaka. I hälften av fallen saknas såväl indikation för insättandet av läkemedlet som utvärdering av effekten, åtminstone enligt de aktuella läkemedelslistorna i journalerna.

Patienternas läkemedelslistor i journalerna är granskade för att se i vilken omfattning patienterna har ordinerats psykofarmaka. Av de patienter som ingick i studien stod 73 % på ett eller flera psykofarmaka. Ett oroande tecken är den bristfälliga journalföringen. För mer än hälften av alla ordinerade läkemedel saknades det uppgifter om varför dessa ordinerats. Tidigare studier har visat att läkare ogärna sätter ut läkemedel som ordinerats av kolleger. Vet de dessutom inte varför ett läkemedel satts in

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Genomförande av
EG-direktivet om
kliniska prövningar
av humanläkemedel
samt andra
läkemedelsfrågor*

blir det också svårare att sätta ut det. Det blir lätt att läkemedlet bara ”hänger med”.

Lika dåligt ställt var det med uppföljningen av de läkemedel som hade satts in. För mer än hälften av de angivna läkemedlen saknades det uppgifter som vilken effekt de hade haft.

Centerpartiet anser att det behövs ökade kunskaper och bättre arbetsformer för att förebygga felaktig läkemedelsanvändning. Dessutom behövs ett läkemedelsregister som gör det möjligt för läkare och annan vårdpersonal att enkelt informera sig om vilka andra läkemedel en patient har fått sig tillskrivna. På så vis skulle det vara lättare att motverka övermedicinering samt förutse eventuella biverkningar. Läkemedelsregistret är också viktigt för en bättre ekonomisk och hälsomässig uppföljning. Självfallet måste ett sådant register bygga på patientens medgivande.

Jag vill också framhålla vikten av ett stärkt samarbete mellan vårdpersonal och apotekspersonal för att undvika felanvändning av läkemedel. Patientens förståelse för sin egen medicinska situation och hennes eller hans möjligheter att få tillgång till kunskap om läkemedel och deras effekter är en viktig resurs. Enligt min mening bör regeringen utarbeta ett åtgärds paket för hur man tillsammans med landstingen kan motverka felanvändning av läkemedel och i stället uppnå en effektiv och säker läkemedelsanvändning.

Fru talman! Jag ska till sist komma in på läkemedelsindustrin, som uppskattningsvis satsar 3–4 miljarder kronor årligen i Sverige på marknadsförings-, informations- och utbildningsinsatser riktade till förskrivarna. Sjukvårdshuvudmännens insatser i detta sammanhang har hittills i allmänhet varit ganska obetydliga jämfört med industrins, men enstaka undantag har förekommit.

I betänkandet står det att regeringen ansåg det angeläget att sjukvårdshuvudmännen vidareutvecklar och intensifierar producentoberoende informations- och utbildningsinsatser riktade till dem som förskriver läkemedel och annan hälso- och sjukvårdspersonal. Regeringen ville inte utesluta att sådana insatser på olika sätt sker i samverkan med läkemedelsindustrin. En sådan samverkan får dock inte utformas på ett sådant sätt att informationsinsatsernas opartiskhet och saklighet sätts i fråga, anfördes det.

Och när jag läser det måste jag säga: Det är bara att bifalla vår reservation nr 19! Där föreslår vi just en sådan modell som regeringen efterlyser. Det är en modell som man redan har infört i en del stater i USA, som innebär att samtliga läkemedelsföretag avsätter finansiella medel till en särskild fond för fortbildning. Genom en sådan gemensam fond läggs en grund för långsiktig hållbarhet inom läkemedelsindustrin, där patientperspektivet blir den självklara utgångspunkten. Det minskar också risken för att läkare kommer i någon form av beroendeställning till enskilda läkemedelsföretag. Vi i Centerpartiet anser att ett sådant system även bör prövas i Sverige.

Anf. 128 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Ärade kamrater! Jag börjar med jämställdheten.

I vårt förändrade samhälle intar kvinnorna allt högre tjänster på arbetsmarknaden. Kvinnor konkurrerar med männen på männens villkor.

Ansvar för hem och barn ligger fortfarande i huvudsak på kvinnan. Kvinnor har på grund härav blivit utsatta för ökade stressfaktorer och således en ökande mängd stressjukdomar.

Hjärtinfarkter hos kvinnor ökar, men det visar sig att kvinnor har svårare att klara en infarkt. Det är bland annat svårt att få rätt medicindosering för hjärtbesvär. Mallar för medicindosering baserade på kvinnokroppen saknas i stor utsträckning. Doseringen av medicin vid olika sjukdomstillstånd utgår från den manliga kroppen, och undersökningar har gjorts på hur väl en man tål olika mediciner och doseringsmängder.

Trots att vi nu befinner oss på 2000-talet har inte någon större förändring skett. För drygt 20 år sedan började ohälsotalet öka för kvinnor medan det minskade för män.

Arbetet med kvinnors hälsa och en helhetssyn på kvinnors situation är nödvändigt. Kvinnor har stort ansvar, men liten makt över sina liv.

Den vetenskapliga forskningen, speciellt den medicinska, är inriktad på män. Det är unga män som är norm för alla standardvärden. I många fall är det unga män som gör sin värnplikt som ingår i undersökningar och utgör underlaget för forskningen.

Förklaringen ligger bland annat i att forskare tycker att kvinnor är svårare att pröva på, bland annat på grund av deras hormoncykler och andra livscyklar. Att kvinnor kan få barn är också en orsak till att det är lättare att fastställa medicinska värden efter manskroppen. Forskningen drivs av män, för män och på män.

Den här frågan har Miljöpartiet arbetat med sedan 1995 – det är åtminstone så länge som jag vet. Det är mycket glädjande att så många fler har uppmärksammat betydelsen av den här frågan.

Utskottet beskriver också mycket ingående hur arbetet med jämställdhet inom läkemedelsområdet pågår. Det är bra, men forskning på kvinnosjukdomar fattas fortfarande.

Sedan har vi frågan om läkares vidareutbildning. Den sponsras mycket eller helt av läkemedelsbolagen. Det är en fruktansvärd styggelse, som har prisats i många år. Det har absolut ingen betydelse, hävdar många. Men det är inte sant. Det har visat sig att mutor förekommer i båda riktningarna. Det här har uppmärksamrats mycket i medierna på senaste tiden. Vi har fått veta att läkare till och med hör av sig till läkemedelsbolag och kräver resor och så vidare. Här behövs en ordentlig uppstramning.

Jag ska också prata lite om informationsplikten för läkare. Det handlar bland annat om upplysning om medicin är vanebildande eller inte. Det är väldigt viktigt att man får information om de beroendeframkallande läkemedel som förskrivs. Sedan bör läkare vara skyldiga att aktivt följa upp förskrivningarna på individnivå. Det visar sig också att det är en underrapportering av biverkningar, och det är också något som måste stramas upp.

Allra sist vill jag ta upp frågan om läkemedel och miljö. Enligt en uppgift återfinns sammanlagt över 20 färgämnen i olika farmaceutiska specialiteter. Fördelen med färgade mediciner är att man lättare kan skilja dem åt. Men risken för överkänslighetsreaktioner borde enligt min mening väga tyngre. Jag anser att det är viktigt att läkemedel är så fria från tillsatser som möjligt. Då biverkningar uppstår kan det annars vara svårt att fastställa vad i medicinen som orsakar den oönskade effekten.

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Genomförande av
EG-direktivet om
kliniska prövningar
av humanläkemedel
samt andra
läkemedelsfrågor*

*Genomförande av
EG-direktivet om
kliniska prövningar
av humanläkemedel
samt andra
läkemedelsfrågor*

Med det vill jag sluta, och jag yrkar bifall till reservation nr 5 och reservation nr 15.

Anf. 129 CONNY ÖHMAN (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslagen i detta betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Läkemedel är i grunden något positivt. Läkemedel representerar en dynamisk bransch. Det finns intensiv forskning för att få fram nya substanser och förhoppningar om att nya läkemedel ska bota fler åkommor eller förbättra behandlingen av åkommor som man behandlar i dag och bidra till folkhälsan.

Vi kan glädjas åt att vårt land är en viktig aktör i den här utvecklingen. Läkemedelsbranschen är i allra högsta grad en internationell bransch. Vi har ett läkemedelsverk som är en viktig komponent i det europeiska arbetet på läkemedelsområdet. Vi har en läkemedelsindustri i detta land som på ett utomordentligt positivt sätt bidrar till det handelsöverskott vi har. För någon vecka sedan kunde vi ta del av sådan information på tidningarnas ekonomisidor.

Läkemedelsbranschen är alltså viktig för både patienter och landet. Det investeras stora belopp i produktionsanläggningar och i forskning i Sverige på det här området.

Samtidigt är det självfallet ett område som inger bekymmer när det gäller en del frågor. Huvuddelen av betänkandet handlar om EG-direktivet, som alla partier ställer sig bakom. Man kan kort sagt säga att det här i princip är ett förhållande som gäller redan i dag, när det gäller svensk läkemedelsforskning, som på något sätt kodifieras genom detta EG-direktiv. Jag är väl medveten om att ställningen för de personer som ingår i sådana här forskningsprövningar stärks i och med detta.

Flera har tagit upp att vi ännu inte har en reglering av legala ställföreträdare. Jag vill för min del instämma i att det hade varit en fördel om vi hade haft det vid detta tillfälle. Men som någon redan har sagt pågår utredningsarbete, och jag ser fram mot en rättslig reglering av detta.

Det enda lilla bekymmer man kan se med detta EG-direktiv är att forskning på akut medicinskt sjuka patienter möjligtvis försvåras, där man helt enkelt inte hinner eller har möjlighet att fråga om tillstånd för att försöka göra en forskningsinsats. Men det är ett problem som väl alla är medvetna om i detta sammanhang.

När det gäller övriga delar i betänkandet vill jag ge några kommentarer. Vi känner igen de flesta av frågorna från tidigare läkemedelsbetänkanden. Det är inte så värst många nya motionsuppslag som vi har att behandla.

Genusperspektivet i forskningen är självfallet viktigt. Här finns en redovisning av Läkemedelsverkets studie av detta där man kan se en klar förbättring under 90-talet när det gäller de studier som pågår både i Sverige och i Europa. I en mycket ökande andel inkluderar man kvinnor i studierna, och de här siffrorna är ändå fem år gamla, så det sker en positiv utveckling på det här området.

När vi förra gången diskuterade läkemedel här i riksdagen fattade vi beslut om den reglering som gäller sedan den 1 oktober 2002. Vi kan glädjas åt, tycker jag, att efter det här beslutet har kostnadsutvecklingen

för läkemedel i Sverige blivit klart lägre än den kostnadsutveckling vi hade innan.

Användningen av billigast utbytbara läkemedel har, som jag ser det, fungerat i stort sett bra. Nu har Socialstyrelsen och Läkemedelsverket fått i uppdrag att titta på detta lite noggrant. Vi får se om de kommer med någon redovisning av allvarliga problem, men så här långt har det varit väldigt få rapporter om att detta inte skulle ha fungerat på ett bra sätt. Därför är det lite förvånande att ta del av Moderaternas reservation där man framhåller i att man skulle velat ha det på det sätt som vi hade förut, nämligen ett förbud mot att byta ut läkemedel mot billigast jämförbara läkemedel. Man undrar hur Moderaterna hade finansierat de kostnaderna i sina budgetförslag.

Som jag sade inledningsvis har vi några problem som jag tycker är allvarliga inom det här området men som kanske inte i första hand vi här i riksdagen kan göra så värst mycket åt.

Ett problem är de rapporter som alltför ofta kommer in om att den ordinerade förskrivningen inte följs av patienter. De tar ut läkemedel men använder dem kanske inte alls, eller också tar de ut läkemedlen på apoteken men använder dem inte på det sätt som läkaren har förskrivit. Det behövs helt klart en uppmaning till förskrivare här i landet att förvissa sig om att patienterna förstår hur de ska använda de läkemedel som skrivs ut och dessutom tas ut på apoteken.

Vi har ett i det stora hela litet men ändå allvarligt problem. Jag var själv på en konferens för några veckor sedan där man redovisade den förskrivning som ett mycket litet antal oseriösa läkare i det här landet sysslar med. De skriver ut utomordentligt stora mängder beroendeframkallande preparat som sedan säljs ute på den öppna marknaden till ganska stora pengar. Detta är ett missbruk av förskrivarrätten och något som genererar skador av läkemedel. Vi måste diskutera hur vi ska kunna tackla detta, för det är självfallet inte meningen att starka droger ska användas på detta sätt ute bland missbrukare och andra.

Det sker ganska mycket utvecklingsverksamhet på det här området. Senast i dag kan vi läsa i dagens utgåva av Dagens Medicin att Läkemedelsverket från och med i morgon kommer att ändra föreskrifterna när det gäller förskrivning i det här landet och öppnar för försöksverksamhet där man skriver läkemedlets aktiva substans i stället för preparatnamnet i receptblocket. Enligt tidningen är Västra Götalandsregionen beredd att pröva en sådan försöksverksamhet. Jag tycker att det är utomordentligt intressant att man nu kan genomföra en sådan försöksverksamhet och se vad det faktiskt ger för resultat. För patienten är det ju den aktiva substansen som är det viktiga.

Avslutningsvis måste jag säga ett par meningar om Vänsterpartiets förslag om att införa en statlig läkemedelsfabrik och produktion av läkemedel här i landet. För det första undrar jag hur Vänsterpartiet har tänkt sig att finansiera detta. För det andra undrar jag vad som vore nyttan med detta. För det tredje: Är det inte ett förslag som är bra gammalt och icke verksamt i den tidsålder vi lever i i dag? Det är förvånande att se sådana förslag som vi har sett från Vänsterpartiet i över 30–40 år nu återkomma år 2004, måste jag säga.

Prot. 2003/04:91
31 mars

*Genomförande av
EG-direktivet om
kliniska prövningar
av humanläkemedel
samt andra
läkemedelsfrågor*

Anf. 130 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja höra lite grann vad Conny Öhman tror att det kommer att bli för resultat av att läkemedelsindustrin i dag marknadsför, informerar och utbildar läkarna direkt. Vi har föreslagit en form av fond. Jag kan tycka att vårt förslag stämmer väl med det som regeringen efterlyser och efterfrågar. Jag skulle vilja höra Conny Öhmans åsikt i den frågan.

Anf. 131 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Det är väl detta med fonden som är skillnaden. Självfallet önskar vi så mycket producentobunden information som möjligt. Vi välkomnar också att Landstingsförbundet och Läkemedelsindustriföreningen ser över det avtal som reglerar hur förhållandet ska vara mellan industrin och läkarkåren i de här frågorna. Vi är också medvetna om att man avsätter pengar från Dagmarmedlen för att via Läkemedelsverket syssla med producentobunden information. Enskilda landsting har också tagit initiativ till att försöka reglera hur man ska ha det när det gäller relationen till industrin och de landstingsanställda läkarna. Det finns flera exempel på landsting som nu jobbar aktivt med frågan.

Mitt intryck är ändå att det är en ganska positiv process på gång som innebär att läkarkåren får ökade möjligheter att ta till sig producentobunden information. Jag tycker att vi ska fortsätta på den vägen.

Anf. 132 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är synd att man inte ser till att också få in de stora pengar som det handlar om i ett informativt obundet arbete.

I betänkandet hänvisas det mycket till att Socialstyrelsen har ett uppdrag som ska slutredovisas i dag. Den redovisningen kunde vi ju inte gå och lyssna på eftersom vi befinner oss här och debatterar. Vi har däremot fått ett pressmeddelande från Socialstyrelsen som visar att det fortfarande finns mycket kvar att göra i genusperspektiv både när det gäller vård och behandling men framför allt när det gäller läkemedel.

Den här uppföljningen bekräftar att det fortfarande finns brister både avseende kunskaper och behandlingspraxis när det gäller mäns och kvinnors ibland olika behov. Totalt sett är läkemedelskostnaderna högre för kvinnor, men män ordinerar oftare nyare och därmed dyrare läkemedel. Det här är en alldeles ny rapport som Socialstyrelsen har lämnat i dag.

Det skulle vara intressant att höra hur ni kommer att följa upp den rapport som nu kommit från Socialstyrelsen.

Anf. 133 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Jag ska vara ärlig och säga att jag inte har tagit del av pressmeddelandet under dagen. Men det är i och för sig inte så konstigt att kvinnor konsumerar mer läkemedel över livet än vad män gör eftersom medellivslängden för kvinnor är bra mycket högre. En tidigare ledamot av det här utskottet, folkpartisten Barbro Westerholm, anförde de argumenten i många läkemedelsdebatter några år tillbaks i tiden.

Självfallet ska tillgången till nya moderna läkemedel på intet sätt vara genusberoende. Om det är ett bra läkemedel ska det vara tillgängligt för alla typer av patienter.

Det finns all anledning att fortsätta följa frågan om läkemedelsanvändning för alla grupper i det här samhället. Vad det handlar om är att få ut budskapet till förskrivarna i första hand. Tyvärr finns det bland vissa grupper av förskrivare en eftersläpning när det gäller att ta till sig modern läkemedelsterapi.

Anf. 134 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag hörde Conny Öhman säga i sitt anförande att läkemedel är bra och värdefulla i egenvård, att de behövs där. Så minns jag, Conny Öhman, att du sade. Då frågar jag Conny Öhman: Varför ska det vara så svårt att komma över dessa receptfria läkemedel? Det finns mängder med receptfria läkemedel för magsjukdom, för allergi, för smärtlindring, men de får bara försäljas på apoteket.

Vad är det som gör att det ska vara så svårt att komma över dessa preparat för egenvård eftersom man inte kan släppa försäljningen i till exempel dagligvaruhandeln över disk? Det har man gjort i Danmark utan att se några stora bekymmer med detta. Internetförsäljningen, som jag påpekade i anförandet, tycker jag inte löser problemet. Apoteket utnyttjar en monopolställning till att exploatera, det uttrycket vill jag använda, en marknad som egentligen skulle kunna ersättas väldigt mycket med dagligvaruhandeln eller med andra aktörer till fördel för konsumenterna och dem som behöver preparaten för sin egenvård. Vad är hindret?

Anf. 135 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Jag minns inte nu om Carl-Axel Johansson var med när delar av utskottet var i Norge för någon vecka sedan och tog del av de norska erfarenheterna på det här området. Norrmännen har ju avskaffat monopolet och i stället fått tre privata koncerner som har delat upp marknaden mellan sig. Den erfarenhet man hade hittills, det här är visserligen inte så jättegammalt, är att det inte på något sätt har förbättrat prisen för läkemedel i Norge när det gäller det receptfria sortimentet. Jag tycker för min del att det här ändå är läkemedel, och läkemedel är inte vilken vara som helst. Därför bör det finnas vissa restriktioner omkring tillhandahållandet av läkemedel. Vidare bör det finnas utbildad personal som man kan ställa frågor till för att få svar på de frågor som man kan ha även kring receptfria läkemedel.

Dessutom tror jag ändå att det är på det sättet att Carl-Axel Johansson överdriver svårigheterna att få tag på dessa läkemedel. I alla fall når det inte mig så ofta att folk är bekymrade över att de har svårigheter att få tag på en albyl.

Anf. 136 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Nej, jag var inte med i Norge, men jag vet att man exempelvis i Danmark har ökat tillgängligheten. De erfarenheter man har i Danmark har visat att till exempel rökavvänjningsmedel har blivit billigare genom en försäljning i dagligvaruhandeln. Det är ju anmärkningsvärt att man får sälja tobak i affärerna men inte det som används för att kanske komma bort från tobaksbruket. Det tycker jag nog att man skulle kunna få göra.

Vad gäller smärtstillande preparat har man inte sett en ökad konsumtion i Danmark, inte på något sätt. Däremot har priserna stigit något på

smärtstillande preparat i Danmark beroende på att det är mindre förpackningar man köper. Det kanske också är så att man som patient, eller någon som är i behov av dessa preparat, är beredd att betala ett lite högre pris för bättre tillgänglighet. Man kanske slipper långa väntetider på apoteket. Man kanske slipper köra långa sträckor. Dessutom har man öppethållande som stämmer mer med ens arbetstider. Jag ser alltså inte hindret, i synnerhet som en statlig utredning i slutet av 90-talet – Konkurrensverket – också har pekat på att detta skulle kunna ge en mycket bättre egenvård. Dessutom har man ju faktiskt, nu när apoteket säljer via Internet, visat själv i sitt system att man kan sköta den farmaceutiska rådgivningen på annat sätt. Apoteksaktiebolaget gör det i alla fall. Så vari ligger hindret?

Anf. 137 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Fortfarande säger Carl-Axel Johansson att det är problem för människor att få tag i det receptfria sortimentet. Min uppfattning är nog inte att människor klagat över att det skulle vara svårt att komma i åtnjutande av de här sakerna. Apoteket har i dag alldeles utmärkta öppethållandetider. Man har filialer på många håll ute i landet där man kan köpa dessa medel. Argumentet att det skulle vara någon svårighet när det gäller tillgången till detta tror jag inte håller. När man dessutom lägger till detta med Internet minskar självfallet de svårigheterna.

Det finns preparat i det här receptfria sortimentet som innebär risker. Det finns preparat som man kan behöva ha rådgivning omkring när det gäller hur, när och i vilken omfattning man ska ta dem. Som jag ser det är garantin för att ha tillgång till den rådgivningen att man köper varorna på ett apotek där det finns tillgång till människor som kan klara av den rådgivningen.

Anf. 138 MARITA ARONSON (fp) replik:

Fru talman! Jag ska bara först säga att det där med tillgängligheten till apoteken inte är så lätt. Jag satt häromdagen i en och en halv timme innan jag fick ut min medicin. Nu får jag låta min pensionerade man gå i stället, för det här går inte. Det var dock inte den fråga jag skulle ställa.

Jag tänkte fråga om det som jag tog upp i mitt anförande, om att socialministern har velat göra ett läkemedelsregister som ska finnas på apoteket för att förhindra att patienter får för mycket läkemedel eller använder medicinerna på fel sätt. Så tunga instanser som både Läkarförbundet och Landstingsförbundet tycker att detta är en oklok metod att göra det på. Man säger att det är bättre att det finns en läkemedelsjournal som är kopplad till patientjournalen.

Jag skulle vilja höra lite grann om Conny Öhmans tankar kring detta. Diskuterar ni detta i Socialdemokraterna? När jag ställde den här frågan till socialministern häromdagen i en interpellation tyckte jag att han mjuknade lite i kanten.

Anf. 139 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Det var en trevlig iakttagelse. Visst diskuteras den här frågan, och den har diskuterats förut här i kammaren också vid ett flertal tillfällen. Helt klart är väl att man på något sätt måste ordna så att förskrivare har lättare att få tillgång till vilken förskrivning patienter står på.

Inte minst har detta varit aktuellt under höstens debatt om svårigheterna med psykiatriska patienter som söker akut eller på någon jourmottagning. Svårigheten för vårdpersonalen att veta vad patienten står på kan ju helt klart försvåra omhändertagandet. På något sätt tror jag att det är ganska väl vidimerat vid det här laget att det behövs bättre tillgång till vilka mediciner en patient står på. Även i äldrevården finns den här problematiken alldeles uppenbart.

Det som däremot är svårigheten är att komma fram till en teknisk lösning, och hur den ska se ut, som också innebär att man ändå kan säkerställa att dessa uppgifter inte blir tillgängliga för dem som inte ska ha tillgång till dem. Det är väl där problematiken ligger. Vilken av alla de olika lösningar som nu finns i debatten som man så småningom kommer att landa på vill jag inte ta ställning till för dagen.

Anf. 140 MARITA ARONSON (fp) replik:

Fru talman! Vad socialministern sade var att det hade varit en utredning, och då har man föreslagit detta med läkemedelsregister. Att man sedan inte tar till sig kunskap från så tunga remissinstanser tycker jag låter lite konstigt. Först måste man göra som utredarna har sagt. Sedan kanske, i nästa steg, kan vi göra det andra. Så sade han.

Jag vet inte om det är de diskussionerna ni har, men då blir jag lite bekymrad. Man ska först införa ett system. Sedan ska man börja titta på ett annat. Det vore kanske bättre med ett bättre system.

Det finns flera sådana bra system, flera projekt ute i landet, med läkemedelsjournaler. Vad man behöver är att riksdag och regering förändrar patientjournalen och sekretesslagen. Det vore bättre att man tittade på det ordentligt från början, tycker jag, än att göra något slags halvmesyr som sedan ändå kanske måste göras om. De propåer som Läkarförbundet kommer med tycker jag det låter som att det finns mycket klokskap i.

Anf. 141 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Jag är också medveten om vad Läkarförbundet anser. Jag är medveten om vad Apoteket anser. Jag är också medveten om vad den där utredningen sade. Men det är olika system man talar om. Det är olika tekniska lösningar man talar om. Det är olika lösningar där tillgängligheten – eller snarare begränsningen av tillgängligheten – i de olika systemen ser olika ut. De måste, som jag ser det, värderas mot varandra innan man så småningom kommer fram till vilket av dem man ska fastna för.

Anf. 142 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! Jag kunde inte avstå att ta upp den kastade handsken om Vänsterpartiet och våra yrkanden om statligt läkemedelsföretag. Det är inte helt orealistiskt att man skulle kunna starta det.

Man kan se Sverige som ett land som har en oerhörd kunskap inom bioteknik och medicin och som ligger långt framme inom branscher som är relaterade till läkemedel och olika tekniker som man kan använda inom medicin. Vi har också en forskning som genom olika institutioner ligger i framkant. Vi avsätter oerhörda belopp av statliga medel för att få fram en spetsforskning. Syftet med att få fram kompetens och framför

allt behålla den kompetensen är att vi ska få nya företag inom dessa branscher.

Tittar man historiskt på Sverige som ett läkemedelstillverkande land finner man att det finns kompetens kvar som snabbt skulle kunna byggas upp. Sverige har en lång tradition av statliga företag, såsom Vattenfall, SJ, ACO och Telia.

Ganska nyligen har ni beslutat att vi ska ha statliga kasinon. Det är statlig verksamhet. Det är ett statligt företag som tillhandahåller tjänster med statlig personal. Vill man så kan man starta ett företag till och med i spelbranschen i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 1 april.)

14 § Åtgärder mot barnäktenskap och tvångsäktenskap

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2003/04:LU19
Åtgärder mot barnäktenskap och tvångsäktenskap (prop. 2003/04:48).

Anf. 143 RAIMO PÄRSSINEN (s):

Herr talman! Våren 2002 förordade lagutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande ett tillkännagivande om att lagstiftningsåtgärder borde komma till stånd i syfte att förhindra barnäktenskap och arrangerade äktenskap.

I dag ska regeringens proposition *Åtgärder mot barnäktenskap och tvångsäktenskap* debatteras i kammaren. Därutöver behandlas ett antal motionsyrkanden från 2001, 2002 och 2003.

Propositionen innehåller förslag på förändringar i äktenskapsbalken med flera lagar. Enligt förslagen ska hindersprövning inför svensk myndighet alltid ske med tillämpning av svensk lag. Om ingen av parterna har anknytning till Sverige genom medborgarskap eller hemvist ska för var och en av dem även medborgarskapslandets eller hemvistlandets lag tillämpas.

En konsekvens av förslagen är att ingen längre kan ingå äktenskap inför svensk myndighet före 18 års ålder utan särskilt tillstånd. Villkoren för att få ett sådant tillstånd föreslås också bli skärpta.

Det föreslås vidare en ny regel som förbättrar och förtydligar möjligheten att vägra erkänna ett utländskt äktenskap som har ingåtts under tvång eller som inte tillåtits vid en svensk hindersprövning.

Propositionen innehåller också förslag till lagförändringar som ska förebygga att äktenskap ingås inför svensk myndighet i strid mot gällande ordning.

Möjligheten till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid föreslås utvidgad till att även omfatta fall där äktenskapet ingåtts under tvång eller i strid mot ålderskravet. Allmän åklagare ska kunna föra talan om äktenskapsskillnad i dessa fall.

Förslagen berör i tillämpliga delar också registrerade partnerskap.

Slutligen, herr talman, vill jag säga att lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2004. Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag och avslår samtliga motioner.

Anf. 144 MIA FRANZÉN (fp):

Herr talman! Ärade kolleger och åhörare! Jag vill först tala om att vi i Folkpartiet länge har krävt åtgärder mot barnäktenskap. Därför är vi glada att propositionen har kommit. Den ser i stora delar väldigt bra ut, men vi har vissa önskemål om kompletteringar. Däremot är vi i utskottet helt eniga om att det behövs en skärpning av lagstiftningen men att det också behövs olika informationsinsatser och andra typer av åtgärder för att se till att färre omyndiga än i dag vigs till äktenskap, frivilligt eller under någon form av tvång.

Lagstiftningen kan, som sagt, nå en bit, men strukturer, kulturer och sedvänjor kan bara ändras genom ökad kunskap och en gemensam värdegrund. Dit har vi ännu en bit att gå på alla nivåer i samhället.

Folkpartiet liberalerna anser med andra ord att propositionen har förutsättningar att leva upp till sitt vällovliga syfte, även om vi, som sagt, har funnit några punkter där vi vill komplettera propositionen. Därför är det ganska många folkpartistiska reservationer i betänkandet.

I dag tänker jag dock yrka bifall endast till reservation nr 5 under punkt 5, även om vi givetvis står bakom samtliga reservationer i betänkandet som Folkpartiet har skrivit under.

Vi väljer att yrka bifall till just denna reservation eftersom propositionen inför en möjlighet till kollektiv bestraffning av ett helt samfund. Ett samfund kan mista hela sin vigselrätt på grund av att en enskild vigselförrättare missbrukar sin vigselrätt. Detta är som att hota med att säga ned ett helt träd när det är en gren som är mögelangripen.

Kollektiv bestraffning har inte tidigare varit en del i svenskt rättssystem. Vi hade i stället önskat ett strängt individuellt ansvar för samtliga vigselförrättare, även för dem i Svenska kyrkan.

En viktig del i informationsinsatserna som vi önskar få återrapporterad till riksdagen är den rena upplysningen om att föräldrabalkens regler är långt mer skyddande av barn som själva blivit föräldrar än vad äktenskapsbalken är.

Att lagen om äktenskap skulle ge en tryggare tillvaro rent juridiskt för en ung människa är en illusion med historiska vingslag. I Sverige har en ensamstående ung mamma inte samma utsatta situation i dag som för några årtionden sedan.

Tiden tycks ännu inte vara mogen för ett totalstopp, men med propositionens skärpningar torde antalet barnäktenskap ändå minska. Föräldrabalken stadgar att föräldrarna och – om dessa inte har möjlighet – socialnämnden är skyldiga att sörja för att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning. Detta ansvar upphör dock före 18-årsgränsen om barnet ingår äktenskap. Föräldrarna kvarstår som förmyndare. Det reella ansvaret och möjligheten att skydda barnet upphör från föräldrarnas sida.

Enligt äktenskapsbalken ska de bägge jämställda makarna ansvara för varandras ekonomiska försörjning. Om makas eller makes utbildning står det ingenting i äktenskapsbalken. Det finns heller inga undantag för om äktenskap ingåtts mellan en omyndig och en myndig person, det vill säga

Prot. 2003/04:91
31 mars

*Åtgärder mot
barnäktenskap och
tvångsäktenskap*

mellan ett barn och en vuxen, trots att denna situation faktiskt skapar en obalans i rättshandlingsförmåga.

Om den ena maken försummar sin underhållsskyldighet får domstolen dessutom ålägga den maken att betala underhållsbidrag till den andra maken. Det kan i praktiken innebära att ett omyndigt barn kan få försörja en myndig make.

Tyvärr har också utvecklingen i praxis varit sådan att dispens från ålderskravet givits per automatik om det funnits gemensamma barn eller om flickan varit gravid. Någon verklig helhetsbedömning av om äktenskapet skulle vara bra för den underårige har inte skett. Men nu hoppas vi ju samtliga att denna praxis bryts. Därför vill vi också ha en snar utvärdering av hur lagändringarna får genomslag i verkligheten.

Från Folkpartiets sida har vi också påpekat att det inte finns någon reell anledning att särbehandla homosexuellas dispensmöjlighet från ålderskravet vad gäller partnerskap – detta särskilt när signalen ska bli tydlig om att gemensamma barn inte ska kunna utgöra enda skäl för dispens.

Regeringen menar nu att utredningen vid ansökan om dispens från ålderskravet får ske i första hand genom samtal mellan den underårige, vårdnadshavarna och den tilltänkte maken, enskilt liksom gemensamt. I lagtexten föreslås däremot omnämnas enbart särskilt hörande av vårdnadshavare.

Här skulle vi i Folkpartiet ha velat få in även i lagtexten att Socialstyrelsen ska höra den underårige, detta inte enbart för att få en uppfattning om dennas inställning till vigseln utan även för möjligheten att bedöma den ungas mognad.

Anf. 145 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! Den här propositionen rör två viktiga fundament i kristdemokratisk ideologi. Det ena är äktenskapet som är en grund i samhällsbygget. Det andra rör våra barns bästa, barnperspektivet. Dessa båda viktiga fundament måste hanteras varsamt just för att de ska gynna ett gott samhälle, vilket faktiskt är ett mål för oss alla som sitter här.

Regeringen har tagit ett rejält grepp för att förhindra barnäktenskap och tvångsäktenskap, och det välkomnar vi. Det är precis vad som behövs för att stå upp för äktenskapet och för barnen. Äktenskapet är ett förbund som inte ska kunna ingås hur som helst, inte kunna lösas upp hur som helst och som faktiskt har en viktig funktion i vårt samhälle. Det är därför viktigt att det finns lagar som avgör vilka som har rätten att ingå ett äktenskap, vilket skydd som ska finnas för dem som är äkta makar och vilka förhållanden som gäller om ett äktenskap behöver upplösas.

För att äktenskapet ska vara det viktiga fundament i samhället och för familjebildning som det är måste det finnas en tydlig lagstiftning. Att äktenskap inte ska kunna ingås av barn är exempel på sådant som tydligt ska framgå där.

Våra barn är samhällets framtid. Ett barn måste få vara barn den tid som det ska utvecklas för att senare kunna axla vuxenvärldens ansvar och skyldigheter. Barnperspektivet innebär att man ska se till barnets bästa i alla lägen. Barn ska därför inte axla det vuxenansvar som äktenskap och familjebildande innebär. Barn behöver tid för att mogna och finna den partner de vill älska och leva tillsammans med. Kristdemokraterna är

emot barnäktenskap och tvång som ofta finns inblandat i dessa sammanhang.

Herr talman! Regeringen föreslår dock en möjlighet att ändå godkänna barnäktenskap om det finns särskilda skäl. Detta gör först och främst systemet väldigt otydligt och oförutsebart, och det öppnar upp för subjektiva överväganden beträffande vad särskilda skäl innefattar. Vad innebär särskilda skäl, och hur kan detta begrepp förändras över tid i savi praxis? Bland de omständigheter som enligt regeringens förslag kan leda till att ett äktenskap ändå erkänns är att makarna efter det att äktenskapet har ingåtts har fått barn. En sådan reglering skulle enligt min mening få negativa följder både för makarnas barn och för den underåriga som själv är ett barn.

Om det trots allt vid tillämpningen av denna lag skulle visa sig att det finns behov av en möjlighet att erkänna utländska äktenskap i vissa fall, anser jag att en sådan regel måste vara klar att tillämpa. Då utgår jag från att regeringen återkommer till riksdagen.

Herr talman! Regeringen föreslår också att det ska finnas större möjligheter till äktenskapsskillnad utan betänketid. Detta kan innebära att den part som en gång ingick äktenskapet som underårig efter många år ska kunna få ut skilsmässa utan betänketid. Om parterna sedan har barn kommer det inte att finnas någon betänketid, vilket normalt krävs med hänsyn till barnets bästa. Detta måste noga följas. Därför föreslår vi i en reservation tillsammans med Folkpartiet att lagändringarna bör utvärderas två år efter det att lagen har trätt i kraft och att utgångspunkten i utvärderingarna ska vara barnens bästa.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 under punkt 1 men står självklart bakom våra övriga reservationer.

Anf. 146 TASSO STAFILIDIS (v):

Herr talman! Vi har alla ett ansvar att förhindra barnäktenskap.

Att riksdagen kommer att ställa sig bakom den proposition som vi debatterar i dag innebär ett ställningstagande för barns rätt till sin barndom, ett klagande att vi inte längre accepterar barnäktenskap och tvångsäktenskap. Det har vi förvisso inte gjort på länge, men nu visar vi det genom en lagändring.

Tvångsäktenskap enligt min och Vänsterpartiets mening är ett äktenskap som arrangeras mot en persons vilja eller mot ett barn. Lagen som tillåter barnäktenskap för barn som är utländska medborgare är ett svek mot barn, ett svek från oss i riksdagen och ett svek från regeringen – ett svek från samhället. Det visar onekligen på att vi alla har haft en överdriven rädsla för att göra etnocentriska övertramp, en rädsla för att framstå som intoleranta mot andra kulturer. Men att inte tillåta barnäktenskap och tvångsäktenskap är inte en fråga om intolerans.

Den nuvarande lagen har kritiserats av FN:s kommitté för barnens rättigheter eftersom den bland annat är diskriminerande och strider mot barnkonventionen. Vi har alltså i dag en lag som bara skyddar svenska barn eller barn med enbart svenskt medborgarskap från barnäktenskap. Detta är diskriminerande och ett otroligt svek mot alla barn med utländskt medborgarskap.

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Åtgärder mot
barnäktenskap och
tvångsäktenskap*

Herr talman! Den här propositionen är resultatet av ett samarbete mellan s-regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. I sin helhet står Vänsterpartiet bakom hela detta lagförslag, men vi har så klart vissa synpunkter.

Vi är alla överens om att vi vill ta bort lagen som tillåter barnäktenskap för barn med utländsk bakgrund, vilket är ett steg i rätt riktning. Lagen ska börja gälla från den 1 maj. Det är mycket bra.

Jag vill poängtera att även om lagen nu ändras kvarstår problemet med att unga flickor och pojkar gifts bort. Att vi ändrar lagen och inte tillåter barnäktenskap är visserligen en ytterst viktig signal för att motverka barnäktenskap, men det behövs ytterligare åtgärder för att skydda de här flickorna och pojkarna, för att skydda dessa barn. Jag vill peka på några åtgärder som vi alla måste ta till oss. Det gäller inte bara oss här i riksdagen som lagstiftare, utan det gäller även våra kolleger i kommunerna och i landstingen, kommun- och landstingspolitikerna, socialtjänsten, skolan, föräldrar, syskon, medmänniskor och så vidare.

Jag vill lyfta fram att vi alla måste vara duktiga på att lyssna på de erfarenheter som framför allt många flickor i vår omgivning har – att lyssna. Feminismen och kvinnorörelsen påminner oss hela tiden om att kvinnors mänskliga rättigheter aldrig får inskränkas och aldrig får kränkas. Traditioner och religionsfrihet ursäktar inte övergrepp mot kvinnors mänskliga rättigheter. I Sverige i dag finns det flickor som i likhet med många flickor som har blivit utsatta för hedersrelaterade brott alltmer högljutt hävdar rätten till sitt eget liv och sin egen kropp. De ifrågasätter mäktiga uttolkare av traditioner, seder och bruk. Och de behöver vårt stöd och vår hjälp. Därför ska skola, socialtjänst och lagstiftning stå på deras sida, och det ska ske med tydlighet. Det finns värden som inte kan relativiseras bort.

Den här frågan handlar givetvis också om integrationspolitiken. Vi måste få till stånd en bättre integrationspolitik, en integrationspolitik som handlar om att förändra och förbättra människors möjligheter, att skapa förutsättningar för människor att delta och medverka i samhället. Integrering är alltså inte detsamma som lobotomering. Integrationspolitik måste handla om att samhället ska skapa mekanismer som är processinriktade. Integrationspolitiken måste hela tiden pågå och kan därför aldrig betraktas som säkerställd. En central del av detta handlar om att kvinnor och män, oavsett hudfärg eller medborgarskap, ska ha rätt till bostad, till arbete och ett liv utan att samhället diskriminerar dem. Det handlar inte heller om att moralisera över människors egna värderingar och livsval så länge ingen annan kommer till skada eller blir kränkt.

Herr talman! Jag vill hålla fram ett område som vi hela tiden vi debatterat frågan om barnäktenskap specifikt har lyft fram. Det handlar då om att vi måste kunna ställa krav på de föräldrar som gifter bort sina döttrar. Från Vänsterpartiets sida efterlyses en juridisk ordning liknande den som finns vid könsstympning. Straffet för kvinnlig könsstympning är hårt i Sverige. Vi vet att det finns människor i Sverige som inte respekterar denna lag. Det krävs mer för att skydda barnen – flickorna, de unga kvinnorna och pojkarna. De föräldrar som gifter bort sina barn ska kunna ställas till svars för det. Skulden ska inte läggas på flickorna och pojkarna, på barnen. Föräldrarna har ett ansvar för att inte gifta bort sina barn.

I den här frågan har vi i Vänsterpartiet ett särskilt yttrande i betänkandet. Där tas den straffrättsliga aspekten upp. Vi skulle gärna ha sett att det nu föreliggande förslaget även innehöll ett straffrättsligt ansvar för föräldrar som gifter bort sina döttrar och söner, för i likhet med den ordning som gäller för könsstympning ska föräldrarna kunna ställas till svar även då.

Herr talman! Norge har infört en liknande lagstiftning där själva det faktum att det handlar om en minderårig är att likställa med tvång, vilket då per automatik blir straffbart. De som har ansvar för sina barn är just föräldrarna. Men med risk för att detta skulle dra ut på tiden har vi nöjt oss med att inte ”proppa” och lyfta frågan gällande straffbestämmelserna och att de nu inte erbjuder ett tillfredsställande skydd mot barnäktenskap och tvångsäktenskap. Där har regeringen sagt att man i ett annat sammanhang kommer att överväga de här frågorna. Just därför har jag valt att inte reservera mig i det här avseendet.

Tidigare i dag har utrikesutskottet debatterat utrikespolitik. Även där är frågan väldigt viktig, för där måste Sverige – precis som Sverige gör i dag – arbeta på att bli ännu mer aktivt i det internationella arbetet, inte minst gentemot de länder som i dag väntar på att få bli EU-medlemmar. Jag syftar då specifikt på Turkiet som än i dag tillåter barnäktenskap. Man måste ställa krav internationellt. Därför är detta en fråga som inte handlar enbart om den lagstiftning och den ordning som vi här i Sverige beslutar, utan det internationella och det bilaterala arbetet måste vara i fokus även i frågan om barnäktenskap.

Vi kan inte ens nöja oss med det, utan vi måste också då gå vidare. Men även om vi går vidare återstår väldigt mycket att göra. Bara därför att vi ställer oss bakom propositionen och talar oerhört vackert om generositet, solidaritet, jämlikhet, valfrihet och samspel mellan svenskar och invandrare betyder det inte att det genast blir så. Det krävs *minst* en tvåsidig kommunikation. Vi kan inte ändra på en medeltida mentalitet enbart genom informationskampanjer.

Ett sätt att ändra på den här mentaliteten är att föra en ständig dialog och att ha ett tålmodigt arbete mitt bland och tillsammans med alla de progressiva krafter som finns till exempel i invandrarorganisationer, i de politiska partierna, i kvinnorörelser etcetera. Vi kommer faktiskt mycket längre i frågor när vi är överens över våra språkgränser, könsgränser och partigränser, så denna lag är ett bevis för detta. Vi måste alltså alla stå upp för allas likvärdighet och lika rättigheter.

Herr talman! Vi har tillsammans med Folkpartiet reserverat oss i frågan om uppföljning. Här menar vi att lagen omgående måste utvärderas, särskilt vad gäller den praktiska hanteringen av dispensärendena – i likhet med vad Mia Franzén tidigare tog upp. Här finns även de informationsinsatser som jag tidigare har tagit upp och som spelar en mycket viktig roll.

I frågan om dispens vad gäller 18-årsgränsen är det mycket märkligt att det faktiskt finns och ska vara olika regler för äktenskap och partnerskap. Givetvis vill vi i Vänsterpartiet ha lika regler för både äktenskap och partnerskap. I grunden vill vi, herr talman, faktiskt ta bort partnerskapet och ha en äktenskapslag som gäller lika för alla. Men det är ju en debatt som vi längre fram i vår kommer till.

Med anledning av att det pågår ett arbete inom Regeringskansliet i frågan har vi valt att inte reservera oss. Men jag kan hålla med om att det är märkligt att vi nu kommer att fatta beslut om en lag som även fortsatt kommer att ge olika regler för äktenskap och partnerskap.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservation nr 6.

Anf. 147 VIVIANN GERDIN (c):

Herr talman, ledamöter och åhörare! Äntligen, vill jag säga, har vi kommit så långt att vi nu lagstiftningsvägen tar steget mot ett bättre skydd för att förhindra att minderåriga flickor mot sin vilja blir bortgifta.

Betänkande LU19 är resultatet av att lagutskottet våren 2002 framfört krav till regeringen på att omgående återkomma med ett lagförslag för att förhindra barn- och tvångsäktenskap. Jag känner mig mycket delaktig i detta eftersom jag har deltagit i utskottets diskussioner och följt frågan hela vägen ut.

Jag yrkar bifall till lagutskottets förslag i betänkandet, bortsett från punkt 2.

Från Centerpartiets sida välkomnar vi föreslagna förändringar i äktenskapsbalken som innebär att man tydligt tar ställning mot barnäktenskap och tvångsäktenskap. Vi anser att det är viktigt att klargöra att äktenskap ej ingånga enligt svensk lag inte ska erkännas i vårt land. Att den svenska lagens bestämmelser ska gälla vid hindersprövning vid vigsel inför svensk myndighet är lika viktigt som att vi lagstiftningsvägen utökar möjligheten att vägra att erkänna vissa utländska äktenskap som ingåtts i strid med svensk lag.

Med vetskap om de krav och förväntningar som många unga minderåriga flickor från andra kulturer lever med är det vårt ansvar att via lagen skydda minderåriga flickor från förtryck och tvångsäktenskap – detta oavsett kulturbakgrund.

Det är vår skyldighet att medverka till att unga kvinnor som lever i vårt land ges en bra start i livet och till att de med lagens hjälp ska kunna hävda sin rätt att själva avgöra när och med vem de eventuellt vill gifta sig.

Enligt äktenskapsbalken kommer det även framdeles att vara möjligt att gifta sig när man är under 18 år men först efter en dispensansökan till länsstyrelsen, dessutom med angivande av särskilda skäl. Vid denna dispensansökan till länsstyrelsen ges vårdnadshavaren enligt lagen rätt att yttra sig. Tyvärr har lagutskottet inte lagstiftningsvägen medverkat till att även den underåriga ges rätt att lämna sitt yttrande vid dispensansökan. Det tycker vi är en stor brist, och detta kan medföra nackdelar för den underåriga.

Att ingå äktenskap är ett stort steg in i vuxenlivet och ett val av samlivsform som medför stora förändringar för till exempel en ung gymnasiestuderande flicka eller pojke som tvingas till äktenskap och måste avbryta sina studier.

Vi i Centerpartiet anser därför att även den underåriges egen inställning borde höras och att den rätten ska skrivas in i lagen – i syfte att uttröna bakomliggande orsaker till ett äktenskap före 18 års ålder. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till Folkpartiets och Centerpartiets reservation nr 2.

Centerpartiet välkomnar också regeringens förslag om en ny regel som ger de här utökade möjligheterna att vägra erkänna vissa utländska äktenskap utifrån skälet att de sannolikt har ingåtts på grunder som inte är förenliga med svenska värderingar.

Beträffande svenska äktenskap ingångna enligt lag men av misstag eller under svek tycker vi att situationen är lite annorlunda och att dessa äktenskap tills vidare får upplösas enligt gällande bestämmelser. Kärnfrågan för oss är att svensk lagstiftning ska följas.

Även utskottets förslag i betänkandet om möjlighet till skilsmässa utan betänketid stöder vi, med hänvisning till de speciella bakomliggande skäl som kan finnas när det gäller en underårig med utländsk bakgrund som ingår äktenskap.

Föräldrarnas medverkan till och ansvar för underårigas äktenskap har också diskuterats, likaså om det ska vara straffbart att arrangera barnäktenskap. Lagutskottet har dock valt att avstå från att i dagsläget föreslå straffrättsliga åtgärder. Det är vår förhoppning att vi med den nya lagen, tillsammans med ökad information och en dialog med föräldrar med ursprung i andra kulturer, kan medverka till att de unga flickorna i högre grad ska känna samhällets stöd och att vi därmed också ska kunna undvika tvångsäktenskap.

Då det gäller punkten om dispens från 18-årsgränsen för registrering av partnerskap delar vi utskottsmajoritetens ställningstagande att för närvarande inte möjliggöra dispens för partnerskap för dem som är under 18 år.

Anf. 148 MARIA HASSAN (s):

Herr talman! De föreslagna lagändringarna i betänkandet LU19 syftar till att förbättra skyddet för enskilda mot påtvingade och förtidiga äktenskap och därigenom förhindra barn- och tvångsäktenskap.

När jag läser och hör orden barnäktenskap och tvångsäktenskap ser jag framför mig förlorade drömmar och förlorade möjligheter. Trots att Sveriges lagstiftning sätter barnens rättigheter i centrum står en grupp barn med hemvist i Sverige helt oskyddade inför de vuxnas makt och påtryckningar.

Enligt dagens lagstiftning kan utländska medborgare gifta sig inför svensk myndighet utan att svensk lag tillämpas vid hindersprövning. I stället tillämpas hindersprövning enligt medborgarskapslandets lag. Eftersom låg ålder i vissa länder inte utgör något hinder utnyttjar föräldrarna sin makt och tar ifrån barnen deras rätt att själva kunna bestämma sin framtid. Jag behöver inte gå igenom de tragiska händelserna när ungdomar, särskilt flickor, utsatts för vuxnas påtryckningar, våld och även mord.

Det kan inte vara acceptabelt som det är i dag att barn till utländska medborgare med hemvist i Sverige inte har samma lagliga skydd som barn till svenska föräldrar. Det är uppenbart att detta är en form av diskriminering som måste avskaffas. Sverige har anslutit sig till barnkonventionen, och FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har uppmanat Sverige att vidta åtgärder för att förbättra skyddet för minderåriga i fråga om äktenskap. Detta skydd ska omfatta både svenska barn och barn till utländska föräldrar med hemvist i Sverige.

Som lagstiftare inser vi att frågan i mycket handlar om attitydförändringar. Vi behöver föra en bred samhällsdialog för att dessa förändringar ska ske. Att samtliga partier står bakom dessa lagändringar sänder tydliga politiska signaler om att barnäktenskap och tvångsäktenskap inte är accepterade.

Trots att det råder enighet i stort finns det i betänkandet sju reservationer och två särskilda yttranden. Jag kommer att gå igenom lagändringarna och argumentera för varför vi avstyrker samtliga reservationer.

I betänkandet förslås att den svenska lagens bestämmelser om äktenskapshinder alltid ska tillämpas vid hindersprövning för vigsel inför en svensk myndighet. Tillstånd att gifta sig före 18 års ålder ska ges av länsstyrelsen endast om det finns särskilda skäl. Även utländska medborgare som är under 18 år eller som är halvsyskon ska inte längre få gifta sig i Sverige utan dispens. En sådan dispens ska meddelas endast om det finns särskilda skäl.

Det är lite svårt att förstå reservationen från Folkpartiet och Centerpartiet. Dispensprövningen handlar i första hand om att skydda omyndiga från förtidiga äktenskap, inte att ge dem rätten att ingå äktenskap.

Det föreslås också att förtydliga och utöka möjligheterna att vägra erkänna vissa utländska äktenskap. Ett utländskt äktenskap ska inte erkännas i Sverige om det är sannolikt att det har ingåtts under tvång och minst en av parterna hade anknytning till Sverige eller om det skulle ha funnits hinder mot äktenskapet enligt svensk lag vid den tidpunkt då det ingicks. Ett äktenskap kan erkännas om det finns särskilda skäl.

Jag förstår mycket väl Yvonne Anderssons krav att dessa skäl borde vara tydligt reglerade. Som bekant är dock livet oförutsägbart, och det kan finnas omständigheter som vi politiker inte ser i dag. Låt oss se hur lagen kommer att tillämpas! När vi utvärderar lagen ser vi tydligt vilka förändringar vi måste vidta.

Det föreslås utökade möjligheter till äktenskapsskillnad utan betänketid. Många har redan gått igenom den lagändringen, men jag tillåter mig att upprepa det. Om en make har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har gift sig före 18 års ålder utan tillstånd ska maken ha rätt till omedelbar skilsmässa. Även allmän åklagare ska kunna föra talan om äktenskapsskillnad i sådana fall. Tvång och våld leder till straffrättsliga påföljder. Här vill jag svara Tasso Stafilidis att det i dag finns en möjlighet att straffa föräldrar som tvingar sina barn till äktenskap. Straff för olaga tvång enligt brottsbalken är böter eller fängelse i högst två år. Om brottet bedöms som grovt kan straffet uppgå till sex år.

Ytterligare en viktig lagändring handlar om att kontrollen av vigselförrättare, registreringsförrättare och trossamfund med vigsel tillstånd ska förbättras. Vi vet att det sker positiva attitydförändringar bland de flesta samfund som har vigsel tillstånd. Dokument inifrån visade för några månader sedan att de flesta samfund som har vigsel tillstånd följer lagen.

Samtidigt förekommer det att obehöriga vigselförrättare håller religiösa ceremonier som inte har någon rättslig verkan. Att utge sig för att vara behörig är straffbart enligt bestämmelser om brottet föregivande av allmän ställning. Om ett sådant förhållande upptäcks kan det leda till disciplinansvar, åtalsanmälan, avskedande eller entledigande. I vissa fall ska även allmän åklagare underrättas. Ett trossamfunds vigsel tillstånd ska

dras in om samfundet inte längre uppfyller de för tillståndet uppställda kraven.

Samfundet måste göra en tydlig skillnad mellan religiösa ceremonier som inte har någon rättsverkan och civilrättsligt giltiga vigselförrättningar. Det framgår tydligt att det finns flera steg av påföljder innan samfundet förlorar sitt vigselförhållande.

Mot bakgrund av detta yrkar jag avslag på Folkpartiets reservation 5.

Lagstiftningen mot barnäktenskap och tvångsäktenskap är en del i ett större åtgärdsprogram från regeringens sida för att stödja ungdomar i patriarkala familjer. Vår utgångspunkt är att svenska myndigheter inte ska medverka i tillkomsten av äktenskap som strider mot grundläggande värderingar i vårt samhälle. Ingen får ta ifrån barnen rätten att kunna förverkliga sina drömmar.

Jag yrkar bifall till betänkandets förslag och avslag på alla reservationer.

Anf. 149 MIA FRANZÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag tänkte fråga dig, Maria, lite om det instrument som vi har föreslagit med återgång av äktenskap. Det är en viss skillnad mellan det som vi föreslår och det som regeringen anför i propositionen om att äktenskapsskillnad är det som man kan använda sig av i de fall då en enskild vigselförrättare har brustit i något av de avseenden som gäller, till exempel åldershindersprövningen.

Man kan ställa vigselförrättaren till svars; det har vi hört. Man kan börja undersöka om trossamfundet missköter sin vigselrätt. Däremot upphör inte själva det äktenskap som vigselförrättaren, kanske med ont uppsåt, har sett till kommit till stånd. Det upphör inte per automatik, och det finns ingen nullitet. Det man hänvisar till i stället är omedelbar – möjligtvis – äktenskapsskillnad.

Det som händer när man dömer till äktenskapsskillnad är att arvsrätten under en viss period påverkas. Man ärver ju varandra under äktenskapet. Det presumerade faderskapet blir ju också en konsekvens av äktenskapet, och en underhållsskyldighet finns också med. Vidare gäller det även bodelning.

Min fråga är: Varför inte återgång av äktenskap, som vi ser som ett mer riktigt instrument?

Anf. 150 MARIA HASSAN (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag riktigt har förstått frågan, men jag försöker svara. Min utgångspunkt är att det finns annat skydd i samhället för barnen än äktenskapet. Vi kan inte sända signaler ut till samhället om att för att skydda dig och för att ha några ekonomiska fördelar så måste du gifta dig.

Anf. 151 MIA FRANZÉN (fp) replik:

Herr talman! Det var inte riktigt det jag tänkte på. Om det brister i något formkrav nu så blir äktenskapet en nullitet; då finns inte den rätts handlingen. Det har inte blivit något äktenskap. Det som händer om man säger att det har funnits ett äktenskap och att det ska bli äktenskapsskillnad är att bodelning måste ske och så vidare. Det var det jag frågade om. Varför vill man inte gå med på en återgång av äktenskap? Detta är

någonting som har framkommit som ett problem, även om det kanske bara är enstaka fall som man nämner i handlingarna. Ett fall är i alla fall ett fall för mycket.

Anf. 152 MARIA HASSAN (s) replik:

Herr talman! Jag håller med om att ett fall kan vara för mycket just i de äktenskap som du pratar om, Mia Franzén. Men i dag har vi inget underlag för att fatta beslut. Jag hoppas att vi återkommer till frågan. I dag pratar vi enbart om barnäktenskap och tvångsäktenskap. Vi saknar underlag för de andra äktenskap som du nämnde.

Anf. 153 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Jag vill ställa några frågor till Maria Hassan angående punkt 2, tillstånd att ingå äktenskap före 18 års ålder.

Centerpartiet står med på reservationen tillsammans med Folkpartiet. Jag tycker att det är viktigt att utskottsmajoriteten verkligen tolkar reservationen som att man ska utgå från att man faktiskt inte vet. Det står här om att man ändå vill gifta sig före 18 års ålder. Det är ju just det man ska ta reda på! Det är därför jag har reserverat mig för det här; jag tycker att det är så viktigt att man även hör den underåriga, och inte bara vårdnadshavaren. Man kan inte med hundra procentig säkerhet utgå från att den underåriga verkligen vill ingå ett äktenskap när någon söker dispens. Det kan faktiskt ligga påtryckningar bakom som gör att de underåriga godkänner att man lämnar in en dispensansökan. Vi vet att det sker och att det har skett hittills. Det är en svaghet i lagstiftningen. Det är otroligt viktigt för oss att man ger möjligheter i lagen inte bara till vårdnadshavaren utan även till den underåriga så att han eller hon får samtala med personer utan att vårdnadshavaren är närvarande.

Min fråga till Maria Hassan är: Varför kan ni inte se att det fortfarande ligger en risk i lagen som den är utformad på den här punkten?

Anf. 154 MARIA HASSAN (s) replik:

Herr talman! Tänk att jag visste att den frågan skulle komma upp! Jag slog upp betänkandet, och på s. 12 står det tydligt och klart att i propositionen anför regeringen att utredning i första hand får ske genom samtal med den underåriga, vårdnadshavarna och den tilltänkta maken. Mer klart kan man inte skriva. Dessutom utgår jag ifrån att principen om barnens bästa genomsyrar hela samhället, så jag litar på att våra tjänstemän vid olika myndigheter klarar av det.

Anf. 155 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Jag har också läst betänkandet, och jag kan se en särskiljning i utformningen som ger vårdnadshavaren en större makt och en större styrka än den minderåriga. Så har man formulerat det. Visst – den minderåriga ska få komma till tals, men i lagstiftningen har man inte uttryckt det som att det skulle vara tvingande. Det är just den skillnaden som finns. Vårdnadshavaren har den rätten, men i betänkandet är den inte lika stark för den underåriga. Det är det som är kärnfrågan.

Anf. 156 MARIA HASSAN (s) replik:

Herr talman! Eftersom det är vuxna som utövar påtryckningar mot barn så tycker jag att man i första hand ska lyssna på vårdnadshavarna. Då kan man i hög grad bedöma redan vid samtalet om det pågår påtryckningar. Barnen är offer. Därför måste man i första hand lyssna på de vuxna. Varför anser de att deras minderåriga son eller dotter ska gifta sig?

Anf. 157 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Jag tänker ta upp den bit som handlar om de straffrättsliga bestämmelserna. Det är mycket riktigt så som Maria Hassan påpekar i sitt anförande; det finns straffrättsliga bestämmelser när det handlar om tvång. Men det som jag har lyft upp och tjatat om i utskottet och så vidare handlar om att likställa alla under 18 år när det gäller tvång. Det är det som min fråga handlar om. I dag görs inte det i lagstiftningen.

Man behöver alltså inte vara tvingad. Jag har träffat flera unga flickor under 18 år – inte minst vid mina studiebesök på vissa skolor som jag har redogjort för i tidigare debatter – som har haft ett mindre helvete hemma i sina familjer. De har sett det som en tillflykt att kunna lämna familjen och gifta sig och få en ny ”frihet” genom att gifta sig som underåriga. Bara för att de själva vill när de är 18 år så tycker inte jag att det är acceptabelt.

Det är den aspekten jag talar om – när det inte handlar om tvång utan enbart om ett barn som inte har fyllt 18 år och att det ska likställas med tvång.

Därför vill jag ställa en fråga till Maria Hassan. Jag hoppas att hon har uppfattat vad jag har strävat efter. Det är inte själva tvånget; jag vet att vi har en straffrättslig bestämmelse om det. Anser Maria Hassan att man här bör likställa barn, när det handlar om barn under 18 år, med tvång? Det är det som jag efterlyser och hoppas att regeringen så snart som möjligt ska ta itu med.

Anf. 158 MARIA HASSAN (s) replik:

Herr talman! Tasso Stafilidis beskrivning är alldeles riktig. Jag har själv träffat många flickor som anser att äktenskapet är det enda sättet att fly från sina familjer. Du har rätt i det. Men låt oss se den här lagen verka innan vi fattar beslut om nya lagar. Sedan kanske vi återkommer när vi utvärderar lagen efter en viss tid – det kan bli om ett eller två år. Tanken är inte helt främmande för mig, men låt oss anta lagen först och sedan återkomma till frågan.

Anf. 159 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Det är det som jag hoppas att vi gemensamt ska göra i vårt samarbete – att vi kommer tillbaka till frågan och ser att det eventuellt kommer att finnas en lucka i de här fallen. Det är ett sätt där man kan avskräcka och framför allt visa vad vi tycker och var ansvaret ligger. Ansvaret ska inte ligga på de här flickorna eller pojkarna. Det är det som jag tycker att vi på något sätt gör med den här lagen; vi lägger ansvaret på barnen. I stället för att hjälpa till att förändra deras verklighet lägger vi ansvaret på barnen när vi inte gör detta straffbart. I fall där man enbart är

minderårig ska det räknas på samma sätt som tvång och det ska bli straffrättsliga efterspel.

Jag hoppas att vi kommer tillbaka till den här frågan. Jag tror att vi kommer att få svar på detta genom de utvärderingar som måste till så snart som möjligt. Det kommer att bli oerhört viktigt och intressant att se hur praxisen kring dispenserna kommer att utvecklas och hur lagen kommer att fungera i praktiken.

Anf. 160 MARIA HASSAN (s) replik:

Herr talman! Jag har ingenting att tillägga. Jag ser fram emot att få se lagen i verkligheten. Sedan hoppas jag på en snabb utvärdering.

Anf. 161 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Äntligen, kan jag också säga med hänvisning till Selma Lagerlöf och *Gösta Berlings saga*. Äntligen står vi här.

Det betänkande som vi nu ska ta ställning till kan lagutskottet känna sig stolt över enligt min mening. Det är ett utskottsinitiativ. Vi i utskottet är föräldrar till propositionen om åtgärder mot barnäktenskap och tvångsäktenskap.

Våren 2002, för nästan precis två år sedan, fanns i ett motionsbetänkande några motioner som ville förhindra barnäktenskap. Lagutskottet begärde i ett tillkännagivande att lagstiftningsåtgärder omgående skulle komma till stånd i syfte att förhindra äktenskap mellan barn eller med barn inblandade och äktenskap som ingås under tvång.

Det känns i dag mycket tillfredsställande att vi nu står i begrepp att fullfölja utskottets eniga vilja som manifesterades för två år sedan. Några av er var ju med vid den tiden.

Möjligen hade jag varit ännu mer tillfreds dels om utskottet hade tillstyrkt en moderat motion av Cristina Husmark Pehrsson som väcktes ett år tidigare men som då tyvärr vändes av utskottet, dels om arbetet i departementet hade kunnat snabbas på. Då hade lagen kunnat träda i kraft före förra sommaren. Vi i utskottet gjorde ansträngningar i den vägen men lyckades inte få departementet med oss. Det är begripligt att frågor med politiskt skiljaktiga åsikter tar tid, men i den här frågan var vi alla överens. Man kan tycka att det borde ha gått undan lite snabbare.

Men sedan får jag väl möjligen erkänna att frågan är mer komplicerad än vad åtminstone jag i förstona kunde ana. Nu träder i varje fall lagen i kraft den 1 maj. Det var den tidigaste tidpunkten som Justitiedepartementet kunde klara av detta till.

Själva lagförslaget är måhända inte fulländat i varje del. Lagrådet hade ju en del synpunkter, men remissinstanserna är i stort sett nöjda. För mig och Moderaterna har det också varit viktigt att lagen skulle kunna träda i kraft just nu före sommaren.

Frågan om att under hot och tvång, våld och ofrihet ingå äktenskap är en mycket komplex materia. Därför utgår vi i utskottet ifrån att regeringens på sedvanligt sätt följer utvecklingen och utvärderar den nya lagstiftningen och återkommer till oss i riksdagen om det behövs.

Det är nog inte heller någon överdrift att säga att vi är många här kammaren som kommer att följa hanteringen av den här nya lagstiftningen mycket noga. Om vi ser att det finns behov gissar jag att det kommer

motioner i den riktningen, kanske redan till den allmänna motionstiden i höst.

Vi moderater har alltså inga reservationer i det här betänkandet. Jag har själv varit så rädd att störa denna sköra planta så att den inte skulle kunna träda i kraft den 1 maj. Vi vill till fullo bifalla förslaget i betänkandet.

Anf. 162 ULF HOLM (mp):

Herr talman! Inte heller vi i Miljöpartiet har några reservationer, men det beror på att vi inte har någon ledamot i utskottet.

Jag vill också säga att detta är ett väldigt bra betänkande. Det är ett arbete av Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet tillsammans. Det har blivit ett utmärkt förslag i en samarbetsproposition. Man kan verkligen säga att antligen kommer det. Det har tagit tid efter utskottets initiativ våren 2002. Men det här är ju, precis som Inger René sade, mycket mer komplicerat än vad man först tror. Frågan har varit uppe till debatt många gånger i medierna också. Jag tycker nog att vi har tagit ett stort steg framåt i den här frågan. Vi får en bättre lagstiftning när det gäller åtgärder mot barnäktenskap och tvångsäktenskap.

Frågan är ju svår, inte minst mot bakgrund av att vi är ett mångkulturellt land. Vi behöver därför hitta en bra skrivning här. Jag vet att det har varit mycket diskussion om detta med dispensmöjligheter och att det borde vara tydligare. Det kan man ju önska. Men jag tror också att det är väldigt svårt att skriva en lagtext så precist och så exakt att man utesluter alla olika möjligheter. Jag tror att det är mycket bra att ha den här chansen att kunna ge dispens. Därefter ska man utvärdera detta och följa arbetet mycket noga.

Därför är jag beredd att yrka bifall till en enda liten reservation, nämligen nr 6 som handlar om uppföljning. Jag tycker att det är väldigt viktigt att vi tar fasta på detta och jobbar med att utvärdera lagen. Dessutom måste vi också ge information om detta. Informationen ska nå ut till så många olika grupper, inte minst till grupper som kanske inte är vana att ta emot samhällsinformation i vardagen. Därför tror jag att vi behöver fler informationsinsatser om detta.

Jag kan hålla med om det som står i vissa av reservationerna, men jag tycker ändå att vi ska var nöjda med det betänkande som finns. Jag uppmärksammar bland annat det särskilda yttrandet från Tasso Stafilidis om registrerat partnerskap. Jag har samma uppfattning som Vänsterpartiet att samma regler borde gälla för partnerskap som för äktenskap. Egentligen vill jag ha könsneutralt äktenskap, men det är en annan diskussion som vi kommer tillbaka till längre fram. Jag tycker att det är ganska viktigt, och det är synd att det inte blev så. Det pågår ju arbete där, precis som Tasso Stafilidis skriver i sitt särskilda yttrande. Jag tycker att det är bra nog.

Jag yrkar alltså bifall bara till reservation nr 6 och i övrigt till förslaget i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 1 april.)

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Åtgärder mot
barnäktenskap och
tvångsäktenskap*

15 § Immaterialrättsliga frågor

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2003/04:LU17
Immaterialrättsliga frågor.

Anf. 163 NICLAS LINDBERG (s):

Herr talman! Vi ska nu debattera lagutskottets betänkande nr 17 om immaterialrättsliga frågor. I betänkandet hanteras 14 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden.

Utskottet är i betänkandet enigt om att avstyrka motioner som tar upp olika problem med så kallat patentintrång och förslag om patentintrångsförsäkring. Utskottet har inte någon annan uppfattning än motionärerna vad gäller patentets betydelse och vikten av ett effektivt patentskydd. Utskottet konstaterar däremot att riksdagen både 1994 och 1998 beslutat om skärpta åtgärder mot intrång i de immateriella rättigheterna. Utskottet konstaterar vidare att såväl nationellt som internationellt arbete i linje med motionsönskemålen pågår.

Utskottet är också enigt om att avstyrka en motion om översyn av upphovsrätt i anställningsförhållanden. Utskottet erfar att regeringen efter avslutat arbete med EG-direktivet om upphovsrätt i informations-samhället planerar en översyn av just upphovsrätten bland annat vad gäller reglerna om upphovsrättens övergång.

I betänkandet finns fem reservationer rörande datorrelaterade uppfinningar, förstärkning av det upphovsrättsliga skyddet, ersättning för kopiering, ersättning till STIM och så kallad arenarätt.

Dessa reservationer kommer säkerligen att tas upp i den kommande debatten varför jag härmed överlämnar ärendet till kammaren.

Anf. 164 HENRIK VON SYDOW (m):

Herr talman! Som vi hörde handlar det här betänkandet enkelt uttryckt om frågor om äganderätt till idéer, alltså de regler som staten sätter upp för att skydda intellektuella prestationer mot ovälkommet eller obehörigt utnyttjande. Den som har skapat en skyddad produkt eller utfört en skyddad prestation ska också ges en ensamrätt att dra ekonomisk nytta av produkten eller prestationen.

Den här diskussionen blir än mer angelägen och än mer viktig nästan för varje år som går. Den amerikanske nationalekonomen Jonathan Kendricks forskning visar att förhållandet mellan immateriella och materiella tillgångar har skiftat från 30/70 till 63/37 under de senaste 70 åren. Det alltså inte längre att ta på det som är våra allra viktigaste resurser. Det här är *ett* exempel som stryker under vikten av fungerande och effektiv immaterialrätt, upphovsrätt och patentskydd.

Precis som det en gång var rätt och riktigt och nödvändigt att lägga grunden för den första äganderätten av fält och gårdar och sedan för äganderätten av fabriker och värdepapper är det nu angeläget att lägga grunden för teknikframsteg som leder till nya kunskaper och nya uppfinningar och därmed till ett rikare samhälle. Patent driver fram en utveckling där människor konkurrerar med varandra inte bara genom att kopiera utan också genom att driva fram nya kunskaper och nya uppfinningar. Därför är rimliga regler och en effektiv administration av detta ett av de

allra mest angelägna sätten att lägga grunden för fortsatta framsteg och växande välbefinnande också på 2000-talet.

För konstnären, artisten, författaren är upphovsrätten till det egna verket angelägen för att man ska kunna livnära sig och leva gott på yrket. Det är med framtidsutsikter om vinst på produktutveckling som världens ledande forskningsföretag likaväl som små och utmanande nya innovationsföretag riskerar miljarder för att utveckla nya uppfinningar, nya mediciner och nya koder. Det är för att möjliggöra investeringar i framtiden av den nya tekniken som upphovsrätt och patent spelar en viktig och ibland helt avgörande roll.

Därför vill jag här i kammaren nu understryka att det arbete som pågår och har pågått med patenträttens utformning, såväl på nationell som på internationell nivå, är mer än angeläget för att lägga grunden för ett nytt, livskraftigt och framåtskridande samhälle där det är enkelt att förverkliga sina idéer. Vi tar del i det arbetet, och vi ser fram emot att regeringen under året kommer till kammaren med förslag som öppnar för en både stark och inte minst tillgänglig äganderätt till immateriella tillgångar.

På samma sätt vill jag här i kammaren understryka behovet av att politiken öppnar för att utveckla nya fält där immaterialrättsliga regler kan tillämpas och ser över uppenbara luckor som finns i lagen i dag. Värden som i dag för till exempel arrangörerna av idrottsarrangemang är utslagna och undantagna kan ge möjlighet att väcka det man kan kalla ett sovande kapital och slumrande tillgångar när man utsträcker och utnyttjar immaterialrättens tillämpningsområde och stärker den immateriella äganderätten på nya fält. Det kan vi göra här och i dag i kammaren.

Herr talman! Mot bakgrund av detta yrkar jag bifall till reservation 2 i utskottets betänkande.

Anf. 165 MARTIN ANDREASSON (fp):

Herr talman! Immaterialrätten handlar om skyddet för idéer och för konstnärligt skapande. Precis som tidigare talare har varit inne på är det en grundsten för ett samhälle där människor vågar ta risker och lägga ned betydande tid och kraft på satsningar som kanske först långt senare kan bära frukt i form av en ekonomisk avkastning. En fungerande immaterialrätt som leder till ett väl samordnat system för industriellt rättsskydd av olika slag men också till olika former av upphovsrätt är nödvändig för att vi ska kunna ha ett samhälle som bygger på tillväxt, som uppmuntrar entreprenörskap och som stimulerar den industriella utvecklingen och nyföretagandet men som samtidigt också skyddar konstnärers och andra skapande utövarers rättigheter till sitt skapande.

Det är viktigt att immaterialrätten bygger på långsiktighet. Det här är ett område där man definitivt vinner på en god förutsebarhet långt fram i tiden avseende vilka rättsregler som kommer att gälla. Det är också mycket viktigt att man har en enhetlighet mellan olika former av idéer och prestationer som man vill skydda upphovsrättsligt.

Inte minst viktigt är det också med det internationella samarbetet. Det är i sig olyckligt ifall olika länder i onödan väljer olika lösningar för att åstadkomma immaterialrättsligt skydd. Det är inte minst viktigt att man har ett immaterialrättsligt system där man håller nere kostnaderna för bevakandet av de rättigheter som man ska bevaka.

Av den anledningen är vi från Folkpartiet mycket positiva till ett ökat internationellt samarbete, inte minst på EU-nivå, på det immaterialrättsliga området. Vid debatten i motsvarande ämne förra året hoppades jag att EU:s mycket långdragna förhandlingar om ett gemenskapspatent skulle komma i hamn. Tyvärr får jag nu uttrycka samma förhoppning igen. Jag hoppas innerligt att jag nästa gång vi debatterar immaterialrättsliga frågor i allmänhet slipper framföra en sådan förhoppning, utan att frågan då ska vara i hamn – ”äntligen” för att citera talare i den förra debatten. En fungerande ordning för gemenskapspatent skulle nämligen vara en av de viktigaste åtgärderna för att få en samordning på europeisk nivå som samtidigt också dramatiskt sänker kostnaderna för att bevaka patent i olika länder, vilket i sin tur är viktigt för att gynna industriell utveckling och tillväxt i Europa.

Herr talman! Vi vet att det i flera olika sammanhang pågår ett intensivt arbete på EU-nivå i olika immaterialrättsliga frågor i Europa. En av dem kommer vi att diskutera lite senare i kväll, nämligen frågan om genpatent, men i detta betänkande har vi en fråga som handlar om EU:s arbete när det gäller patent på datorrelaterade uppfinningar. Det är ett komplext område, där det finns ett stort antal patent som beviljas på datorrelaterade uppfinningar och där det på alltfler områden inom industrin är så att de uppfinningar som tillkommer är på ett eller annat sätt datorrelaterade.

Det är angeläget att man hittar en hållbar juridisk lösning på detta område och att man kan åstadkomma en europeisk harmonisering av patentpraxis på det här området. Jag hyser gott hopp om att man där kommer att kunna landa på en konstruktiv kompromiss, men vi från Folkpartiets sida anser inte att det finns anledning att i dag från utskottets sida ta ställning till olika förslag i pågående förhandlingsarbete.

Herr talman! Just därför att det är viktigt med en internationell samordning, långsiktighet och enhetlighet blir jag lite förvånad över tanken på att man skulle från svensk sida ensidigt införa en ny upphovsrättslig form, som kallas arenarätt, för att skydda de rättigheter som idrottsutövare eller andra kan vilja bevaka. Det är frågor där vi i dag har ett annat system för att bevaka möjligheten att kunna skydda sig som enskild idrottsutövare eller vad det nu kan vara mot obehöriga upptagningar och återgivningar av ens prestationer. Det skulle ur europeisk synpunkt vara beklagligt ifall Sverige här valde en särlösning.

Avslutningsvis, herr talman! Ibland går det fort att få framgång i en fråga. Den dag när vi förra gången debatterade immaterialrätt i allmänhet diskuterade vi mycket om den statliga styrelserepresentationen i STIM. Dagen efter förra årets debatt beslutade regeringen helt i enlighet med det borgerliga förslaget att ta bort den statliga styrelserepresentationen. Vi får väl se om vi i år lyckas lika bra med att få gehör för det gemensamma borgerliga kravet att se över dagens system för fördelning av den statliga upphovsrättsersättningen.

Bonus Presskopia har i dag inte skyldighet att ta upp som medlemsorganisationer alla de konstnärsorganisationer som verkar på detta område, och vi tycker att det kan vara väl värt att pröva om dagens ordning är den principiellt mest tillfredsställande.

Av den orsaken, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 3.

Herr talman! Immaterialrätt är den sammanfattande benämningen för ett antal olika regler som skyddar intellektuella prestationer. På det här området är mycket bra gjort, men en del återstår att göra, och det är det jag ska nämna lite grann om här i samband med de tre reservationer som Kristdemokraterna står bakom.

Jag börjar med reservationen om den ersättning för upphovsrätt som har med kopiering att göra. Konstnärer har i dag laglig rätt till viss upphovsrättslig ersättning vid fotokopiering av deras verk. Staten och Kommunförbundet betalar årligen en klumpsumma för rätten att fotokopiera konstverk för i huvudsak undervisningssyfte. Resurserna betalas till företaget Bonus Presskopia, som på uppdrag av ett antal medlemsorganisationer bevakar rättssinnehavarnas ekonomiska intressen. Därefter fördelas resurserna av Bonus till medlemsorganisationerna, som i sin tur och efter egna regler fördelar resurserna till konstnärerna. Eftersom det rör sig om förhållandevis små resurser fördelas de oftast inte till varje enskild konstnär som fått ett verk kopierat, utan i stället i form av stipendier.

Medlemsorganisationerna i Bonus representerar olika konstnärsgrupper, till exempel bildkonstnärer, fotografer, tecknare, tonsättare och författare för att ta några. Herr talman, så långt är allt gott och väl. Men här finns det problem, och det uppstår i och med att Bonus Presskopia bara tillåter en medlemsorganisation för varje konstform. De mindre konstnärsorganisationerna får alltså inte ansluta sig till Bonus. Givetvis bör statens kopieringsersättning gå till alla de konstnärsorganisationer som ställer sina medlemmars verk till förfogande för kopiering. Det borde vara självklart att alla konstnärer på samma villkor får del av den upphovsrättsliga ersättningen. Så är det emellertid inte i dag. Därför vill vi kristdemokrater att en utvärdering görs av det rådande fördelningssystemet.

Förr om åren har utskottsmajoriteten avstyrkt liknande yrkanden med hänvisning till att man förutsätter att det vi tar upp kommer att övervägas inom ramen för det arbete som enligt uppgift pågår i Regeringskansliet och som går ut på att genomföra direktivet om upphovsrätt i informationssamhället. Nu avstyrker man med beskedet att regeringen har för avsikt att överlämna en proposition senare i år.

Även om regeringens avsikter är aldrig så goda må det förlåtas oss, herr talman, om vi är något luttrade när det gäller regeringens tidsbestämning mot bakgrund av redovisade avsikter. Under tiden som ingenting händer kommer även fortsättningsvis många konstnärer och andra utövare att gå miste om rättmätig upphovsrättslig ersättning.

STIM, Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå, har till uppdrag att bevaka kompositörers och författares verk och se till att de ersättningar som upphovsmännen ska ha betalas in och fördelas till rättighetsinnehavarna. Tillsammans med Centerpartiet vill Kristdemokraterna ha en ändring av upphovsrättslagen som innebär att i den verksamhet som bedrivs av studieförbund och ideella organisationer ska framförande av upphovsrättsligt skyddade verk kunna undantas, alltså göras fria från avgifter. Detta är ett viktigt inslag i strävan att inte fördyra för kulturarbetare som oftast arbetar engagerat och oegennyttigt i små omständigheter i studieförbund och i ideella organisationer.

Så går jag över till vår tredje och sista reservation, den om arenarätten. Den som går till exempel på ett idrottsevenemang och betalar sin entrébiljett kan samtidigt ta med sig sin videokamera. Tekniskt är det möjligt att koppla kameran till en mobiltelefon och att sända över bilderna till en webbsida. Teoretiskt kan alltså vem som helst direktsända idrottsevenemanget på en hemsida. I dag finns det ingen materialrätt som förhindrar detta. Den som däremot gör samma sak i samband med en teaterföreställning begår ett brott mot upphovsrätten.

I svensk lagstiftning existerar inte någon äganderätt eller upphovsrätt beträffande sändningsrätter för föreningar eller sammanslutningar, till exempel idrottsklubbar. När Fotbollförbundet säljer TV-rättigheter är det faktiskt bara ett slags skenbar rättighet som man säljer. Vad det egentligen handlar om är den rätt som tillkommer ägaren till en idrottsanläggning eller arrangören vid ett evenemang att ta ut en högre inträdesavgift för ett sändande TV-bolag. Först när ett TV-bolag gjort en upptagning inträder upphovsrätten, och då är det TV-bolaget som får den.

Det finns alltså ingen generell äganderätt beträffande händelseförlopp i realtid. I dag finns det ingen skyddslagstiftning beträffande upphovsrätt för arrangörer av idrottsevenemang, ej heller för evenemang med imitatorer, akrobater och cirkus- eller varietéartister. Arrangören har visserligen rätten till arenan där evenemanget sker, men informationen kring det som sker under evenemanget är inte skyddad i upphovsrättslig mening.

Vi menar att behovet av skydd för rättigheter som äganderätten och rätten till de egna evenemangen bör utredas. Så kallade arenarättigheter finns i vissa andra länder. Det kan vara befogat att utreda möjligheten att införa liknande rättigheter i Sverige.

Utskottsmajoriteten hävdar, något förvånande, att det inte finns några bärande skäl för att man ska överväga införande av ett nytt immaterialrättsligt skydd i enlighet med vad jag här har anfört. Vidare förvånar majoriteten när den bekänner sig till de antaganden som gjordes vid införandet av 1986 års lagstiftning på området och som går ut på att det är möjligt för artister och andra utövare som saknar upphovsrättsligt skydd att avtalsvägen skaffa sig garantier mot att obehöriga upptagningar av deras prestationer sker. Det är möjligt att det fanns fog för dylikt resonande för 18 år sedan, då till exempel Internet inte fanns. Men hur ska någon i dag via ett kontrakt kunna skaffa sig garantier för att obehöriga upptagningar av de egna prestationerna inte sker när vem som helst medelst en enkel videokamera kan direktsända evenemang över hela världen på en hemsida? Där skulle jag gärna vilja ha ett besked av majoritetens företrädare.

Herr talman! Vi kristdemokrater står naturligtvis bakom våra tre reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 5.

Anf. 167 TASSO STAFILIDIS (v):

Herr talman! I det här betänkandet har Vänsterpartiet en reservation tillsammans med Centerpartiet, och den handlar om datorrelaterade uppfinningar. Det är reservation nr 1, som jag härmed yrkar bifall till.

Det har varit olika turer i den här frågan på EU-nivå. Parlamentet har haft en uppfattning och rådet har haft en annan uppfattning, och så har man till slut kommit fram med ett förslag till direktiv som innebär i stort sett att man ska kunna ta patent på nästan allting.

Det tycker inte vi i Vänsterpartiet. Vi ser en fara i utvecklingen, där patenträtten alltmer blir storföretagens rätt mot de enskilda innovatörerna och de entreprenörer som är basen för framtida tillväxt och välstånd. Vi ser också en risk här. Om man tillåter att man obegränsat tar patent på i det här fallet mjukvara finns det också en risk för ensamrätter, för att storföretag lyckas förhindra innovatörer inom databranschen från att utveckla marknaden inom IT.

Det är problematiskt också eftersom gränsdragningen i dag är otydlig. Det blir ännu mer problematiskt om man drar gränser som inbegriper mjukvara när det handlar om upphovsrättsliga skydd. I dag har vi i Sverige ett upphovsrättsligt skydd inom området som till viss del skyddar upphovsrättsinnehavaren. Men direkt efter kan någon presentera samma sak och få patent på det och därigenom förhindra att mjukvaran kan bli föremål för fortsatt utveckling.

Vi ser helt enkelt en risk med det förslag som finns och vi vill att Sverige ska jobba vidare med att förändra den överenskommelse som nu ligger på bordet. Vi vill, när det gäller datorrelaterade uppfinningar, att man ska verka för att patent på mjukvara inte ska vara tillåtet.

Herr talman! I övrigt står vi i Vänsterpartiet bakom förslagen i betänkandet och de motiveringar som finns till avslag på de olika motionerna.

Jag har tidigare pratat varmt för att man ska betala den avgift som STIM begär in oavsett vilka som framträder eller uppträder. Kristdemokraternas yrkande om ersättning för kopiering står i direkt strid med det som sägs om ersättning till STIM. Detsamma gäller Centerpartiet som i reservationerna kräver samma sak. Å ena sidan värnar man om de små upphovsrättsinnehavarna. Å andra sidan tycker man att vi i vissa fall kan strunta i dem och låta folk slippa betala.

Jag har vid tidigare debatter redovisat vad det kostar, och jag ska inte göra det nu. Det kostar inte särskilt många kronor i de fall som ni presenterar i reservation nr 4. Det kostar inte så många kronor när man uppträder i små föreningar och så vidare. Det är förknippat med mycket låga kostnader. Jag tycker inte att det finns skäl att bifalla det krav som finns i reservation nr 4.

Vad gäller reservation nr 3 har jag full förståelse för problematiken. Vi befinner oss nu i ett arbete kring direktivet om upphovsrätten i informationssamhället i vårt samarbete med regeringen. Jag hoppas att vi där kommer fram till en bättre situation på området. Jag tycker att det är okej att utskottet inte har tagit ställning utan hänvisar till arbete som pågår. Jag vill ändå tala om att det är viktigt för min och Vänsterpartiets del att även de små upphovsrättsorganisationerna kan komma till tals och få del av ersättningarna för kopiering.

Anf. 168 VIVIANN GERDIN (c):

Herr talman! Ledamöter och åhörare! Jag vill ta upp två områden i LU17. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1. Den gäller mjukvarupatent.

Centerpartiet är kritiskt till hur den europeiska patentkonventionen tolkas av EPO, det europeiska patentverket. Vi anser att konventionen anger att man inte ska kunna ta patent på programvara, och vi finner att det är djupt olyckligt att EU driver på en patenträtt på mjukvara.

Jag instämmer i det som har sagts tidigare av Vänsterpartiets representant om att vi har fått uppfattningen från sakkunniga på området att mjukvarupatent begränsar utvecklingen. I dag är det också väldigt otydliga formuleringar och svåra gränsdragningar.

En europeisk patenträtt som går på tvärs mot människors uppfattning av vad som är rätt och fel och som beviljar patent på lösa grunder och ständigt sätter storföretagens rätt framför småföretagens anser vi är olycklig. Patenträtten måste utformas så att den stöder gemensamma europeiska ansträngningar att utveckla småföretagandet och välbefindandet i hela Europa.

Vi ser nu en utveckling där patenträtten alltmer blir storföretagens rätt mot de enskilda innovatörerna. Detta kommer att hämma utvecklingen. Trots att datorprogram inte i sig är patenterbara enligt EU:s lagar har det redan utfärdats ca 30 000 patent. Det råder också väldigt många oklarheter, mycket beroende på att rådet och EU-kommissionen har haft olika åsikter.

Från Centerpartiets sida vill vi föreslå att initiativ ska tas för en omförhandling av det beslut som man tog i fjol. Nu vet vi också att frågan kommer upp på konkurrenskraftsrådets möte i maj i år. Vi hoppas också att rådet ska lyssna in och vara mottagligt för de synpunkter som kommer fram här.

Vi tycker att mjukvarupatent är en sorts tankeförbud. Vi vill också att regeringen ska bli aktiv på området. Vi tycker att regeringen passar för mycket i den här frågan. Med det argument som jag redovisade tidigare yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Jag vill också ta upp avgifterna till STIM. Vi har fört fram våra krav tidigare när det gäller STIM:s krav på ersättning för musikarrangemang som framförs inom ideella organisationer. Det gäller främst 21 § i upphovsrättslagen, som vi vill se en förändring av.

Vi tycker att nuvarande regler försvårar för organisationerna, särskilt de riktigt små, att arrangera också musikinslag vid sina möten. Vi tycker inte att det är rimligt att kräva av de här verksamheterna, som inte bedrivs kommersiellt och inte har något vinstsyfte, att de ska omfattas av en byråkratisk redovisning.

Tasso Stafilidis sade här tidigare att det inte kostar särskilt många kronor för föreningarna. Då ställer jag mig ännu mer frågande till att man ska redovisa det. Det finns en stor misstanke om att det administrativa, byråkratiska arbetet kostar mer än man egentligen får in från föreningarna. Det kan knappast täcka kostnaderna i slutändan.

Centerpartiet är en folkrörelse. Vi sätter stort värde på allt arbete som görs inom föreningslivet i hela vårt land. Vi vet att det betyder mycket i föreningsarbetet att kunna ha kulturinslag och musikinslag och att man slipper ifrån den betungande redovisningen. Vi har påpekat det också under tidigare år, men det är lika aktuellt i dag. Trots att det finns internationella överenskommelser menar vi att Sverige har en hel del folkrörelser och därför har ett ansvar för att se till att det ideella arbetet och föreningslivet kan leva vidare.

Som det är i dag är det faktiskt väldigt betungande. Samtidigt sker neddragningar inom den offentliga sektorn av ekonomiska bidrag till föreningar och det ideella arbetet för övrigt. Då är det än viktigare att

man får behålla de få kronor som det skulle betyda att man slipper redovisa och skicka in pengar till STIM.

Prot. 2003/04:91
31 mars

Anf. 169 JOHAN LÖFSTRAND (s):

Herr talman! Vi diskuterar just nu immaterialrättsliga frågor. Det är ett oerhört viktigt område och ett oerhört komplicerat område, ett område där olika intressen står mot varandra. På ena sidan står uppfinnare och konstnärer som vill skydda sina uppfinningar och konstverk. På andra sidan står allmänintresset att utnyttja de innovationer som finns för att på så sätt skapa nytta i samhället.

Patenträtten är en oerhört viktig del i samhället. Den är en viktig del när det gäller att ge uppfinnare motivation och lönsamhet för att de ska kunna gå vidare och driva nya projekt och på så sätt skapa en utveckling i samhället. Målet måste vara att vi ska skapa ett samspel mellan uppfinnare, konstnärer och samhällsintresset.

Jag kommer för tids vinning att inrikta mitt anförande på de områden där det i dag finns reservationer. Jag vill börja med att yrka bifall till lagutskottets förslag i betänkande nr 17 i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Herr talman! Under punkt 3 om datorrelaterade uppfinningar behandlas motion T474 yrkande 5. Där finns en reservation från Vänsterpartiet och Centerpartiet. Reservanterna menar att det är olyckligt att EU i dag driver frågan om mjukvarupatent. Reservanterna menar också att den svenska utgångspunkten borde vara att patent på mjukvara inte skulle vara tillåtet. Jag ser det som beklagligt, men jag tror att det är viktigt att man tar en diskussion om gränsdragningar och var gränsen ska gå.

Under de senaste åren har vi sett en allt snabbare utveckling. Immaterialrättsligt skydd för datorprogram har fått allt större betydelse. För närvarande skyddas datorprogram i stor utsträckning av upphovsrättslig lagstiftning både i Sverige och i övriga Europa, medan det i USA och Japan är möjligt att i mångt och mycket patentera stora delar av programvaran. Men även i Sverige och i övriga Europa är det i dagsläget möjligt att patentera olika typer av programvara om funktionen av programmet har teknisk effekt. Med teknisk effekt menas att uppfinningen ska kunna lösa ett problem på ett tekniskt sätt och sedan fungera i praktiken.

Jag tycker att det är bra att EU diskuterar frågan om patent på mjukvaror. Det är nödvändigt att vi får en harmonisering så att vi har likadana regler inom hela EU-området för att på så sätt underlätta för uppfinnare att ha överblick över hur regelverket fungerar och vilka rättigheter man har.

Jag tycker, precis som det står i majoritetstexten, att det ska vara möjligt att patentera vissa typer av datorrelaterade uppfinningar då de uppfyller de generella patentkraven på teknisk effekt. Om ett företag till exempel skapar en mjukvara som sedan placeras i ett ABS-system i en bil tycker jag att det är självklart och oerhört viktigt för den framtida utvecklingen att det här företaget kan ta patent på det lilla program som sitter i bromssystemet så att man sedan kan använda pengarna till att gå vidare för att göra systemet ännu bättre.

På de områden där man uppfyller de generella patentkraven på teknisk effekt tycker jag att det ska vara möjligt att patentera även mjukvara.

*Immaterialrättsliga
frågor*

Herr talman! Under punkt 4 *Upphovsrättsligt skydd* tar motionären och reservanten upp frågan om förenklingar och om att ta bort reglerna om upphovsrätten för att på så sätt hjälpa konstnärer att få kunskap om och förståelse för vilka rättigheter och skyldigheter man har i fråga om upphovsrätten. Jag är helt övertygad om att de flesta här i kammaren på olika sätt vill underlätta för företagare rent generellt. Självklart ska vi stödja egna företagare som vill skydda sina uppfinningar och sina konstverk. Självklart ska vi också se till att ge dem kunskap om vilka rättigheter de har.

Som det står i majoritetstexten pågår ett arbete inom Regeringskansliet om att försöka genomföra EG-direktivet om upphovsrätten i informationssamhället, som jag tror kommer att leda en bit på vägen för att nå målet.

Under punkt 6 finns en reservation från samtliga borgerliga partier gällande ersättning vid kopiering. Här vill reservanterna att regeringen ska se över de regler som finns gällande upphovsrättsersättningen. En sådan översyn är planerad. Regeringen har sagt att efter en departementspromemoria om upphovsrätten i informationssamhället, som just nu behandlas inom Regeringskansliet och som jag tror nödvändigtvis måste behandlas innan man kan diskutera det gällande ersättningssystemet, kommer det att göras en översyn av upphovsrätten. Där ska också det som gäller avtalslicenser tas in.

Herr talman! Under punkt 7 har Kristdemokraterna och Centerpartiet reserverat sig då de vill att ideella organisationer ska undantas från de regler som i dag gäller som ersättning för STIM. Här anser majoriteten i utskottet att det är viktigt att vi tar till vara upphovsmännens rätt. Utskottet menar att det blir svårt att hitta andra typer av undantag än de som redan finns. De gränsdragningsproblem som finns i dag borde prövas ur en mer rättslig aspekt i stället för att ändra lagstiftningen. Jag tycker inte att man ska sätta de regler som finns ur spel. Varför ska ideella organisationer på så sätt ha en konkurrensfördel gentemot olika typer av småföretagare som kanske bedriver verksamhet? Jag tror att det kan skapa en viss typ av snedvridning.

Sist men inte minst gäller det punkt 9. Där har vi den återkommande frågan om arenarätt. Här har Moderaterna och Kristdemokraterna reserverat sig. Reservanterna vill ha en upphovsrättslig lagstiftning som ska ge skydd till hela sportarenor. Men jag måste säga att det redan i dag finns en skillnad mellan till exempel ett biobesök och en fotbollsmatch. Ett biobesök är någonting som man kan göra om och om igen. Det gäller en produkt som visas på många olika ställen, medan en fotbollsmatch är en unik händelse. Som redan har sagts från talarstolen i dag har den här frågan behandlats flera gånger tidigare. Varken nu eller tidigare har utskottsmajoriteten funnit något skäl till att göra någon förändring.

Jag vill avsluta med att än en gång yrka bifall till förslaget i lagutskottet betänkande nr 17 i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 170 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Herr talman! Jag har två frågor till Johan Löfstrand. Jag börjar där Johan Löfstrand slutade. Han nämner att det är skillnader på biobesök och en fotbollsmatch. Okej, det är skillnader. Vi ändrar scenariot, Johan

Löfstrand och säger så här i stället. Jag går på en föreställning där en imitator uppträder. En imitator räknar kanske med att genomföra samma föreställning kväll efter kväll. Även där kan jag ta med mig videokamera och via mobiltelefon sända föreställningen över hela världen via en hemsida. Alla som är intresserade av imitatören kan direkt via sin dator se programmet. De behöver inte besöka föreställningen nästa dag. Det förändrar lite grann, Johan Löfstrand.

Jag är, som sagt var, mycket förvånad över att man fortfarande lutar sig mot lagstiftning som är 18 år gammal. Jag nämnde det i mitt anförande. Då fanns inte Internet, och då fanns inte dessa möjligheter med mobiltelefoner och videokameror. Därför anser jag, Johan Löfstrand, att det finns absolut bärande skäl till att fundera på det här.

Jag skulle vilja veta hur Johan Löfstrand menar att man via avtal och kontrakt ska kunna lösa det här, exempelvis med tanke på imitatören.

För ett år sedan när vi pratade om samma saker sade Socialdemokraternas företrädare när det gällde frågan om arenarätt att det var en viktig fråga och att det pågick ett arbete inom EU med det direktiv som finns om upphovsrätt i informationssamhället. Man förutsatte att frågan skulle komma upp där.

Den här gången, ett år senare, står det endast så här i betänkandet: ”Frågan har såvitt utskottet känner till inte heller tagits upp inom EU under senare tid.” Hur ligger det till på den fronten?

Anf. 171 JOHAN LÖFSTRAND (s) replik:

Herr talman! När det gäller arenarätten ska jag svara på Ingemar Vånerlövs fråga. Självfallet går det att avtala. De borgerliga partierna brukar gå i bräsch för att man ska lagstifta så lite som möjligt och låta de privata aktörerna sköta en så stor del av det affärsmässiga som möjligt.

När det gäller imitatören är det väl bara så att alla som går in och tittar på imitatören vid köpet av biljetten ingår ett avtal om att inte använda sig av en videokamera och inte skicka ut det på nätet. Det innebär att ett avtal då är ingånget mellan dem som tittar på arrangemanget och dem som står för arrangemanget. På så sätt har det skapats ett avtal som gör att man inte får sända ut det över Internet.

Anf. 172 INGEMAR VÅNERLÖV (kd) replik:

Herr talman! Den andra frågan jag ställde gällde detta att när vi för ett år sedan var samlade här till en likadan debatt kom s-företrädaren slutligen till frågan om arenarätt, och han sade då att den var relevant och att det pågick ett arbete inom EU med det direktiv som finns om upphovsrätt i informationssamhället. Man förutsatte att det kommer att tas upp där. Men när vi läser det här betänkandet ser vi att det bara står att frågan ”såvitt utskottet känner till inte heller tagits upp inom EU under senare tid”.

När det gäller avtalet och imitatören kan det väl tänkas att det teoretiskt sett skulle kunna fungera så, om det är 10, 15 eller 20 personer. Men säg att det blir en otrolig massa människor. Vi kan ta till exempel fotbollsmatchen, som i och för sig inte går i repris men som ändå kan vara intressant att titta på. Det kan också vara något annat idrottsevenemang där det är många personer. Då inser man att den typen av avtal som Johan Löfstrand skissade på inte fungerar i praktiken.

Anf. 173 JOHAN LÖFSTRAND (s) replik:

Herr talman! När det gäller huruvida det pågår ett arbete i EU, finns det för tillfället inte något land inom unionen som använder sig av det här. Om Sverige skulle införa arenarätt kommer vi att vara det enda landet som har den typen av lagstiftning. Jag tror att en stor del av den lagstiftning som ska finnas inom det immaterialrättsliga området ska vara harmoniserad på ett så stort område som möjligt. Det vore olyckligt om Sverige hade en egen lagstiftning medan övriga Europa har en helt annan lagstiftning.

När det gäller huruvida det är många som tittar eller inte, tror jag att det är många som går på bio också. Det finns nog en ganska stor möjlighet att man vid de tillfällena tar upp en videokamera och filmar. Det är förbjudet. Vad är skillnaden? Om det är avtalat mellan de olika parterna att man inte får ta med en videokamera in och filma ett evenemang eller filma på en biograf är det i båda fallen olagligt. Olagligheter tillåter vi inte i något av fallen.

Anf. 174 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Jag vill först klargöra att Centerpartiet inte är emot patent i sig och inte heller är emot upphovsrättslagstiftning. Vi inser att det är väldigt viktigt och att det behövs i vårt samhälle.

Det som det handlar om nu är vad som ska patenteras och hur det ska gå till. Vi har redan i dag en lag som omfattar datorprogram. Jag tror att den lagen finns sedan 1989. Då infördes skydd för datorprogram i upphovsrättslagstiftningen.

Det som vi nu ifrågasätter är graden av skydd och införandet av patenträtt på mjukvara. Det finns en risk, som vi ser det, att det framför allt gynnar storföretag. Det är oftast de som har patent. De små företagen och innovatörerna som jobbar i sitt dagliga verk och kommer på uppfinningar hämmas i sin utveckling och i sitt arbete med en förnyelse, som hela tiden behövs på det här området. När det gäller patent på mjukvara besitter de som har patenten ett övertag gentemot dem som jobbar med det här och hela tiden vill se till att det blir bättre och bättre.

Vi anser att det ligger en stor risk i det här. Den lagstiftning man har i USA, där man också har ett mjukvarupatent, har visat sig ha en hel del nackdelar, speciellt för småföretagen. Jag vet att Socialdemokraterna har ett speciellt hjärta för de stora företagen. Sedan i höstas pratar även ni socialdemokrater om tillväxt, och då behövs de små företagen.

Det är just det synsättet som gör oss väldigt oroliga, när vi ser vad som är på gång. Sedan är det inte heller någon brådska med det hela. Varför vill ni driva på? Varför låter ni EU ta överhanden och driva det här?

Anf. 175 JOHAN LÖFSTRAND (s) replik:

Herr talman! I immaterialrättsliga sammanhang är det, som alltid, viktigt att ha tydliga regler och gränser. Det får självfallet inte vara så att man kan ta patent på områden som blir så stora att man på så sätt kan få monopol på en hel marknad. Det måste självfallet finnas tydliga regler. Det är därför vi har sagt att patentkraven ska gälla vid de tillfällen då man hittar någon typ av teknisk effekt som sedan har en funktion i prak-

tiken. Det måste kunna få finnas patentmöjligheter på en viss typ av mjukvara.

Ta systemet med ABS-bromsar, som jag nämnde i talarstolen tidigare. I det systemet är det inte någon teknisk uppfinning som har gjort att det systemet kanske är bättre än något annat, utan det är ett litet datorprogram. Då måste ett företag som har lagt ut oerhört mycket pengar verkligen få möjlighet att patentera just det lilla programmet.

Om vi jämför upphovsrätt med patenträtt ser vi att i upphovsrätten skyddar man en exakt utformning av till exempel en skriven kod eller en text i en bok. Det som är problemet är att när det är en teknisk innovation kan man skriva precis samma sak fast i ett annat dataspråk. Eller också lägger man upp de olika programmeringsdelarna på olika sätt, vilket kommer att göra att programmet kanske ser helt annorlunda ut. Men den tekniska, slutgiltiga finessen kommer att vara exakt likadan. Det gör att upphovsrätten i många fall inte är ett tillräckligt skydd för just det tekniska syfte som finns, till exempel det lilla programmet i ABS-bromsarna.

Anf. 176 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! När Johan Löfstrand beskriver det här kan jag verkligen förstå dem som säger att det är otydligheter och svåra gränsdragningar.

Jag har fått en synpunkt från en som jobbar med mjukvara, och han säger så här: Fördelen med att behålla dagens lagstiftning är att det går att skriva två datorprogram som utför samma uppgift utan att begå ett patentintrång. Men om man inför ett patent på mjukvara kan program nr 2 komma att göra intrång i patent för program nr 1. Jag har inte den tekniska kunskapen att ifrågasätta men har ändå haft kontakt med personer som jobbar med det här och ser stora risker i det.

Sedan är det ytterligare en sak som är lite oroande, och det är att det inte finns någon domstol på Europainivå som ska avgöra tvisterna om patent. Nu är det många som befارar att det kommer att bli en hel del tvister på grund av att det är svårtolkade saker när det gäller att införa patent på mjukvara. Här är det alltså respektive lands nationella domstolar som ska göra bedömningar i patentmål. Vi kan befara att det kommer att skapa ännu mer oklarheter om man kommer fram till olika bedömningar i olika länder. Det finns alltså stor anledning att vara försiktig här.

Än en gång vill jag understryka att det faktiskt handlar om graden av skydd. Det är den vi ifrågasätter nu liksom hastigheten på det här. Det är därför som vi har en reservation i betänkandet.

Anf. 177 JOHAN LÖFSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag håller med Vivianne Gerdin om att det är oerhört viktigt att det finns tydliga spelregler, precis som det måste finnas tydliga spelregler gällande de flesta marknader för att de olika aktörerna ska veta vad de har att rätta sig efter.

Självklart måste det finnas mekanismer som skyddar små uppfinnare och innovatörer som kanske inte har rättslig kapacitet eller resurser att stå emot storföretag. Det här ska vi jobba med. Det är jätteviktigt. Jag hoppas att den här frågan kommer att utvecklas inom Europasamarbetet för att skydda mindre innovatörer. Jag tror att det är viktigt för att på så sätt behålla en mångfald.

Prot. 2003/04:91
31 mars

*Immaterialrättsliga
frågor*

Men det här ska inte innebära att vi inte ska tillåta patent på mjukvara. Jag kan ta ett annat exempel. Ett företag har till exempel helt nyligen lyckats hitta en teknisk finess för att överföra röntgenbilder till ett digitalt program och underlättar på så sätt sjukvårdsbehandlingen. Man kan skicka röntgenbilder, man kan lättare analysera dem och man kan göra många olika saker. Den här uppfinningen tog oerhört lång tid och kostade oerhört mycket pengar. Då tycker jag att det här företaget ska kunna ta patent på det program som sitter i apparaten och som gör att processen fungerar.

Om man i stället skulle ha haft ett upphovsrättsligt skydd skulle man kunna skriva en datorkod som skulle kunna skilja sig från den ursprungliga texten men som skulle ge samma finess i slutändan. Det är det som är skillnaden mellan patent och upphovsrätt.

Anf. 178 HENRIK VON SYDOW (m) replik:

Herr talman! Johan Löfstrand säger att frågan om arenarätt är en gammal fråga, och det stämmer möjligen. Den är färsk för mig.

Jag förstår inte riktigt hur Socialdemokraterna resonerar. Dessutom är frågan faktiskt mer aktuell än någonsin tidigare. Därför vill jag ställa ett par frågor om den.

På temat att väcka det kapital som sover ser vi nu hur intresset för de allsvenska fotbollsmatcherna ökar ordentligt. Det är bra. Det är många klubbar som behöver få bättre ekonomi och mer resurser. Dessvärre är idrottsrörelsen i bred bemärkelse i ett ännu större behov av mer resurser, mer kapital och större möjligheter att av egen kraft få mer rörelse i idrottsrörelsen, om man uttrycker det på det sättet.

En konkret idé, Johan Löfstrand, är att utsträcka immaterialrättens tillämpningsområde till nya fält, också till arrangörer av idrottsarrangemang. Med ny teknik för upptagningar av idrottsarrangemang blir allt enklare och smidigare. Också lägre divisioner kan skaffa sig möjligheter till ersättningar för sina arrangemang.

Det enda argument som vi har hört från Johan Löfstrand till varför man faktiskt inte ska ha den möjligheten är det argument som Martin Andreasson tidigare förde fram, att det inte skulle vara förenligt med EU-direktiv som är på väg att implementeras. Men det är inget riktigt giltigt argument. Det är ju ofta som vi sträcker ut principer i EU-direktiv till att omfatta också andra områden. Här förstår jag inte hur Johan Löfstrand resonerar.

Den principiella grundfrågan är: Varför motarbetar Socialdemokraterna att idrottsföreningar ska ha immaterialrättsligt skydd för sina arrangemang?

Anf. 179 JOHAN LÖFSTRAND (s) replik:

Herr talman! Den här frågan har diskuterats ett otal gånger. Varje gång som frågan har diskuterats och setts över har man kommit fram till att det inte finns något sådant behov. Det är mycket bättre att arenaägaren, fotbollsarrangören eller sportarrangören och den som vill göra någon typ av upptagning skriver ett avtal och på så sätt kommer fram till de villkor som ska gälla för hur den ska användas och vilka som ska ha möjlighet att se den.

Anf. 180 HENRIK VON SYDOW (m) replik:

Herr talman! Här kom ett argument fram, att det inte finns något behov. Eftersom du uppenbarligen kan historiken så våldsamt långt tillbaka i det här ärendet, är det möjligt att det var rätt någon gång i början på 80-talet. Men nu är det 2004, och tekniken att göra just filmupptagningar, att dokumentera, att göra uppteckningar från idrottsarrangemang är lättare än någonsin tidigare. Tekniken är mer lättillgänglig än någonsin tidigare. Priset för att distribuera detta är också väsentligt mycket lägre än någonsin tidigare. När blir det dags för Socialdemokraterna att uppdatera sin verklighetsbild?

Jag tycker också att det argument som förs fram, att det är kontraktsvägen som det här problemet ska lösas, i praktiken är horribelt. Menar du att man skulle skriva kontrakt med besökare av idrottsarrangemang med låga divisioner att inte filma detta för att sedan sända det? I så fall, Johan Löfstrand, får du väl ändå erkänna att det är så våldsamt mycket enklare och smidigare för samtliga inblandade att idrottsföreningen har ett immaterialrättsligt skydd för sitt idrottsarrangemang.

Anf. 181 JOHAN LÖFSTRAND (s) replik:

Herr talman! Om det är ett arrangemang av sådan karaktär att man inte vill att det ska filmas och sedan skickas ut på nätet, tycker jag att man när man köper biljetten ska informeras om att det inte är tillåtet med ljud- eller filmupptagningar. Jag ser inte något som helst problem med det. De aktörer som vill göra ljud- och filmupptagningar träffar man avtal med. Om det är människor som inte följer de här reglerna, får man väl behandla dem på samma sätt som de människor som är inne på biografer och filmar och sedan lägger ut filmerna på nätet.

Sedan tror jag, precis som jag sade tidigare, att det är viktigt att ha en lagstiftning som ser likadan ut i flera länder. Jag tror att det vore olyckligt om Sverige hade en särslagstiftning som skilde sig från alla andra. Framför allt nu när vi blir alltmer internationaliserade tror jag att det är viktigt att vi har samma principer i Sverige som i andra länder. Om utländska TV-bolag vill komma hit ska de veta vilka regler som gäller.

Anf. 182 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Herr talman! Immaterialrätt kan betraktas som ett ägandeskydd för de idéer som uppstår hos en uppfinnare och en möjlighet för denne att försörja sig på sitt uppfinnande, som de tidigare talarna varit inne på.

Mot bakgrund av en sådan positiv syn på möjligheten att patentera uppfinningar finns det i det här betänkandet en miljöpartistisk motion som syftar till att skydda uppfinnaren, främja patent och göra det ekonomiskt möjligt också för den inte så väl bemedlade att tjäna pengar på de uppfinningar man kommer att berika världen med. Den gröna motionen, som i betänkandet bär nr N414 och kommer från årets motionsflod, innehåller ett flertal krav för att tillgodose detta.

Vår hållning är att det bör ges skydd för uppfinningar under tiden mellan det att ansökan lämnas in fram till dess att patentet beviljas. Patentverket har vittnat om att skyddet under denna tid är alldeles för dåligt och att det är rimligt att en skäligen ersättning ska kunna utgå till den som drabbas.

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Immaterialrättsliga
frågor*

Vi anser också att det ska bli billigare att söka patent. När det är dyrt att söka patent får det till följd att många blir tvingade att sälja sin uppfinning till större företag då de saknar medel att själva förverkliga den. Vi vet att många patent på energibesparande eller miljövänliga produkter på detta sätt inte har fått möjlighet att förbättra världen. De har helt enkelt blivit uppköpta av större företag som haft en skräck för att de ska hota deras ställning. På det sättet har de aldrig blivit förverkligade.

Jag ser med glädje att lagutskottet valt att behandla den här miljöpartistiska motionen i en positiv anda. De skriver bland annat att det arbete som bedrivs på området har en inriktning som ligger i linje med motionsönskemålen. Jag menar därför att det inte nu krävs votering om motionen.

Herr talman! I betänkandet behandlas också ett krav på att undanta ideella verksamheter och studieförbund från de upphovsrättsliga reglerna och avgifterna till STIM. Vi instämmer i stort i det kravet och menar att man på olika sätt bör främja spridandet av kultur i föreningar, i studieförbund och i samhället i stort. Med tanke på de internationella konventioner Sverige slutit i sammanhanget är det dock svårt att finna det möjligt att nu bifalla tillkännagivandet i frågan. Vi instämmer för den sakens skull inte i utskottets rigida hållning mot undantag för ideell verksamhet när det gäller upphovsrätt och STIM-regler. Men vi kan inte heller biträda reservationen, som i alltför hög grad bortser från de intressen som STIM faktiskt representerar.

Vi hoppas att regeringen kommer att agera för att i samtal med landets tonsättare och musiker skapa undantag i internationella konventioner och lagstiftning åt det håll som motionärer och reservanter efterlyser. Men vi vill understryka att det just måste ske i samarbete med STIM och dess medlemmar.

Herr talman! Den viktigaste frågan i betänkandet behandlar datorrelaterade uppfinningar och mjukvarupatent. Inom EU pågår ett omfattande lobby- och lagstiftningsarbete där patenträtten riskerar att utnyttjas för att kväva nytänkande och forskning snarare än att, som tänkt, uppmuntra desamma. EU-kommissionens förslag till direktiv om upphovsrätt rörande datorrelaterade uppfinningar och mjukvarupatent har mött hård kritik för att kommissionen i alltför hög grad lyssnar till de verkligt stora företagens intresse att inte bli utmanade underifrån och kunna patentera det mesta av datorrelaterade uppfinningar och – märk väl – upptäckter.

EU-kommissionens direktiv som det såg ut riskerade att slå ut den positiva utvecklingen med datorprogram med öppen källkod och annat utvecklingsbart som finns inom datorsfären. EU-parlamentet valde därför, mycket på grund av initiativ från den gröna gruppen men också från svenska parlamentariker från alla möjliga andra partigrupper i EU-parlamentet, att kräva stora förändringar i direktivet. Bland annat efterlyste man en knivskarp gräns mellan vad som är datortekniska upptäckter och vad som är uppfinningar för att på så sätt skapa en fredad zon där patenträtten inte riskerar att störa den positiva, öppna utveckling som sker såväl på Internet som med datorer i övrigt.

Nu pågår ett intensivt arbete inom EU för att väga samman de olika viljorna samtidigt som lobbyingen och påtryckningarna är stora från dem som i stort sett helst skulle vilja kunna patentera sina egna föräldrar och allt mellan himmel och jord. Då är det nyttigt att vi i riksdagen sätter ned

foten och visar var vi står så att riksdagen på ett aktivt sätt både kan bidra i EU-debatten och sätta en svensk regeringsställpunkt som på ett rimligt sätt avväger patentintressena mot intresset av öppenhet och fortsatt forskning och utveckling. Därför avslutar jag med att yrka bifall till reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 1 april.)

16 § Gränser för genpatent m.m. – genomförande av EG-direktivet om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar

Föredrogs

lagutskottets betänkande 2003/04:LU18

Gränser för genpatent m.m. – genomförande av EG-direktivet om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar (prop. 2003/04:55).

Anf. 183 NICLAS LINDBERG (s):

Herr talman! I dag finns ett stort antal genpatent i Sverige. Sådana patent är nödvändiga för att få fram nya läkemedel och för utveckling, investeringar och tillväxt på bioteknikområdet. I den proposition som lagutskottet i sitt betänkande nr 18 tillstyrker föreslås att gränserna för dessa patent ska bli tydligare.

Propositionen bygger på ett EG-direktiv som innebär att EU-länderna skapar enhetliga regler för möjlighet till patent på biologiskt material, bland annat genpatent. Förslaget innebär inga ökade möjligheter till patent. Av patentlagen kommer det uttryckligen att framgå att människokroppen i dess olika bildnings- och utvecklingsstadier inte kan utgöra en patenterbar uppfinning.

Det slås också fast att enbart upptäckten av en gensekvens inte kan utgöra en patenterbar uppfinning. Lagen innebär att gränsen mellan upptäckt och uppfinning blir tydligare genom att biologiskt material, sägs det, endast kan vara föremål för en uppfinning om det isolerats från sin naturliga miljö och framställts tekniskt. Den industriella användningen av en gensekvens ska framgå av patentansökan.

I betänkandet behandlas 26 motionsyrkanden. Utskottet är, med undantag för Centerpartiet, enigt om att regeringens lagförslag bör antas och att motionsyrkanden i denna del bör avslås. Utskottet konstaterar, på samma sätt som Lagrådet, att lagförslaget väl står i överensstämmelse med EG-direktivet. Utskottet konstaterar också att EU-kommissionen väckt talan mot Sverige eftersom direktivet ännu inte genomförts i svensk rätt. Utskottet noterar att direktivet redan har införlivats i dansk och finsk rätt. Kristdemokraterna har i det här avseendet anmält ett särskilt yttrande.

Utskottet är helt enigt om att avstyrka motionsyrkanden om jordbruksundantag då motionärernas önskemål i huvudsak får anses tillgodosedda i propositionen. Utskottet är helt enigt om att avstyrka en motion som tar upp i och för sig angelägna frågor som rör u-ländernas tillgång till läkemedel, då detta inte behandlas i propositionen. Det kan alltså

Prot. 2003/04:91
31 mars

*Gränser för genpatent
m.m. – genomförande
av EG-direktivet om
rättsligt skydd för bio-
tekniska uppfinningar*

inledningsvis konstateras att det finns stor enighet kring införandet av EG-direktivet i svensk rätt.

Däremot finns det i betänkandet nio reservationer, bland annat rörande etiskt motiverade undantag från patenterbarhet, patentansökans innehåll samt förhållandet mellan direktivet och konventionen om biologisk mångfald. Dessa reservationer kommer, är jag övertygad om, att debatteras. Härmed överlämnar jag ärendet till kammaren.

Anf. 184 HENRIK VON SYDOW (m):

Herr talman! Bioteknik är användningen av biologiska system för att skapa olika produkter och tjänster. Det är ett brett och gammalt område. Till biotekniken hör till exempel jäsning av öl och vin, användning av jäst i bakning och rötning av lin. Det är några exempel.

Modern bioteknik bygger i viss utsträckning på genteknik, och möjligheten till genpatent är angelägen för att driva fram utveckling, innovation och investeringar inom biotekniken. Det gäller inte minst framtagningen av nya läkemedel. Om möjligheten till patent inte fanns skulle investeringar och utveckling riskera att utebli. Den risken är särskilt stor på bioteknikområdet, där det ofta behövs stora investeringar. Det är osäkert om investeringarna kommer att leda till en användbar produkt. Att ta fram fungerande preparat kan kosta ett läkemedelsbolag flera tusen miljoner kronor i långsiktig och svår forskning. För varje preparat som kan säljas finns det ofta 20–30 som blir helt misslyckade.

Biotekniken rymmer stora möjligheter. Nära förestående är utvecklingen mot allt bättre mediciner för personer med sjukdomar som diabetes, blödarsjuka och psoriasis. Biotekniken bidrar till utveckling av vitaminberikade grödor som kan förhindra bristsjukdomar och begränsa svältsjukdomar i tredje världen. Möjligheter att efter tragiska olyckor rädda liv genom organtransplantationer ökar också med bioteknik. Allt detta är exempel på det hoppfulla som följer, och kan följa, med den nya tekniken och den nya kunskapen.

Det är också enkelt, viktigt och riktigt att framhålla att biotekniken på flera sätt är en angelägen framtidssektor, inte minst i Sverige. Vi ser hur bioteknik alltmer träder fram som den stora tillväxtbranschen i Öresundsregionen. Medicon Valley som södra Skåne, Köpenhamn och nordöstra Sjælland vill kalla sig växer och antalet anställda ökar kraftigt.

Under detta paraply finns också forskning vid universiteten, högskolorna och sjukhusen. Tillsammans vill företagen och universiteten skapa den mest attraktiva bioteknikregionen i Europa. Allt detta är hoppfullt.

Samhällsutveckling och människans möjligheter är beroende av de ofta mycket kostsamma forskningsinsatser som kommer till stånd inom den privata sektorn. Om möjligheten till forskning inte fanns skulle det finnas risk att forskning, framsteg och utveckling fördröjs eller till och med uteblir.

Med detta i grunden hoppfulla anslag vill jag ändå inte skygga för de etiska frågor som diskussionen om genpatent med nödvändighet reser. Det är tvärtom. Det ställer krav på politiska avvägningar där politiken både måste öppna för mer forskning och förtydliga gränsdragningar.

Herr talman! Moderaterna har en reservation tillsammans med Folkpartiet. Den är viktig på flera sätt. Vi motsätter oss inte en bestämmelse i patentlagen om etiskt motiverade undantag från patent, men vi anser att

det finns en risk med en sådan uppräknings som görs av vad som alltid ska anses strida mot allmän ordning eller goda seder. Inom ett område som bioteknik och genteknik och som gränsar till flera etiska diskussioner är det svårt eller nästan omöjligt att göra en särskild uppräknings av vad som är oetiskt.

Nya uppfinningar, nya upptäckter och nya framsteg ger ett behov av att ständigt föra en etisk diskussion i dessa ämnen. Troligen kommer den fortsatta utvecklingen att påverka vår syn på vad som är etiskt och vad som är oetiskt.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 2.

Anf. 185 MARTIN ANDREASSON (fp):

Herr talman! Lösningen på cancers gåta, ett botemedel mot hiv eller ett vaccin mot malaria, gräddor med bättre näringsvärde och större motståndskraft mot parasiter och växtsjukdomar – förhoppningarna är stora på biotekniken, inte minst med tanke på den forsknings- och kunskaps-explosion som har pågått de senaste decennierna och som vi fortfarande bara är i början av.

De etiska frågorna måste också ställas. Vilka metoder är försvarbara att sätta i praktiskt bruk? Var går gränserna? Vilka undantag måste man göra för att försvara etiska grundvärden som överskuggar de intressen som kan uppväga detta?

Det är få EG-direktiv som varit så omstridda som det som ligger till grund för den proposition vi nu diskuterar. Genomförandet av direktivet om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar är grovt försenat både i Sverige och i ett antal andra EU-länder. Ett medlemsland har rentav gått till EG-domstolen – och förlorat.

Det som trots allt är positivt med denna utdragna genomförandeprocess är att det är få direktiv som blivit så grundligt genomdiskuterade inför genomförandet.

När frågan nu överlämnas till den svenska riksdagens avgörande kan vi från Folkpartiet liberalernas sida i huvudsak ansluta oss till förslagen i propositionen. Men det finns också problem som jag återkommer till.

Först vill jag understryka några saker som är viktiga i denna debatt. Det handlar i dag inte om ifall genmodifiering, terapeutisk kloning och så vidare ska vara tillåtet eller inte. Det är inte det vi diskuterar. Vi diskuterar huruvida detta ska vara möjligt att patentera.

Detta handlar inte om patent på liv. En naturligt förekommande gen är inte i sig möjlig att patentera. Det är först när genen isoleras och blir en del av en relevant teknisk tillämpning för att lösa problem som ett patent skulle kunna beviljas.

Det finns tydliga etiska undantag i det förslag som vi nu ska ta ställning till. Människokroppen i dess olika utvecklingsstadier är icke möjlig att patentera. Reproductiv kloning av människor är inte möjlig att patentera. Patent på djurraser och växtsorter är inte tillåtet och så vidare.

Det är inget nytt med genpatent. Det är också viktigt att patent syftar till att skydda uppfinningar, inte rena upptäckter, varken på detta eller andra områden. Den tekniska lösning som krävs för en patentansökan måste ha en uppfinningshöjd.

Patentlagstiftningen har utvecklats för att säkerställa att företag och individer vågar utveckla uppfinningar till färdiga produkter. Patent gyn-

nar kommersialisering och teknisk tillämpning av forskning. Det gäller i allra högsta grad på bioteknikområdet där kostnaden från idé till färdig produkt ofta är mycket stor, och de intressen som ett patent kan skydda därför också är stora.

I grund och botten delar vi därmed regeringens åsikt att man under vissa förhållanden ska kunna tillåta patent på uppfinningar där man använder sig av gener eller gensekvenser. Vi är också positiva till att praxis på detta område harmoniseras på europeisk nivå genom genomförandet av direktivet.

Ändå finns det problem som är viktiga att beakta. Vi har ett antal reservationer i vårt betänkande som just handlar om olika frågeområden där vi tycker att det är mycket angeläget att en arbetsgrupp som regeringen har tillsatt följer utvecklingen noga och skyndsamt återkommer med olika förslag.

Det finns till exempel en konflikt mellan nyttan av ett patentskydd för det enskilda företaget och faran för samhället med alltför breda patent. I fallet med genpatent handlar det till exempel om att användningen av en gensekvens för skilda tekniska tillämpningar skulle kunna förhindras.

Denna typ av utveckling skulle vara olycklig eftersom den kan leda till att företag avskräcks från att bedriva utvecklingsarbete inom vissa områden.

Inte minst handlar detta om problematiken kring så kallat oinskränkt produktskydd. Redan i dag är det möjligt att få patent med oinskränkt produktskydd på en bioteknisk uppfinning. Det betyder att skyddet som följer ett patent kan omfatta alla användningar av gensekvensen eller mikroorganismen.

Även om patent med oinskränkt produktskydd har beviljats är det fullt möjligt att meddela ytterligare patent på samma gensekvens, men de blir då användningspatent. Då måste man teckna korsvisa licensavtal mellan de båda patentinnehavarna, vilket långtifrån alltid är okomplicerat. Man måste också ta hänsyn till att mycket av den forskning och utveckling som bedrivs sker inom små företag som ägs av forskare som själva inte har patenträttslig expertis inom företaget. Här finns naturligtvis risken att patent med oinskränkt produktskydd gör att små aktörer avskräcks från utvecklingsarbete hellre än att ta risken att hamna i en lång och kostsam patenttvist med något betydligt större företag.

Det är därför mycket viktigt att följa hur den föreslagna patentlagstiftningen kommer att tillämpas i praktiken. Därför, herr talman, yrkar vi bifall till reservation nr 7. Vi står naturligtvis bakom också andra reservationer men yrkar bifall bara till denna.

Ett annat problemområde är de frågor som handlar om immaterialrätt i förhållande till traditionell kunskap, till exempel uppfinningar som drar nytta av växter som har använts som läkemedel av en urbefolkning men varit okända för världen i övrigt. Här är det viktigt att Sverige driver på ett internationellt samarbete för att bygga upp databaser kring traditionellt kunnande och skapa enhetliga regelverk på området. Det är bara så den intellektuella äganderätten kan tryggas effektivt.

Till sist vill jag understryka hur viktigt det är att diskussionen om de etiska aspekterna på bioteknik och genteknik fortsätter, inte minst när det gäller hur den särskilda etiklausul som ingår i direktivet och lagförslaget kommer att tillämpas i praktiken.

Det är svårt att göra en särskild uppräknings av vad som är oetiskt på ett område som utvecklas så snabbt och berör så många svåra etiska frågeställningar. Vi kan bara vara säkra på att nya uppfinningar och upptäckter kommer att ställa oss inför nya etiska problem som vi i dag inte kan ana.

Ett område där den etiska diskussionen redan nu är intensiv är tillämpningarna inom stamcellsforskningen. Vi kan, som sagt, konstatera att lagförslaget här i dag inte reglerar vilka metoder som ska vara tillåtna, bara vilka patent som ska vara möjliga att bevilja.

Vi anser det viktigt att lagförslaget innehåller ett förbud mot reproduktiv kloning av människor, men vi är nöjda med att det inte innehåller något förbud mot patent på terapeutisk kloning.

Med det, herr talman, vill jag understryka betydelsen av att arbetet på det är området fortsätter på europeisk nivå. Vi står bakom alla våra reservationer, men yrkar bifall endast till reservation 7.

Anf. 186 HILLEVI LARSSON (s):

Herr talman! Det som är absolut viktigast att framhålla i fråga om detta är att vi nu förstärker skyddet när det gäller de etiska frågorna. Vi försvagar det alltså inte. Det är väldigt viktigt att påminna om det.

För första gången förtydligar vi nu svensk lagstiftning i fråga om vilka etiska regler som ska gälla. Tidigare talare har varit inne på mycket av det. Det gäller att inte kunna ta patent på djurraser och växtsorter och att mänskliga könsceller inte får förändras. Men det som kanske är ännu viktigare i just detta sammanhang när vi talar om genpatent är att patenten i själva verket smalnar av. Det kommer alltså inte att vara breda patent i framtiden. Anledningen till det är att man nu anger att det måste finnas uppfinningshöjd. Det innebär att det måste vara något nytt, något som inte tidigare är känt.

Det andra kravet är att man måste se funktionen. Om man tar en gen till exempel och tar en gensekvens måste man inte bara upptäcka denna gensekvens utan även finna dess funktion, något som är svårt i sig. Än svårare är det att finna en industriell användning av det här, alltså att få ett tekniskt förfarande i fråga om detta. Som jag ser det minskar man därmed möjligheterna till breda patent. Man ska alltså inte kunna ta patent på en gen utan funktionen av en gensekvens som dessutom har skilts från kroppen och även en kopia av denna gensekvens. Det är alltså ett väldigt förtydligande.

Det är också väldigt viktigt att påminna om att vi i dag har patent på gensekvenser. Av 900 patent har 300 att göra med DNA-molekyler, alltså gensekvenser. Det är något väldigt positivt för svensk sjukvård att detta över huvud taget finns. Jag kommer att komma in på det senare. Men jag tänkte nu gå in på det konkreta fall som har förtydligat dessa gränsdragningar.

Det finns ett amerikanskt företag som heter Myriad Genetics. Myriad Genetics har fått ett brett patent när det gäller möjligheter att diagnostisera bröstcancer. Det är två bröstcancer gener som företaget har funnit möjligheter att finna och därmed minska möjligheterna att bröstcancer utvecklas hos dessa kvinnor.

Myriad Genetics har haft en mycket aggressiv strategi och bland annat krävt att svenska sjukhus som gör dessa tester på svenska kvinnor

inte själva ska få genomföra tester utan att det ska skickas till USA så att detta företag i USA självt ska genomföra testerna till enorma merkostnader för sjukvården. Detta strider givetvis mot de regler som gäller.

Europeiska patentverket har nu blandat sig i detta för att ompröva om inte patentet är för brett. Företaget hävdar nämligen att man även har ensamrätt på forskning kring dessa bröstcancergener, alltså inte bara möjligheten att diagnostisera att kvinnor har dessa gener.

Det pågår nu en prövning, och det har skrämt upp detta företag rejält, och nu ställer man inte längre krav på att svenska sjukhus ska skicka tester till USA.

Det är också intressant i sammanhanget att man inte kan utfärda ett bindande patent för Sverige mer än till 50 %. Det kallas halva patent. Det innebär att ett svenskt sjukhus som upplever att Myriad Genetics ställer orimliga krav till oskäligen kostnader kan stämma Myriad Genetics i svensk domstol. Exempelvis kan ett sjukhus i Stockholm gå till Stockholms tingsrätt och kräva tvångslicens. Det innebär att man över huvudet på detta företag utfärdar ett rimligt avtal. Detta kan alltså svensk domstol bestämma, och europeiska domstolar har ingen rätt att blanda sig i det, än mindre amerikanska domstolar eller detta företag.

Detta är beviljat långt innan detta EG-direktiv har införts i svensk lag. Ändå har vi denna situation. Det om något är ju bevis för att denna fråga inte är ny. Däremot tror jag att med de definitioner som nu anges i svensk lag blir det nästintill omöjligt att få så breda patent som detta företag har fått. Företaget kan alltså inte göra anspråk på all forskning kring bröstcancerdiagnostik eftersom det inte ingår i kriterierna.

Skulle det vara så, trots allt, att Europeiska patentverket utfärdar detta och säger att man får detta breda patent finns det ytterligare en möjlighet. Det är nämligen så att om en svensk forskare kommer på en annan metod att diagnostisera dessa bröstcancergener kan man kräva tvångslicens för att få utföra detta till exempel på svenska sjukhus utan att företaget i USA har någon möjlighet att stoppa det. Först måste man försöka utfärda en frivillig lösning med företaget. Om det inte är möjligt till en rimlig kostnad kan man alltså i svensk domstol få denna möjlighet. Detta är något som finns redan i dag och som kommer att finnas med den nya lagstiftningen. Men nu förstärks snarast möjligheterna att hindra alltför breda patent.

Avslutningsvis kan jag också säga att det är väldigt viktigt att det finns möjlighet att utfärda patent, givetvis inom etiskt godtagbara ramar, med anledning av till exempel de läkemedel som hittills har kommit på grund av att man kan ta dessa patent. Det handlar om möjligheter för kortväxta att bli längre, möjligheter att få blodet att koagulera hos blödersjuka och möjligheter att bekämpa virusinfektioner och cancer. Det handlar till och med om diabetesvaccin. Det handlar om möjligheter att bygga upp benstommen igen vid benbrott. Dessa mediciner hade inte tillkommit om man inte hade forskat med gensekvenser. Det är ju det som är framtiden.

Frågan är om företag, enskilda forskare och uppfinnare finner det lönsamt att forska kring detta om de sedan inte får någon utdelning. Så är det i fråga om alla andra läkemedel, att under en begränsad period får man patent på sin produkt eller sin tjänst. Sedan släpps det fritt och andra får komma in och konkurrera. Men om man inte har denna möjlighet

finns det alltså ingen morot i form av lönsamhet att satsa på denna forskning. Då tror jag att de drömmar som vi alla har om att få botemedel mot cancer, få hivvaccin och få malariavaccin och så vidare kommer att omöjliggöras. Som jag ser det är nämligen detta enda möjligheten att gå vidare med denna forskning.

Men de etiska aspekterna måste naturligtvis tillgodoses. Och vi måste följa utvecklingen eftersom det hela tiden kommer nya rön, och utvecklingen går rasande fort. Därför ska regeringen tillsätta ett etiskt råd som hela tiden ska följa denna utveckling och även tillämpningen av dessa nya regler. Även inom EU pågår ett sådant arbete för att se till att det hela tiden är etiskt försvarbart och att inte bara den enskilde uppfinnarens intressen av patent räknas utan även allmänna intressen, inte minst intressen i form av forskning och sjukvård och att det ska fungera tillfredsställande.

Med dessa ord vill jag yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande som jag ser snarare som en förstärkning på detta område när det gäller de etiska aspekterna. Man tydliggör etiska regler. Det är alltså ett steg framåt som jag ser det.

Anf. 187 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! Detta är en komplex materia som ska implementeras via ett EG-direktiv. Förändringen skulle ha varit genomförd tidigare, som Niclas Lindberg så tydligt har beskrivit. Nu ligger propositionen på riksdagens bord.

Det är inte alltid enkelt att veta hur man ska hantera EG-direktiv. Från min sida utgick jag från att ett direktiv som redan är försenat i genomförandeprocessen bör implementeras snarast. Jag anser dock att nya tag till omförhandling omedelbart måste genomföras, en omförhandling i syfte att förändra direktiven, förtydliga dem och fördjupa dem beträffande vissa grundläggande frågor.

Vi valde från vår sida att inte reservera oss till förmån för vår syn beträffande omförhandling utan i stället skriva ett särskilt yttrande om behovet av att omförhandling ska ske och med några av de förändringar som vi vill arbeta för.

För att det emellertid inte ska råda något som helst tvivel om var Kristdemokraterna står i dessa frågor väljer jag att yrka bifall till Miljöpartiets motion L6 och deras yrkande 2 som gäller att regeringen inom EU ska ta initiativ till en omförhandling av direktivet om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar. Skälen till detta finns i vårt särskilda yttrande.

Direktivet har kritiserats hårt av miljöorganisationer och andra organisationer. Europarådet rekommenderade år 1999 att gener från växter, djur eller människor inte ska få betraktas som uppfinningar eller vara föremål för monopolskydd genom patent. Den svenska regeringen borde ta initiativ till en revidering av direktivet i syfte att ändra det i riktning mot Europarådets förslag. Europarådet har också rekommenderat att medlemsstaterna ska begära en omförhandling av direktivet. En sådan omförhandling skulle ge mera tid för en offentlig diskussion om de omfattande förändringar som föreslås och ökade möjligheter att finna en mer tillfredsställande lösning.

Prot. 2003/04:91

31 mars

*Gränser för genpatent
m.m. – genomförande
av EG-direktivet om
rättsligt skydd för bio-
tekniska uppfinningar*

Herr talman! Jag tycker att det vore värdefullt med en debatt också om hanteringen av EG-direktiv. Att man kan reservera sig i samband med att EG-direktiv införlivas i svensk lag när det gäller att utvidga lagen för svenska förhållanden till att gälla flera områden är jag väl medveten om. Men är det rent formellt rimligt att reservera sig för ytterligare begränsningar i samband med att ett EG-direktiv ska implementeras? Kan det vara ett fördragsbrott som det handlar om? I alla fall jag tycker att det är en märklig ordning. Men med tanke på vad jag nu har sagt har jag alltså genom att ansluta mig till Miljöpartiets yrkande om omförhandling anpassat mig till den praxis som växt fram.

Herr talman! De ändringar i patentlagen och växtförädlarrättslagen som regeringen har föreslagit överensstämmer mycket väl med Europaparlamentets och rådets direktiv om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar. Sverige har en skyldighet att genomföra beslutade direktiv. I den delen har jag alltså inga som helst invändningar.

Däremot är direktivets ordalydelse inte helt tydlig. Trots att Hillevi Larsson mycket noga har klargjort att det är tydligare är det inte tillräckligt enligt många remissinstanser. Det kan det finnas ett behov av klargörande när det gäller gränsdragningen mellan upptäckt och uppfinning.

På grund av dessa gränsdragningsproblem bör det därför framgå av direktivet att det är artikel 5.1 som är överordnad vad gäller patenträtten. I artikel 5.1 sägs det att människokroppen i sina olika bildnings- och utvecklingsstadier – liksom enbart upptäckten av en av dess beståndsdelar, inbegripet en gensekvens eller en delsekvens av en gen – inte kan utgöra patenterbara uppfinningar. Regeringen bör alltså initiera en sådan förändring av direktivet att patent aldrig kan beviljas på rena upptäckter till exempel av en gen, gensekvens eller ett enzym.

Olika remissinstanser har avlämnat yttranden. Gentekniknämnden har gjort ett påpekande om vikten av att gränsdragningsproblematiken klargörs. Vetenskapsrådet säger i sitt remissvar att gränsen mellan uppfinning och upptäckt i praktiken sedan länge är upplöst genom produktpatent på organiska föreningar som kan medges genom att de isoleras och identifieras. Det underlättar knappast de nu i många fall komplicerade gränsdragningsfrågor som uppstått genom biotekniken.

Patentbesvärsrätten konstaterar för sin del att det till grund för remissen liggande direktivet, liksom EPO-praxis, ger utrymme för ett obegränsat produktskydd för en gen med dess DNA-sekvens, eller för en del av denna sekvens. En förutsättning härför är att den isoleras ur sin naturliga miljö och att den patentsökande i sin ansökan anger gensekvensens eller delsekvensens funktion, till exempel vilket protein eller vilken del av ett protein som kan framställas genom användning av gensekvensen respektive delsekvensen.

Här finns det en hel del annat att tillägga. Domstolen hyser farhågor för att ett oinskränkt produktskydd för en gen eller för en del av genens DNA-sekvens får negativa återverkningar på forskningen inom universitetssjukhusen och för sjukvården.

I denna redovisning skulle jag kunna ta med fler remissinstanser, men med hänsyn till talmannens önskan om en viss tidsbegränsning ska jag nöja mig med detta och bara säga att denna redovisning pekar på att det finns ett behov av klarlägganden.

Sammanfattningsvis noterar vi en kvarstående otydlighet, främst i direktivets artikel 5. Det bör framgå av direktivet att artikel 5.1 är överordnad vad gäller patenträtten.

Anf. 188 MARTIN ANDREASSON (fp) replik:

Herr talman! Trots den sena timmen skulle jag helt kort vilja ställa några frågor till Yvonne Andersson. Jag förstår den respekt för EG-rätten som ligger bakom att Kristdemokraterna inte reserverar sig mot genomförandet av direktivet. Eftersom direktivet just nu håller på att genomföras är det besynnerligt att man samtidigt vill att det omedelbart ska omförhandlas. För mig går det inte riktigt ihop just i och med att EG-direktivet nu i land efter land håller på att genomföras. För mig är det därför inte direkt rätt tillfälle att begära en omedelbar omförhandling i frågan.

Vidare gäller det frågan om oinskränkt produktskydd, som ju är praxis i dag. Jag har i mitt anförande redovisat problematiken kring detta, så jag ska inte upprepa det här. Men även om Sverige – antar vi – valde en egen linje och inte tillät oinskränkt produktskydd av den svenska lagstiftningen skulle det inte påverka giltigheten beträffande alla de europeiska patent som bygger på oinskränkt produktskydd och som i alla fall gäller i Sverige. Det här handlar ju om den svenska regleringen av patentansökningar i Sverige. Därför tycker jag att den gjorda invändningen något skjuter över målet.

Slutligen är det viktigt att understryka att direktivet på ett tillfredsställande sätt, tycker jag, markerar skillnaden mellan upptäckt och uppfinning, framför allt genom att det ovillkorliga kravet ställs att man när det gäller gener och gensekvenser alltid måste specificera exakt vad det är för teknisk lösning och tillämpning som användandet av gensekvensen syftar till att uppnå.

Anf. 189 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! När det gäller detta med omförhandling är vår inställning att direktivet måste genomföras. Men det innebär inte att detta direktiv är det bästa i alla världar och framöver. Det finns, som jag tidigare nämnde, ett antal remissinstanser som har insett att skillnaden mellan upptäckt och uppfinning ytterligare borde klargöras. I den meningen kan man mycket väl fördjupa diskussionen i ett direktiv, samtidigt som det begärs att det omförhandlas med alla länder så att man hittar den bästa av vägar för att så säkert som möjligt lägga fast en etik som är hållbar inför framtiden. Det är inte så märkligt att man gör så, för det här är ju en lång och trög process. Den startar i samband med att man samtidigt ändå genomför direktivet.

Anf. 190 MARTIN ANDREASSON (fp) replik:

Herr talman! Jag upplevde egentligen inte det som nyss sades som ett svar i sak. Jag skulle vilja veta på vilket sätt man ännu mer skulle kunna klargöra skillnaden mellan upptäckt och uppfinning jämfört med hur det är nu. Man säger ju att just när det gäller gensekvenser är det ett ovillkorligt krav att beskriva hur den tekniska lösning ser ut som genen sätts in i och vilka problem det är tänkt ska lösas. Men det får vi väl återkomma till längre fram.

Prot. 2003/04:91
31 mars

*Gränser för genpatent
m.m. – genomförande
av EG-direktivet om
rättsligt skydd för bio-
tekniska uppfinningar*

Vi i Folkpartiet har en reservation där vi säger att man på samma sätt ska kunna specificera samma användningskrav också på andra områden än när det strikt gäller gensekvenser men det får vi anledning att återkomma till. All lagstiftning ska självklart hela tiden utvärderas.

Anf. 191 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag kan som ett litet exempel nämna Karolinska Institutet som har beskrivit olika konsekvenser och som menar att otydligheterna nästan helt har hänskjutits för tolkning till patenträttsväsendet. Om det finns olika intressenter från väldigt många olika områden – Naturvårdsverket och andra – som känner att man inte kan tolka detta så att det blir en tydlig gränsdragning mellan upptäckt och uppfinning, då kanske det ska fördjupas av dem som faktiskt diskuterar och förstår frågorna på djupet.

Jag har inte ambitionen som politiker att säga att jag ska begripa varje sakfråga, men jag inser att det finns en komplexitet i denna fråga som gör att det kan finnas anledning att låta den gå tillbaka och omförhandlas av människor som samlas och går igenom på djupet hur gränsdragningarna kan göras tydligare. Därmed har jag använt den invändning som remissinstanserna har och försökt vara lyhörd mot dessa.

Återigen har jag inga invändningar mot att detta implementeras i dagsläget.

Anf. 192 TASSO STAFILIDIS (v):

Herr talman! Det här betänkandet är inget lätt betänkande. Samtidigt har jag för min del haft en oerhört spännande tid där jag faktiskt – för en gångs skull, skulle jag vilja säga – satt mig in ordentligt i frågorna om gränser för genpatent. Vänsterpartiet har under många år drivit en väldigt tydlig linje. När det kom till sin spets och detta förslag låg på bordet blev vi dock tvungna att kunna dra vår linje gentemot detta, och då började det hela klarna.

Herr talman! Genom patent får uppfinnaren en ensamrätt för viss tid att utnyttja en uppfinning yrkesmässigt. Det innebär också att uppfinnaren måste publicera sina resultat, och därmed är det fritt fram för andra att forska vidare om uppfinningen. Utan möjlighet till patent riskerar utvecklingen av till exempel läkemedel att fördröjas eller utebli.

Bioteknik, inbegripet genteknik, spelar en allt viktigare roll, och skyddet för biotekniska uppfinningar kommer med all säkerhet att vara av grundläggande betydelse för den industriella utvecklingen i Europa och inom EU. Möjligheter till patenträttsligt skydd för biotekniska uppfinningar är därför nödvändiga för att stimulera innovation, utveckling och investeringar på bioteknikområdet.

Vänsterpartiet anser att förutsättningarna för patent bör vara enhetliga i Europa. Vi har helt enkelt inget val i dag. Därför stöder vi genomförandet av EG-direktivet om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar, detta trots att vi under många år pekat på de risker som är förenade med patentlagstiftningen på detta område. Inte minst gäller detta globalt.

För övrigt var vi i Vänsterpartiet mycket kritiska till hela direktivet på inledningsstadiet, och våra ledamöter i EU-parlamentet röstade emot det. Då kan man fråga sig vad som gjort att vi nu ställer upp på direktivet. Proppen som vi debatterar i dag är faktiskt en samarbetspropp mellan den

socialdemokratiska regeringen och Vänsterpartiet. Jag har sagt det många gånger i talarstolen i dag.

Herr talman! Jag vill poängtera att detta förslag inte innebär några ökade möjligheter till patent i förhållande till den nu gällande patenträtten. Genpatent har funnits i Sverige sedan 1980-talet. Man kan också fråga sig varför EG-direktivet ska genomföras om det inte tillför något nytt, men det är just för att sätta gränser. Gränserna bör förtydligas i lagstiftningen. I dag finns till exempel inga uttryckliga bestämmelser i patentlagen om vad som kan patenteras och inte när det gäller mänskligt biologiskt material. Gränserna blir nu tydligare och patentlagstiftningen mer begriplig, trots att den för många av oss ändå är väldigt obegriplig.

Vänsterpartiet anser således fortfarande att man inte ska kunna ta patent på liv. Det säger också direktivet. Vi står alltså bakom detta förslag till ny lagstiftning därför att det inte innebär någon utvidgning av det som gäller redan i dag. I stället dras det gränser, och det som blir patenterbart snävas in. De nya reglerna sätter också gränser för den fortsatta utvecklingen av praxis.

Herr talman! Direktivet klargör också skillnaden mellan en uppfinning och en upptäckt. Man kan inte få patent på sådant som redan är känt, som inte är uppfinningsrikt eller som man inte kan ange en yrkesmässig användning för, det som enbart är en upptäckt och inte en uppfinning eftersom upptäckt inte uppfyller kriteriet teknisk effekt. Beviljandet av patent förutsätter alltså att en specifik funktion har fastställts och att en specifik användning kan anges.

Herr talman! Vänsterpartiet värnar om skyddet för den mänskliga värdigheten och integriteten. Enligt förslaget kommer det att slås fast i patentlagen att människokroppen i sina olika bildnings- och utvecklingsstadier inte kan patenteras. Det klargörs att isolerade beståndsdelar, exempelvis gensekvenser, är patenterbara men att patentskyddet då inte omfattar gener såsom de förekommer naturligt i människokroppen. Detta har sagts många gånger förut, men det är viktigt att ändå påpeka det på nytt.

Detta överensstämmer med gällande praxis, men det saknas alltså uttryckliga bestämmelser om detta i den nu gällande patentlagen. Och det behövs tydliga gränser för genpatent, särskilt av etiska skäl.

Vänsterpartiet är alltså i grunden emot patent på liv, vilket inte tillåts. Vi menar att det finns goda grunder att ifrågasätta rätten att patentera och äga livsformer. Därför kommer vi att fortsätta att vara kritiska när vi behandlar sådana här frågor. Det är i grunden en fråga om etik och praktiskt ansvar. Därför har vi sett det som viktigt att faktiskt samarbeta med regeringen i den här frågan, framför allt för att kunna påverka resultatet och innehållet i propositionen. Det handlar till exempel om den särskilda grupp som regeringen ska tillsätta med uppgift att bland annat följa utvecklingen vad gäller de etiska bedömningarna i patentärenden. Här kommer även Statens medicinsk-etiska råd in i bilden som en viktig instans.

Den särskilda grupp som ska tillsättas med anledning av den diskussion som har varit kommer också att få i uppdrag, förutom att följa den utveckling av praxis som kommer att ske, att föreslå till exempel förtydliganden eller åtgärder på grund av de brister man kommer att upptäcka efterhand. Gruppen ska inte vara enbart en expertgrupp eller en grupp

Prot. 2003/04:91
31 mars

*Gränser för genpatent
m.m. – genomförande
av EG-direktivet om
rättsligt skydd för bio-
tekniska uppfinningar*

som består av vissa specifika personer, utan det kommer att bli en grupp som är brett sammansatt.

Herr talman! Vi anser också att mediciner mot sjukdomar som hotar att skapa nationella eller till och med globala katastrofer, till exempel spridning av hiv, bör göras tillgängliga för barn, kvinnor och män i de drabbade länderna. Det är nödvändigt att genom bland annat medicinsk tekniköverföring minska klyftorna mellan den rika och den fattiga världen.

I dag finns det exempel på att patent på vissa mediciner motverkar medicinsk tekniköverföring av vissa produkter som är nödvändiga för den fattiga delen av världen. Detta visar att det är angeläget att motverka patent på livsformer och breda patent samt att patenträtten bör ha en etisk dimension. Produktion av läkemedel och tvångslicenser till stöd för de fattiga länderna är dock inget som regleras av det förslag vi ska ta ställning till. Detta ligger på en annan nivå, i de internationella förhandlingar där Sverige faktiskt driver en väldigt bra linje.

Att kunna ta patent på liv sätter inte bara etiska frågeställningar på sin spets. Ett annat mycket allvarligt problem är den så kallade biokolonialism som breder ut sig, det vill säga när företag i den rika delen av världen patenterar gener som har sitt ursprung i fattiga länder.

Vänsterpartiet vill bidra till en rättvis fördelning av avkastningen från genetiska resurser i ett globalt perspektiv. Därför välkomnar vi att det i direktivet tydligt står att det införs en skyldighet att ange det geografiska ursprunget för biologiskt material från växt- och djurriket i patentansökan. Detta gör det lättare att kontrollera att bestämmelser och avtal om rättvis fördelning av avkastning följs och att utvecklingsländer som är rika på genetiska resurser får del av avkastningen.

Det är här som patentskyddet för biologiskt material handlar om global rättvisa. Tyvärr får vi rapporter om att ursprungsbefolkningar tvingas ställa sina kunskaper om medicinalväxter och områdets biologiska mångfald till förfogande för forskning för att sedan kanske till och med tvingas betala för de patenterade mediciner som forskningen har tagit fram.

Vänsterpartiet kräver att ursprungsbefolkningens kunskap och nyttjande av lokala genetiska resurser ska skyddas och att varje folk ska ges rätt till de egna generna såväl som till deras inhemska växter och djur. Detta är återigen en fråga som är global och som inte regleras i det direktiv som vi ska ta ställning till nu.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag instämma i det som Hillevi Larsson tog upp tidigare i sitt utmärkta och tydliga anförande vad gäller Myriad Genetics. Just det exemplet är ett tydligt skäl till att gränser behöver sättas, vilket också görs med detta direktiv.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och till propositionen.

Anf. 193 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Herr talman! En lång resas väg mot strafflinjen – så kan man beskriva bakgrunden till det betänkande vi nu har att debattera. Mot miljörelsen, mot etiska principer, mot en folklig opinion och mot vissa majoriteter i EU-parlamentet har EU slutligen antagit ett direktiv som går över en principiellt mycket farlig linje. Man börjar ta patent på liv. Man kan fråga sig vilket samhällsintresse som skulle kunna ligga bakom att man

tar ett sådant här steg. Om man ser patenträtten som ett försök att främja forskning – är vi då verkligen i detta skede säkra på att vi vill göra statliga insatser för att främja forskningen på gener?

Herr talman! Låt mig läsa en bit ur en bok. Det handlar om en man, en politiker, som sitter precis som många av oss har suttit på ett tåg. Det är ett gammaldags Intercitytåg. Han är på väg upp mot ett valmöte i Boden. Några vänner har gett honom ett litet paket med ost, kex och en flaska vin. På en servett har någon skrivit: För den långa resan. Glöm inte att livet uppstod i Ockelbo – en kunskap för varje politiker. Mannen fortsätter så här:

Jag funderade på vad mina vänner menade – var någon av mina vin- och ostgivande vänner från Ockelbo? Nej, inte vad jag visste. Väl framme i Ockelbo någon gång på småtimmarna började jag åter fundera på varför livet skulle ha uppstått på just denna gudsforgätna plats. Från tågönstret såg den föga upphetsande ut. Det var först på morgonen när jag vaknade som jag förstod vad mina vänner hade menat. Naturligtvis – en koll på SJ:s karta och tidtabell visade att just i Ockelbo hade livet uppstått om man utgår från att jorden bildades då tåget lämnade Stockholm och att just nu är den tidpunkt när tåget beräknades komma fram till Boden. Stockholm–Boden är en resa på 110 mil och 4,5 miljarder år. Följ med på den resan! För mig betyder den oerhört mycket.

De första milen är kaotiska. I många mil åker vi genom rök och grå landskap. Molekyler och atomer svävar runt i en total oordning. Mil läggs till mil på den långa resan. Atomer och molekyler lagras i jordskorpan, och ett landskap börjar framträda. Men det är först när vi når Jörn, efter 97 mils resa, som vi ser de första fiskarna och primitiva landväxterna. Det känns nästan som om tåget är framme för oss som har varit med under hela resan.

Strax söder om Älvsbyn, efter 106 mils resa, ser vi de första kräldjur- en. Efter ytterligare en mil, när vi är strax norr om Älvsbyn, är det dags för de första fåglarna. Några däggdjur kan vi ännu inte upptäcka trots att det bara är några få mil kvar på vår resa. När det är mindre än två och en halv mil kvar ser vi skymten av något som kan vara förfäder till däggdjuren.

Den sista milen är spännande. Det händer så mycket utanför fönstret. När tre kilometer är kvar på resan upptäcker vi något som man kan beskriva som människoliknande varelser. Lutar vi oss lite grann ut genom fönstret kan vi se Bodens station. Det är 250 meter kvar till dess att tåget ska stanna. Då – först då – ser vi att de människoliknande varelserna börjar bli sociala.

Tåget har redan börjat sakta in. Nu har det nästan stannat. Det är bara två och en halv decimeter kvar. Vi ser vikingar utanför fönstret. Orm, Tostes son, skiljer just med gott lynne ett huvud från dess kropp. Ögonblicket senare, just innan det där sista rycket från bromsarna, ser vi hur industrialismen just har tagit fart. Inte bara ångmaskinen utan också klockan börjar bli en dominerande del av människans vardag. Nu är det fem centimeter kvar innan tåget ska stanna. Vi ser hur hantverkare förvandlas till arbetare. Användningen av fossila bränslen har tagit fart. Kolatomer, som det har tagit årmiljoner att lagra i jordskorpan, släpps fria i våldsam takt. Det känns som att ta snabba steg tillbaka i utvecklingen – tillbaka till en miljö som fanns innan livet uppstod.

När det bara återstår en centimeter av resan föds jag. När sex millimeter är kvar delas det första Nobelpriset ut för upptäckten av DNA. Någon tiondels sekund innan tåget stannar planterar någon i vit rock in människogener i en gris på det att mer kött ska fås ut för pengarna. Nu tar vi över evolutionen, kan man läsa i tidningarna. Nu tar vi över skapelsen! Man klipper och klistrar gener och bryter ned evolutionens barriärer. Man upptäcker nya lönsamma arter. Momentet därefter är vi framme i Boden. Vi är nu.

Herr talman! När vi i denna kammare diskuterar genteknik och manipulering av livets allra innersta har vi ett större ansvar än vi vill tro. Det handlar inte längre om beslut som påverkar bara oss som lever nu eller beslut som kan ändras i morgon dag av en kammare med en annan sammansättning än den vi har här i dag. Det handlar om ett evolutionärt vägval och om ett etiskt ställningstagande. Har vi människor rätt att gå in och peta i livets allra innersta, eller bör vi vänta, lyda försiktighetsprincipen såsom vi har slagit fast den och fundera längre och mer och mer genomgående över våra vägval?

Herr talman! Miljöpartiet de gröna anser att direktivet om patent och bioteknik är av så stor betydelse att Sverige ska motsätta sig överförandet av direktivet på nationell nivå. De principiella invändningarna mot direktivet är egentligen tillräckligt starka för att i sig motivera en vägran att i dagsläget före många andra länder implementera direktivet. Ett avslag mot införandet bör kombineras med en offensiv för att omförhandla direktivet. I en sådan offensiv skulle Sverige med stor sannolikhet få med sig fler länder som har varit kritiska under direktivets framförhandlande-tid.

Miljöpartiets kritik delas inte bara av miljörörelsen, utan också i remissvar på propositionen från Statens medicinsk-etiska råd, Gentekniknämnden och Patentbesvärsnämnden. En grundläggande utgångspunkt för samhällets patentskydd är att skyddet ska omfatta enbart uppfinningar, och inte upptäckter. Gener finns i naturen. De upptäcks inte. De upptäcks, även om det krävs uppfinningar för att upptäcka dem. Detta gäller även gensekvenser.

Herr talman! Regeringen hävdar i propositionen att genomförandet av direktivet inte innebär någon utvidgning av möjligheter att ta genpatent jämfört med vad som gäller i dag. Man gör gällande att det enbart handlar om ett tydliggörande av gränserna. Det stämmer inte. Gränsdragningarna blir fortsatt mycket luddiga i direktivet. Statens medicinsk-etiska råd och Gentekniknämnden har påpekat svårigheten att tolka skrivningarna om att patent inte får strida mot allmän ordning, goda seder och annan lag. Det är vidare uppenbart att de föreslagna lagändringarna leder till att patent blir klart tillåtet på områden där det inte tidigare har varit det. Allt detta preciseras i vår motion. Mot bakgrund av det biträder Miljöpartiet reservation 1, där man kräver avslag på propositionen.

Herr talman! Låt mig slutligen orda något om punkt 5 i betänkandet. I denna del har Miljöpartiet flera egna motioner där vi tydligt uttrycker vår politik. Det är viktigt med krafttag mot så kallad *biopiracy*, och det är viktigt för debatten att diskutera de globala rättvisaspekterna på gentekniken. På växtförädlingsområdet är gentekniken inte dyrare än andra mer traditionella tekniker. Den blir dessutom allt billigare och ger därför i många fall snabba resultat. Detta har också kommit att skapa stora pro-

blem. Inte minst har de globala rättviseaspekterna på gentekniken länge diskuterats.

Det förefaller oss märkligt att denna problematik inte tas upp i propositionen. Med patentering på gener tvingar man fram en växtförädling som bygger på genteknik. Sorter som enkelt kan tas fram med traditionell teknik måste göras med genteknik för att man ska kunna få patent. Bara växtförädlare som har patent eller som har råd att betala royaltier för att utnyttja patenterade sorter kommer att kunna fortsätta i förädlingsbranschen. Detta kommer att innebära en likriktning av växtförädling som får negativa konsekvenser för mångfalden av odlade sorter och indirekt för vilka odlingssystem som blir tillgängliga för odlarna.

Det hot EU:s patentdirektiv utgör mot den biologiska mångfalden i odlingslandskapet är därmed också indirekt. Det består i likriktningen av sorter och typen av sorter som kräver en fortsatt bekämpningsmedelsanvändning. Bekämpningsmedlen bekämpar inte enbart det ogräs och de skadedjur som de ska, utan också de insekter som inte är skadliga och som lever på ogräset samt de fåglar och andra smådjur som lever på insekter.

Att den biologiska mångfalden minskar på åkern är odiskutabelt. Försök visar att den konventionella odlingsmetoden är boven i dramat. Patentmöjligheten inom detta område har i en inlaga till EG-domstolen ifrågasatts utifrån förenligheten med just konventionen om biologisk mångfald. Domstolen uttryckte i sitt utslag att saken inte var bevisad men att det fanns anledning till tveksamheter. Enbart detta borde ha räckt till försiktighet.

Anf. 194 LENA EK (c):

Herr talman! Ärade ledamöter! Ärade åhörare! Vi debatterar regeringens proposition nr 55 *Gränser för genpatent m.m. – genomförande av EG-direktivet om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar*.

Den här propositionen och det här utskottsbetänkandet innehåller ett oändligt stort antal tekniska detaljer och spetsfundigheter. Man kan fråga vad det rör oss som kvinnor och som medborgare.

Det visar sig att det berör vår situation en hel del. Som kvinnor lever vi varje månad med oron över att känna knölen bröstet som signalerar att vi kanske har fått bröstcancer, att vi ska vara en av de 6 500 som varje år drabbas. Självfallet finns en stor oro, och lika självfallet vill vi ha än bättre möjligheter för sjukvården att ställa tidiga diagnoser och på olika sätt förebygga bröstcancer.

Herr talman! Förenklat kan sägas att riksdagen i morgon, om några timmar, ska ta ställning till om patent, ensamrätt för företag, ska kunna omfatta mänskliga gener och deras information, alltså våra arvsanlag och vad vi med dagens forskning tror att de här arvsanlagen innehåller för information. Den som får ensamrätt på en viss gen kommer också att kunna kontrollera all användning och forskning kring dess egenskaper.

Ett aktuellt exempel finns redan i dag. Genom att söka efter vissa gener kan man se vilka kvinnor som löper hög risk att drabbas av ärftlig bröstcancer. Många av fallen beror på en av de två generna BRCA 1 eller BRCA 2. Av dem som bär anlagen drabbas 80 % av bröstcancer. Det är givetvis ett stort framsteg för medicinsk forskning att kunna identifiera de här generna och ge kvinnor valmöjligheten att i förebyggande syfte

Prot. 2003/04:91

31 mars

Gränser för genpatent m.m. – genomförande av EG-direktivet om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar

låta operera bort bröstet. Upptäckten av generna och enkla metoder för att finna dem räddar liv. Så långt är allt gott och väl.

I Sverige har vi duktiga medicinska forskare som har utvecklat egna metoder för att finna de här två bröstcancer-generna. Men det är till liten nytta därför att ett amerikanskt företag som redan nämnts i debatten, Myriad Genetics, har nämligen patent på dessa två gener. Patentet är gjort så att det inte bara handlar om den särskilda metoden att ställa diagnos, utan det handlar också om generna själva och deras informationsinnehåll, och därmed alla framtida sätt att ställa diagnos.

Givetvis är aktieägarna glada. De får monopol på alla diagnoser som gäller de här generna. Förlorarna är de kvinnor som drabbas av att lands-tingen får högre kostnader och mindre resurser för att genomföra de viktiga testen och längre väntetider. Och vi fortsätter att förlora. Eftersom Myriad Genetics patent också innebär att de har rätt till framtida metoder minskar forskningen och försöken att finna mer effektiva sätt att ställa korrekta diagnoser.

Är det bara de amerikanska forskarna som är knutna till det här bolaget som kan tekniken? Nej, mina vänner, svenska forskare, franska forskare, holländska forskare med flera kan den här tekniken. Institut Curie i Frankrike, känt cancerforskningsinstitut, har själva utvecklat 19 alternativa metoder. Nästan alla är väsentligt billigare och snabbare än den enda som nu står till buds genom olycklig patenthantering i USA som överförs till europeiskt patent. Nu överförs tekniken genom att detta EG-direktiv som översatts rakt in i svenskt rättsväsende, svensk medicinsk forskning och patienters vardag.

Om riksdagen godkänner förslaget om patent på gener som det är utformat öppnas för en störtflod av nya patent på våra gener. Ett sådant patent låser in forskning om utpekad gen och den information genen bär på, trots att vi kanske inte ens upptäckt mer än en liten del av den patenterade genens funktion.

Det finns exempel där man fått patent på gener som man trodde hade att göra med immunförsvaret men som har visat sig ha vital betydelse för hiv/aids-forskningen som därmed har stoppats på viktiga områden av stor betydelse för många människor i världen, många av dem våra vänner.

Att identifiera geners funktion är i dag inte alltid så svårt för tekniskt utvecklade företag. Följden av genpatent och den utveckling jag har beskrivit blir att framtida forskning stryps, vilket också väldigt många europeiska forskare noterar och protesterar våldsamt emot. Det är också bakgrunden till de rättegångar som pågår om Myriad Genetics patent och den stämning som Nederländerna har lämnat in mot själva direktivet i EG-domstolen.

Herr talman! Att utveckla läkemedel är dyrt och svårt. Vi invänder inte mot att företag får möjlighet att göra vinst på sina forskningsresultat. Vi tycker att patenträtten är viktig som den hittills har sett ut. Det är självklart så att man måste kunna ta patent på egenutvecklade metoder för att ställa diagnos för att kunna behandla sjukdomar. Men regeringens och majoritetens förslag blandar ihop upptäckter av gener, genen i sig och genens inneboende information med verkliga utvecklingsinsatser och det som hittills har funnits. Traditionell patenträtt skiljer noga mellan upptäckt och uppfinning. Det har bara varit möjligt att ta patent på uppfinning. Den som uppfinner nya gener förtjänar kanske ett patent, men

hittills är det science fiction, och reglerna ska inte utformas på ett sådant sätt.

Vi är förundrade över att debatten har varit så lågmäld i Sverige. I riksdagen behandlas frågan nu som en lagteknisk fråga och inte som en moralisk. De omedelbara konsekvenserna för kvinnor i Sverige verkar inte ha varit föremål för någon diskussion över huvud taget. Jag har inte heller tagit upp situationen i utvecklingsländerna och växtpatent. Kanske beror det på kvinnors roll i världen eller fattiga människors roll i världen att debatten ser ut så här.

Jag vet att min talartid är ute, men jag vill bara oerhört kort säga att EG-direktiv alltid innehåller gummiklausuler och definitioner man kan glida på eller tolka. Det finns generella möjligheter att göra undantag när det gäller nationell säkerhet, nationell särart och folkhälsa eller dylikt. Ingen i majoriteten har använt sig av dessa undantag. Den självklara konflikten med TRIPS och hur man ska lösa kostnadsfrågan för den som vill utmana systemet har inte heller behandlats.

Herr talman! Det är några timmar kvar innan riksdagen tar ställning. Vi hoppas att man i sista sekunden inser vilken ödesfråga detta är och att vi får en majoritet för att stoppa det här förslaget.

Anf. 195 HILLEVI LARSSON (s) replik:

Herr talman! Jag blir lite förvånad när jag hör detta. Det är precis det vi gör genom att införliva det här direktivet i svensk lagstiftning. Genom att göra detta förtydligar vi gränsdragningarna. Vi skriver för första gången i svensk lagstiftning – det har alltså inte stått tidigare – att man inte ska kunna ta patent på gener. Det måste vara en uppfinningshöjd, det vill säga att det ska var en upptäckt. Det är alltså motsatsen till vad Lena Ek säger. Det ska vara någonting helt nytt som inte har funnits tidigare.

Dessutom måste funktionen av denna gensekvens anges. Det är inte sant att det är väldigt lätt att se funktionen. I så fall hade vi redan vetat om alla funktioner på alla gensekvenser, vilket vi inte gör. Det gäller framför allt den industriella användningen. Ett exempel på detta är diagnostisering av bröstcancer. Det ska alltså inte vara möjligt att ta patent på genen eller forskning kring genen. Man smalnar alltså av området. Myriad Genetics får det svårare nu. Det är bland annat därför de är i prövning i Europeiska patentverket. De får svårare att motivera detta breda patent som inte är förenligt med EG-direktivet.

Jag förstår inte på vilket sätt svensk lagstiftning nu har försämrats. Vi tar ju ett steg framåt för alla kvinnors skull som nu kommer att få lättare att få tillgång till den här bröstcancerdiagnostiseringen. Jag förstår inte detta.

Anf. 196 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Patenträtten har funnits sedan tidigt 1800-tal. Under hela tiden har man skilt mellan upptäckt och uppfinning. Det är alltså inget nytt för den här propositionen eller det här betänkandet.

Det är också så att den medicinska vetenskapen hittills har utgått från att det som finns i kroppen är upptäckt och icke uppfinning. Redan när patentet från Myriad Genetics kom hade en stor mängd forskare, bland annat svenska – från Sahlgrenska, Karolinska och Malmö/Lund – hittat denna gen och funnit metoder för den. Men de hade inte kommit sig för

att eller inte velat – vad vet jag – ta patent på genen och den behandlingsmetod som finns.

Jag tycker att det här är djupt tragiskt, och repliken från Hillevi Larsson visar hur svår den här diskussionen är. Hon blandar där ihop patentträtt, EG-regler, amerikanska regler och svenska regler. För mig är modellen att hitta en kompass i denna snårskog av regler, att ta ett steg tillbaka och fundera över vad som är kärnvärdena och vad vi egentligen håller på med. Vad är den basala frågan i det här sammanhanget?

För min del handlar det om att det som finns i människans kropp och i människans arvs massa tillhör människor över hela världen. Det är en global gemensam kunskap som inte kan och inte ska patenteras. Jag är fullt beredd att lägga ned tid, kraft och pengar på patentsystem i sig och på att företag ska kunna dra nytta av sin forskning, men det måste byggas på en kunskapsplattform som är gemensam för alla. Om man talar om solidaritet med patienter, cancersjuka och andra som drabbas av sjukdomar med genetisk bakgrund, eller om solidaritet med den fattiga delen av världen, finns det ingen tvekan om hur man ska rösta vid voteringen i morgon.

Anf. 197 HILLEVI LARSSON (s) replik:

Herr talman! Lena Ek sade att det är en snårskog av olika regler. Det förstår jag inte. Vi har ju hittills haft svenska regler, och nu förändras de utifrån EG-direktivet. Det är väldigt tydligt för min del, och det har blivit bättre i och med EG-direktivet. Detta har tydliggjort att det inte är fråga om genen i sig och inte ens om upptäckten av genen utan att det är en uppfinning kopplad till denna. Det är inte ens fråga om genen utan om en gensekvens som ska lyftas ut ur kroppen. Man ska finna en funktion hos gensekvensen och göra en specifik uppfinning, exempelvis för att testa om en patient har bröstcancer.

Det ska alltså inte innefatta andra vägar att testa bröstcancer. Det ska vara fritt för forskare att forska fram och utveckla andra vägar. Det ska inte innebära några vägar att finna någon annan typ av cancer eller stoppa forskningen. Det är alltså så tydligt som det kan bli.

Det som oroar mig är om man helt skulle omöjliggöra utsikterna att ta patent på sådana här forskningsresultat. Jag är rädd för att vi då inte hade haft läkemedel mot blödarsjuka, benbrott, cancer, virussjukdomar och så vidare. 300 patent enligt gällande lagstiftning, som alltså inte är det här nya EG-direktivet, avser DNA-molekyler som kommer svenska folket till del i form av att sjukdomar som tidigare inte gick att bota blir botade. Nu blir det ännu bättre, för nu tydliggörs det ännu mer att man bara kan få ta ett smalt patent, så att andra forskare kan utveckla andra metoder.

Vad gäller den fattiga delen av världen möjliggörs det nu för Sverige att exportera billiga läkemedel via TRIPS-avtalet till de u-länder som inte har råd att själva tillverka läkemedel. Det är också i den delen ett steg framåt, och det kommer Leif Pagrotsky att följa upp vidare i ett annat sammanhang. Inte heller när det gäller den fattiga världen behöver vi alltså vara rädda i det här avseendet.

Anf. 198 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Hittills har vi haft en situation där alla som har sökt patent har varit övertygade om att man varit tvungen att visa upp en upp-

finning med en viss nyhetsnivå och en så kallad uppfinningshöjd. Den här traditionella uppfattningen om patenträtten har utmanats av Myriad Genetics, som genom att formulera det så att man har sökt patent på genen och genens informationsinnehåll, som handlar om ärftlig bröstcancer, har lyckats få ett amerikanskt patent.

Det här har slunkit in bakvägen på den europeiska marknaden genom ett avtal för att underlätta patent mellan USA och Europa. Det är en fullständig nyhet. Man hade haft möjligheten att sätta stopp för detta, vilket väldigt många i Europaparlamentet faktiskt har velat göra, men tyvärr förlorade den linjen, vilket jag faktiskt tror beror på att de här frågorna inte varit tillräckligt diskuterade.

I direktivets artikel 5 punkt 2 sägs följande på engelska:

"An element isolated from the human body or otherwise produced by means of a technical process, including the sequence or partial sequence of a gene, may constitute a patentable invention, even if the structure of that element is identical to that of a natural element."

Man har alltså möjlighet att ta patent på en gensekvens som är identisk med den som finns i kroppen.

Det här ger exempelvis den effekten att när man tagit patent på det som man trodde handlade om immunförsvar visade det sig sedan att det egentligen var mycket bättre lämpat för att motverka hiv/aids och att vara en viktig byggsten i den forskningen. Den delen av forskningsutvecklingen stoppades därför att patentet låste in den forskningen. Jag kan inte annat än tycka att det är ett steg bakåt att vi reglerar någonting som dessförinnan inte har funnits men gör det på ett sämre sätt än de generella regler som vi förut haft. Det är inget framsteg utan ett stort nederlag för mänskligheten, för forskningen och för de fattiga patienter som drabbas.

Anf. 199 MARTIN ANDREASSON (fp) replik:

Herr talman! Det var med dagens regelverk som Myriad Genetics fick sitt patent. Den fråga som vi ska ställa oss här i dag är: Gör direktivet det lättare eller svårare för liknande patent att beviljas i framtiden? Svaret är glasklart: Det blir betydligt svårare att få den typen av patent beviljade.

Hillevi Larsson har utvecklat resonemanget. Jag tänker inte upprepa det mer än genom att betona att sista ordet vad gäller det patent som Myriad Genetics för ganska länge beviljades verkligen inte är sagt.

Sedan pekar Lena Ek på att Europaparlamentet har diskuterat denna fråga och att hennes linje förlorade. Hon har lyft fram att direktivet, så att säga, har blivit instämt till Europadomstolen. Nederländerna väckte talan om huruvida direktivet var förenligt med grunderna för europeisk rätt och med internationella avtal.

Poängen är att domstolen kom fram till att direktivet var förenligt med detta. Direktivet har prövats vad gäller förenligheten med konventionen för biologisk mångfald, TRIPS-avtalet och andra internationella åtaganden.

Vad de problem som Lena Ek här beskriver egentligen handlar om är ju inte huruvida patent över huvud taget ska vara möjliga att bevilja på gener utan det handlar om frågan om oinskränkt produktpatent och de frågor som är förknippade därmed. Där finns ett resonemang från Folkpartiets sida i vår reservation, som Centern gärna får ansluta sig till, om man tycker att det är viktigt att de frågorna utvecklas.

Avslutningsvis: Lena Ek har, om jag uppfattat det rätt, sagt att det inte ska vara möjligt att ta patent på en gen som förekommer i människokroppen. Då måste man ställa frågan: Vill Centerpartiet att det över huvud taget ska vara möjligt att bevilja patent på någon form av uppfinning där gener eller gensekvenser används på något sätt?

Anf. 200 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Jag tror att de frågor som ställs på det här området väldigt tydligt illustrerar att det här betänkandet är ofullständigt och att utskottets majoritet inte har tänkt igenom de här frågorna fullt ut.

För min del handlar det om att man inte ska kunna ta patent på gener och deras kunskapsinnehåll, för det låser forskningen så oerhört tydligt. Jag har hittills i debatten nämnt flera exempel, herr talman. Det finns många fler exempel.

I dag formeras ett motstånd hos medicinare, forskare och patologer över hela Europa, som nu börjar fundera över hur deras egen forskning förhåller sig till de här reglerna och de patent som hittills har beviljats. De är oerhört bekymrade.

På samma sätt reagerar Bröstcancerföreningarnas Riksorganisation, för de ser hur de här reglerna i praktiken redan slår i det här landet. Vi har mycket diskuterat svenska kvinnors cancerfall, framför allt bröstcancersjuka kvinnors förhållanden. Också många andra cancerpatienter är beroende av detta. Jag vill säga att forskning är oerhört viktig. Patentsystemet tjänar ett viktigt syfte, men det är faktiskt också så att man måste sätta gränser även i den här diskussionen utifrån vad som är långsiktigt viktigt och humanistiskt rätt.

Jag kan se väldigt tydligt hur det här kommer att drabba de fattiga delarna av världen på olika sätt, både när det gäller växtmaterial och när det gäller humanmaterial.

Jag skulle bara vilja be er fundera över detta: Vilket företag i världen skulle utmana ett amerikanskt företag, med de skadestandsregler som finns där, i någon av de här konfliktfrågorna som rör genpatent eller som rör samordningen med TRIPS-avtalet eller samordningen med reglerna för biologisk mångfald? Inget! Därför att den tvisten kommer att äga rum i USA eftersom det är där de anklagade finns och det är de skadestandsreglerna som finns. Det är den soppan som ni vill rösta igenom i morgon!

Anf. 201 MARTIN ANDREASSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill be kammaren att lägga märke till att Lena Ek inte svarar på någon av de frågor jag ställde. Det är också ganska intressant att de exempel som hon tar upp handlar om patent som faktiskt har några år på nacken. Det handlar inte om att en störtflod av motsvarande patent skulle uppstå nu, utan tvärtom: Precis som redovisats skulle det här direktivet och dess genomförande strama upp praxis avsevärt, inte minst genom att man ställer ett ovillkorligt krav på att om det ska vara en uppfinning där ett patent beviljas och det finns en gensekvens med i uppfinningen så måste man uttryckligen specificera exakt vad det är för industriell tillämpning man vill basera patentet på.

Sedan säger Lena Ek så här: Man ska inte kunna ta patent på gener och dess kunskapsinnehåll. Ja, möjligheten att forska på gener där det finns ett patent har redan redovisats: Den möjligheten finns. När det gäller att kunna ta patent på gener vill jag säga följande: Generna i min kropp kan naturligtvis ingen människa patentera. Men om man isolerar en gen och sätter in den i ett industriellt sammanhang, en uppfinning som innebär en helt ny, tidigare okänd teknisk lösning på ett problem är det inte detsamma som att ta patent på en gen.

Jag vill upprepa min fråga: Anser Centern att det över huvud taget ska vara möjligt att bevilja patent på uppfinningar där det förekommer användning av gensekvenser som en del av uppfinningen, eller menar verkligen Centern att hela detta område, hela denna centrala del av biotekniken, ska vara undandragen från patenträtten?

Anf. 202 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Det låter som om vi diskuterar bioteknikens vara eller inte vara i det här replikskiftet. Så är det självfallet inte, och det visar ju också den forskning som pågår.

Det som står klart är att det här regelförslaget flyttar den gräns som traditionellt har funnits i patenträtten, den gräns som har funnits mellan upptäckt och uppfinning, mycket närmare upptäckten än vad som är nyttigt och längre ifrån det som är uppfinning.

De ekonomiska vinsterna finns på de områden som handlar om uppfinningar, och det är de reglerna vi ska värna. Däremot ska vi vara oerhört försiktiga med att tillåta företag att begränsa forskning och kunskap och låsa in kunskap om gener och geners informationsinnehåll eller kunskapsinnehåll på det vis som det här förslaget medför.

Möjligheten att forska handlar om framtida vinster – så mycket vet vi. Vi kan se vad som händer på de områden som redan är patenterade på det här olyckliga sättet. Där har forskningen gått ned väldigt mycket. Det beror självklart på att det där inte finns några möjligheter till vinster på 20 år, vilket är normaltiden för patent – det finns andra tidsregler också. Det är också därför som det här förslaget inte är bra ur den synvinkeln heller.

Herr talman! Jag konstaterar att det finns väldigt skarpa ideologiska skiljelinjer i den här debatten. De skiljelinjerna handlar inte om synen på teknisk utveckling och miljödriven teknikutveckling, utan de skiljelinjerna handlar om hur man hanterar solidaritet med sjuka människor och med fattiga människor i praktiken.

Anf. 203 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 1, men jag står självfallet bakom övriga reservationer där Centerpartiet förekommer. Jag vill också instämma i det som har framförts från denna talarstol från mina två föregående kolleger, Gustav Fridolin och Lena Ek.

Herr talman! Sverige står just i begrepp att genomföra EG-direktivet om patent på biotekniska uppfinningar. Jag och Centerpartiet anser att det är en allvarlig felbedömning som nu görs från majoritetens sida och som kan få ödesdigra konsekvenser.

Låt mig från början säga att Centerpartiet inser och anser att biotekniken erbjuder fantastiska möjligheter, men också stora risker ekologiskt

och etiskt. Vi inser också att patent fyller en viktig funktion för att stimulera forskning och utvecklingsarbete, och en harmonisering av patentlagstiftningen i Europa är naturligtvis angelägen. Ändå finns det, enligt Centerpartiets uppfattning, mycket starka skäl för att i morgon rösta ned och stoppa förslaget.

Vi vill i stället verka för en omförhandling av EG-direktivet där ett minimikrav för patent på biotekniska uppfinningar är att de inte omfattar den genetiska informationen. Jag är, efter att ha läst betänkandet, mycket förvånad och besviken över att Centerpartiet, nu med stöd av Miljöpartiet, ensamma står för ett avslag på propositionen. Inte ens kd, Kristdemokraterna, har valt att stödja ett avslag på propositionen. Jag hoppas att det över natten tänks till och att vi kan få ytterligare stöd för reservation nr 1.

Herr talman! En av de stora frågorna är möjligheten att patentera såväl enskilda gener som hela organismer. Genom att tillåta patent på liv, genetiskt material, förändras i ett slag förutsättningarna för växtförädling, växtproduktion, medicinsk diagnostisering och behandling.

I Sverige, liksom i övriga EU och i de flesta andra länder, är det inte möjligt att ta patent på upptäckter. Likväl har patent som är att betrakta som upptäckter beviljats, och som vi har hört här också debatterats i dag. Jag och Centerpartiet påstår att EG-direktivet öppnar för att patentera gener, *om* – jag understryker *om* – de isoleras utanför kroppen. Jag uppmanar er att läsa hela förslaget till patentlag, även andra stycket i § 1 b. Där tycker jag att det här kommer fram mycket tydligt.

Centerpartiets utgångspunkt är att vi ska ha klara gränser mot en icke acceptabel kommersialisering och monopolisering. Och människokroppen ska under inga omständigheter kunna patenteras. Det är kompromisslöst för vår del. Precis som vi har rätt till vår egen kropp när det gäller till exempel organdonation ska vi också ha rätt till våra gener. Information om livet får inte bli kommers.

Herr talman! Centerpartiet är verkligen inte ensamt i sin kritik. Den finns runtom i Europa: Europarådet, nationella etiska råd, patientföreningar och inte minst Statens medicinsk-etiska råd, där samtliga partiföreträdare var mycket tydliga med att ta avstånd från det förslag som nu föreligger. Jag är en av de ledamöterna.

1997 års Unescodeklaration om det mänskliga genomet och de mänskliga rättigheterna, som betonar att våra genetiska resurser är mänsklighetens gemensamma arv och egendom, är också relevant. När en gen produktskyddas kan det anses kränka såväl deklARATIONEN som den enskildes integritet.

Trots alla kritiska röster verkar nu en majoritet av riksdagens partier, utom hittills Centerpartiet och Miljöpartiet, driva igenom förslaget. Det beklagar jag verkligen. Det har heller inte under årens lopp varit särskilt lätt att få till stånd en offentlig debatt. Vi har försökt från Centerpartiet. Det finns andra som har försökt också, men det har inte varit lätt.

Herr talman! Avslutningsvis: Centerpartiet säger ja till att det ska finnas möjlighet att ta patent på biotekniska uppfinningar. Det måste finnas klara gränser mot en icke acceptabel kommersialisering och monopolisering. Patent ska avse uppfinningar, inte upptäckter. Möjligheten till vård och etisk godtagbar forskning får inte inskränkas. Människokroppen ska under inga omständigheter kunna patenteras. Patent på liv – nej tack!

Miljöpartiets syn på den framväxande gentekniken kan enkelt sammanfattas i följande fem punkter.

- Vi har en positiv syn på grundforskning och identifikation av riskforskning.
- Vi vill ha en med försiktighet tillämpad industrinära forskning. Vi kan inte utesluta det, men försiktighet måste råda.
- Vi ställer oss i princip avvisande till genförändrad mat, genförändrade växter och foder. Det har inga konsumenter bett om.
- Vi har en försiktig optimism inför vissa medicinska tillämpningar. Här finns det möjligtvis vinster att göra, och här måste forskning vara tillåten.
- Vi säger: Inga patent på liv, ingen kommers med livsformer.

Herr talman! Vi lever i en värld där handelsintressena tillåts gå före det mesta, såväl aktiv hungerbekämpning som fattiga länders möjlighet att försörja sig på traditionellt, inhemskt och småskaligt vis. Befängda företag har till och med tillåtits patentera sjukdomar, som den bröstcancerger som numera är privatägd och som Lena Ek uppehöll sig vid.

I Gentekniknämnden, där jag sitter, får vi numera ständigt propåer om utsättning både på marknaden och på fältet av genförändrade växter, sedan EU-moratoriet upphävdes. Där finns nämligen vinster att hämta.

Jag minns själv den kvällstandborste från *the neem tree* som jag anvädes ute i Indiens byar i slutet av 70-talet. Sedan kom biopiraterna in på scenen, de kapitalstarka storföretag som insett bland annat det trädets värde som en läkande substans och som ville patentera allt bruk av denna Guds gåva till indierna – hindra dem att fritt bryta sin kvällstandborste från trädet, tugga till kvisten och borsta med färsk, gratis antiseptika.

Än värre blir det när det handlar om patent på biologiskt material från människor och djur. Teknik, metoder ska gå att patentera. Men direktivet är inte klart och patenträtten tillåts gå för långt, enligt min mening.

Direktivet som kammaren står i begrepp att anta syftar till ”att garantera fri rörlighet på den inre marknaden av patenterade biotekniska produkter genom att harmonisera medlemsstaternas lagstiftning”. Det, mina vänner, är syftet. Det är fri handel som är syftet, glöm inte bort det!

Just sådana primat är vad Miljöpartiet vill slippa se. Det är så klart omsorgen om hälsa, tillgången till uthålliga livsmedel, biologisk mångfald och livsmedelssuveränitet som ska vara det internationella samarbetets främsta utgångspunkter. Glöm inte hur Craig Wenter betedde sig och drog nytta av HUGO-projektets öppna information för att sedan starta sin stängda privata verksamhet. Så ska det inte gå till.

Kära eventuella åhörare, medledamöter och herr talman! Självklart måste vi avslå förslaget i det här betänkandet, den här propositionen och det här direktivet. Livet är inte krämarnas. Generna och cellerna är allas och ingens. Omförhandla direktivet! Våga trotsa EU!

*Gränser för genpatent
m.m. – genomförande
av EG-direktivet om
rättsligt skydd för bio-
tekniska uppfinningar*

*Gränser för genpatent
m.m. – genomförande
av EG-direktivet om
rättsligt skydd för bio-
tekniska uppfinningar*

Till sist vill jag läsa en liten kort dikt av Albert Schweitzer, den humanistiske läkaren.

Vi vet hur ljusstrålarna bryts
Men ljuset förblir ett mirakel

Vi vet hur en växt växer
Men en växt förblir ett mirakel

Vi äger stora kunskaper
Men skapelsen förblir ett mirakel.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 1 april.)

Yrkestrafik

17 § Yrkestrafik

Föredrogs
trafikutskottets betänkande 2003/04:TU5
Yrkestrafik.

Anf. 205 MARIAM OSMAN SHERIFAY (s):

Herr talman! Vi ska nu behandla trafikutskottets betänkande angående yrkestrafik. Det har fallit på min lott att ge en kort sammanfattning av betänkandets innehåll innan vi börjar debatten.

Betänkandet behandlar 16 motioner om åkeri- och taxiverksamheten. Frågor om åkerinäringens konkurrensförutsättningar har utskottet behandlat under en följd av år. I dessa sammanhang har utskottet bland annat pekat på betydelsen av en konkurrenskraftig svensk åkerinäring och i tillkännagivanden till regeringen gett uttryck för sin uppfattning.

Det är mycket positivt att berörda inom branschen tagit olika initiativ för att förbättra konkurrensvillkoren inom åkerinäringen. Likaså är det positivt med regeringens utredningsarbete i viktiga frågor inom området.

Det omfattande beredningsarbete som pågår inom regeringen och inom EU i frågor som rör konkurrensförutsättningarna kommer rimligen att leda till en utvecklingskraftig svensk åkerinäring som vi i utskottet länge har efterfrågat.

Överlast och övervakning av dessa frågor är ett annat avsnitt som behandlas i utskottsbetänkandet. Här pågår ett angeläget arbete av såväl bransch som myndigheter. Utskottet utgår ifrån att detta arbete kommer att fortsätta.

I frågan om påföljdssystemet anser vi från utskottet att systemet måste bli mer konsekvent. Rättvisa bötesystem måste finnas för att konkurrensen ska vara lika för alla. Frågan bereds för närvarande av regeringen efter tidigare tillkännagivanden från riksdagen. För att markera frågans vikt föreslår vi återigen ett tillkännagivande, för att skyndsamt åstadkomma ett reformerat bötesystem som är lika för alla oavsett nationalitet.

När det gäller frågor inom taxinäringen avstyrker utskottet motionsförslagen med hänvisning till den pågående översynen av de bestämmelser som reglerar taxibranschen.

Till betänkandet har fogats tre reservationer.

Herr talman! Med denna korta sammanfattning ser jag nu fram emot en givande debatt.

Anf. 206 ELIZABETH NYSTRÖM (m):

Herr talman! Betänkandet handlar, som Mariam Osman Sherifay nyss nämnde, om yrkestrafiken. Vi behandlar 16 motioner. Många av dem tar vi tyvärr i repris då det ibland verkar ta lång tid att nå målet.

Den 4 april 2001 behandlade vi det förra betänkandet om yrkestrafik, och Jan-Evert Rådhröm anförde: ”Eftersom marknaden är öppen i dag när det gäller lastbilstrafik i vårt land krävs givetvis att den svenska åkerinäringen får konkurrera på lika villkor med de utländska åkare som trafikerar vårt land. En sådan fråga är exempelvis kör- och vilotider.”

Även Claes-Göran Brandin gjorde ett inlägg i kammaren och sade: ”Av trafiksäkerhets- och konkurrensskäl krävs också snabba åtgärder inom kontroll- och påföljdssystemet. Svenska åkare ska inte behöva utsättas för illojal konkurrens från utländska åkare som utan större risk för påföljder nonchalerar de svenska trafikreglerna.”

Ja, Claes-Göran Brandin, inget har hänt sedan dess, och det är tre år sedan.

I vår reservation nr 1 pekar vi återigen på att en förbättrad lagstiftning behövs för att förebygga konkurrenssnedvridningar. Vår förhoppning är att det faktum att den utredning som behandlat detta och har avslutat sitt arbete snarast kan leda till en proposition.

Den svenska åkerinäringen lider också av att den har ett 20-procentigt högre kostnadsläge än konkurrenterna i omvärlden, mycket beroende på miljöambitioner och pålagor. Vi är angelägna om att åtgärder genomförs för att stärka den svenska åkerinäringens konkurrensmöjligheter.

I dag var vi några från utskottet som träffade åkare från främst Västerbotten. De framförde synpunkter på hur vi i det här betänkandet hantlade frågan om överlast. De senaste fyra åren har de arbetat intensivt med det omoraliska man sysslar med, nämligen överlast och snabbare körningar på undermåliga vägar. I dag kom det också ett pressmeddelande från Vägverket, Region norr, med rubriken ”Vi måste få bort överlast på vägarna”.

Det är Vägverket, Länsstyrelsen Västerbotten och Åkeriföreningen Norr som har kraftsamlat för trafiksäkerheten i Västerbottens län. Tunga lastbilar är överrepresenterade i svåra olyckor. Överlast leder till ökade olycksrisker; bland annat ökar stoppsträckan då fordonet blir tyngre. Tillsammans måste vi arbeta för att få säkra transporter och vägar med bra bärighet, skriver man bland annat i pressmeddelandet.

Det är mycket positivt att branschen uppmärksammat problemet och nu går till praktisk handling. 80 miljoner kubikmeter skog transporteras årligen på våra vägar, och det är ett tungt ansvar som vilar på transportörerna och inte minst transportköparna, skogsbolagen.

Överlast måste bort, och vi återkommer säkert när vi behandlar propositionen om trafiksäkerheten.

Påföljdssystemet inom åkerinäringen har vi diskuterat många gånger. Vid utskottsbehandlingen var det Folkpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna som reserverade sig mot majoritetens skrivning, men vid justeringssammanträdet blev det en majoritet för reservationen. Utskottet beslutade således att föreslå att man ska ge regeringen till känna att skyndsamt fullfölja riksdagens beslut i detta avseende och återkomma med ett förslag till ett reformerat bötesystem som är lika för alla oavsett nationalitet. Det är nu min förhoppning att man på departementet inser vikten av denna fråga. Man kanske inte behöver invänta beslut på EU-nivå. Snabbhet är ju som bekant EU inte känt för.

Beträffande svarttaxiverksamhet och motion T227 kommer motionären Ulf Sjösten själv att redogöra för ärendet. Därför, herr talman, avslutar jag med att yrka bifall till reservation 1. Vi moderater står givetvis även bakom reservation nr 3, men vi nöjer oss med bifall till reservation nr 1.

Anf. 207 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Herr talman! Precis som Elizabeth Nyström har sagt är vi inne på en fråga som återkommer med jämna mellanrum. Ibland kan man tycka att vi i den här stolen skulle säga: Jag tiger och samtycker med föregående talare. Ändå måste man säga några ord i den här frågan. Jag kan påstå inför riksdagen – om inte annat så för protokollet och för dem som läser det senare – att en av de största väljarkårerna bakom mitt mandat i riksdagen är just åkeriägare. När man är uppväxt och politiskt verksam i ett län där åkerinäringen är en så viktig del måste man säga några ord om den problematik som tas upp i det betänkande vi nu behandlar.

Om vi ska vara riktigt ärliga ligger problemet för åkeribranschen i en annan fråga som är en av utskottets viktigaste, och det är vägnätets kvalitet. Senast i dag har jag från mitt eget hemlän fått budet om att det börjar gå mot 100 mil avstängda vägar. Vi vet att det varje vinter går mot 150 mil avstängda vägar. Då kan man möjligen påstå att det kanske är åkarnas eget fel. Det kan vi nog inte gå med på. Vi måste säga att vi bygger ett vägnät som inte håller för den industri som i dag är verksam i Värmland, där träindustrin är så stark. Vi kan fortsätta vidare upp över landet där tjälsäkringsproblematiken är som störst men där åkarna har sin marknad och där de måste finnas för att den svenska industrin ska kunna leva.

I min del av Värmland och uppe mot Dalslandsgränsen finns det inga järnvägsspår. Det finns inget alternativ. Det är vägen där bussen fraktar folket och där långtradaren fraktar godset som är det enda alternativet. Då måste vi se till att dessa kan verka året runt. De av mina vänner som vågar vara småföretagare och som jag anser vara hjältar satsar från 1 ½ miljon till 3 miljoner på en lastbil eller en buss för att i detta område transportera. Detsamma gäller runtomkring i hela Sverige.

Vi har i dag uppvaktats av folk från både Värmland och norröver som har denna problematik. Det är vår skyldighet att på våra stolar i riksdagen se till att man får bästa förutsättningar att driva yrkestrafik och driva företag. Jag vet att lastbilar i 1 ½-miljonsklassen står i 5–8 veckor utan, herr talman, att ge några inkomster. Men räntan tickar och banken ska ha sin amortering. Det är inte riktigt hållbart. Där tror jag att den stora problematiken ligger. Men det är självklart så att åkarens sätt att få lönsamhet

också är en problematik mellan företagare, alltså köpare och säljare, i branschen.

Som det står i betänkandet sker det när det gäller åkarnas konkurrensförutsättningar påverkan från andra länder. Åkare från andra länder måste ha möjlighet att konkurrera i Sverige på samma villkor som svenska åkare. Det är väldigt viktigt, plus att vägarna måste vara körbara året om.

Vi måste också se till att få ett regelverk där det står om överlast och övervakning. Det måste till ett övervakningssystem, ett säljare-och-köpare-koncept, som innebär att det inte ska vara lönsamt att köra med för stora och för tunga laster på det vägnät som vi har. Här måste vi se till att en skärpning sker. Jag tror inte att vi kan lägga bördan på åkarna, utan vi måste ha ett samverkansorgan mellan åkare och dem som köper åkarnas tjänster.

Jag ska inte ta upp mer tid. Jag yrkar också bifall till reservation nr 1, som Elizabeth Nyström redan har gjort.

Jag tror att vi skulle kunna komma fram till en uppgörelse i de här frågorna som kan innebära att vi egentligen inte behöver riksdagsbeslut. Säljarna av transporttjänster kan komma överens med köparna om ett etiskt och moraliskt transportsystem i Sverige som innebär att vi transporterar den tyngd och kör i den hastighet som är bestämd. Då tror jag att det finns en större möjlighet för alla att ta sig fram. Men vi ser till att vi har ett året-runt-vägnät.

En som uttryckte sig på ett bra sätt på en transportkonferens i Värmland sade att välfärd är att färdas väl. Det får väl bli slutorden i mitt anförande i den här frågan, som vi säkert får tid att återkomma till i trafiksäkerhetsdebatten.

Anf. 208 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Herr talman! Jag yrkar för Vänsterpartiet bifall till reservation nr 3. I övrigt står vi bakom betänkandet.

När det gäller åkerinäringens konkurrenssituation kan man se den utifrån två helt olika synsätt. Det kan handla om konkurrensen i förhållande till utländska åkare. Detta utreddes av Statens institut för kommunikationsanalys, SIKA, för något år sedan. Man kan notera att svensk åkerinäring sedan cabotaget blev fritt har vunnit större marknadsandelar utomlands än vad den har tappat i Sverige. Det är framför allt lönekostnaderna som skiljer, men hittills har man inte förlorat på konkurrensen.

Det som ligger på vårt bord i trafikutskottet är att konkurrensen ska ske på sjysta villkor, att vi blir av med flera av de saker där det finns goda initiativ från svensk åkerinäring och att de ska få *credit* för det och inte behöva tappa frakter i förhållande till dem som inte följer lagstiftning och regler.

Om man tittar på åkerinäringens konkurrenssituation ska man nog också se den i förhållande till andra transportslag. Där hävdar vi från Vänsterpartiet att det är riksdagens uppgift att se till att det finns förutsättningar för goda transporter, som näringslivet och privatpersoner behöver, men att vi inte har större ansvar för åkerinäringen än för järnvägsoperatörerna eller den frakt som sker inom sjöfartens ram. Här är inte konkurrensen rättvis. Åkerierna har tagit nästan all tillströmning på gods- sidan, och det får negativa konsekvenser för både miljö och trafiksäker-

het. Ökningen av koldioxidhalten i atmosfären har accelererat de två senaste åren och har nått en rekordnivå. Det här måste också beaktas när man ser på åkerinäringen. Vi måste ha mer transporter som kombinerar väg, sjötransport och spår.

När det gäller överlast ska jag bara kommentera det kort och säga att det är en fråga med stora statsfinansiella konsekvenser. Det är avsatt 104 miljarder mellan 2004 och 2015 för att upprätthålla vägarnas standard. En fullastad 60-tonslastbil motsvarar 75 000 persontransporter i slitage, enligt Vägverkets sektorsrapporter. Det behövs alltså mycket fler polisresurser och större möjligheter till sanktioner för att man ska komma åt de tunga lasterna som förstör våra vägar.

När det gäller påföljdssystemet inom åkerinäringen är det mycket bra att vi i trafikutskottet har kunnat enas om att för regeringen tillkännage regelförändringar som gör det möjligt för polisen att beivra alla brott, inte bara överlast utan alla brott som är förknippade med åkerinäringen, för att på det viset upprätthålla sjyst konkurrens.

Då går jag över till det som har engagerat oss kanske mest i detta betänkande, och det gäller taxinäringen. Fusket inom taxi är ett problem som är giltigt i hela landet, men det är särskilt uppmärksammat i den landsdel jag kommer från. Ett exempel på att det är giltigt i hela landet är att när man i Stockholm gjorde en razzia i syfte att komma åt svarttaxi visade det sig att 23 av de 130 kontrollerade taxichaufförerna saknade körkort. 34 av dem var dömda för olika brott. Flera av taxichaufförerna var registrerade som arbetslösa och fick ersättning från a-kassa eller socialbidrag. Det här är mycket allvarligt.

I Skåne finns det ett gott samarbete mellan Transportarbetareförbundet, polis, åklagare och skattemyndigheter, så att verksamheten är förhållandevis mer känd hos oss. I dagsläget bedömer man att ungefär 150 miljoner kronor undanhålls skattemyndigheterna på grund av fusket bara inom taxi. Det är ganska mycket pengar.

Tyvärr är det så att de poliser som speciellt jobbar med att beivra brott inom taxi, enligt uppgifter från Sydsvenska Dagbladet, har upphört med sin verksamhet. Varför det? Jo, en tänkbar anledning är att de inte orkar längre eftersom det finns ett så stort tidsspänn mellan fällande dom och att länsstyrelsen drar in tillstånden. Det kan dröja flera år. Det finns exempel där polisen har stoppat taxibilar som enligt registrerade uppgifter visar att de har kört för 45 kr på en hel dag. Då kan vem som helst förstå att det nog inte går riktigt rätt till. Det beror på den rikliga förekomsten av fastpriser, som då inte registreras i taxametrerna.

Sanktionerna är alldeles för svaga för sådana brott. Det finns ett exempel med en taxibilsägare med två anställda som kört i två år utan tillstånd, tjänat minst 1 miljon och dömts till böter på 3 600 kr. Får han dessutom behålla sitt tillstånd i två år till förstår ni varför folk är upprörda över den här verksamheten.

Förra sommarens Almedalsvecka innehöll ett mycket intressant seminarium, som arrangerades av SEKO. Det handlade om avregleringar. På seminariet uppstod en diskussion mellan Björn Rosengren och Ulf Adelsohn om vilken avreglering som hade fungerat bäst. De hade en intensiv och mycket spännande diskussion om detta. Björn Rosengren höll på Posten, och Ulf Adelsohn höll på taxi. De hade rikliga exempel på hur illa det hade fungerat.

I Danmark återreglerade man taxinäringen, och då ökade skatteintäkterna i ett slag med 79 %. Det stämmer lite till eftertanke för vår del. Vi hade kunnat ta itu med det här tidigare i Sverige. Förslagen i utredningen om en kundvänligare taxi var bra och genomtänkta och borde ha lett till ett förslag från regeringens sida.

Vi har haft sammanlagt fyra olika utredningar sedan taxi avreglerades 1990, och nu håller vi snart på att få en femte. Vänsterpartiet kommer att driva på för att det ska leda till att det återkommer förslag från regering till riksdag så att vi kan ändra det som är fel.

Det viktigaste för att få ordning på det här är att man inför en obligatorisk taxametertömning. Det återfinns också som ett av utredningsdirektiven i den pågående utredningen.

Jag vill också något kommentera svarttaxiverksamheten. Vi har i den motion som vi väckt från Vänsterpartiet yrkat att det måste räcka med att polisen fastställer en gång att det gäller fast taxiverksamhet för att det ska leda till fällande dom. Förra gången som vi resonerade om det här i trafikutskottet var vi överens om att vi måste göra någonting åt det. Det återfinns också i direktiven till den sittande utredningen om taxi att man ska återkomma när det gäller det här.

Polis och åklagare har sedan dess, eftersom problemen är väldigt stora, efterlyst möjligheter att beslagta och förverka fordon som upprepade gånger brukats vid svarttaxiverksamhet. Det här förslaget ingår inte i vad utredaren ska behandla, men regeringen borde göra ett tillägg om det. Det är vad reservation 3 handlar om, som jag tidigare yrkade bifall till.

När man ser till taxinäringen som helhet, vad är då huvudproblemet? Avregleringen var ju tänkt att göra det billigare, att man skulle få större tillgång och en effektivare konkurrens. Jag tror att det är rätt svårt att leda i bevis att någon av de här målsättningarna har uppfyllts. Särskilt om man tittar på tillgängligheten kan man undra: I glesbygd, där det kanske finns färre kommunikationsslag att välja på och man kanske är mer beroende av dem som finns, har utbudet minskat medan det har ökat i storstäderna.

I Malmö ökade under kort tid antalet registrerade taxiföretag från 250 till 1 000. Då undrar man: Fyrdubblades behovet av taxiresor samtidigt? Hur många av de här kan försörja sig på ett hederligt sätt? Hur överlever man en konkurrenssituation där gissningsvis 20 % av inkomsterna redovisas och beskattas?

Vad har det här för betydelse för integrationen? Att köra taxi kanske är en av de få försörjningsmöjligheter som bjuds dem som kommer hit som nya svenskar. Om den här branschen kännetecknas av fiffel och båg, vad får det för konsekvenser för möjligheten att på ett bättre sätt integrera infödda svenskar med människor som kommer från andra länder?

Hur påverkar det kvinnors rätt till det offentliga rummet när en taxiresa inte längre visar sig vara ett så tryggt sätt att förflytta sig som man har tänkt sig tidigare? Vi har ett jämställdhetsmål nu inom trafiken. Jag tycker att man kan tillämpa det på taxinäringen. Om man vill komma hem säkert på kvällen och inte vågar använda allmänna kommunikationer eller cykel, som är brukligt i den kommun där jag bor, kanske man tar en taxi för att det känns säkrare. Hur tänker man då när man vet att det sommaren 2002 anmäldes 16 sexualbrott som enligt anmälan hade be-

gåtts av taxichaufför under tjänstetid? Man känner sig kanske inte riktigt trygg längre. Man vill åtminstone veta att taxichauffören har körkort. Det här är en inskränkning av tillgängligheten till det offentliga rummet som rimmar mycket illa med jämställdhetsmålen.

Herr talman! Jag tror att vi inom trafikutskottet över partigränserna har en uppriktig och stark vilja att komma till rätta med den här näringen. Taxi behövs. Taxi är ett väldigt viktigt sätt att kunna förflytta sig. Men det ska gå till på ett hederligt sätt. De anställda ska ha rimliga anställningsvillkor. Konkurrensen ska ske med sjysta, rättvisa och lagliga metoder. Man ska erlägga skatt för de förtjänster som betalats. Det är något som vi rimligen borde kunna ena oss om över partigränserna.

Anf. 209 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! En huvudfråga i det betänkande som vi nu diskuterar är hur vi kan åstadkomma likvärdiga och rättvisa villkor inom yrkestrafiken – åkerinäringen och taxiverksamheten.

Åkerinäringens hårda konkurrensförutsättningar är välkända. Vi har ett kostnadsläge som är ungefär 20 % högre än i Tyskland och Danmark, kanske uppemot 50 % högre än i Polen. Precis som Karin Svensson Smith var inne på är det naturligtvis en väldigt grannliga uppgift att skapa rättvisa konkurrensvillkor dels mellan olika transportslag inom vårt land, dels mellan inhemska och utländska aktörer på olika marknader.

Det fria cabotaget, alltså möjligheten att utföra tillfällig inrikestrafik även för åkare från andra håll, och de nya EU-medlemmarnas inträde i unionen gör att många svenska åkare får allt svårare att konkurrera. Det finns också inslag av oseriös konkurrens, företag som inte tillämpar gällande regler när det gäller kör- och vilotider etcetera, som Elizabeth Nyström berörde i sitt inlägg.

Därför vore det välkommet om regeringen nu tog fasta på förslag från oss i oppositionen men också på Godstransportdelegationens rekommendationer om att stärka svensk åkerinäring. Från oppositionens sida är vi eniga om att ytterligare åtgärder behövs just för att stärka åkerinäringen, och det framgår av reservation nr 1.

Vi framhåller här att de ambitioner om miljöhänsyn och regelefterlevnad som så tydligt finns inom den svenska åkerinäringen borde välkomnas och stödjas. Ett sätt att göra detta är naturligtvis att skapa rättvisare konkurrensvillkor så att de sunda strävanden som finns inom svensk åkerinäring stärks.

Fru talman! I dag på förmiddagen hade jag liksom ett antal andra från utskottet tillfälle att träffa fem åkeriägare från Västerbotten och Värmland. De var bekymrade för att ansvariga myndigheter och politiker inte gör mer för att stävja ofoget med överlasttrafik som snedvrider konkurrensen, kör sönder vägarna och leder branschen in i ett moras med sönderkörda bilar, bilar med sämre andrahandsvärde och så vidare.

Vad man efterlyste var ett medansvar för denna viktiga fråga, inte minst från virkesköparna, kunderna. Det var nämligen timmeråkare som vi träffade. Med 70 ton på en virkesbil i stället för lagstadgade max 60 ton kan en åkare få 15–20 % mer betalt av kunder som accepterar överlasttrafiken. Och i en pressad bransch kan man förstå att frestelsen kan

vara stor när risken för upptäckt och bestraffning inte är särskilt överhängande.

I det här sammanhanget måste jag dessvärre påpeka att det finns en formulering om överlaster i utskottets betänkande som kan tolkas på ett lite olyckligt sätt. Vi skriver så här: "Ett angeläget arbete pågår nu för att komma till rätta med problemet. Utskottet utgår ifrån att berörda inom området fortsätter sitt påbörjade arbete och förutsätter att polisen slår larm om den förstärkta trafikövervakningen visar att bl.a. överskridande av tillåtna axellaster och bruttovikter är av oacceptabel omfattning." Oacceptabel omfattning? Kan det betyda att utskottet menar att det finns en acceptabel omfattning av ofoget med överlaster? Nej, naturligtvis inte, åtminstone inte för oss i Centerpartiet. För oss är det en självklarhet att vi också på detta område måste ha en entydig nollvision, om uttrycket tillåts. Med det menar jag att överlaster är oacceptabla, punkt slut.

Det här måste vi rätta till så fort som möjligt när utskottet nästa gång hanterar den här frågan, och det bör vara när vi behandlar trafiksäkerhetsfrågorna senare i vår i vårt utskott. Jag hoppas och utgår ifrån att vi kan bli eniga i utskottet om att ha en betydligt entydigare formulering, för det finns inga acceptabla överlaster enligt min mening.

Så några ord om svarttaxiverksamheten som också behandlas i detta betänkande. Utskottsmajoriteten framhåller att man ser positivt på regeringens initiativ att tillkalla en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av de bestämmelser som reglerar taxibranschen. Man pekar också på att utskottet i ett tillkännagivande till regeringen påpekat att översynen särskilt ska inriktas på analyser av vilka åtgärder som bör vidtas för att komma till rätta med den olagliga yrkesmässiga taxitrafiken, så kallad svarttaxi, och för att minska den ekonomiska brottsligheten. Utredaren ska redovisa sitt arbete senast den 1 november 2004.

Till ledning för övervägandena ingår också i utredarens uppdrag att analysera bland annat de relativt nya norska bestämmelserna om olaga taxitrafik, vilket också förordas i en motion från Centerpartiet. Jag välkomnar naturligtvis att kravet i centermotionen tillgodoses. Ändå har vi från Centerpartiet tillsammans med Vänsterpartiet och Moderaterna reserverat oss, då vi tycker att utskottet kunde varit tydligare och skarpare.

I reservationen framhåller vi att lagstiftningen i praktiken fungerar på olika sätt i olika delar av landet. Polis och åklagare efterlyser en laglig möjlighet att beslagta och förverka ett fordon som upprepade gånger brukas i svarttaxiverksamhet. Det är en möjlighet som finns vid upprepade brott mot trafikbrottslagen, exempelvis vid olovlig körning.

Vi anser också att den av regeringen tillkallade utredaren bör få ett tilläggsdirektiv att även analysera frågan om möjligheten att beslagta och förverka fordon som används vid upprepad svarttaxiverksamhet.

Fru talman! Med hänsyn till den sena timmen och att det ändå bara är tre reservationer i betänkandet vill jag avsluta med att yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

Anf. 210 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s):

Fru talman! Den svenska åkerinäringens konkurrenskraft har varit föremål för diskussion under en följd av år. Det har varit och är fortfarande angelägna frågor för oss. Detta har visat sig i tidigare behandling i denna

kammare. Det är därför mycket positivt att berörda i branschen tagit olika initiativ till att förbättra konkurrenskraften inom åkerinäringen.

Jag vill peka på det omfattande beredningsarbetet inom Regeringskansliet och inom EU i frågor som rör konkurrensförutsättningarna inom åkerinäringen. Vi socialdemokrater är övertygade om att detta kommer att öppna vägen för en stark och utvecklingskraftig svensk åkerinäring.

Ett antal motioner tar upp mer generella aspekter på åkerinäringens konkurrensförutsättningar. Från utskottet vill vi peka på det transport- och näringspolitiska handlingsprogrammet för svensk åkerinäring som man just nu följer upp från regeringens sida. Programmet kommer att revideras under året.

Det pågår också ett utredningsarbete som handlar om att analysera hur ett eventuellt svenskt kilometerskattesystem kan utformas – allt i enlighet med de mål för trafik- och miljöpolitiken som riksdagen har slagit fast. I början på sommaren i år ska detta redovisas. Jag ser fram emot att ta del av vad utredningen kommer fram till.

Fru talman! Till frågan om åkerinäringens konkurrenskraft hör också frågor om kör- och vilotider. Att det finns gemensamma regler och att dessa efterlevs främjar en sund konkurrens inom EU. Regeringen har särskilt utrett frågan med syfte att föreslå hur dessa regler ska införas i svensk lagstiftning. Det handlar om arbetstidens förläggning för personer som utför mobilt arbete avseende vägtransporter. Utredaren lämnade den 2 mars sitt förslag till regeringen. Jag ska bara kort konstatera att utredaren föreslår en lag om arbetstid vid visst vägtransportarbete. Den ska gälla för tyngre godstransporter och persontransporter där fordonet är byggt för transporter av mer än nio personer och färden är längre än 50 kilometer.

Vi ska i detta sammanhang inte glömma att frågor om arbetstid är centrala och viktiga delar i de svenska kollektivavtalen. Nu handlar denna fråga inte enbart om arbetstid utan lika mycket om kör- och vilotider. Dessa regleras i EG-förordningen, som är tvingande. Enligt uppgift jobbar rådets transportarbetsgrupp med ett kommissionsförslag om en ny förordning om kör- och vilotider. Vad vi har förstått ska det bli enklare och tydligare regelsystem. Vi socialdemokrater hoppas att man lyckas i dessa ambitioner. Efterlevnaden av gällande regelverk är viktig för att få lika konkurrensvillkor inom åkerinäringen.

Fru talman! Nu ska jag gå över till problemet med de överlastade långtradarna. Detta är ett otyg. Det är en stor trafikfara och förstör våra vägar på ett ohållbart sätt. Senast vi behandlade ärendet satte utskottet sin förhoppning till det samarbete som hade inletts av åkerinäringen och svensk skogsindustri för att komma till rätta med problemet. Vägverket har också starkt uppmärksammat problemet.

Enligt uppgift från Sveriges åkeriföretag har problemen med överlastning blivit mer kända tack vare att Vägverket genomfört omfattande mätningar med en ny mätmetod. Organisationen slår fast att överlast är ett problem och tar krafttag för att komma till rätta med detta. Det är bra. Även svensk skogsindustri tar detta på allvar. Enligt Skogsindustrins styrelse är det självklart att beställda transportuppdrag ska utföras på ett professionellt och lagenligt sätt. Vi socialdemokrater hyser gott hopp om att branschen kan komma till rätta med problemen med överlastning. Det är också bra att branschen valt att göra detta i samarbete med myndighet-

erna, som Vägverket och polisen. Detta förutsätter att samarbetet fortsätter och utvecklas ännu mer.

Fru talman! I utskottets betänkande finns ett avsnitt som berör böter inom åkerinäringen. Jag ska bara kort beröra detta. Verkligheten visar att utländska åkare som bötfälls i Sverige i praktiken kan strunta i detta. Problematiken är känd för regeringen, som har utrett problemet. Utredningen redovisades i augusti 2002. Den föreslår att polisen ska ges rätt att kräva en omedelbar förskottsbetalning av överlastavgifter på platsen för kontrollen. Uteblir betalningen föreslås polisen få befogenhet att hindra fordonets fortsatta färd.

Utskottsmajoriteten anser att påföljdssystemet måste bli mer konsekvent. Det måste upplevas som rättvist och lika för alla. Att utländska åkare kan strunta i böter innebär en snedvridning av konkurrensen. Regeringen har i två tillkännagivanden uppmanats att åtgärda detta problem. Ett arbete pågår också inom Regeringskansliet för att komma till rätta med problemet. Ett system för att hantera frågorna om ömsesidigt erkännande av böter håller på att tas fram inom EU. För svensk del behandlas frågan i propositionen *Sveriges antagande av rambeslut om tillämpning av principen om ömsesidigt erkända bötesstraff*.

När det gäller frågan om verkställighetsregler för överlastavgifter avser regeringen att i dagarna lägga fram en lagrådsremiss med ambition att frågan ska kunna hanteras när kammaren senare i år diskuterar trafiksäkerhetsfrågor. Utskottsmajoriteten har dock valt att föreslå ännu ett tillkännagivande. Nu finns det en uppenbar risk att hela frågan försenas genom detta nya tillkännagivande. Kanske tvingas regeringen dra tillbaka den nu föreslagna lagrådsremissen. Detta vore synnerligen olyckligt, framför allt i just denna fråga, som av olika skäl redan är fördröjd. Det är för oss socialdemokrater självklart att det arbete regeringen nu bedriver sker skyndsamt. Det är för oss lika självklart att vi från riksdagen inte ytterligare ska försena frågans hantering.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag uppehålla mig vid en fråga som vi socialdemokrater känner starkt för, nämligen att komma till rätta med problemet med svarttaxi. Denna kriminella verksamhet måste få ett stopp. Den är i sig själv kriminell, och den föder ytterligare kriminalitet i form av misshandel, rån och våldtäkter. Hela verksamheten är dessutom ett hot mot den legala taxiverksamheten.

Den nuvarande svenska lagstiftningen förbjuder egentligen den verksamhet det handlar om. Problemet är att man enligt lagstiftningen måste kunna styrka att det handlar om att någon kör personer mot betalning vid upprepade tillfällen.

Det är mycket positivt att regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska vara klar med sin utredning redan den 1 november. I utredningsdirektivet finns bland annat uppdraget att ta del av den norska lagstiftningen. Detta är bra. Norrmännen har kommit längre än vi, och det finns all anledning att studera deras lagstiftning närmare i detta ärende.

Med detta yrkar jag avslag på samtliga reservationer och bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Anf. 211 SVEN BERGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Jag hade egentligen bara två korta frågor till Claes-Göran Brandin, men jag blev lite konfunderad av avslutningen av hans inlägg.

Skulle man ta fasta på vad du säger där, att man ska undvika att göra tillkännagivande till regeringen eftersom frågor riskerar att bli försenade, så skulle vi naturligtvis avstå från att reservera oss över huvud taget i alla betänkanden från oppositionens sida. Men det är ju det som är själva det vapen som oppositionen har: att göra tillkännagivanden. Det är inte för att försena utan för att påskynda handläggningen av ett ärende. Det är naturligtvis det som också är syftet med de reservationer som finns i det här betänkandet.

Det måste väl vara lite pinsamt, Claes-Göran, att ditt inlägg här i dag låter på ungefär samma sätt som det gjorde för några år sedan när vi diskuterade åkerinäringen och konkurrensförutsättningarna. Det har ju hänt väldigt lite, trots allt, när det gäller de merkostnader som den svenska åkeribranschen har. Det borde väl vara lite irriterande också för den socialdemokratiska majoriteten att det här tar så lång tid. Det är den ena saken.

Den andra saken är detta med överlasterna, som vi har pratat om här i talarstolen. Vi träffade åkare som vi diskuterade detta med tidigare i dag. Jag ville bara kolla med Claes-Göran Brandin att vi är överens, majoritet och opposition, om att den här formuleringen om acceptabla överlaster i utskottets skrivning inte var riktigt bra. Man måste ha en nollvision även på det här området. Vi kan inte acceptera någon omfattning av överlaster. Kan vi därför vara överens om att vi i nästa vända i utskottet, för det är lite sent nu kanske, ska ha en annan skrivning som gör det glasklart att överlaster måste bort? Det finns ingen acceptabel omfattning av överlaster.

Anf. 212 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med det här med tillkännagivandet. I det här ärendet har vi vid två tidigare tillfällen gjort tillkännagivanden till regeringen. Nu har regeringen återkommit, och man återkommer med förslag om hur man ska åtgärda detta. Det är till och med så att man tänker anta ett förslag i morgon. Då hävdar jag, och vi, med bestämdhet att man försenar detta. För detta tillkännagivande, som vi har givit regeringen, måste regeringen ta till sig. Då måste man behandla det. Då är risken att det blir en försening. Det är bara att hoppas att inte så blir fallet.

När det gäller överlasten kan jag hålla med om att det är olyckligt. Jag vet inte om det ska vara en nollvision i samma bemärkelse som när vi diskuterar nollvisioner i andra sammanhang. Det måste ändå vara någon typ av differens när det gäller de här mätningarna, men inte som det står här. Det kan vi nog vara överens om.

Anf. 213 SVEN BERGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Jag välkomnar verkligen att vi kan vara överens om det. Det är klart att det måste vara en viss tolerans. Vågarna är kanske inte på millimetern när man väger 60 ton. Men det ska vara en klar inriktning mot nolltolerans. Tack för det.

När det gäller tillkännagivanden är det klart att oppositionen inte kan hålla reda på regeringens planering i alla detaljer. Att det skulle komma ett beslut i morgon visste vi kanske inte vare sig när vi skrev motionerna eller när vi justerade betänkandet. Men rent allmänt måste det naturligtvis vara så att oppositionen är fri att hetsa regeringen, driva på regeringen

och försöka forcera en handläggning när vi ser att det år efter år händer så lite. Därför får nog regeringen oavsett färg även framöver leva med att oppositionen kommer att vara på bettet och försöka göra tillkännagivanden för att få fart på en verksamhet som man tycker är för senfärdig.

Prot. 2003/04:91

31 mars

Yrkestrafik

Anf. 214 ELIZABETH NYSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Sven Bergström tog upp det som jag hade tänkt ta upp när det gäller tillkännagivande. Redan när vi justerade detta ärende sade Claes-Göran Brandin att riksdagen redan hade gjort två tillkännagivanden och att man uppmanat regeringen att åtgärda frågan. Med ett tredje tillkännagivande skulle det ta längre tid.

Nu har vi hört att det kommer ett förslag i morgon – en lagrådsremiss – om överlast. Vi har nu de fem åkarna på åhörarläktaren som hör vad vi säger. Därför vill jag säga att jag inte tror att regeringen drar tillbaka detta. I så fall vore det att obstruera mot riksdagens önskemål.

Tror verkligen Claes-Göran Brandin att regeringen drar tillbaka detta? Det är ju ett oerhört viktigt ärende.

Anf. 215 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt hur man hanterar en sådan här fråga. Regeringen får ju nu ett tillkännagivande på detta. Jag vet inte om man då är tvingad att dra tillbaka det.

Jag hoppas innerligt att så inte är fallet, men jag kan inte svara på om man enligt den riksdagsordning som finns måste göra det. Jag hoppas att man inte gör det, så där är vi överens.

Anf. 216 ELIZABETH NYSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det är ju ett tillkännagivande för tredje gången. Det är likalydande alla tre gångerna, så det hoppas jag verkligen inte.

När det gäller överlast och en lagrådsremiss som ska lämnas i morgon undrar jag när Claes-Göran Brandin fick reda på det. Vi hörde inget om det när vi justerade betänkandet.

Anf. 217 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik:

Fru talman! Jo, vi sade faktiskt det då. Vi sade det då och uppmanade till att vi inte skulle ha något nytt tillkännagivande.

Jag måste säga att det är lite av pest när man hör vissa av de borgerliga företrädarna uttala sig om åkeribranschen. Jag vet att det finns problem i åkeribranschen, men när man hör era anföranden är det som att man inom hela branschen ligger och dör.

Därför är det mycket märkligt att läsa Scaniatidningen – om man nu ska göra reklam för den. Under år 2003 ökade man lastbilsförsäljningen här i landet med nästan 4 %.

Det finns stora problem i åkeribranschen, och dem ska vi gemensamt försöka lösa. Men det är inte riktigt så att allt i branschen är svart.

Anf. 218 SYLVIA LINDGREN (s):

Fru talman! Jag vill uttrycka att jag har en positiv känsla av skrivningarna i betänkandet och diskussionen om lagråd när det gäller över-

lastning och övervakning. Jag tycker att i de frågorna går diskussionen i rätt riktning.

Däremot är jag lite mer kritisk till det avsnitt i betänkandet som handlar om CEMT-tillstånden. Vad som lätt glöms bort i diskussionen om CEMT-tillstånd är att dessa i grunden är trafikstillstånd. Det är tillstånd som ger rätt till trafik mellan länder och där tullkontrollerna vid gränspassagerna var stommen för kontroll av om trafiken bedrevs lagligt eller ej.

Med etablerandet av den inre marknaden för transporter inom EU försvann gränskontrollerna inom unionen. Därmed försvann också möjligheten att kontrollera CEMT-trafiken. Gränslösheten på EU:s inre transportmarknad innebär att när ett fordon väl är inne på den gemensamma transportmarknaden finns inga effektiva kontrollmöjligheter i fråga om hur trafiken bedrivs.

När nu den gemensamma transportmarknaden genom utvidgningen av EU blir större och än mer gränslös urholkas hela CEMT-ordningen ytterligare. Utvidgningen borde därför innebära att hela CEMT-institutet görs om då nästan hälften av CEMT-länderna omfattas av den gemensamma marknaden för vägtrafik. Men marknaden för CEMT-tillstånd för de länder som står utanför EU blir samtidigt större och attraktivare. Flera av dessa tredjeländer har också ansökt om kraftiga ökningar av antalet tillstånd. I vissa fall rör det sig om begäran om fördubbling av antalet.

CEMT-tillståndens vara beror på vilka kontrollmöjligheter som finns att tillgå, och det är bara att konstatera att det i praktiken inte finns några sådana.

Den svenska CEMT-politiken är vällovlighet och visar om inte annat att man förstått att nuvarande ordning inte är bra. Det är bra att man försökt begränsa antalet tillstånd och sagt nej till begäran om utökning till de länder som begärt så. Det är bra att man kräver en gräns för hur länge ett fordon får utföra transporter innan fordonet måste återvända till hemlandet, vilket också framkommer i betänkandet.

Men – det måste naturligtvis komma ett men – man har missat huvudmålet att hela CEMT måste göras om i grunden. Alternativet är att en kontrollapparat byggs upp som ger möjligheter att vid vägkontroller kontrollera fordonsrörelserna och gränspassagerna till hemlandet.

Min uppfattning, fru talman, är att Sverige måste verka för att hela CEMT görs om i grunden. Jag hade önskat mig att betänkandet behandlat just behovet av att göra om CEMT så att det överensstämmer med dagens verklighet. Jag menar inte att CEMT som organisation har spelat ut sin roll, men organisationen måste få andra uppgifter som utgår från dagens behov och verklighet.

Anf. 219 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! Finns det något fordon som vi verkligen är beroende av i dag så är det lastbilen. Samtidigt utpekas ofta lastbilen som den som förorsakar stora miljö- och trafiksäkerhetsproblem.

Vill vi leva i ett modernt samhälle måste vi ha effektiva transporter. Då kan man inte tänka bort lastbilen, men man kan arbeta för att den ska bli miljövänligare och trafiksäkrare.

Svenska åkare har höga ambitioner både för miljö och trafiksäkerhet. Man kör på världens renaste diesel. Man jobbar med trafiksäkerhetspo-

licy. Man miljöcertifierar sig och sitt företag. Man tränar miljövänlig körning och mycket annat.

Man kan fråga sig: Uppmuntras detta av regeringen och stödpartierna? Nej, vill jag påstå. Konkurrerar man på lika villkor? Nej. Ett exempel på hur man belönar att svenska åkare kör på världens renaste diesel är att man från Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet höjer dieselskatten i stort sett varje år.

Sverige har inte världens högsta dieselskatt, men om man har världens renaste diesel borde väl det på något sätt premieras och inte bestraffas. Som det har sagts tidigare har svenska åkare omkring 20 % högre kostnader än flera konkurrentländer.

Ska vi då diskriminera andra som vill komma till Sverige och driva transporter? Självfallet inte. Men vi ska inte heller diskriminera svenska åkare så som man på något sätt gör i dag.

Det finns tyvärr oseriösa svenska åkare, precis som det finns oseriösa människor i alla branscher och alla sammanhang. Det måste tas krafttag mot sådant.

I reservation 3 har vi kristdemokrater pekat på ett problem, nämligen att Vägverket har skurit ned i stort sett hälften av anslaget under åren som har gått till polisens bilinspektörer som har till uppgift att kontrollera framför allt den tunga trafiken. Det är både irriterande och ett svek mot dem som är seriösa i transportnäringen när polisen varken hinner eller kan göra de kontroller som behövs.

Överlastproblemet har diskuterats i dag. Jag känner tacksamhet mot de åkare som har besökt oss i dag och informerat och som själva har tagit initiativ under flera års tid för att bekämpa problemet med att man kör med överlast. Det är ett mycket bra initiativ. Och som flera har sagt bör man peka på att det är fler än den som sitter bakom ratten som har ett medansvar. Det är åkaren själv, transportköparna och flera andra.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservation 1 och avslutningsvis säga att regeringens åkeripolitik tyvärr präglas av ett symtom – punktering.

Anf. 220 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! Jag delar faktiskt till stora delar den analys som Johnny Gylling gjorde av goda initiativ som finns i åkerinäringen. Det finns många bra exempel, och vi har några som sitter på läktaren som bevis för det. Deras organisation och deras tidning framhåller också dessa goda exempel. Jag kan också dela Johnny Gyllings uppfattning att det borde löna sig mer. Övervakning och sanktioner borde ge mer *credit* till dem som uppför sig väl i sammanhanget. Men detta gäller inte alla. Vi ska inte tro att det bara är änglar som sitter bakom ratten, utan det finns andra också.

Men nu till själva frågan. Frågan om dieselskatten handlar om rättvisa konkurrensförhållanden mellan de olika transportslagen. När det gäller sjöfarten betalar man för såväl investeringar som drift av sjöfarten. Sjöfarten konkurrerar delvis med åkerinäringen när det gäller godset. Järnvägstransporterna konkurrerar också med åkerinäringen i fråga om vissa transporter, nämligen de transporter som är långtgående från norr till söder. Och här gäller inte samma förhållanden i Sverige som i många andra länder. I många andra länder i EU gäller att man har en maximal

vikt på 40 ton per lastbil. Det var när vi införde en höjning successivt upp till 60 ton som SJ Gods förlorade sina transporter, när åkerinäringen tog över det som tidigare var järnvägens stora fördel att ta väldigt stora transporter.

Det är alltså inte rättvisa konkurrensvillkor. Att höja dieselskatten är ett sätt att närma sig de konkurrensvillkor som behövs om transportmålen ska nås. Jag undrar hur Johnny Gylling har tänkt sig att detta ska ske, särskilt när det gäller miljömålet.

Anf. 221 JOHNNY GYLLING (kd) replik:

Fru talman! Det är glädjande att Karin Svensson Smith instämmer i stora delar av mitt anförande, bland annat analysen av svenska åkares goda ambitioner och problemet med kontrollen på vägarna och att det behövs mer resurser där. Där tycker jag att Karin Svensson Smith och Vänsterpartiet har ett medansvar, i och med att de ingår i regeringsunderlaget, för att se till att det kommer fram pengar till bättre kontroller också.

När det gäller dieselskatten frågar Karin Svensson Smith om konkurrensen gentemot andra transportslag. Jag menar att samverkan där är ett större inslag än konkurrens. Jag kan inte riktigt se hur en höjning av dieselskatten ska skapa rättvisa mellan transportslagen om man bara gör detta.

Det pågår nu ett arbete med att försöka reda ut vad som är rättvisa transportavgifter och se till att alla transportslag betalar för sin miljöpåverkan, för buller, för olyckor och annat och att man försöker likställa dessa avgifter. Det välkomnar vi. Och de flesta partier är överens om att detta arbete ska leda fram till något bra. Men att då plötsligt höja dieselskatten och tro att det ska gynna andra transportslag tycker jag är helt fel.

När det gäller fjärrtrafiken, där svensk åkerinäring är utsatt för konkurrens, blir detta ett hårt slag.

Anf. 222 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! Det är klart att vi skulle föredra en kilometerskatt. Men i väntan på att vi får legala möjligheter att införa den, som skulle ge rättvisa mellan svenska och utländska åkare, är vi tvungna att höja dieselskatten. Motivet till det går att finna i bland annat två olika rapporter som har delgetts riksdagen. Det handlar bland annat om Miljömålsrådets rapport, där man mycket tydligt konstaterar att den stora ökningen av vägtrafik är det allvarligaste hindret för att nå miljömålen. Om man läser Vägtrafikinspektionens rapport anges som en av förklaringarna till att man inte uppnår delmålen inom trafiksäkerhet att volymen vägtrafik, särskilt vad gäller den tunga trafiken, har varit så stor att man inte har kunnat kompensera för den med andra åtgärder.

Lösningen på detta måste vara att man i större utsträckning än i dag hittar smartare kombinationer med sjötransporter och järnvägstrafik. Jag håller med om att vägen till stora delar behövs. Det är självklart. Hur åstadkommer man det? Transportköpare lever i en krass verklighet. De måste utgå från vad en transport kostar. Då jämför de det ena med det andra. Då kan jag bara konstatera att vägtrafiken har tagit i princip hela den ökning av godstrafiken som vi har haft under de senaste tio åren.

Godstrafiken på järnväg har stått ganska still, och sjöfarten har haft en liten ökning. Med andra prisförhållanden skulle vi få ett annat resultat, annars når vi aldrig vare sig miljö- eller trafiksäkerhetsmålen.

Prot. 2003/04:91
31 mars

Yrkestrafik

Anf. 223 JOHNNY GYLLING (kd) replik:

Fru talman! Jag tror fortfarande inte att man kan rätta till de brister som finns i fråga om transportavgifterna genom att höja dieselskatten i väntan på en kilometerskatt. Jag kan göra en jämförelse med sjöfarten. Sjöfarten släpper också ut väldigt mycket koldioxid, sammantaget till och med mer än den svenska lastbilstrafiken. Det har jag läst i Kommunikationskommitténs betänkande, där Karin Svensson Smith var en av ledamöterna. Men det är väl ingen som med anledning av det har föreslagit att man ska lägga sten på bördan på sjöfarten, som i och för sig redan betalar höga farledsavgifter. Det är få länder som har det system som man har i Sverige.

Jag tycker att Karin Svensson Smith ibland glömmer att lastbilstrafik är nyttotrafik. Det är ingen som kör omkring för att ha roligt. Man kan få ha roligt också när man kör lastbil. Det tror jag att många har. Men man gör det i huvudsak för att göra en nyttig tjänst för samhället. Då ska vi inte lägga sten på bördan på de åkare som kämpar för att sköta sig och som arbetar seriöst med miljöpolicy och tankar den bästa diesel som finns att tillgå och så vidare. Man ska hellre uppmuntra och främja dem, och det tycker jag inte att regeringspartiet och stödpartierna har lyckats med.

Anf. 224 ULF SJÖSTEN (m):

Fru talman! Åhörare på läktaren! När jag hör Claes-Göran Brandin i debatten förstår jag inte varför min motion om svarttaxiverksamhet inte har funnit hans och Socialdemokraternas gillande. Det kanske han vill förklara för mig. Det finns möjlighet till replik senare.

Svarttaxiverksamheten har ökat kraftigt under de senaste åren och för länge sedan nått helt oacceptabla nivåer. Kommuner, rättsvårdande myndigheter, fackliga organisationer, fastighetsägarföreningar, näringsliv, försäkringskassan, skattemyndigheter och givetvis taxis egna organisationer, lokalt och nationellt, har på många platser runtom i landet gått samman för att begränsa denna verksamhet.

I min hemstad Borås är problemen i dag mycket stora. Där har man i samverkan sökt olika vägar för att komma till rätta med problematiken. En sådan väg – som, tycker jag, antyder ett stort mått av desperation – är att man helgkvällar tvångsmässigt har begränsat biltrafiken i centrala staden.

Förutom osund kriminell konkurrens med den legitima näringen innebär svarttaxiverksamheten en mängd foljdbrottslighet, vilket har belysts här i kväll. Det rör sig om sexualbrott, stölder, olaga hot, rån, bedrägeri, skattebrott och olaga yrkesmässig trafik.

Fru talman! Som tidigare nämnts gör många stora insatser för att begränsa svarttaxiverksamheten. De rättsvårdande myndigheterna upplever dock att lagstiftning och rättspraxis inte fungerar tillräckligt bra för att det ska gå att komma till rätta med detta växande problem. Man upplever också att lagstiftningen i praktiken fungerar olika i olika delar av landet.

Polis och åklagare har därför efterlyst en laglig möjlighet att beslagta och förverka ett fordon som upprepade gånger brukats vid svarttaxiverksamhet. Det finns exempel på personer – inte minst från min egen hemstad – som gripits åtskilliga tiotals gånger just för denna verksamhet. I de fallen, som är ganska många, fungerar uppenbarligen upptäcktsrisiken och risken att bli gripen av polis inte alls från preventiv synpunkt.

Det har också tidigare nämnts här att möjlighet till beslag och förverkande finns för övrigt vid upprepade brott mot trafikbrottslagen, exempelvis vid olovlig körning. En möjlighet till beslag och förverkande skulle effektivisera polis- och åklagarinsatserna och på sikt minska svarttaxiverksamheten avsevärt.

Fru talman! Det krävs kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med svarttaxiproblematiken. Tyvärr måste jag konstatera att majoriteten i utskottet inte har tagit till vara den möjlighet som stod till buds vid det här tillfället. Det hade behövts ett tilläggsdirektiv till den pågående utredningen där man satte ljuset på möjligheten att beslagta och förverka fordon som används i svarttaxiverksamhet. Den möjligheten har man alltså, fru talman, tyvärr inte tagit till vara.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 225 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik:

Fru talman! Ulf Sjöstens motion tycker jag faktiskt har bemötts väl. Som jag sade i mitt inledningsanförande ser vi positivt på att regeringen har tillsatt en utredare som ska vara klar med sitt arbete den 1 november. I utredningsdirektiven finns bland annat uppdraget att ta del av den norska lagstiftningen. Häromdagen hade vi ett samtal med utredaren. Jag tror att han denna vecka eller nästa vecka – ja, kanske inte nästa vecka eftersom det då är påskveckan – ska besöka Norge för att sätta sig in i det här. Jag hoppas naturligtvis att det kommer ett bra förslag ur detta.

Precis som Ulf Sjösten inser också jag att problemet är stort. Men till skillnad från Ulf Sjösten tycker jag att det är bra att man kan stänga av vissa gator där flest människor rör sig ute under sena kvällstimmar. Jag kan säga att polisen i Göteborg har begärt det av oss. Vi har stängt av en del av Avenyn. Det innebär att man kan gå in och ”lappa” under den aktuella tiden. Man har alltså instrument att göra det. På det viset stör man hela tiden verksamheten. Vid ett antal tillfällen har man också jobbat ihop med taxi och polisen och kunnat få fast några.

Det finns också ett annat fenomen när det gäller svarttaxiverksamheten. Man har nämligen inte bara egna bilar, utan man hyr också bilar av hyrfirmorna – bilar av senaste årsmodell för att kanske under en helg köra svarttaxi och tjäna stora pengar. Jag tror att vi är rörande överens om att detta ofog på något sätt, med gemensamma krafter, måste bort. Därför ska utredaren jobba med detta.

Anf. 226 ULF SJÖSTEN (m) replik:

Fru talman! Claes-Göran Brandin och jag förefaller vara rörande överens här. Men jag tycker inte att jag har fått något svar på frågan om varför ni inte har gått de tre partier till mötes som har reserverat sig när det gäller ett tillkännagivande om ett tilläggsdirektiv. Det förstår inte jag, Claes-Göran Brandin, för det hade varit ett fall framåt för möjligheterna att komma åt den här illegala verksamheten.

Anf. 227 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik:

Fru talman! Med denna utredning, med det som utredaren håller på med, kommer vi, tror jag, fram till instrument för att komma åt de människor som sysslar med denna kriminella verksamhet. Det är verkligen en rent kriminell verksamhet som de här personerna håller på med.

Men egentligen är det fel att tala om svarttaxi. På något sätt mörkar man då den seriösa delen av taxiverksamheten. Jag vet att många seriösa taxichaufförer känner sig lite illa till mods när den här verksamheten kallas för svarttaxi, för de seriösa taxichaufförernas verksamhet är inte kriminell. Tvärtom har de en mycket bra verksamhet i vårt samhälle. Men de som sysslar med nämnda saker, kalla dem något annat! Jag har inte ord just nu för vad de ska kallas och ska kanske inte heller säga det här i kammaren.

Anf. 228 ULF SJÖSTEN (m) replik:

Fru talman! Det är bra, Claes-Göran Brandin, att ha fromma förhoppningar om att man ska komma åt den här verksamheten. Men när det nu kan tas ett verkligt steg framåt tar ni inte chansen. Det tycker jag är väldigt synd. Jag hoppas verkligen att vi inte står här nästa år igen och debatterar frågan utifrån samma förutsättningar som i dag. Det är min förhoppning – vi får se hur det blir.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 1 april.)

Prot. 2003/04:91

31 mars

Yrkestrafik

*EU-frågor inom
kommunikations-
området*

18 § EU-frågor inom kommunikationsområdet

Föredrogs

trafikutskottets betänkande 2003/04:TU8

EU-frågor inom kommunikationsområdet.

Anf. 229 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s):

Fru talman! Vi ska nu debattera EU-frågor inom kommunikationsområdet. Ett stort antal av trafikutskottets frågor har ett nära samband med den europeiska gemenskapens lagstiftning och det reformarbete som pågår inom EU. Ärenden i form av propositioner och motioner med anledning av införlivandet av EU-direktiv i svensk lagstiftning bereds normalt genom särskilda betänkanden inom olika ärendeområden.

Årligen väcks ett antal motioner av mer övergripande karaktär. Det kan också handla om motioner som rör frågor som inte direkt kan hänföras till aktuella lagstiftningsärenden.

I det betänkande som vi nu ska diskutera behandlas 27 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden hösten 2002 och hösten 2003. Förslagen rör olika EU-relaterade frågor inom kommunikationsområdet. Det handlar om infrastrukturplanering, järnvägspolitik, sjöfartspolitik, trafik-säkerhet och miljöanpassning samt frågor om bredbandsutbyggnad och gemensamt europeiskt porto.

Utskottet förutsätter att regeringen bedriver ett aktivt arbete inom EU i enlighet med det ställningstagande som vi i stor enighet tidigare har

gjort i denna kammar om utvecklingen av ett hållbart transportsystem och ett informationssamhälle för alla.

Det innebär att Sverige inom EU som prioriterade frågor bör driva bland annat frågor om främjande av miljöanpassad transportutveckling, en effektivisering av järnvägstrafiken, en gemensam sjöfartspolitik och en förbättrad trafiksäkerhet. Utskottet anser mot denna bakgrund att riksdagen bör avslå samtliga motionsförslag.

Till utskottets betänkande har fogats nio reservationer.

Fru talman! Efter denna korta sammanfattande inledning ser jag fram emot den fortsatta diskussionen.

Anf. 230 BJÖRN HAMILTON (m):

Fru talman! Kvällen är sen, så jag ska fatta mig kort. Låt mig börja med att yrka bifall till Moderaternas och Centerns reservation nr 3 om järnvägstrafik. Naturligtvis instämmer jag också i vad som står i vår, Folkpartiets, reservation om postpolitiken.

Det är viktigt med ett europeiskt perspektiv vid planeringen av transportlösningar vad gäller vägar, järnvägar och flygtrafik. Inom TEN, nätverket för transporter, har Sverige haft två prioriterade projekt, nämligen Öresundsförbindelsen och den nordiska triangeln. Nu när Öresundsförbindelsen så att säga är avslutad i och med att bron färdigställts återstår bara den nordiska triangeln – flera projekt som är avsedda att förbättra kommunikationerna mellan de nordiska huvudstäderna på både väg och järnväg.

Mycket återstår innan de ursprungliga besluten från 1994 och 2003 är genomförda. Ambitionen är att flera projekt på både väg- och järnvägssidan ska vara färdigställda kring 2010.

Enligt betänkandet driver Sverige ett aktivt arbete med att föra fram svenska intressen när det gäller den fortsatta infrastrukturplaneringen inom EU. Det är bra. Tyvärr har dock regeringens tilldelning av investeringsmedel hitintills inte varit tillräcklig för att de svenska projekten kunnat stå färdiga i tid.

Fru talman! Ulf Sjösten och Kent Olsson har motionerat om att projektet Europakorridoren/Göteborgsbanan ska ingå bland TEN-projekten. Vi ser fördelarna med projektet, som skulle höja järnvägens konkurrenskraft och förbättra trafiksäkerheten och miljön, men vill avvakta Banverkets egna prioriteringar innan vi tar slutlig ställning.

Fru talman! I EU-kommissionens vitbok om transportpolitik framgår att järnvägens marknadsandelar inom EU fortsätter att minska, samtidigt som godstransporternas kvalitetsnivå i hög grad är otillfredsställande och i vissa fall blir allt sämre. Järnvägstrafiken i Europa måste bli effektivare, och därför har EU-kommissionen föreslagit en rad förändringar. En av de viktigaste är att konkurrensutsätta all järnvägstrafik.

I Sverige har vi ofta gått före i utvecklingen när det gäller att konkurrensutsätta monopolverksamheter. För flera år sedan skilde vi på organisationen för banan och driften: SJ fick ta hand om driften och Banverket infrastrukturen. Detta gav förutsättningar för konkurrens på spåret. Ännu har vi dock inte nått ända fram. SJ har fortfarande monopol på stora delar av persontrafiken.

Fru talman! Vi måste från svensk sida driva på utvecklingen i EU. I dag uppstår stora svårigheter när ett tåg ska passera en landgräns. Ström-

försörjningen är olika, det fria rummet varierar och spårvidden är inte heller gemensam. Järnvägen lever fortfarande i en värld där tågen vände vid gränserna och behovet av snabba resor mellan Europas huvudstäder inte fanns.

Behovet av fortsatta avregleringar och ökad standardisering är stort om internationell järnvägstrafik ska bli konkurrenskraftig. Vi måste mycket aktivt driva frågor som rör gemensamma regelverk som gör det möjligt att köra samma tåg i hela EU – från norra Sverige till södra Italien och från västra Frankrike till östra Polen.

Förutom järnvägstrafiken måste även posten avregleras i Europa. I dag kan en postmonopolist i ett land komma in och konkurrera i Sverige medan svenska aktörer inte har samma möjlighet i andra länder. Det måste vi göra någonting åt, fru talman.

Anf. 231 CHRISTER WINBÄCK (fp):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till Folkpartiets reservation nr 8.

Posten är ett av våra käraste diskussionsämnen för närvarande. Är det inte avreglering är det tillgänglighet eller service. En del har klankat på Posten sedan dess stora omstrukturering för några år sedan. Man har haft problem, framför allt av karaktären inkörningsproblem. Man underskattade behovet av information till kunderna. Kritik mot svårtillgänglighet för funktionshindrade har också framförts.

Nu har emellertid Posten arbetat med frågorna. Servicegraden är hög, kunderna nöjdare och tillgänglighetsproblemen nästan borta. Det var som vi alla vet en stor omorganisation som ledde till att ett stort antal butiker och bensinstationer nu är ombud för Posten. Postställena är mångfaldigade. Jag som kund kan med ett betydligt större mått av frihet hämta ut paket när jag själv har möjlighet. Det är bättre öppettider, bättre parkeringsmöjligheter, närmare till bostaden etcetera.

Vart vill jag komma med detta? Jo, fler egna och fria företagare kan nu utveckla och utöka servicen där posten finns genom egna öppettider, serviceanda med mera. Det blir därmed ett vinn-vinn-koncept.

Vi har i Sverige sedan tio år tillbaka öppnat för andra företag att arbeta på marknaden, i samarbete med eller i konkurrens med Posten och andra företag som vill skapa sig en plattform på området. Flera företag prövar just nu sina vingar, en del sedan flera år tillbaka. Det kan vara maskinadresserad post, paket eller annat som varit den bärande idén i dessa företag. Konkurrens gör att man som företagare måste skärpa sig, vid varje givet tillfälle se på konkurrenterna och effektivisera och utveckla företag och idéer. Konkurrens ger bättre förutsättningar för livskraftiga företag och rensar ut de mindre bra.

EU har i ett direktiv fastslagit att postmarknaden ska liberaliseras. Tidsramen anger bland annat redovisning av en rapport år 2006 med år 2009 som sannolikt föreslaget datum för ett genomförande av en gemensam inre marknad på postområdet.

Sverige har som jag tidigare nämnt avreglerat sin marknad medan andra länder inte har hunnit med. Det medför en ojämlikhet ur konkurrenssynpunkt. Andra länder kan komma till Sverige och starta postservice medan Posten i Sverige inte kan göra motsvarande i andra länder. Detta är naturligtvis inte acceptabelt. Ett konkurrensneutralt förhållande

måste råda. Vi anser därför att den svenska regeringen bör driva på i EU så att en avreglering snabbare kommer till stånd även inom andra länder i unionen.

Anf. 232 KARIN THORBORG (v):

Fru talman! Ett stort antal frågor som vi i trafikutskottet har att ta ställning till har ett nära samband med EU och EU:s lagstiftning. Ofta verkar det som om vi inte kan göra så mycket innan beslutsprocessen inom EU har malt färdigt. Det drar ut på tiden, och vi blir allt otåligare eftersom vi vill komma till skott men hindras av EU. Det går dock inte att bara sitta och vänta på att besluten ska tas nere i Bryssel. Vi måste klart och tydligt framföra vad vi vill och i alla forum föra fram våra synpunkter.

Europeiska kommissionen har i EU:s vitbok om den gemensamma transportpolitiken fram till 2010, *Vägval inför framtiden*, beskrivit de problem som råder inom de europeiska transportsystemen. Överskuggande frågor gäller tilltagande trängsel, trafiktillväxt bland annat till följd av unionens utvidgning samt behovet av att integrera transporterna i målet om en hållbar utveckling.

Politiken inom EU syftar till ökad handel och ökad tillväxt. Detta har dock även bidragit till att transporterna ökat drastiskt. Transporterna utgör i dag det största enskilda hotet mot möjligheten att minska utsläppen av växthusgaser. De förändringar som krävs är både att minska transporterna totalt och att fler transporter överförs till järnväg och sjöfart.

Om vi menar allvar med att transporterna ska ske i samklang med en långsiktigt hållbar utveckling behövs det stora satsningar på järnvägstrafiken inom EU. Det är alla överens om. Järnvägssektorn måste effektiviseras. Tekniken måste utvecklas och underlätta för transporter. Detta är nödvändigt för att det ska gå smidigt att köra tåg över nationsgränserna. Järnvägens potential utnyttjas nu inte fullt ut.

Vi ser också en fara för framtiden i att EU satsar mer på stora vägprojekt i de nya medlemsländerna än på järnvägen. För att bidra till en ekologiskt hållbar utveckling är det helt nödvändigt att den huvudsakliga inriktningen på de investeringar som EU stöder är en ny, miljöanpassad infrastruktur och inte nya motorvägsbyggen. Sverige bör i EU driva att det blir bättre balans i de infrastrukturinvesteringar som nu sker – främst i de gamla östländerna – så att dessa främst sker i järnväg och sjöfart samt i system för omlastning så att man optimalt kan utnyttja de olika transportslagens fördelar. Här har man chansen att visa att man menar allvar med det man skriver i vitboken.

EU har inte kommit till rätta med det problem som de tunga vägtransporterna utgör för miljön. Hittills har ekonomisk tillväxt mer eller mindre automatiskt inneburit att vägtrafiken ökat lika mycket. Under de senaste decennierna har lastbilarna helt kommit att dominera varutransporterna i Europa medan järnvägen har förlorat stora godsvolymer. Kan EU-länderna lyckas vända den trenden är mycket vunnet för miljön i Europa.

I eurovinjettdirektivet tas dessa frågor upp, och de har diskuterats länge. Men vid transportministrarnas möte den 8–9 mars kunde man inte uppnå enighet, och därmed stoppade EU-kommissionen det förslag som

skulle göra det möjligt för länderna att införa kilometerskatt på tung godstrafik på vägarna. Den reformen är oerhört viktig för våra möjligheter att minska miljöbelastningen och skapa rättvis konkurrens. Sverige måste fortsätta verka för att länderna ges rätt att ta ut kilometerskatt på alla vägar i enlighet med marginalkostnadsprincipen. Därför måste regeringen inför nästa möte och vid nästa möte arbeta för att förslaget går igenom. Det är en avgörande fråga för Europa om vi lyckas genomföra en transportpolitik med en hållbar utveckling som grund.

I trafikutskottet har vi ofta behandlat frågor om EU och trafiksäkerheten. I synen på alkohol och trafik finns det en del skillnader mellan länderna i Europa – det har vi konstaterat. I Sverige har vi en positiv syn på alkohol. Undersökningar som gjorts visar att svenskar i allmänhet gärna ser ett införande av obligatoriskt alkohol. SIKA har nyligen i en rapport visat att alkohol är samhällsekonomiskt lönsamt. Men om vi inför det själva i Sverige finns det risk för att en sådan lagstiftning skulle komma att tolkas som ett handelshinder av EU. Införandet av nya krav på fordon, som alkohol, kräver alltså ny EU-lagstiftning innan de kan bli obligatoriska. Om regering och riksdag vill nå trafiksäkerhetsmålet på ett effektivt sätt finns det enligt SIKA-rapporten anledning att skynda på i EU-arbetet för alkohol. Vi tycker att Sverige borde vara mer aktivt i att driva frågan om alkohol både här i Sverige och i Europa. Sverige är föregångare på trafiksäkerhet och alkohol, och det bör märkas även ute i Europa.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 4. Vi står naturligtvis bakom vår andra reservation också, men jag yrkar bifall bara till denna.

Anf. 233 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! I betänkandet behandlar vi frågan om gemensamma transportsystem och infrastruktur i ett utvidgat EU. Det finns en ganska bred samsyn om angelägenheten i frågorna. Förändrade transportmönster och ett ökat resande ställer nya krav på infrastrukturen.

Det finns alltså en bred samsyn om huvuddragen i betänkandet, men på några punkter finns avvikelser och nyanser. Jag ska peka på några sådana, där vi från Centerpartiet inte är helt nöjda med utskottsmajoritetens skrivningar och ställningstaganden.

Från vårt håll saknar vi i utskottets skrivningar ett tydligt ställningstagande för att stärka den så kallade nordliga dimensionen i EU-arbetet med transportfrågor. Enligt vår mening bör Sverige inom EU arbeta mer kraftfullt för ett gemensamt program för utveckling av transportsystemet i Barentsregionen. Den nordliga dimensionen i EU-arbetet måste få återverkan även på transportområdet. Ambitionen bör vara att människor och företag i Barentsregionen, den arktiska regionen och Östersjöregionen ska ges goda möjligheter att delta i den europeiska integrationen. Vi tycker att prioritet ska ges till att knyta samman det transeuropeiska nätverket av järnvägsspår som passerar EU:s externa yttre gränser. För att understryka detta har vi en reservation om infrastrukturplaneringen.

Vi anser alltså att det finns ett stort behov av en fortsatt utveckling av järnvägstrafiken. Då kommer vi osökt in på nästa område, där vi också har sett oss föranlåtna att markera en reservation i utskottet. Det handlar om hur tågen ska kunna köras på de så småningom ihopknutna järnvägs-

näten. Utöver frågan om att knyta ihop infrastrukturen måste det enligt vår mening bli enklare att utöva tågtrafik i Europa. Många fler länder än Sverige måste släppa fram fler operatörer på spåren än de stora nationella monopolföretagen. I retoriken gör man det här på alltför håll, men i praktiken händer det dessvärre inte särskilt mycket.

Sverige måste därför mer aktivt driva frågorna om en fortsatt utveckling och en ökad integrering av järnvägstrafiken inom EU. Ett enhetligt och gemensamt regelverk måste utarbetas och det måste tillämpas. I dag är tåg ofta tvungna att stoppa vid gränserna för byte av lok och förare, tekniska kontroller och annat. Olika elsystem och spårvidder ställer också till problem.

Mot den här bakgrunden bör en satsning ske på ett gemensamt europeiskt järnvägssystem där operatörer med olika nationell hemvist ges samma tillgång till järnvägsinfrastrukturen. Bättre standardisering och marknadsöppnande är sätt att bättre dra nytta av de järnvägsinvesteringar som både har gjorts och ska göras.

Fru talman! Sverige ska vara pådrivande för att EU:s transportsystem miljöanpassas snabbare och effektivare. De regler som finns i dag får inte bli ett hinder för att fortsätta att driva på utvecklingen inom hela EU-området. Om Sverige agerar offensivt och går längre med arbetet för att minska klimatpåverkan och öka trafiksäkerheten har vi möjlighet att visa vägen för övriga EU. Transportsektorn svarar för betydande delar av de miljöbelastande utsläppen, och därför är det angeläget att intensifiera arbetet med att utveckla katalysatorer som fungerar bra också på diesel-drivna fordon. Sverige bör enligt vår mening ta initiativ för att inom EU införa gemensamma minimiregler för fungerande avgasrening på diesel-fordon.

Fru talman! Slutligen ska jag säga några ord om EU:s strukturfonder och bredbandsutbyggnad. Det behövs en bra digital infrastruktur och en väl fungerande IT-politik för att skapa tillväxt i hela landet, för alla grupper och inom hela EU-området. EU följer glädjande nog samma linje som Centerpartiet förordar, och säger i aktionsplanen e-Europe 2005 att bredband och dess vida spridning är ett av huvudmålen för europeisk IT-politik. Regeringen har dock uppenbarligen en annan agenda än Centerpartiet och Europeiska unionen genom sin satsning på en halvmesyr, vilket är både kortsiktigt och svårbegripligt. För den som tvivlar på våra påståenden rekommenderar jag läsning av den ITPS-rapport som jag visar upp här – *En lärande IT-politik för tillväxt och välfärd*. Där säger man i klartext tydligt att regeringens IT-politik har stora brister och inte leder särskilt tydligt fram till de mål som man har talat om tidigare.

Men till vår glädje tog EU-kommissionen nyligen steg i rätt riktning när den tillkännagav att den är beredd att upplåta delar av EU:s strukturfonder till bredbandsutbyggnad. Det välkomnar vi. EU vill vidare liksom Centerpartiet inom en snar framtid göra bredband lika tillgängligt som vanlig telefoni är i dag.

Fru talman! Med hänsyn till den sena timmen och vår ambition att inte hålla på hela vägen fram till kl. 23 yrkar jag bifall endast till reservation nr 9. Vi står naturligtvis bakom alla de reservationer där vi deltar, men för att vinna tid yrkar jag bifall bara till nr 9.

Fru talman! Den debatt som kammaren just nu för är på sitt sätt historisk. Det är en debatt som har sin bäring på trafikutskottets frågor kring EU. Detta har såvitt jag vet inte diskuterats på samma sätt tidigare. Oftast hanteras frågorna om EU inom utskottet när det gäller förslag från kommissionen och från ministerrådet eller i form av antagna direktiv som ska ratificeras och införlivas i svensk lag. På detta sätt försöker nu utskottet redovisa sin syn på frågor som behandlas i EU samtidigt som vi behandlar en rad motioner från den allmänna motionstiden hösten 2003.

Det intressanta när det gäller EU-frågor är att de omfattar trafikutskottets hela ansvarsområde. Det gäller alla de fyra transportslagen samt IT och post.

En viktig uppgift inom den europeiska unionen är att främja tillväxt. Detta har man bland annat gjort genom TEN-projekten, de så kallade transeuropeiska nätverken. Det innebär bland annat att EU ger bidrag för byggande av gränsöverskridande eller barriärsöverskridande investeringar i vägar och järnvägar.

Det projekt som nu är aktuellt för Sverige är den så kallade nordiska triangeln, som binder ihop Oslo, Köpenhamn och Stockholm med såväl järnväg som vägnät. I detta projekt ingår även Göteborgs hamn och Arlanda flygplats.

I den senaste revisionen av TEN-projekten lade man också till den lilla men ack så viktiga Haparandabanan, som binder samman järnvägen mellan Haparanda och Kalix.

Sverige stöder också projektet över Fehmarn bält, där den slutliga landförbindelsen till kontinenten kan slutföras, järnvägskorridoren genom Polen samt järnvägen mellan Berlin och Neapel.

Det finns några motioner som inkommit på detta avsnitt. De handlar om ansökningar när det gäller Europabanan genom sydöstra Sverige samt Götalandsbanan. Tanken med Europabanan är att göra en gemensam bana mellan Stockholm och Hamburg med en delning som ska gå till Göteborg. Problemet med denna idé är att inget annat land än Sverige är intresserat av den. Tyskland och Danmark har inte prioriterat den här banan. Därmed kan den inte bli något TEN-projekt. I det här sammanhanget kan det inte heller hävdas att den här banan skulle vara barriärsöverskridande då man redan har byggt Öresundsbron, och det kan betonas att den från början var ett TEN-projekt.

Den andra motionen tar också upp frågan om en gemensam infrastrukturpolitik. Jag vill bestämt hävda att detta inte är ett kompetensområde som EU bör ha eftersom den huvudsakliga infrastrukturplaneringen är en nationell fråga. Visst finns det gemensamma intressen mellan medlemsstaterna om vissa vägsträckningar och järnvägar, men att påstå att det skulle vara en gemensam fråga för hela unionen är väldigt långsökt.

Fru talman! Järnvägspolitiken inom EU är en gemensam fråga för hela unionen på det sätt som har redovisats tidigare i debatten. Skälen till detta är många. Främst gäller det en liberalisering av järnvägsmarknaden, men det är också en fråga om driftskompatibilitet på hela järnvägsnätet. Arbetet inom EU har skett genom olika så kallade paket. Det första paketet kommer att behandlas här i kammaren inom kort i form av en proposition som har lagts till riksdagen.

Beslut om det andra paket har nyligen fattats av EU-parlamentet, och det tredje diskuteras i transportrådet. En kontroversiell fråga har varit tillträde till järnvägsmarknaden, som också anförts tidigare i debatten. Den har omgärdats av ett statligt monopol i de flesta EU-länderna. Avregleringen av järnvägen är en pågående process. I Sverige är godstrafiken redan avreglerad. Samtidigt är just avregleringen en fråga som utreds av en ensamutredare. Utskottet har därför svårt att se att det skulle finnas något särskilt stort behov av att gå fortare fram med ett gemensamt marknadstillträde. Sverige har hela tiden stött förslaget om en öppning av järnvägsmarknaden. Att vidta ytterligare åtgärder är därför inte vare sig genomtänkt eller nödvändigt.

Flera av de borgerliga partierna med Moderaterna i spetsen kräver ändå en total avreglering av såväl järnvägen som posten. Är detta inte symptomatiskt, fru talman? Vi har precis avslutat en debatt där problemen i taxibranschen har redovisats. Där är alla överens om att vi måste vidta åtgärder. Ändå kan man när det gäller nästa betänkande direkt ge sig in i en debatt om fortsatt avreglering utan reflexioner över vad som har hänt och vilka erfarenheter som har dragits internationellt. När det gäller järnvägen kan väl Storbritannien stå som ett bra avskräckande exempel, men inte för borgarna. De vill fortsätta avregleringen och privatiseringen som om ingenting har hänt. Det handlar inte om att finna bra former för en framtida post- eller järnvägsmarknad. Det handlar om en ideologi som får gå före människors och samhällets behov och krav.

Fru talman! Sverige har i EU framfört kraven på att införa en ny teknik för att förbättra trafiksäkerheten, till exempel genom alkollås. Kraven framförs ständigt av den svenska regeringen. Den har stött på en del motstånd då de flesta länder anser att man ska införa dessa system på frivillig basis och till och med förnekar problemen. Problemen är inte obetydliga, men den svenska regeringen fortsätter sitt arbete. Det är därför förvånande att det finns reservationer kring detta, framför allt då såväl utskottet som motionärerna har en gemensam uppfattning. Det kan väl noteras att Sverige precis har tagit upp en sådan diskussion inom EU. Det som man anför i den reservationen är alltså egentligen genomfört.

Detsamma gäller reservationen om elektroniskt körkort. Kommissionen presenterade nyligen ett kommande körkortsdirektiv. Där föreslår man bland annat en ny typ av körkort som kan utrustas med ett mikrochip. I den fortsatta behandlingen i rådsarbetsgruppen kommer detta självfallet att tas upp.

Fru talman! Ett av Sveriges transportpolitiska mål är att vi ska ha ett ekologiskt hållbart transportsystem. I sina miljömål har EU talat om att man också ska ha ett hållbart transportsystem. Ett led i detta är att ställa krav på emissioner från fordon. Det ställs hårdare krav på katalysatorer och så kallade avgasfällor. Sverige har så sent som i juni 2002 tagit initiativ för att skärpa kraven. Utskottet vill anföra att så sent som vid transportrådets möte den 8 och 9 mars enades transportministrarna om att det så kallade eurovinjettdirektivet ska utökas till att gälla alla nationella vägar, vilket innebär att man kan införa en kilometerskatt för alla tunga fordon.

Det är mot den bakgrunden lite underligt att Vänsterpartiet reserverar sig i denna del. Den motion som ligger till grund för reservationen har ju redan tillgodosetts genom att kilometerskatten numera är möjlig. Sverige

har drivit på, och driver på, att alla transportslag ska ha ett rättvist kostnadsansvar.

Fru talman! Centerpartiet tar i en reservation upp möjligheten att använda EU:s strukturfondspengar till utbyggnad av bredband i glesbygd. Det har påpekats i andra debatter, och bör även påpekas i denna debatt, att Sverige är ett av de länder som kommit längst när det gäller bredbandsutbyggnaden. Detta gäller även i den glest befolkade delen av Sverige. Det hjälper inte hur många reservationer Centerpartiet än skriver, för man kan inte komma ifrån detta faktum. Enligt utskottets uppfattning finns ingen skillnad mellan EU-kommissionens uppfattning och regeringens. Centerpartiet kan tycka vad de vill om detta, men det finns fakta som talar emot.

Fru talman! Slutligen vill jag yrka bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 235 BJÖRN HAMILTON (m) replik:

Fru talman! Börje Vestlund kritiserar oss moderater för att vi vill skynda på avmonopoliseringen av järnvägen, och även av posten. Avregleringen av järnvägen i Sverige har ju varit väldigt lyckosam. Svensk järnvägstrafik är en av de billigaste i världen. Även om vi tycker att SJ kostar mycket pengar visar en internationell jämförelse att järnvägstrafiken drivs oerhört billigt i Sverige. Det har bland annat att göra med att vi i viss omfattning tillåter konkurrens på spåret. Vi gör det inte fullt ut, men det är en väldig skillnad mellan Europa och Sverige i de här frågorna.

Vi vill att regeringen ska verka aktivt för att driva avmonopoliseringen i Europa. Vi tycker att det är viktigt. Annars kommer järnvägstrafiken i Europa förmodligen att dö en sotdöd.

Det här gäller posten också. Det är tråkigt för posten i Sverige att man inte får vara med och konkurrera ute i Europa. Samtidigt utsätts man för konkurrens från monopolföretag i Europa. Det finns väldigt mycket att göra här. Det finns alls ingen anledning att sitta med armarna i kors och tro att det här sköter sig självt. Det är bra och nödvändigt att Sverige är en pådrivande kraft i den här verksamheten.

Anf. 236 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Fru talman! Vi har just tillsatt en postutredning som ska titta på hur det har gått med liberaliseringen av postmarknaden. Vi kan konstatera att det inte har gått så bra, av flera olika skäl. Ett av skälen är kanske att man kan fråga sig om utdelning av brev och paket är en marknad som är möjlig att öppna för konkurrens. Jag tror att det finns fler som har den uppfattningen att det kanske inte är det lämpligaste. Däremot finns det säkert inslag i posthanteringen som är möjliga att öppna för konkurrens.

Det var första gången som jag hörde någon säga att avregleringen av järnvägen har fungerat väldigt bra i Sverige. Jag tycker att jag mest hör att järnvägstrafiken i Sverige inte fungerar så bra.

Men vi behöver inte gräla om det, utan man måste säga att kommissionen hela tiden följer upp och utvärderar vad som händer med de här direktiven. Att Sverige skulle gå i täten för att driva på den frågan är ju inte en fråga för enskilda regeringar utan det är en fråga för EU-

kommissionen. Det är en uppgift som EU-kommissionen har och som den arbetar med.

Vi har också i Sverige haft debatter i frågor där vi i Sverige inte har varit så snabba på att följa och genomföra en del av EU-direktiven. I sådana fall riskerar också vi att drabbas av de böter eller andra sanktioner som EU kan döma ut. Det är precis samma sak för alla länder.

Anf. 237 BJÖRN HAMILTON (m) replik:

Fru talman! Börje Vestlund! Jag säger att järnvägstrafiken fungerar bra i Sverige. Den skulle naturligtvis kunna fungera bättre, men i ett internationellt perspektiv fungerar den väldigt bra. Gör man jämförelser av kostnader per personkilometer eller godskilometer mellan Sverige och övriga europeiska länder finner man att vi kostnadsmässigt ligger lågt i Sverige. Det är bara att konstatera. Sedan kan vi säkert tycka att SJ, Green Cargo och andra järnvägsföretag i Sverige skulle kunna göra det ännu fördelaktigare.

Börje Vestlund anförde England som exempel på en dålig privatisering. Nu är det så att man i England också privatiserar banan, och det har ju aldrig varit avsikten med – låt mig säga så – den svenska modellen. Även vi moderater vill att man ska behålla ett statligt inflytande över infrastrukturen. Där finns en stor skillnad, och jag tror att det kanske är ett av skälen till att man inte har varit riktigt så lyckosam med de privatiseringar som man har gjort i England.

Anf. 238 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Fru talman! Jag och vi socialdemokrater tror att det är viktigt att man prövar olika modeller. Att en stor del av dessa områden har privatiserats ångrar vi inte, men jag tror att man måste vara oerhört ödmjuk när det gäller de här processerna och se efter vad som gick fel. Vilka fel gjorde vi, och vad kunde vi ha gjort annorlunda? Ska vi gå vidare, och hur ska vi då göra?

Jag uppfattar att Moderaterna och deras borgerliga kamrater här i salen inte har samma uppfattning vad gäller dessa reflexioner. Man vill gå vidare, helst lite snabbare, och man ska följa den linjen att allt ska privatiseras. Det är möjligt att så ska ske, men man måste tänka efter först. SEKO, det fackförbund som organiserar de flesta som jobbar inom den här sektorn, har till sin kongress haft ett förslag som var rubricerat: Regler avregleringen! Jag tror att det ligger oerhört mycket i det.

För att man ska kunna avreglera en marknad måste man ha tydliga regler, så att alla aktörer vet vilka regler man arbetar efter. Jag tror att vi i några fall har missat detta när vi har avreglerat marknader i Sverige. Jag tror att vi måste reglera avregleringen för att få denna att fungera.

Anf. 239 SVEN BERGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Jag vill ta upp två saker med Börje Vestlund. Det är alltid lika fascinerande att notera Socialdemokraternas ohyggliga kluvenhet inför avregleringar. I vissa stunder berömmar man sig för att ha varit främst i Europa eller i varje fall för att ha kommit ganska långt jämfört med andra länder i Europa i genomdrivandet av avregleringarna. Björn Rosengren är nu när han har avgått ur regeringen oerhört stolt över de avregleringar som han gjorde. Å andra sidan varnar man och säger: Inte

längre nu! Nu måste vi vara försiktiga och så vidare, och så anklagar man oss på den andra sidan för att vi vill gå för långt.

Centerpartiet är ju ganska pragmatiskt i sådana här frågor. Vi utnyttjar den kraft som finns i fri företagsamhet och i människors initiativrikedom, men vi tror inte att den är något "Sesam öppna dig" som löser alla problem. Låt oss ändå använda den på de områden där den fungerar. Vi välkomnar också att det nu görs en utvärdering av det här. Vi får då se hur det har fungerat, vad vi hade kunnat göra annorlunda och vad vi kan göra bättre i framtiden. Vi tycker att det är bra.

När det sedan gäller frågorna om IT och bredband säger Börje och Socialdemokraterna ofta att Centerpartiet anklagar regeringen för att inte ha gjort tillräckligt mycket och så vidare. Låt mig då peka på en rapport från Institutet för tillväxtpolitiska studier med Sture Öberg som generaldirektör som har beställts av regeringen. Man har i sina avslutande slutsatser några intressanta formuleringar som jag ber att få läsa upp. Det är alltså inte fråga om Centerpartiets motion till riksdagen, utan det är hämtat ur regeringens egen utvärderingsrapport.

Man skriver så här: "Utifrån de målsättningar som formulerats av regeringen är det dock långt kvar innan målet om ett informationssamhälle för alla är uppnått."

Man fortsätter så här: "Då det gäller hur IT används för att öka graden av måluppfyllelse inom olika politikområden så har denna utveckling i viss mån påbörjats. Men detta sker snarare som ett resultat av den allmänna IT-utvecklingen än som resultatet av en medveten IT-politik i dessa avseenden."

Slutligen framhålls följande: "Det är oroande att ITPS internationella konsulter tvingas konstatera att trots Sveriges höga ambitioner och många IT-relaterade verksamheter så tycks regeringen ha saknat strategi för hur man ska lyckas nå sina IT-politiska mål."

Anf. 240 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Fru talman! Först skulle jag vilja säga att jag delar Sven Bergströms analys att Centerpartiet oftast är pragmatiskt i de här fallen. Det är därför lite förvånande att man har reserverat sig tillsammans med Moderaterna och Kristdemokraterna till exempel när det gäller järnvägen. Jag tror att vi ligger väldigt nära varandra när det gäller uppfattningen om avreglering. Det kan vara en bra väg, men det är inte alltid det bästa sättet.

Det kanske finns områden som man ska avreglera men kanske inte så fort som andra har tänkt sig. Därvidlag tror jag att Socialdemokraterna och Centerpartiet ligger varandra nära. Jag förstår därför egentligen inte varför man ska ta till storsläggan och säga: Vi har rätt på just det här området. Jag tror faktiskt att vi är eniga om att vi ska titta på vilka regler vi ska ha på en avreglerad marknad. En marknad som man har ska också fungera.

Vi behöver bara titta på vår senaste debatt. Det finns flera exempel som jag skulle kunna ta fram, men låt mig peka på taxinäringen, som inte har fungerat. Det finns inte heller förutsättningar för att få till exempel järnvägen att fungera om man inte har tydliga regler.

Jag tror att man här blandar ihop två saker. Bland de mål som har satts upp finns det säkert väldigt mycket att ta fasta på. Regeringen gick ut med att bredbandsutbyggnaden ska genomföras. Detta har man lyckats

bättre med att uppnå än de flesta länder i Europa. Det som vi inte har lyckats med – och det tror jag att vi ärligt ska säga – är att få så många användare som vi egentligen hade önskat oss. Vi kanske alltför lättvindigt har överlåtit detta åt marknaden. Vi har överlämnat till marknads-krafterna att säga till folk att de ska ansluta sig därför att man erbjuder de fantastiska tjänsterna.

En annan sida som vi kan ta upp vid ett annat tillfälle är just utvecklingen av tjänster, där det finns mycket övrigt att önska.

Anf. 241 SVEN BERGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Vad gäller avreglering eller inte kan Centerpartiet när Moderaterna är pragmatiska också göra upp med dem i en reservation. Björn Hamilton sade ju väldigt tydligt att Moderaterna inte är ute efter att avreglera och marknadsanpassa järnvägsnätets infrastruktur precis som i England. Det är ju det som är poängen med Centerpartiets resonemang. Vi tycker att staten har ett ansvar för infrastrukturen i form av vägar, järnvägar, telefoni och även bredband. Låt sedan andra olika aktörer operera på denna infrastruktur. Jag tror att vi där har den stora missen i Socialdemokraternas IT-politik.

Jag hann inte med det sista viktiga citatet om den praktiska politiken, som Börje själv var inne på. Om den skriver ITPS så här: Det finns brister ”inte bara på programnivå utan också i den praktiska politiken som mer eller mindre helt har saknat horisontell samordning, en slutsats som också bekräftas av de utvärderingar ITPS gjort inom de olika politikområdena”.

Slutligen tycker jag att det finns ganska mycket av självbelåtenhet och självgodhet när Socialdemokraterna resonerar om IT-politik. Man är så duktig och har varit så förutseende. Just detta varnar faktiskt ITPS för i sin sista slutsats, där det framhålls:

Sverige har hittills klarat sig bra på de internationella rankinglistorna, men vår belåtenhet med dessa placeringar får inte leda till självgodhet och hindra insikten om att IT-politiken nu har allvarliga brister, med en ytterst svag genomförande- och utvärderingsöverbyggnad. Om IT-politiken ska bli ett effektivt hjälpmedel för att de generella politiska målen ska kunna nås, måste nu dessa brister åtgärdas.

Det är ord och inga visor, inte från Centerpartiet utan från ett opolitiskt institut som vågar tala klarspråk.

Anf. 242 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Fru talman! Hur man ska uppnå de IT-politiska målen handlar om en rad olika frågor. Det handlar ju inte bara om att bygga ut bredbandet. Men det var det som man kunde använda EU:s strukturfonder till – man kunde inte använda dem till någonting annat. Det tycker jag är viktigt att notera i det här sammanhanget. När det gäller just den frågan är Sverige bäst i klassen. Det får man tycka vad man vill om, men det råkar vara så.

Sedan håller jag med Sven Bergström om att vi har långt att gå innan vi har uppnått målet att vi har så många användare som vi borde ha haft. Där har vi inte lyckats. Jag kan peka på en sak. Vi har tyckt att de företag som är aktiva på denna marknad får se till att man ansluter sig. Några tycker kanske att det är för dyrt, och andra tycker kanske att de inte behöver det här i sitt liv just nu, och det kanske finns en rad andra skäl till

att man inte ansluter sig. Där har vi faktiskt en väg att gå. Men nätet finns. Där kan vi konstatera att vi har nått väldigt långt, och tiden är inte ute än.

Jag ska slutligen kommentera det här med järnvägen också. Vi är alla överens om att infrastrukturen ska ägas av samhället. Men vi kan också konstatera att det finns brister i den avreglering vi har gjort av järnvägen. Det har pekats på sådana brister, och man kommer att upptäcka fler brister, men jag hoppas att vi ska kunna göra detta genom att just hitta regelverk, som nu för järnvägen. Framför allt är det bra om det finns ett regelverk att falla tillbaka på när vi avreglerar andra saker, så att vi inte får det som i andra avreglerade branscher där det uppenbarligen inte har fungerat och vi får vidta akutåtgärder när det är för sent och det kanske är så att både kunder och anställda har lidit stor skada.

Anf. 243 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! Kristdemokraterna har flera reservationer i det här betänkandet, men jag yrkar bifall till reservation 4, även om jag står bakom samtliga reservationer vi har.

Fru talman! Karin Thorborg sade någonting som jag tyckte lät väldigt klokt i sitt anförande. Hon sade att vi i Sverige inte bara ska vänta på besluten från Bryssel, utan vi ska vara med och påverka inom EU. Det är inte precis den insikten som jag tycker att de socialdemokratiska regeringarna har prägats av sedan vi gick med i EU. Det har varit alltför mycket av ”vi ska vänta och se vad man föreslår från EU:s sida”. Men i Sverige har vi mycket att bidra med inom det område vi diskuterar nu i kammaren, nämligen kommunikationer. Vi har många goda idéer och innovationer som vi kan påverka med. Jag vill återkomma till det i mitt anförande.

En sådan innovation är just alkoholåset. I Sverige har vi en stor enighet om att detta är viktigt och att detta kan bidra till trafiksäkerhet. Men vi kan inte införa detta som krav på nya bilar som ensam nation. Vi måste få med oss andra EU-länder.

Börje Vestlund sade att regeringen jobbar med detta, och han hänvisar till ett uttalande som jag antar är det pressmeddelande från den 22 mars som jag har med mig här. Statssekreteraren på Näringsdepartementet har gjort ett uttalande där han uppmanar till alkoholåsanvändande i alla EU-länder. Det är jättebra. Det är precis vad vi vill att regeringen ska göra. Men ska man vara nöjd med detta? Nej, fru talman.

Trafikutskottet var i Tyskland och diskuterade trafiksäkerhet med trafikministeriet. Det var inte särskilt stor förståelse vi möttes av när vi tog upp frågan om alkoholå, om man ska vara lite försiktig i sina uttryck. Det var alltså en icke-fråga i Tyskland. Man diskuterar inte sådana här saker – det var det besked vi fick. Då kan man väl inte vara nöjd med hur långt vi har kommit eller hur kraftfullt regeringen driver på. Det är därför vi har en reservation här, och vi är glada att Vänsterpartiet också är med på den. Regeringen måste arbeta vidare inom EU med information och attitydpåverkan för att det ska kunna bli beslut.

En annan reservation vi har handlar om elektroniska körkort. Det är en segsliten fråga. Den här innovationen kan lösa många problem: bilstölder, drogkörning, försäkringsbedrägeri och körkortskontroller. Det har hittills varit stopp inom EU för att man ska få använda datachip på

körkortet. Även denna fråga har kallats för en icke-fråga i EU-sammanhang. Men nu kommer ett nytt körkortsdirektiv, och då blir det möjligt att införa sådant här.

Utskottet skriver att man förutsätter att frågan uppmärksammas. Det är inte vi kristdemokrater nöjda med – det räcker inte. Regeringen bör göra mer för att påverka EU-kommissionen för att få fram tekniska hjälpmedel som alkolås och elektroniska körkort. I dag betraktas de som handelshinder inom unionen. Vi vill se dem som trafiksäkerhetslösningar, för de kan rädda liv.

Fru talman! Jag vill slutligen bara korrigera en uppgift från Börje Vestlund. Han sade att Kristdemokraterna står bakom reservationen om järnvägspolitik, men det gör vi alltså inte, utan Moderaterna och Centern är ensamma i det här fallet.

Anf. 244 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Fru talman! Jag ber om ursäkt för att jag vid denna sena timme tar upp kammarens tid, men jag måste ändå fråga så här: På vilket sätt, rent konkret, Johnny Gylling, ska då regeringen agera?

En förutsättning för att man ska få igenom någonting inom EU, precis som i den här kammaren, är att man har fler med sig. Det är en förutsättning – det är ju demokratins fundament nummer ett.

Berätta då för kammaren och för mig, som kanske inte kan det här så noga som Johnny Gylling tycks kunna, hur man ska göra genom att ta upp frågan och kräva åtgärder! Hur ska man kunna göra detta? Ge ett annat exempel på någon regering som har drivit någon fråga som man har fått ett så stort gehör för när man har varit ensam om att driva frågan! Ge ett exempel på detta!

Jag tycker att det är okej att kritisera regeringen, men då måste man också veta vad man kritiserar regeringen och socialdemokratin för. Ta i stället och tala om konkret vad vi inte har gjort, så kanske vi kan rätta oss efter vad Johnny Gylling har för fantastiska metoder. Men jag har inte sett dem.

När man står och pratar så här är det lätt att säga ”vi reserverar oss” när man inte vet vad det är för uppdrag man ger till regeringen.

Anf. 245 JOHNNY GYLLING (kd) replik:

Fru talman! Jag fick en teaterviskning från en kollega som säger att en konkret åtgärd är att byta regering. Då kanske det händer något mer. Men jag ska inte vara riktigt så elak, fru talman, utan jag ska försöka besvara Börje Vestlunds fråga.

Om man tittar bakåt några år kan jag säga att varken frågan om alkolås eller frågan om elektroniska körkort har varit särskilt högt prioriterade av de socialdemokratiska regeringar som har funnits i Sverige. Från oppositionens sida har vi enträget fortsatt påtala att det här är bra uppfinningar, att de kan rädda liv och att de är viktiga.

Som ett exempel kan jag nämna att det hölls en trafiksäkerhetskonferens i Trollhättan för några år sedan där alla EU-länder skulle vara med. Då begärde vi att den här frågan skulle tas upp, och vi fick nej. Då gick vi till ministern och begärde samma sak. Han lovade att frågan skulle tas upp, och så blev det också. Det var ett exempel på att oppositionen kunde driva på när Vägverket först inte ville ta upp frågan.

På samma sätt har vi sagt: Driv det inom EU! Då har man först sagt nej, sedan har det blivit nja, och nu har man gjort vissa uttalanden.

Då vill jag fråga Börje Vestlund, som var med när vi besökte de tyska trafikpolitikerna: Kan Börje Vestlund påstå att de visade någon som helst förståelse för Sveriges intentioner att införa alkoholås i bilar? Vad har regeringen gjort under åren för att påverka Tyskland? Finns det inte mer att göra?

Prot. 2003/04:91

31 mars

*EU-frågor inom
kommunikations-
området*

Anf. 246 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Fru talman! Just det – nu kom det fram: Ni har alltså inga förslag. Du svarade ju inte på min fråga, Johnny Gylling.

Det är klart att man har påtalat detta bekymmer. Det är precis som Johnny Gylling har sagt – man kan inte mer än ta upp det. Man kan inte mer än ta upp förslagen. Där någonstans går demokratins yttre gräns, om man inte ska tvinga igenom ett förslag. Det har också regeringen gjort vid ett flertal tillfällen. Jag kan bara tala för den här mandatperioden och säga att Ulrica Messing har gjort det vid några tillfällen.

Jag noterade också den tyska biträdande transportministerns totala kyla inför denna fråga. Hon förstod oss knappast över huvud taget.

Vi kan leka med tanken att vi byter regering och Johnny Gylling blir kommunikationsminister. Berätta då hur du konkret ska omvända denna kvinna i Tyskland som inte var intresserad av att diskutera alkoholås. I det här fallet är det också uppenbart att en majoritet av länderna i EU inte är intresserade. Berätta konkret vad du tänker göra, eftersom regeringen inte gör någonting. Trots att ni uppmanar regeringen att ta itu med frågan om alkoholås säger ni att det görs för lite. Berätta konkret för kammaren vad det är man ska göra!

Tomma tunnor skallrar mest, är vad man kan säga i det här sammanhanget.

Anf. 247 JOHNNY GYLLING (kd) replik:

Fru talman! Det var smickrande att Börje Vestlund utsåg mig till kommunikationsminister i en ny regering. Det var verkligen storslaget av honom. Om jag vore det skulle jag bjuda in de tyska trafikpolitikerna till Sverige och visa dem hur ett alkoholås fungerar, visa hur Sverige har jobbat sedan några år tillbaka med att testa det och hur det har räddat människor med alkoholproblem från att fortsätta att köra berusade. Jag skulle berätta hur det nu kommer ut i skolorbussar, lastbilar och så vidare.

Jag kan garantera Börje Vestlund att om inte oppositionen hade tryckt på i den här frågan så hade det inte hänt så fort som det har gjort i Sverige. Det hade definitivt inte gjorts några uttalanden i Bryssel heller.

Jag vill returnera frågan: Hur kan man vara nöjd när ett av de största medlemsländerna i EU inte ens känner till vad ett alkoholås är?

Anf. 248 ANNIKA QARLSSON (c):

Fru talman! Det blir jubel i bänkarna så här dags på kvällen.

Allt vi verkligen äger är vår tid – kloka ord – men inte timmen mellan två och tre natten till i söndags. Den lånas av oss utan någon ränta. Det tillkommer inte en endaste extra minut när vi får timmen tillbaka i höst.

Skämt åsido, mycket tid går åt till att ställa om alla klockor både vår och höst på nattduksbordet, videon, köket och i bilen. Dessutom ska det

göras i alla skolor, busstationer, affärer med mera. Det ställer till förtret när människor missar tåget, ställer väckarklockan en timme för tidigt alldeles i onödan eller när larmet går i gång fast det enda fel man gjort är att man är i tid till jobbet.

Det finns många som har rutiner och inrutade vanor som faktiskt har problem med att ställa om denna enda timme. Det finns många småbarnsföräldrar som upptäcker att det lilla knytet fortsätter att vakna samma tid som alltid även om klockan nu visar på fem.

Det är också vetenskapligt bevisat att tillgången på ljus har betydelse för antalet depressioner som utvecklas i samhället. Låt oss därför utnyttja ljuset maximalt året om.

Fru talman! I betänkandet hänvisar man till att en sådan ändring som jag och Birgitta Carlsson föreslår i vår motion T267, som jag för övrigt yrkar bifall till, inte skulle gå att genomföra för det är gemensamt för hela EU. För mig är det tydligt att man gömmer sig. Antingen vill man ändra eller också vill man det inte.

Det som också blir tydligt för mig är att det EU som jag och Centerpartiet vill se är ett smalare och vassare EU. Det är ett EU där man sysslar med de stora frågorna, inte de frågor som vi kan bestämma bättre här i riksdagen eller på lokal nivå.

Sommartiden är ett typiskt nationellt beslut, inte ett europeiskt.

För Centerpartiet är EU en viktig politisk nivå för att hantera gränsöverskridande frågor som fred, säkerhet, handel, brottsbekämpning och miljöfrågor. Centerpartiets engagemang för ett enat Europa bottnar i en stark önskan om en stark demokrati som stärker stabiliteten i vårt närområde.

När det gäller frågan om sommartid året om eller ej gör vi här i riksdagen inte EU någon tjänst när vi hänvisar ansvaret dit. Det viktiga och oersättliga arbete som sker där och måste ske där kommer då i skymundan för bagateller.

I Centerpartiet ser vi en uppenbar risk att EU kommer att utvecklas till ett samarbete som alltmer lägger sig i människors vardag med detaljer och regleringar men som inte förmår hantera de stora överskridande frågorna som har verklig betydelse för utvecklingen i Europa. För att göra EU en tjänst vill jag visa på att det är här, i detta parlament, som vi avgör vilken tid som ska gälla.

Med hänvisning till det anförda och trots denna sena timme vill jag uppmana alla riksdagsledamöter att se ljuset. Säg ja till sommartid året om!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 1 april.)

19 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

2003/04:126 Undantag från skattskyldighet för vissa ersättningar i form av royalty och avgift

20 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 31 mars

2003/04:395 av *Sermin Özükküt* (v) till utrikesminister Laila Freivalds

Den politiska utvecklingen i Bangladesh

2003/04:396 av *Alice Åström* (v) till utrikesminister Laila Freivalds

Kriget i Sudan

2003/04:397 av *Else-Marie Lindgren* (kd) till justitieminister Thomas Bodström

Svensk beredskap mot terrorism och andra extraordinära händelser

2003/04:398 av *Chatrine Pålsson* (kd) till justitieminister Thomas Bodström

Kalmar läns tingsrätter

2003/04:399 av *Inger Lundberg* (s) till socialminister Lars Engqvist

Hemservice till äldre över 80 år

2003/04:400 av *Gustav Fridolin* (mp) till statsrådet Barbro Holmberg

EU:s asylprocedurdirektiv samt skyddsgrundsdirektivet

2003/04:401 av *Sermin Özükküt* (v) till statsminister Göran Persson

EU-konstitutionen

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 13 april.

21 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 31 mars

2003/04:1012 av *Lotta N Hedström* (mp) till utrikesminister Laila Freivalds

Säkerhet för fången Vanunu i Israel

2003/04:1013 av *Annika Qarlsso* (c) till finansminister Bosse Ringholm

Moms på dans

2003/04:1014 av *Torkild Strandberg* (fp) till justitieminister Thomas

Bodström

Tingsrätten i Landskrona

2003/04:1015 av *Tobias Billström* (m) till utbildningsminister Thomas Östros

Riksintag

2003/04:1016 av *Tina Ackeoft* (fp) till socialminister Lars Engqvist
Socialstyrelsens regionaliserade tillsyn av vården och de vårdanställda

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 13 april.

22 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 31 mars

2003/04:938 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till försvarsminister Leni Björklund

Tullverket och Gotsam

2003/04:950 av *Bertil Kjellberg* (m) till justitieminister Thomas Bodström

En effektiv och rättssäker häktesverksamhet

2003/04:970 av *Anita Brodén* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Efterlevandes situation i försäkringssammanhang

2003/04:971 av *Johan Pehrson* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Stöd till interner med neuropsykiatriska funktionshinder

2003/04:973 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Berit Andnor

Pengar till bilstöd för handikappade

2003/04:974 av *Karin Svensson Smith* (v) till finansminister Bosse Ringholm

Förmånsbilar

2003/04:976 av *Margareta Sandgren* (s) till statsrådet Pär Nuder
Helhetstänkande i statlig verksamhet

2003/04:978 av *Hillevi Engström* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Skydd för polisens tipsare

2003/04:979 av *Hillevi Engström* (m) till socialminister Lars Engqvist
Sjukvårdens insatser vid abort för unga flickor

2003/04:980 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till socialminister Lars Engqvist
Övergrepp mot kvinnor som lider av psykisk ohälsa

2003/04:981 av *Ulla Hoffmann* (v) till socialminister Lars Engqvist
Brott mot sjukvårdssekretessen i asylärenden

2003/04:985 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Berit Andnor

Avvisning av gravid kvinna

2003/04:991 av *Peter Danielsson* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Sveriges terrorberedskap

2003/04:992 av *Luciano Astudillo* (s) till justitieminister Thomas Bodström

Islamofobiska hatbrott

2003/04:993 av *Annika Qarlsson* (c) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Lika villkor för vallfröproducenterna

2003/04:995 av *Carl-Axel Roslund* (m) till försvarsminister Leni Björklund

Swedint

2003/04:996 av *Ulf Sjösten* (m) till försvarsminister Leni Björklund

Beredskap vid terrorangrepp

2003/04:997 av *Carl B Hamilton* (fp) till statsminister Göran Persson

Sveriges representation vid sorgeshögtiden i Madrid

2003/04:1000 av *Cecilia Widegren* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Harmonisering av obeståndshantering

2003/04:1001 av *Cecilia Widegren* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Den svenska äggnäringen

2003/04:1002 av *Owe Hellberg* (v) till statsrådet Morgan Johansson

Rätten till en bostad

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 13 april.

23 § Kammaren åtskildes kl. 22.47.

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdet början till och med 8 § anf. 30 (delvis),

av talmannen därefter till och med 10 § anf. 72 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med anf. 116 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med 13 § anf. 142 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med 15 § anf. 182 (delvis),

av talmannen därefter till och med 17 § anf. 208 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL CARPELAN

/Monica Gustafson

Prot. 2003/04:91
31 mars

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Avsigelser.....	1
3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
4 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	3
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	3
6 § Förnyad bordläggning.....	3
7 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 25 mars	3
JuU16 Straffrättsliga frågor.....	3
JuU17 Våldsbrott och brottsoffer	5
MJU12 Icke-joniserande strålning	7
MJU17 Vattendistrikt och vattenmiljöförvaltning	8
AU3 Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan m.m.	8
AU5 ILO:s konvention och rekommendation om arbetarskydd i lantbruket m.m.	10
8 § Mänskliga rättigheter och relationer till andra länder	10
Utrikesutskottets betänkande 2003/04:UU9	10
Anf. 1 GÖRAN LINDBLAD (m)	10
Anf. 2 CECILIA WIGSTRÖM (fp)	13
Anf. 3 HOLGER GUSTAFSSON (kd)	16
Anf. 4 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik	18
Anf. 5 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	18
Anf. 6 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik	19
Anf. 7 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	19
Anf. 8 SERMIN ÖZÜRKÜT (v).....	19
Anf. 9 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	21
Anf. 10 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik.....	21
Anf. 11 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	21
Anf. 12 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik.....	21
Anf. 13 GÖRAN LINDBLAD (m) replik	22
Anf. 14 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik.....	22
Anf. 15 GÖRAN LINDBLAD (m) replik	22
Anf. 16 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik.....	23
Anf. 17 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik.....	23
Anf. 18 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik.....	23
Anf. 19 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik.....	23
Anf. 20 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik.....	24
Anf. 21 AGNE HANSSON (c)	24
Anf. 22 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik.....	26
Anf. 23 AGNE HANSSON (c) replik	26
Anf. 24 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik.....	27
Anf. 25 AGNE HANSSON (c) replik	27
Anf. 26 LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	28
Anf. 27 CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik.....	30

Anf. 28	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	31
Anf. 29	CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik	31
Anf. 30	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	32
Anf. 31	CARINA HÄGG (s)	33
Anf. 32	HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	36
Anf. 33	CARINA HÄGG (s) replik	36
Anf. 34	HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	37
Anf. 35	CARINA HÄGG (s) replik	37
Anf. 36	AGNE HANSSON (c) replik	37
Anf. 37	CARINA HÄGG (s) replik	38
Anf. 38	AGNE HANSSON (c) replik	38
Anf. 39	CARINA HÄGG (s) replik	39
Anf. 40	GÖRAN LINDBLAD (m) replik	39
Anf. 41	CARINA HÄGG (s) replik	39
Anf. 42	GÖRAN LINDBLAD (m) replik	40
Anf. 43	CARINA HÄGG (s) replik	40
Anf. 44	CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik	41
Anf. 45	CARINA HÄGG (s) replik	41
Anf. 46	CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik	42
Anf. 47	CARINA HÄGG (s) replik	42
Anf. 48	NILS OSKAR NILSSON (m)	42
Anf. 49	CARINA HÄGG (s) replik	44
Anf. 50	NILS OSKAR NILSSON (m) replik	44
Anf. 51	CARINA HÄGG (s) replik	44
Anf. 52	NILS OSKAR NILSSON (m) replik	44
Anf. 53	BIRGITTA OHLSSON (fp)	44
Anf. 54	BIRGITTA AHLQVIST (s)	47
Anf. 55	CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik	48
Anf. 56	BIRGITTA AHLQVIST (s) replik	49
Anf. 57	CECILIA WIGSTRÖM (fp) replik	49
Anf. 58	BIRGITTA AHLQVIST (s) replik	49
Anf. 59	KALLE LARSSON (v)	49
Anf. 60	BIRGITTA AHLQVIST (s) replik	52
Anf. 61	KALLE LARSSON (v) replik	53
Anf. 62	BIRGITTA AHLQVIST (s) replik	53
Anf. 63	KALLE LARSSON (v) replik	53
Anf. 64	BIRGITTA AHLQVIST (s) replik	54
Anf. 65	KALLE LARSSON (v) replik	54
Anf. 66	ULF HOLM (mp)	54
	(Beslut fattades under 12 §.)	55

9 §	Svensk anslutning till det femte protokollet till konventionen om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar	56
	Utrikesutskottets betänkande 2003/04:UU16	56
	(Beslut fattades under 12 §.)	56
10 §	Ny smittskyddslag m.m.	56
	Socialutskottets betänkande 2003/04:SoU6	56

Anf. 67	CATHERINE PERSSON (s)	56
Anf. 68	INGRID BURMAN (v)	57
Anf. 69	CARL-AXEL JOHANSSON (m)	59
Anf. 70	INGRID BURMAN (v) replik	62
Anf. 71	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	62
Anf. 72	INGRID BURMAN (v) replik	63
Anf. 73	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	63
Anf. 74	GABRIEL ROMANUS (fp)	64
Anf. 75	INGRID BURMAN (v) replik	65
Anf. 76	GABRIEL ROMANUS (fp) replik	66
Anf. 77	INGRID BURMAN (v) replik	66
Anf. 78	GABRIEL ROMANUS (fp) replik	67
Anf. 79	CHATRINE PÅLSSON (kd)	67
Anf. 80	INGRID BURMAN (v) replik	69
Anf. 81	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	69
Anf. 82	INGRID BURMAN (v) replik	70
Anf. 83	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	70
Anf. 84	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	70
Anf. 85	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	71
Anf. 86	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	71
Anf. 87	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	71
Anf. 88	KENNETH JOHANSSON (c)	72
Anf. 89	INGRID BURMAN (v) replik	73
Anf. 90	KENNETH JOHANSSON (c) replik	74
Anf. 91	INGRID BURMAN (v) replik	74
Anf. 92	KENNETH JOHANSSON (c) replik	75
Anf. 93	KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	75
Anf. 94	MARINA PETTERSSON (s)	77
Anf. 95	INGRID BURMAN (v) replik	79
Anf. 96	MARINA PETTERSSON (s) replik	80
Anf. 97	INGRID BURMAN (v) replik	80
Anf. 98	MARINA PETTERSSON (s) replik	81
Anf. 99	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	81
Anf. 100	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	84
Anf. 101	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	84
Anf. 102	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	85
Anf. 103	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	85
Anf. 104	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	86
Anf. 105	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	86
Anf. 106	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	86
Anf. 107	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	87
Anf. 108	INGRID BURMAN (v) replik	87
Anf. 109	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	88
Anf. 110	INGRID BURMAN (v) replik	88
Anf. 111	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	89
Anf. 112	GABRIEL ROMANUS (fp) replik	89
Anf. 113	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	90
Anf. 114	GABRIEL ROMANUS (fp) replik	90
Anf. 115	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	91

Anf. 116 BÖRJE VESTLUND (s)	91
Anf. 117 INGRID BURMAN (v) replik.....	95
Anf. 118 BÖRJE VESTLUND (s) replik	96
Anf. 119 INGRID BURMAN (v) replik.....	96
Anf. 120 BÖRJE VESTLUND (s) replik	96
Anf. 121 MARTIN ANDREASSON (fp)	96
(Beslut fattades under 12 §.).....	98
11 § Genomförande av EG-direktivet om kliniska prövningar	
av humanläkemedel samt andra läkemedelsfrågor	99
Socialutskottets betänkande 2003/04:SoU7	99
Anf. 122 JAN EMANUEL JOHANSSON (s).....	99
Anf. 123 CARL-AXEL JOHANSSON (m)	99
Anf. 124 MARITA ARONSON (fp).....	101
Anf. 125 CHATRINE PÅLSSON (kd)	103
(forts. 13 §).....	104
Ajournering.....	104
Återupptagna förhandlingar	105
12 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens	
sammanträde.....	105
UU9 Mänskliga rättigheter och relationer till andra länder	105
UU16 Svensk anslutning till det femte protokollet till	
konventionen om förbud mot eller inskränkningar i	
användningen av vissa konventionella vapen som kan	
anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa	
verkningar.....	107
SoU6 Ny smittskyddslag m.m.	107
13 § (forts. från 11 §) Genomförande av EG-direktivet om	
kliniska prövningar av humanläkemedel samt andra	
läkemedelsfrågor (forts. SoU7).....	109
Anf. 126 GUNILLA WAHLÉN (v)	109
Anf. 127 ANNIKA QARLSSON (c).....	111
Anf. 128 KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....	112
Anf. 129 CONNY ÖHMAN (s)	114
Anf. 130 ANNIKA QARLSSON (c) replik	116
Anf. 131 CONNY ÖHMAN (s) replik	116
Anf. 132 ANNIKA QARLSSON (c) replik	116
Anf. 133 CONNY ÖHMAN (s) replik	116
Anf. 134 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	117
Anf. 135 CONNY ÖHMAN (s) replik	117
Anf. 136 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	117
Anf. 137 CONNY ÖHMAN (s) replik	118
Anf. 138 MARITA ARONSON (fp) replik.....	118
Anf. 139 CONNY ÖHMAN (s) replik	118
Anf. 140 MARITA ARONSON (fp) replik.....	119
Anf. 141 CONNY ÖHMAN (s) replik	119
Anf. 142 GUNILLA WAHLÉN (v)	119
(Beslut skulle fattas den 1 april.)	120
14 § Åtgärder mot barnnäktenskap och tvångsäktenskap	120
Lagutskottets betänkande 2003/04:LU19	120

Anf. 143	RAIMO PÄRSSINEN (s)	120
Anf. 144	MIA FRANZÉN (fp)	121
Anf. 145	YVONNE ANDERSSON (kd)	122
Anf. 146	TASSO STAFILIDIS (v)	123
Anf. 147	VIVIANN Gerdin (c)	126
Anf. 148	MARIA HASSAN (s)	127
Anf. 149	MIA FRANZÉN (fp) replik	129
Anf. 150	MARIA HASSAN (s) replik	129
Anf. 151	MIA FRANZÉN (fp) replik	129
Anf. 152	MARIA HASSAN (s) replik	130
Anf. 153	VIVIANN Gerdin (c) replik	130
Anf. 154	MARIA HASSAN (s) replik	130
Anf. 155	VIVIANN Gerdin (c) replik	130
Anf. 156	MARIA HASSAN (s) replik	131
Anf. 157	TASSO STAFILIDIS (v) replik	131
Anf. 158	MARIA HASSAN (s) replik	131
Anf. 159	TASSO STAFILIDIS (v) replik	131
Anf. 160	MARIA HASSAN (s) replik	132
Anf. 161	INGER RENÉ (m)	132
Anf. 162	ULF HOLM (mp)	133
	(Beslut skulle fattas den 1 april.)	133
15 §	Immaterialrättsliga frågor	134
	Lagutskottets betänkande 2003/04:LU17	134
Anf. 163	NICLAS LINDBERG (s)	134
Anf. 164	HENRIK VON SYDOW (m)	134
Anf. 165	MARTIN ANDREASSON (fp)	135
Anf. 166	INGEMAR VÄNERLÖV (kd)	137
Anf. 167	TASSO STAFILIDIS (v)	138
Anf. 168	VIVIANN Gerdin (c)	139
Anf. 169	JOHAN LÖFSTRAND (s)	141
Anf. 170	INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik	142
Anf. 171	JOHAN LÖFSTRAND (s) replik	143
Anf. 172	INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik	143
Anf. 173	JOHAN LÖFSTRAND (s) replik	144
Anf. 174	VIVIANN Gerdin (c) replik	144
Anf. 175	JOHAN LÖFSTRAND (s) replik	144
Anf. 176	VIVIANN Gerdin (c) replik	145
Anf. 177	JOHAN LÖFSTRAND (s) replik	145
Anf. 178	HENRIK VON SYDOW (m) replik	146
Anf. 179	JOHAN LÖFSTRAND (s) replik	146
Anf. 180	HENRIK VON SYDOW (m) replik	147
Anf. 181	JOHAN LÖFSTRAND (s) replik	147
Anf. 182	GUSTAV FRIDOLIN (mp)	147
	(Beslut skulle fattas den 1 april.)	149
16 §	Gränser för genpatent m.m. – genomförande av EG-direktivet om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar	149
	Lagutskottets betänkande 2003/04:LU18	149
Anf. 183	NICLAS LINDBERG (s)	149
Anf. 184	HENRIK VON SYDOW (m)	150

Anf. 185	MARTIN ANDREASSON (fp)	151
Anf. 186	HILLEVI LARSSON (s)	153
Anf. 187	YVONNE ANDERSSON (kd)	155
Anf. 188	MARTIN ANDREASSON (fp) replik	157
Anf. 189	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	157
Anf. 190	MARTIN ANDREASSON (fp) replik	157
Anf. 191	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	158
Anf. 192	TASSO STAFILIDIS (v)	158
Anf. 193	GUSTAV FRIDOLIN (mp)	160
Anf. 194	LENA EK (c)	163
Anf. 195	HILLEVI LARSSON (s) replik	165
Anf. 196	LENA EK (c) replik	165
Anf. 197	HILLEVI LARSSON (s) replik	166
Anf. 198	LENA EK (c) replik	166
Anf. 199	MARTIN ANDREASSON (fp) replik	167
Anf. 200	LENA EK (c) replik	168
Anf. 201	MARTIN ANDREASSON (fp) replik	168
Anf. 202	LENA EK (c) replik	169
Anf. 203	KENNETH JOHANSSON (c)	169
Anf. 204	LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	171
	(Beslut skulle fattas den 1 april.)	172
17 §	Yrkestrafik	172
	Trafikutskottets betänkande 2003/04:TU5	172
Anf. 205	MARIAM OSMAN SHERIFAY (s)	172
Anf. 206	ELIZABETH NYSTRÖM (m)	173
Anf. 207	RUNAR PATRIKSSON (fp)	174
Anf. 208	KARIN SVENSSON SMITH (v)	175
Anf. 209	SVEN BERGSTRÖM (c)	178
Anf. 210	CLAES-GÖRAN BRANDIN (s)	179
Anf. 211	SVEN BERGSTRÖM (c) replik	181
Anf. 212	CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik	182
Anf. 213	SVEN BERGSTRÖM (c) replik	182
Anf. 214	ELIZABETH NYSTRÖM (m) replik	183
Anf. 215	CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik	183
Anf. 216	ELIZABETH NYSTRÖM (m) replik	183
Anf. 217	CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik	183
Anf. 218	SYLVIA LINDGREN (s)	183
Anf. 219	JOHNNY GYLLING (kd)	184
Anf. 220	KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	185
Anf. 221	JOHNNY GYLLING (kd) replik	186
Anf. 222	KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	186
Anf. 223	JOHNNY GYLLING (kd) replik	187
Anf. 224	ULF SJÖSTEN (m)	187
Anf. 225	CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik	188
Anf. 226	ULF SJÖSTEN (m) replik	188
Anf. 227	CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik	188
Anf. 228	ULF SJÖSTEN (m) replik	189
	(Beslut skulle fattas den 1 april.)	189
18 §	EU-frågor inom kommunikationsområdet	189

Trafikutskottets betänkande 2003/04:TU8	189
Anf. 229 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s)	189
Anf. 230 BJÖRN HAMILTON (m)	190
Anf. 231 CHRISTER WINBÄCK (fp)	191
Anf. 232 KARIN THORBORG (v)	192
Anf. 233 SVEN BERGSTRÖM (c)	193
Anf. 234 BÖRJE VESTLUND (s)	195
Anf. 235 BJÖRN HAMILTON (m) replik	197
Anf. 236 BÖRJE VESTLUND (s) replik	197
Anf. 237 BJÖRN HAMILTON (m) replik	198
Anf. 238 BÖRJE VESTLUND (s) replik	198
Anf. 239 SVEN BERGSTRÖM (c) replik	198
Anf. 240 BÖRJE VESTLUND (s) replik	199
Anf. 241 SVEN BERGSTRÖM (c) replik	200
Anf. 242 BÖRJE VESTLUND (s) replik	200
Anf. 243 JOHNNY GYLLING (kd)	201
Anf. 244 BÖRJE VESTLUND (s) replik	202
Anf. 245 JOHNNY GYLLING (kd) replik	202
Anf. 246 BÖRJE VESTLUND (s) replik	203
Anf. 247 JOHNNY GYLLING (kd) replik	203
Anf. 248 ANNIKA QARLSSON (c)	203
(Beslut skulle fattas den 1 april.)	204
19 § Bordläggning	204
20 § Anmälan om interpellationer	205
21 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	205
22 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	206
23 § Kammaren åtskildes kl. 22.47.	207

Elanders Gotab, Stockholm 2004